
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

T.C.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EL SANATLARI EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI EĞİTİMİ BİLİM DALI

KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE YER ALAN İRŞÂDÜ'L-MURÎD İLÂ'L-MURAT Fİ TERCEMETİ MİRSADİ'L–İBÂD ADLI EL YAZMASI ESERİN TEZYİNİ AÇIDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilek BİLGEN

Danışman: Hatice ÖZTÜRK TOZUN

EYLÜL, 2019

KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE YER ALAN İRŞÂDÜ'L-MURÎD İLÂ'L-MURAT Fİ TERCEMETİ MİRSADİ'L–İBÂD ADLI EL YAZMASI ESERİN TEZYİNİ AÇIDAN İNCELENMESİ

Dilek Bilgen

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EL SANATLARI ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Dilek

Soyadı : BİLGEN

Bölümü : Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :20.09.2019

TEZİN

Türkçe Adı : Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde Yer Alan İrşâdü'l-Murîd İlâ'l-Murat Fi Tercemeti Mirsadi'l–İbâd Adlı El Yazması Eserin Tezyini Açıdan İncelenmesi.

İngilizce Adı : Analyzing in Terms of Ornament of İrşâdü'l-Murîd İlâ'l-Murat fî Tercemeti Mirsadi'l–İbâd Manuscript İn Kastamonu Manuscript Library.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Dilek BİLGEN

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Dilek BİLGEN tarafından hazırlanan "Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde Yer Alan İrşâdü'l-Murîd İlâ'l-Murat Fi Tercemeti Mirsadi'l–İbâd Adlı El Yazması Eserin Tezyini Açıdan İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Hatice ÖZTÜRK TOZUN
(Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım, AHBV Üni.) ……

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Meral BÜYÜKYAZICI
(Kuyumculuk ve Mücevher Tasarımı, AHBV Üni.) ……

Üye: Dr. Öğr. Üyesi İ.M.V.Noyan GÜVEN
(Geleneksel Türk Sanatları, Kastamonu Üniversitesi) ……

Tez Savunma Tarihi: 19/09/2019

Bu tezin El Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Selma YEL ……

Sevgili Annem, Babam, Eşim ve Çocuklarıma

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın hazırlanmasında engin bilgi ve hoşgörüsü ile beni yönlendiren sayın danışmanım Doç. Dr. Hatice ÖZTÜRK TOZUN'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın araştırma sürecinde sağladıkları kolaylıklardan dolayı Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi müdürü sayın Mehmet ÖZTÜRK'e, Dr. Arş. Gör. Mine DİLBER'e, annem Fatma ALEMDAR ve babam Feyzi ALEMDAR'a, özellikle her zaman ve her konuda beni destekleyen eşim Dr. Öğr. Üyesi Muhammet BİLGEN'e teşekkür ederim.

KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE YER ALAN İRŞÂDÜ'L-MURÎD İLÂ'L-MURAT Fİ TERCEMETİ MİRSADİ'L–İBÂD ADLI EL YAZMASI ESERİN TEZYİNİ AÇIDAN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Dilek BİLGEN
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Eylül 2019

ÖZ

Ülkemiz el yazması eser bakımından oldukça zengindir. Özellikle el yazması eser kütüphaneleri çok sayıda esere ev sahipliği yapar. Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi' de bunlardan biridir. 37 HK 3730 envanter numaralı ve teze konu olan yazma eser Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd isimli ve kütüphane kayıtlarında İslâm Dini - Tasavvuf ve Tarikatlar konulu olduğu belirtilen el yazması eserin sayfaları tezhiplidir. Eserin cildi harap haldedir ve sadece arka kapağı mevcuttur. ikiyüzyetmişikinci varaktan itibaren esere ekleme yapılmış ve bu varaktan sonraki sayfalar tezhipli değildir. Eserin tezhipleri incelendiğinde Kur'an-ı Kerim'lerde sıklıkla karşılaşılan zahriye tezhibinin olmadığı fakat serlevha olarak isimlendirebileceğimiz ilk iki sayfasının yoğun olarak tezhiplendiği görülür. Diğer sayfalarda ise koltuk tezhipleri ve başlık tezhipleri mevcuttur. Sayfanın çeşitli bölgelerine cetvellerle çevrelenerek oluşturulan kapalı alanların içine uygulanan tezhipler her sayfada farklılık arz etmektedir. Tezhipler desen, renk, kompozisyon açısından incelendiğinde 19. yüzyıl tezhiplerinin özelliklerini yansıttığı söylenebilir. Bitkisel kompozisyonlar, rumi kompozisyonları ve geometrik desenler hem birlikte hem de

ayrı ayrı kullanılmıştır. İşçilik açısından incelendiğinde 16-17. yüzyıl tezhiplerinde görülen ince işçiliğe rastlanamaz. Fakat hemen hemen her sayfada farklı kompozisyon kullanıldığı için zengin bir kompozisyon çeşitliliğine sahiptir. Bu tezde Türk tezhip sanatının tarihine ilişkin önemli verileri barındıran 37 HK 3730 envanter numaralı eserin tezhiplerinin desen, kompozisyon ve renk açısından incelemesi yapılmış ve bütün desenleri eskize çizilerek kolay anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. İrşâdü'l-Murîd ila'l-Murat fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd isimli eserin sanat camiasına kazandırılması ve bu konuda araştırma yapan öğrenci ve araştırmacılara kaynak oluşturulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Tezhip, El Yazması, Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi, Koltuk Tezhibi, Başlık Tezhibi.
Sayfa Adedi :xxiv + 290
Danışman : Doç. Dr. Hatice ÖZTÜRK TOZUN

ANALYZING IN TERMS OF ORNAMENT OF IRŞÂDU'L-MURÎD ILÂ'L-MURAT FÎ TERCEMETI MIRSADI'L–IBÂD MANUSCRIPT IN KASTAMONU MANUSCRIPT LIBRARY

(M.S. Thesis)

Dilek BİLGEN

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

September 2019

ABSTRACT

Our country is pretty rich in terms of manuscript, especially manuscript libraries are home to plenty of manuscripts. The manuscript, whose inventory number is '37 HK 3730', is the subject of this study and situated in Kastamonu Manuscript Library. The name of the manuscript, which is remarked as Islamic Sufism and Sect in the library, is "İrşâdü'l-Murîd ila'l-Murat fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd" and its pages contains ornament. The skin of the manuscript is extremely damaged and only the back cover is available. The manuscript was appended after 272nd page and those pages has no decoration. When the manuscript is analyzed, it is clearly seen that there is no 'zahriye' ornament that is frequently seen in Quran; on the other hand, the first two pages, which can be called 'serlevha', are decorated intensively. In other pages, there are mostly 'koltuk' and 'başlık' ornament types. The ornaments that were drawn in the framed-areas, which the frames were drawn by use of ruler, in the several places of the pages differ in every pages. It can be said that when the ornaments are analyzed in terms of pattern, color and composition, they represent the general characteristics of 19th century. Herbal compositions, 'rumi' compositions and geometric patterns are used both together and separately. It cannot be said that they do not have the workmanship as 16th and 17th century ornaments have, however the manuscript has a rich composition variation as every page has a different type of composition. In this study, the ornaments of the manuscript -inventory number 37 HK 3730- which includes

significant data related to Turkish ornament art history are analyzed in terms of pattern, composition and color; moreover it is tried to be express clearly by drawing them on tracing papers. One of the goals is to bring the manuscript -İrşâdü'l-Murîd ila'l-Murat fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd- into art society and make it a useful source for students and researchers.

Anahtar Kelimeler : Ornament, Manuscript, Kastamonu Manuscript Library, Koltuk Ornament, Title Ornament.
Sayfa Adedi : xxiv + 290
Danışman : Doç. Dr. Hatice ÖZTÜRK TOZUN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU ..... **i**

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ..... **ii**

JÜRİ ONAY SAYFASI ..... **iii**

TEŞEKKÜR ..... **v**

ÖZ ..... **vi**

ABSTRACT ..... **viii**

İÇİNDEKİLER ..... **x**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xiii**

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xxiv**

BÖLÜM I **1**

GİRİŞ **1**

1.1. Problem Durumu **1**

1.2. Araştırmanın Amacı **2**

1.2.1. Alt Amaçlar **3**

1.3. Araştırmanın Önemi **3**

1.4. Varsayımlar – Sayıltılar **3**

1.5. Sınırlılıklar **4**

1.6. Tanımlar 4

BÖLÜM II 8

KAVRAMSAL ÇERÇEVE 8

2.1. İlgili Araştırmalar 8

2.2.Tezhibin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi 16

2.2.1. Tezhibin Tanımı 16

2.2.2.Türk Tezhip Sanatının Tarihsel Gelişimi 18

2.2.2.1.Anadolu Selçuklular ve Beylikler Dönemi Tezhip Sanatı 19

2.2.2.2.Osmanlı Erken Dönem Tezhip Sanatı 26

2.2.2.3.Osmanlı Klasik Dönem Tezhip Sanatı 29

2.2.2.4.Osmanlı Batılılaşma Dönemi Tezhip Sanatı 32

2.3. Türk Tezhip Sanatında Üsluplar, Tezhibin Yapılışı ve Uygulandığı Alanlar 34

2.3.1.Türk Tezhip Sanatında Üsluplar 34

2.3.1.1.Türk Tezhip Sanatında Halkâri Üslup 34

2.3.1.2. Türk Tezhip Sanatında Klasik Üslup 37

2.3.1.3. Türk Tezhip SanatındaBarok-Rokoko Üslubu 39

2.3.2. Tezhibin Yapılışı 42

2.3.3. Tezhibin Uygulandığı Alanlar 44

2.3.3.1. Kur'an-ı Kerimlerde 45

2.3.3.2. Diğer Yazma Eserlerde 48

2.3.3.3. Hat Levhalarında, Tuğra ve Murakkalarda 49

BÖLÜM III 51

YÖNTEM 51

3.1. Araştırmanın Modeli 51

3.2. Evren ve Örneklem 51

3.3. Verilerin Toplanması 51

3.4. Verilerin Analizi 52

BÖLÜM IV 53

KATALOG 53

4.1. 37 HK 3730 Envanter Numaralı, İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd Adlı El Yazması Eser 53

4.1.1. 37 HK 3730 Envanter Numaralı, İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd Adlı El Yazması Eserin Cilt ve Tezhiplerinin icelenmesi 54

4.1.1.1. 37 HK 3730 Envanter Numaralı, İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd Adlı El Yazması Eserin Cilt Süslemeleri..... 54

4.1.1.2. 37 HK 3730 Envanter Numaralı, İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd Adlı El Yazması Eserin Tezhiplerinin İncelenmesi..... 55

BÖLÜM V 281

SONUÇ 281

KAYNAKLAR 285

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 3730 envanter numaralı eserin cildi 55

Şekil 2. 1b varağı 56

Şekil 3. 2a varağı 57

Şekil 4. 3a varağı 58

Şekil 5. 4a varağı 59

Şekil 6. 4b varağı 60

Şekil 7. 5a varağı 61

Şekil 8. 5b varağı 62

Şekil 9. 7a varağı 63

Şekil 10. 8a varağı 64

Şekil 11. 8b varağı 65

Şekil 12. 9a varağı 66

Şekil 13. 10b varağı 67

Şekil 14. 11b varağı 68

Şekil 15. 12b varağı 69

Şekil 16. 13b varağı 70

Şekil 17. 15a varağı 71

Şekil 18. 16a varağı 72

Şekil 19. 16b varağı 73

Şekil 20. 17a varağı 74

Şekil 21. 17b varağı 75

Şekil 22. 19a varağı 76

Şekil 23. 19b varağı 77

Şekil 24. 23a varağı 78

Şekil 25. 23b varağı 79

Şekil 26. 24a varağı 80

Şekil 27. 26b varağı 81

Şekil 28. 27a varağı 82

Şekil 29. 27b varağı 83

Şekil 30. 28a varağı 84

Şekil 31. 29b varağı 85

Şekil 32. 32a varağı 86

Şekil 33. 34a varağı 87

Şekil 34. 34b varağı 88

Şekil 35. 35a varağı 89

Şekil 36. 35b varağı 90

Şekil 37. 36a varağı 91

Şekil 38. 36b varağı 92

Şekil 39. 37b varağı 93

Şekil 40. 38a varağı 94

Şekil 41. 39a varağı 95

Şekil 42. 41a varağı 96

Şekil 43. 41b varağı 97

Şekil 44. 42a varağı 98

Şekil 45. 42b varağı 99

Şekil 46. 43a varağı 100

Şekil 47. 43b varağı 101

Şekil 48. 44a varağı 102

Şekil 49. 44b varağı 103

Şekil 50. 46b varağı 104

Şekil 51. 47a varağı 105

Şekil 52. 47b varağı 106

Şekil 53. 48a varağı 107

Şekil 54. 48b varağı 108

Şekil 55. 49a varağı 109

Şekil 56. 49b varağı 110

Şekil 57. 50a varağı 111

Şekil 58. 51b varağı 112

Şekil 59. 54a varağı 113

Şekil 60. 54b varağı 114

Şekil 61. 55a varağı 115

Şekil 62. 55b varağı 116

Şekil 63. 56a varağı 117

Şekil 64. 56b varağı 118

Şekil 65. 57a varağı 119

Şekil 66. 57b varağı 120

Şekil 67. 58b varağı 121

Şekil 68. 60a varağı 122

Şekil 69. 62a varağı 123

Şekil 70. 67b varağı 124

Şekil 71. 68b varağı 125

Şekil 72. 71b varağı 126

Şekil 73. 72a varağı 127

Şekil 74. 72b varağı 128

Şekil 75. 73b varağı 129

Şekil 76. 75a varağı 130

Şekil 77. 75b varağı 131

Şekil 78. 76a varağı 132

Şekil 79. 76b varağı 133

Şekil 80. 77b varağı 134

Şekil 81. 78a varağı 135

Şekil 82. 78b varağı 136

Şekil 83. 83b varağı 137

Şekil 84. 88a varağı 138

Şekil 85. 88b varağı 139

Şekil 86. 89a varağı 140

Şekil 87. 89b varağı 141

Şekil 88. 90a varağı 142

Şekil 89. 91a varağı 143

Şekil 90. 95a varağı 144

Şekil 91. 95b varağı 145

Şekil 92. 97b varağı 146

Şekil 93. 98a varağı 147

Şekil 94. 104a varağı 148

Şekil 95. 105b varağı 149

Şekil 96. 106a varağı 150

Şekil 97. 108a varağı 151

Şekil 98. 108b varağı 152

Şekil 99. 111a varağı 153

Şekil 100. 112a varağı 154

Şekil 101. 114b varağı 155

Şekil 102. 115b varağı 156

Şekil 103. 116a varağı 157

Şekil 104. 116b varağı 158

Şekil 105. 117a varağı 159

Şekil 106. 117b varağı 160

Şekil 107. 118a varağı 161

Şekil 108. 122a varağı 162

Şekil 109. 122b varağı 163

Şekil 110. 123a varağı 164

Şekil 111. 123b varağı 165

Şekil 112. 124a varağı 166

Şekil 113. 125a varağı 167

Şekil 114. 125b varağı 168

Şekil 115. 126a varağı 169

Şekil 116. 126b varağı 170

Şekil 117. 127a varağı 171

Şekil 118. 127b varağı 172

Şekil 119. 128a varağı 173

Şekil 120. 128b varağı 174

Şekil 121. 129a varağı 175

Şekil 122. 129b varağı 176

Şekil 123. 130b varağı 177

Şekil 124. 132a varağı 178

Şekil 125. 133b varağı 179

Şekil 126. 137a varağı 180

Şekil 127. 138a varağı 181

Şekil 128. 142a varağı 182

Şekil 129. 143a varağı 183

Şekil 130. 145a varağı 184

Şekil 131. 145b varağı 185

Şekil 132. 146a varağı 186

Şekil 133. 146b varağı 187

Şekil 134. 149a varağı 188

Şekil 135. 149b varağı 189

Şekil 136. 151b varağı 190

Şekil 137. 152a varağı 191

Şekil 138. 152b varağı 192

Şekil 139. 154b varağı 193

Şekil 140. 155a varağı 194

Şekil 141. 157a varağı 195

Şekil 142. 157b varağı 196

Şekil 143. 160b varağı 197

Şekil 144. 163b varağı 198

Şekil 145. 164a varağı 199

Şekil 146. 165b varağı 200

Şekil 147. 169a varağı 201

Şekil 148. 171b varağı 202

Şekil 149. 172a varağı 203

Şekil 150. 176b varağı 204

Şekil 151. 177a varağı 205

Şekil 152. 177b varağı 206

Şekil 153. 178a varağı 207

Şekil 154. 179a varağı 208

Şekil 155. 179b varağı 209

Şekil 156. 181a varağı 210

Şekil 157. 181b varağı 211

Şekil 158. 183a varağı 212

Şekil 159. 183b varağı 213

Şekil 160. 184a varağı 214

Şekil 161. 184b varağı 215

Şekil 162. 186b varağı 216

Şekil 163. 188a varağı 217

Şekil 164. 189a varağı 218

Şekil 165. 189b varağı 219

Şekil 166. 190a varağı 220

Şekil 167. 191a varağı 221

Şekil 168. 192b varağı 222

Şekil 169. 193b varağı 223

Şekil 170. 194a varağı 224

Şekil 171. 194b varağı 225

Şekil 172. 195a varağı 226

Şekil 173. 195b varağı 227

Şekil 174. 196a varağı 228

Şekil 175. 196b varağı 229

Şekil 176. 198a varağı 230

Şekil 177. 199a varağı 231

Şekil 178. 200a varağı 232

Şekil 179. 200b varağı 233

Şekil 180. 201a varağı 234

Şekil 181. 203a varağı 235

Şekil 182. 203b varağı 236

Şekil 183. 209b varağı 237

Şekil 184. 210b varağı 238

Şekil 185. 211b varağı 239

Şekil 186. 212a varağı 240

Şekil 187. 213a varağı 241

Şekil 188. 214b varağı 242

Şekil 189. 215a varağı 243

Şekil 190. 217a varağı 244

Şekil 191. 219a varağı 245

Şekil 192. 222b varağı 246

Şekil 193. 223a varağı 247

Şekil 194. 225b varağı 248

Şekil 195. 226b varağı 249

Şekil 196. 227a varağı 250

Şekil 197. 228a varağı 251

Şekil 198. 228b varağı 252

Şekil 199. 229a varağı 253

Şekil 200. 229b varağı 254

Şekil 201. 230a varağı 255

Şekil 202. 230b varağı 256

Şekil 203. 231a varağı 257

Şekil 204. 231b varağı 258

Şekil 205. 232b varağı 259

Şekil 206. 237a varağı 260

Şekil 207. 237b varağı 261

Şekil 208. 238a varağı 262

Şekil 209. 239a varağı 263

Şekil 210. 239b varağı 264

Şekil 211. 240a varağı 265

Şekil 212. 243b varağı 266

Şekil 213. 244a varağı 267

Şekil 214. 245a varağı 268

Şekil 215. 246b varağı 269

Şekil 216. 247a varağı 270

Şekil 217. 253a varağı 271

Şekil 218. 253b varağı 272

Şekil 219. 254b varağı 273

Şekil 220. 255a varağı 274

Şekil 221. 256b varağı 275

Şekil 222. 257a varağı 276

Şekil 223. 263a varağı 277

Şekil 224. 264a varağı 278

Şekil 225. 264b varağı 279

Şekil 226. 270b varağı 280

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AHBV	Ankara Hacı Bayram Veli
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
HK	Halk Kütüphanesi
İÜNEK	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
S.	Sayfa
SS.	Sayfa Sayısı
SYEK	Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
TİEM	Türk İslam Eserleri Müzesi
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
Üni.	Üniversitesi
YY	Yüzyıl

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Türkiye tarihi eserler bakımından oldukça zengin bir ülkedir. Bu tarihi eserlerin büyük bir bölümünü ise "yazma eserler" oluşturmaktadır. Yazma eserler bilim ve sanatın iç içe olduğu kitaplardır ve içeriği bakımından önemli oldukları kadar sanat açısında da oldukça önemlidir.

Yazma Eser; basım tekniğinin gelişmediği dönemlerde, elle yazılarak çoğaltılmış ya da oluşturulmuş esere "yazma eser" denilmektedir (Türkçe sözlük, 2011, s. 2). Yazma eserlerde eseri telif eden (yazan) kişiye müellif, aynı eserin başka biri tarafından yazılması (kopya edilmesi) işine istinsah, bu işi yapan kişiye de müstensih denilmektedir (Bayraktar, 1970, s. 321).

Türk sanatının gelişmesinde büyük rolü olan yazmalar, matbaa icat edilmeden önce elle çoğaltılmaktaydı. Özellikle Osmanlı döneminde matbaanın yaygın olarak kullanılmasından önce kitaplar, yazı yazmayı meslek edinmiş kişiler tarafından kamış kalem ve mürekkep kullanılarak kâğıtlar üzerine el ile yazılmaktaydı. Bu durum el yazmasının, orijinal, bir kere ortaya konulan ve birebir aynısının üretilmesini imkansız hale getiren eserlere dönüşmesini sağlamıştır (Öztürk, 2010, s. 110).

Bu çalışmaya konu olan el yazması eserde elle yazılarak oluşturulmuş ve süslemeleri yine elle yapılmış bir kültür ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Kütüphaneler, müzeler, arşivler ve birçok özel şahıslarda bu tür el yazması örnekleri muhafaza edilmektedir. Türkiye de el yazması örneklerin muhafaza edildiği ortamlar çoğu zaman el yazması eserin mevcudiyetini sağlıklı bir şekilde uzun yıllar devam ettirmesini mümkün kılacak şartları taşımamaktadır. Bu sebeple Türk sanatlarına ilişkin eşsiz örneklerin yer aldığı el yazmaları kayıt altına alınamadan yok olup gitmekte, desen, renk ve kompozisyon özelliklerinin yanı sıra bilimsel katkılarından da araştırmacılar faydalanma şansı bulamamaktadır. Bunun yanı sıra birçok yazma eser incelenip desen, renk ve kompozisyon açısından sanat camiasının kullanımına sunulmayı beklemektedir.

Kütüphanelerde ve arşivlerde incelenmeyi ve yayınlanmayı bekleyen yazma eser sayısının çokluğu bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu problemin, kütüphane ve arşivlerdeki eserler çözümlenip, yayımlanıp, bilim ve sanat dünyasının hizmetine sunularak aşılması gerekmektedir. Bu çalışmada da yukarıda bahsedilen problemler ele alınarak Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı eserin süslemelerinin desen, renk ve kompozisyon özellikleri incelenerek bilim ve sanat camiasına sunulması hedeflenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan "İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd" adlı yazma eserin tezhip süslemelerinin motif, kompozisyon ve renk özelliklerinin incelenmesi, belgelendirilmesi ve kayıt altına alınarak bir katalog oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1.2.1. Alt Amaçlar

1. İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı eserin motif özellikleri nelerdir?
2. İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı eserin renk özellikleri nelerdir?
3. İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı eserin kompozisyon özellikleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye'deki birçok tarihi eserde olduğu gibi yazma eserlerde de geçmiş nesillerin sanatının ve kültürünün somut örnekleri yer almaktadır. Günümüze ulaşmış birçok el yazması eser ve bu eserlerde yer alan süslemeler Türk sanatı ve kültürünün birer ifadesidir. Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde korunmakta olan İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı eser daha önce tezyinat bakımından incelenmediği için bu anlamda araştırma yapmak adına önemli bulunmuştur.

Ayrıca, yapılan çalışma, bir belge niteliği taşıması, daha sonra araştırma yapacak olan araştırmacıların faydalanacağı bir kaynak olması, kültür varlıklarının gün yüzüne çıkarılması ve gerek sanatsal gerekse bilimsel yönüyle gelecek nesillere aktarımı hususunda önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar – Sayıltılar

1. Araştırmada kullanılan kaynaklar yeterli ve güvenilir niteliktedir.
2. Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi'nde yar alan XVIII – XIX. yüzyıla ait el yazmaları bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.
3. İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı ve 37 hk 3730 envanter numaralı el yazması eser ise bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma; Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde muhafaza edilen İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı eserin bezemeleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya konu olan 616 sayfalık eserin 229 sayfasında bezeme örneklerinin yer almasından dolayı bu çalışmayı tek eserle sınırlandırma yoluna gidilmiştir.

Bu araştırma;

1. Türkçe kaynaklarla,
2. İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı eserin bezemeleri ile
3. Bilgi formu araçları ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Âhar: Nişasta, yumurta akı, nişadır, kitre, zamk-ı arabî, üstübeç, beyaz şap, balık tutkalı, un, hatmi çiçeği, taze gül yaprağı, pirinç gibi maddelerden yapılan ve ham kâğıtların terbiyesinde kullanılan sıvı. Bu maddeler tek tek veya karışık olarak kullanılır (Özen, 1985, s. 1-2).

Cild: Türkçe 'ye Arapçadan geçen bu kelime "deri" demektir. Yazılı eserlerin korunması amacı ile yapılan kitap kapları da çoğunlukla deriden yapıldığı için cild adını almıştır (Özen, 1985, s. 10).

Cüz: Bir iki formadan ibaret küçük kitaplara verilen ad. Kur'an'ın ayrılmış olduğu 30 kısmın her birine cüz denir. Genelde 20 sayfa bir cüz sayılır (Özen, 1985, s. 12).

Desen: Tahta, çini, kumaş, kâğıt vb. yüzeylerin üzerinde varlıkları, nesneleri belirli çizgilerle gösterme, tasvir etme (Türk Dil Kurumu, 2011,s. 641).

Durak: Müzehheb çiçeklere verilen ad. Bunlar kitap süslemesinde genellikle âyetlerin sözbaşlarına veya sonlarına konulduğu için bu adı almışlardır. Vakfe de denir (Özen, 1985, s. 17).

Ebrû: Su yüzeyindeki toz boyalara kâğıt tatbik olunarak yapılan boyama. Koyu kitreli veya tuzlu suyun yüzeyine damlatılan, bal kıvamındaki zamklı su ile koyulaştırılmış çeşitli renkteki toprak boyalara, ince bir tel ile istenen şekiller verilir; ebrûlanacak kâğıdın bir yüzü bu boyalı yüzeye değdirilip kaldırılır. Kitre üzerine yapılan şekilleri sabit kılmak için boyalara sığır veya koyun ödü damlatılır. Suyu ve kitresi akıtılan kâğıt, daha sonra düz bir yerde kurutulur. Kâğıt kurutulurken sıcağa ve güneşe karşı olmamalıdır. Ebrûlanacak kâğıtların biraz kabaca ve boyayı emen cinsten olmasına da dikkat edilmelidir. Evvelce tutkallanmış kâğıtlar bu işe yaramaz, çünkü boyayı çekmezler (Özen, 1985, s. 18).

El yazması: Elle Yazılan kitaplara verilen ad. Gerek müellif gerekse müstensih tarafından elle yazılmış kitap. Daha çok yazma eser ve yazma şeklinde kullanılmıştır (Özen, 1985, s. 19).

Gül: Yazma kitapların sayfa kenarlarında görülen, çevresi tezhiplenmiş, ortası boş, yuvarlak motifler (Özen, 1985, s. 22).

Halkâr: Yalnız altınla yapılan süsleme (Özen, 1985, s. 23).

Hat: Yazı. Bazen de, hüsn_i hat "güzel yazı" anlamında kullanılmıştır (Özen, 1985, s. 25).

Hâtime: Bitiş. Yazma kitaplar da müellifin eserini bitirirken yazdığı duaları, hattatını, varsa müzehhibini belirten yazıları kapsayan son yaprak (Özen, 1985, s. 25).

Hatt-ı icâzet: İslâm yazılarından birinin adı. Kırma da denilir. Sülüsle nesih arasındadır. Hattat icazetnameleri, vakfiyeler ve dua kitapları, Kur'an'ların bilhassa sure başları bu yazı ile yazılır. Elif başları kıvrık ve harflerde kıvrılmaya meyillidir (Özen, 1985, s. 26).

İstinsah: Nüshasını çıkarmak, kopya etmek. Eskiden, müellifin yazdığı ya da hazırladığı kitabı elle çoğaltma işlemi (Özen, 1985, s. 30).

İs mürekkebi: Odun ateşinin bıraktığı "is" ve Zamk-ı Arabi (Arap zamkı) ile yapılan, genellikle hat yazılarında kullanılan mürekkep çeşidi.

Katı': 1) Kat' eden kesen, 2) Eski kalemtıraş çeşitlerinden biri. Söğüt yaprağı biçimindedir (Özen, 1985, s. 37).

Ketebe: Bir hattatın, yazdığına ismini koyması demektir. Yazı meşk edenler, hocalarından ehliyetlerini gösteren icazetnameyi aldıktan sonra yazılarına ketebe koyarlardı (Özen, 1985, s. 38).

Madalyon süsleme: Tezhibde ve ciltçilikte kullanılan beyzi ve dilimli süsleme motifi (Özen, 1985, s. 43).

Minyatür: El yazması kitapları süslemek için sulu boya ile yapılan ve metindeki olayları yansıtan figüratif resimlere verilen ad (Özen, 1985, s. 47).

Motif: Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1698).

Mushaf: Sayfa haline getirilmiş şey. Türlü sayfalardan meydana gelen kitap; sonradan Kur'an anlamında kullanılmıştır (Özen, 1985, s. 49).

Musavvir: Eskiden insan resmi ve tablo yapan sanatçı (Özen, 1985, s. 49).

Müzehhib: Tezhip yapan sanatkâr (Özen, 1985, s. 52).

Natüralist: Natüralizm akımını benimseyen (kimse) (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1754).

Natüralizm: Doğalcılık (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1754).

Nesih: Bir yazı çeşididir. Kalınlığı sülüsün üçte biri kadardır. Küfî yazının köşelerinin yuvarlanması ile meydana gelmiştir (Özen, 1985, s. 54).

Rokoko: Mübalağalı süsleme üslûbu. Klasik cilt süslemesi, XVIII. yüzyıl sonlarında Avrupa'nın etkisiyle değişerek bu tür süslemeye başlanmıştır. Mecazi olarak "modası geçmiş, çirkin olan şeyler" hakkında da kullanılır (Özen, 1985, s. 58).

Sanat: Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 2024).

Serlevha: Başlık, yazma kitabın tezhiplenen başlık bölümü. Bir levha veya kitabın başına yazılan yazı ve yapılan resme de serlevha denilir (Özen, 1985, s. 62).

Sûre başı: Kur-an'ı Kerim de bulunan 114 sûreden her bir sûrenin başında bulunan ve içine sûrenin ismi ve ayet sayısı yazılan çerçeveli kısma sûre başı veya başlık denir (Yılmaz, 2004, s. 308).

Talik: Yatık çizgileri uzun, dik çizgileri kısa bir yazıdır; yaygın ve hafif sağa, geriye yatıktır (Özen, 1985, s. 68).

Tasnif: Bölümleme (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 2276).

Telif: Uzlaştırma (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 2313).

Tezhib: Yazma kitaplarda murakkalarda, boya ve altın tozu ile yapılan her türlü süsleme işine tezhib denir (Özen, 1985, s. 70).

Tezyinat: Süsleme, bezeme (Özen, 1985, s. 71).

Üslup: Bir sanatçıya, bir çağa veya bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliği, biçem, stil (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 2451).

Üstübeç: İsfidaç da denilir. Âhar yapımında kullanılan beyaz maddedir (Özen, 1985, s. 75).

Varak: 1- Yaprak, tabaka (Özen, 1985, s. 75).

Zahriye: 1- Mektup veya kâğıdın arka tarafına yazılan yazı; arkasındaki şerh. 2- Yazma eserlerin başlık bulunan ilk sayfasından önceki, temellük kaydı bulunan, çoğunlukla tezhibli ve bazen da boş sayfalarına zahriye adı verilir. Bu sayfalarda bazen kitap başlığı, müellifi, meşhurların hükmü, bir beyit vb. yazılar bulunur (Özen, 1985, s. 78-79).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İlgili Araştırmalar

Bolat'ın (2014) yılında yaptığı " Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Yazmalarının Tezhip Sanatı Açısından Tanıtılması" isimli yüksek lisans tezinde, Hacı Selim Ağa Kütüphanesinde yer alan eserler içerisinde tezhipli eserler belirlenerek katalog çalışması yapılmış, 246 adet tezhipli eser arasından, kompozisyon ve işçilik açısından güzel ve etkileyici bulunan 14 eser ayrıntılı biçimde incelenmiştir.

Çalışmanın Giriş Bölümünde yazma eserler ve kitap sanatları hakkında bilgi verilmiş, tezde nasıl bir yol izlendiği, çalışma sırasında karşılaşılan güçlükler belirtilmiştir. Birinci Bölümde kütüphanenin kurucusu Hacı Selim Ağa'nın hayatı, kütüphanenin mimarîsi ve bünyesindeki eserlerle ilgili alt başlıklar açılmıştır. İkinci Bölümde tezhipleri bakımından en güzel 14 eser incelenmiştir. Eserlerin künyeleri, fotoğrafları, anlatımları ve desen analizleri verilmiştir. Üçüncü Bölümde kütüphanede yer alan 4363 eserin kayıt fişleri esas alınarak hazırlanan bir katalog çalışması sunulmuştur. Çalışmanın temelini oluşturan bu bölümde eserlerin künyeleri verilmiştir. Değerlendirme ve Sonuç Bölümünde tezde izlenen yöntem, karşılaşılan zorluklar belirtilmiş, tezhiplerin yapıldığı dönemlere ait oluşan düşünceler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çoşkun'un (2007) yılında yaptığı "15.yy. ile 20. yy. arasında Türk Tezhip Sanatında Gül Motifi" isimli yüksek lisans tezinde; Gül motifinin 15.yy ile 20. yy. arasındaki

dönemlerdeki yazma eserlerde bulunan bütün gül motifleri incelenmiş ve gül motifinin dönemlere göre tarihsel gelişimi, motif özellikleri ve gül motifinin kullanım alanlarından bahsedilmiştir.

Kocakahya'nın (2012) yılında yaptığı "Ankara Vakıf Eserleri Müzesi Teşhirinde Bulunan Tezhipli El Yazmalarının Klasik ve Geç Dönem Süsleme Özelliklerinin Karşılaştırılması" isimli yüksek lisans tezinde; Ankara Vakıf Eserleri Müzesi Teşhirinde bulunan 14 adet yazma eser ele alınmıştır. Bu yazma eserlerde kullanılan renklerin analizi ve tezhipli alanların ölçümleri yapılmıştır. Ulaşılan veriler sonucunda klasik dönem ile geç dönem arasında bir karşılaştırma yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Akbaba'nın (2016) yılında yaptığı "Rodos Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi'nde Bulunan 22 adet Yazma Eserin Tezyinatı" isimli yüksek lisans tezinde; Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi'nde bulunan eserlerin incelenmesi olarak ele alınmıştır. Dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde kitap sanatları ve bu sanatlardaki kompozisyon, üslup ve desen özellikleri yer almaktadır. İkinci bölümde el yazmalarının hazırlanması, sayfa düzeni, konuları ve bezeme alanları bulunmaktadır. Üçüncü bölümü Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi, Hafiz Ahmet Ağa Vakfiyesi, Hafız Ahmet Ağa, Fethi Paşa ve Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi'nde bulunan eserler hakkında genel bilgiler yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise Hafız Ahmet Ağa Kütüphanesi'nde bulunan eserler hakkında tezhipli el yazmalarının sanat, üslup, desen, motif ve renk açısından incelenmesi yapılmıştır.

Ayyıldız'ın (2014) yılında yaptığı "Milli Kütüphanedeki 19. Yüzyıl El Yazması Kur'an-ı Kerimlerin Süsleme Özellikleri" isimli yüksek lisans tezinde; Milli Kütüphanede bulunan el yazması Kur"an-ı Kerimlerden 19. yüzyıla ait dört eser incelenmiştir. Araştırma kapsamında eserlerin; hat, tezhip, cilt ve ebru süsleme sanatlarının özellikleri dikkate alınmıştır. Dönem özellikleri hakkında bilgi vermek ve yapılan çözümleme sonucunda araştırmayı literatüre kazandırmak amaçlanmıştır. İncelenen eserlerde yer alan sanat dalları hakkında, kavramsal çerçeve bölümünde bilgi verilmiştir. Kronolojik sıraya dizilen eserler ile ilgili bilgi formları

düzenlenmiş ve kütüphaneden alınan fotoğraflar ile eserlerin süsleme özellikleri başlıklar halinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Sever'in (2006) yılında yaptığı "Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki Yazma Kur' an-ı Kerimlerin (10 Adet) Madolyonlu Zahriyeleri'nin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde; araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, iki alt başlık halinde verilmiştir. Bunlar; "Kur'an-ı Kerim'lerde Tezhipli Alanlar" ve "Zahriye Sayfalarının Özellikleri" dir. Kur'an-ı Kerim'lerde Tezhipli Alanlar başlığında, serlevha, süre başları, duraklar, güller ve hatime sayfası tezhipleri ile diğer tezhiplenen alanlar hakkında kısa bilgiler verilmiştir. İkici ana alt başlık olan "Zahriye Sayfalarının Özellikleri" nde, genel olarak Kuran'lar ve diğer yazmalarda zahriyelerin yeri, kompozisyon özellikleri ve dönemlerine göre desen özellikleri orijinal zahriye sayfalarından örneklerle birlikte anlatılmıştır. İkinci bölümde, Çalışmamızın konusuna dahil olan 10 adet madolyonlu zahriye sayfasını içeren Kur'an-ı Kerimler, envanter numarasına göre sıralanarak bir katalog oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde iki adet uygulama çalışması içermektedir.

Öz ve Yıldırım'ın (2013) yılında yaptığı "Millet Kütüphanesinde Bulunan Şerh'i Kitab-ı Sibeveyh isimli Yazma Eserin Tezhip Açısından İncelenmesi" isimli makalede; Fatih Sultan Mehmet namına yazılmış olduğu anlaşılan "Şerh'i Kitab-ı Sibeveyh" isimli kitap, millet kütüphanesinde bulunan Arapça dilbilgisi kitabıdır. Tezyini açıdan zengin olduğu için çalışma konusu olarak seçilen bu yazma eserin tezhipleri incelenmiş, süsleme özellikleri açıklanmış, motif ve desen analizi yapılmıştır.

Güney' in (2011) yılında yaptığı "Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde Yer Alan 3136 Envanter Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Tezhip Bakımından Değerlendirilmesi" isimli makalede; 3136 Envanter No'lu Mushaf-ı Şerif 'in cüzler halinde ciltlenmiş örneklerden biridir. Yapılan incelemede istinsah tarihi ve hattatının olmadığı görülmüştür. Ancak kütüphanenin Arapça yazma kataloğunda H. 973, M.1565 tarihi yazılıdır. Otuz cüzden meydana gelen Mushaf-ı Şerif'in her cüzü ciltlidir. Mushaf-ı Şerif'in ölçülerinden ve hattı hakkında bilgi verilmiştir.

Mushaf-ı Şerif'in cilt süslemelerinden, sayfa tezhipleri ve cüz sayfalarında bulunan tezhip süslemeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Elitok'un (2016) yılında yaptığı "Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Bulunan Hadice Sultan'a Ait Vakfiyenin Kitap Sanatları Bakımından Değerlendirilmesi" isimli makalede; Hadice Sultan'a ait vakfiyenin 19 yüzyıla ait vakfiye eseri olup kitap sanatları açısından kendi döneminin zevk ve anlayışını bünyesinde barındırmaktadır. Kullanılan renk, motif ve kompozisyon bakımından klasik üsluptan tamamen uzaktır. Süslemesi Barok tarzında olan eserde akant dalları ve çiçekler kompozisyona hâkimdir. Kumaşlı girland, kurdele ve halkalar göze çarpar. Ayrıca eserdeki tezyinatta dönemin en önemli özelliklerinden olan tonlama yoluyla motiflere boyut kazandırılmıştır. Vakfiyede kullanılan yazı üç çeşit olup metin kısmı nesih hat ile hatt-ı hümayun icaze ve dua kısmı talik hat ile yazılmıştır. 19 yüzyılda Batı etkili natüralist anlayış iyice yerleşmiştir. Bu durumu incelenen eserde görmek mümkündür.

Bostancı Tuluk' un (2015) yılında yaptığı "Topkapı Sarayı Kütüphanesi Y.Y. 999' Numaralı Karahisari Mushaf'ının Tezyini Yönden İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde; XVI. yüzyıla ait olan Mushaf tezin konu olmuştur. Bu tezde tezhip öğeleri üslûp, desen, motif açısından ele alınıp Mushaf'taki tezyinî yansımaların görüldüğü başka eserler araştırılmış ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Mushaf'ın yapısal özellikleri olabildiğince en ince ayrıntılarına kadar incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca inceleme yapılan Mushaf'ın özellikleri, sayfa düzenlenmesi, tezhip desenlerin çizimleri, hangi motif gruplarının kullanıldığı tespit edilerek kullanılan motiflerinin incelenmesi yapılmıştır. Çalışmanın amacı ve araştırılmasında izlenen yöntemle başlanan araştırma konusuna, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi tezhip sanatı başlığı altında; dönemdeki üslup farklılıkları ve o dönemin sanatçıları konusuna değinilmiştir. Mushaflar hakkında genel bilgiler verilerek araştırma konusu olan TSMK 'deki Y.Y. 999 numaralı Mushaf'ın tezyinî yönünden incelenmesi yapılmış, eserin tezhipleri fotoğraflar ve desen çizimleri ile ele alınmıştır.

Aracı'nın (2014) yılında yaptığı "Karahisari Mushafı'nın Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi (Bakara Süresi'nin Sonuna Kadar)" isimli yüksek lisans tezinde; Tezin giriş

kısmında bir araştırma alanı olarak tezhip sanatından, bugüne kadar bu alanda yapılmış olan çalışmalardan ve Karahisârî Mushafı'nın tezhiplerinin incelenmesinin bu alana sağlayabileceği katkıdan bahsedilmiştir. Üç bölümden oluşan tez çalışmasında, birinci bölümde XVI. yüzyıl Osmanlı siyaset, ilim, kültür ve sanat hayatı konusu etrafında genel bir tablo çizilmiş; ikinci bölümde, hayatı, eserleri, öğrencileri ile Mushaf'ın hattatı Ahmed Karahisârî tanıtılmış, üçüncü bölümde ise, tezin asıl konusu olan Mushaf'ın başlangıcından Bakara Suresi sonuna kadarki tezhip tasarımları incelenmiştir. Tez sonuç, kaynakça ve dizin bölümleriyle sonlandırılmıştır.

Kök Karakaya'nın (2011) yılında yaptığı "Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Üniversite A Ve Üniversite B Koleksiyonları Yazmalarında Tezhipler" isimli yüksek lisans tezinde; Üniversite A ve Üniversite B Koleksiyonlarının yer aldığı katalogda tespit edilmiş tezhipli yazmaların envanterinin çıkarılıp değerlendirildiği bu çalışmada, Koleksiyonlardaki 11.- 13. yüzyıldan 19. yüzyıla ait 84 süslemeli kitabın tamamı, hem kronolojik bir sınırlamaya gidilmeden hem de iyi- kötü, güzel- çirkin gibi öznel yargılardan uzak durma kaygısıyla bir bütün olarak ele alınmıştır.

Yurtseven'nin (2014) yılında yaptığı "II. Bayezit için Yazılan Şeyh Hamdullah Mushaf-ı Şerifi'nin Tezyinat Bakımından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde; Sultan II. Bâyezîd için hazırlanan Mushaf-ı Şerîf'in tezyînatının incelendiği bu tez giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin amacı, yöntemi ve kapsamına değinilmiştir. Tezin birinci bölümünde, Mushaf-ı Şerîf'ler hakkında genel bir bilgi verildikten sonra söz konusu Mushaf-ı Şerîf hakkında hem tarihçe hem de tezyînat konu edilmiştir. Tezin ikinci bölümünde, Mushaf-ı Şerîf, tezyînat açısından incelenirken, öncelikle tezyinli sayfalar ve kullanılan motifler hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Tezyînat yönüyle incelenen kısımlar zahriye sayfası, serlevha, sûre başları, güller, ve hâtime sayfasından ibarettir. Bütün çizimlerin önce orijinal görsellerine yer verilmiş, akabinde çizimleri detaylı olarak gösterilmiştir. 1508 yılında yazılan bu nadide el yazma eser, dönemin sanattaki ihtişamını göstermektedir. İnceleme özellikle kompozisyon esası,

kullanılan renkler, üslup ve motifleri içermekte olup açıklamalarda bu yönde olmuştur. Zahriye ve serlevhasının kompozisyonu, paftalar olarak kademe kademe çizilmiştir. Güller kısmında ise her bir gül çeşidine yer verilmiştir. Sûre başları bölümünde elliye yakın sûre başı incelenmiştir. Her biri farklı şekilde bezenmiş olan sûre başlarının yer aldığı sayfanın bütünü ile bezemeli alanın kesitinin görseli konmuştur. Daha sonra farklı tasarımlara göre seçilen sûre başı desenleri çizilmiş ve çizimlerin altına tezyinat ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Tezin üçüncü bölümünde, Mushaf-ı Şerîf'de kullanılan motiflerin çizimlerine yer verilmiştir.

Yıldır'ın (2016) yılında yaptığı "İstanbul Müze ve Kütüphanelerinde Bulunan 16. yy. Şiraz Üslubuna Ait Tezhipli El Yazması Eserlerin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde; "İstanbul Müze ve Kütüphanelerinde Bulunan 16. yy. Şiraz Üslubuna Ait Tezhipli El Yazması Eserlerin İncelenmesi" adlı çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun önemi, niteliği, araştırma yöntemleri ve kullanılan görsel malzeme hakkında bilgi verilmiştir. Tezin birinci bölümünde on altıncı yüzyıl Safevî Devleti üç alt başlık halinde sunulmuştur. İlk olarak dönemin siyasi ve dini hayatı Safevî Devleti'nin doğusu, Şah İsmâil dönemi, I. Tahmasb, II. İsmâil ve Muhammed Hüdabende dönemi, I. Abbas dönemi olmak üzere açıklanmıştır. Bir sonraki alt başlıkta on altıncı yüzyıl Safevî döneminin kültür, ilim ve sanat hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Sanat hayatı anlatılırken dönemin sanat merkezleri Tebriz, Kazvin ve İsfahan ekolleri; hat, tezhip, minyatür ve katı sanatlarının ayırt edici özellikleri ve dönemin müzehhip, musavvir, hattatları ile birlikte açıklanmıştır. Üçüncü alt başlıkta ise Safevî - Osmanlı etkileşimi neden-sonuç ilişkisi içerisinde anlatılarak, dönemin el yazma eserlerinin hangi yollarla ve sebeplerle Osmanlı topraklarına, dolayısıyla İstanbul müze ve kütüphanelerine geldiği anlatılmıştır. Tezin ikinci bölümünde şiraz ve şiraz üslubu alt başlıklar halinde sunulmuştur. İlk alt başlıkta şiraz'ın tarihçesine yer verilmiştir. Daha sonra şiraz'da Safevîler öncesi şiraz üslupları Öncû, Muzafferî, Timurî, Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmenleri dönemleri olarak ele alınmıştır. Bu dönemlerin birbirlerine ve on altıncı yüzyıl şiraz üslubuna kitap sanatları bakımından etkileri açıklanmıştır. İkinci bölümün son alt başlığında on altıncı yüzyıl şiraz

üslubu, Şiraz elyazmalarının genel özellikleri ve diğer kitap sanatları bakımından ayırt edici özellikleri de açıklanarak anlatılmıştır. Tezhip sanatında on altıncı yüzyıl şiraz üslubuna gelindiğinde, elyazmaları kullanılan malzeme, tasarım (renk, motif, kompozisyon çeşitleri) ve sayfa düzeni, olmak üzere zahriye, serlevha, hatime, sûre başları, duraklar, Mushaf gülleri göz önünde bulundurularak açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ilk olarak on altıncı yüzyıl Şiraz üslubunun motif, tasarım, sayfa düzeni bakımından tüm özelliklerini taşıdığı düşünülen TSMK K.103 no'lu Mushaf'a ait tüm tezhipli sayfaların çizimleri yapılmış ve bu çizimlerin renk, kompozisyon, motif bakımından analizleri yapılmıştır. Üçüncü bölümün ikinci alt başlığında TSMK, TİEM, İÜNEK SYEK'de şiraz'da üretildiği düşünülen edebî ve dînî eserler tasnif edilerek zahriye sayfası, serlevha, ünvan sayfası, sûre başı tezhipleri, falnâme ve ketebe sayfalarından örnekler verilerek, varak numaralarıyla birlikte görsel malzeme olarak eklenmiştir. Üçüncü bölümün son alt başlığında ise TSMK K.103 no'lu Mushaf'ta tespit edilen şiraz üslubuna ait motiflerin çizimleri halkâr, negatif ve klâsik yöntem olmak üzere sınıflandırılarak teze eklenmiştir. Değerlendirme ve sonuç, kaynakça, dizin, ayrıca resim, çizim, tablo ve harita gibi görsel malzemelere ait liste ise ekler bölümünde tezin sonunda yer almaktadır. Ayrıca tez çalışmasına dâhil olan ve şiraz üslubunun renk, motif, kompozisyon ve üslup açısından uygulaması olan iki tezhip çalışması ekler bölümünün sonunda fotoğrafları, çizimleri ve analizleri ile eser raporu başlığı altında bulunmaktadır.

Demirbilek Gökdoğan'ın (2012) yılında yaptığı "Ankara Milli Kütüphanesi'nde Bulunan Şeyh Hamdullah 'a Ait Kur'an-ı Kerim" isimli makalede; Ankara Milli Kütüphane 'de 6375 numara ile kayıtlı eser, Hattat Şeyh Hamdullah'ın kaleminden çıkan bir Kur'an-ı Kerimdir. Eser kabıyla ve tezhibiyle XVI. yüzyıla tarihlenebilir. Mushaf 210 x148 mm ölçülerinde nesih hattı ile 13 satır üzerine tertip edilmiş olup, 368 varaktır. Nohudi renkte ve âhârlı kâğıt üzerine is mürekkebiyle, sûre başlıkları ise üstübeç mürekkebiyle yazılmıştır. Eserin zahriye ve serlevha sayfaları nefis tezhiplidir. Serlevhadan sonraki Bakara suresinin ilk iki sayfası halkâr tarzında tezhipli, ayrıca sure başlarında ve güllerinde tezhip bulunmaktadır. Eser, klasik renk ve desen özelliği ile önemli bir ışıktır.

Konak., Dilber ve Bilgen'in (2017) yılında yaptığı "Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Beylikler Dönemine Ait Bazı El Yazması Eserlerin Cilt Süslemeleri" isimli bildiride; Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi'nde yer alan eserlerden beylikler dönemine ait 6 adet el yazmasının cilt süslemeleri çalışma kapsamına alınmıştır. Bu çalışmayla, incelenen ciltleri dönemi, süsleme teknikleri, kullanılan malzeme, renk ve motif bilgisi incelenip, fotoğraflarla desteklenmiş; cilt örneklerinin, süslemeleri açısından detaylı şekilde analiz edilerek bilim ve sanat camiasına kazandırılması, Türk Sanatları alanında çalışan sanatçı ve araştırmacılara kaynak oluşturması hedeflenmiştir.

Bilgen., Dilber ve Öztürk'ün (2017) yılında yaptığı "Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi'ne Ait Bazı El Yazması Eserin Cilt Süslemeleri" isimli bildiride; Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde yer alan eserlerden Osmanlı dönemine ait 5 adet el yazmasının cilt süslemeleri çalışmaya dahil edilmiştir. Bu çalışmayla, incelenen ciltlerin dönemi, süsleme teknikleri, kullanılan malzeme, renk ve motif bilgisi incelenip, fotoğraflarla desteklenmiş; cilt süslemelerinin çizimleri yapılmıştır.

Bilgen., Dilber ve Konak'ın (2017) yılında yaptığı "Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde Korunan Farklı Dönemlere Ait Dokuz El Yazmasının Tezhiplerinin İncelenmesi" isimli bildiride; Bu çalışmada telif ya da istinsah tarihi belli olmayan eserlerin tezhipleri incelenerek yazma eserin tarihlendirilmesi noktasında fikir üretme yoluna gidilmiştir. Bu mantık çerçevesinde ele alınan eserlerin tezhipli sayfalarında yer alan süslemelerin desen, renk ve kompozisyon şemaları incelenmiş, elde edilen veriler analiz edilerek belirli bir düzen dâhilinde çizimleri yapılmıştır. Böylelikle fotoğraflarda anlaşılamayan detayların daha iyi görülüp algılanabilmesi sağlanmış, aynı zamanda desenlerin tasarım aşamaları da ortaya konulmuştur.

Şimşek' in (2014) yılında yaptığı " Yalvaç Müzesinde Bulunan Tezhipli Hüsn-i Hat Levhalar" isimli makalede; Yalvaç Müzesinde bulunan Osmanlı hat ve tezhip sanatının

günümüze ulaşmış seçkin örneklerinden olan müze envanter defterinde kayıtlı 10 adet tezhipli el yazması levha; yazı çeşidi, ne yazdığı, ne zaman ve kim tarafından yazıldığı, müzehhibi, boyutları, müzeye nasıl getirildiği ve geliş tarihi, tezhip üslubu, kullanılan motif, renk, teknik ve üslup özellikleri açısından incelenmiş fotoğraflarla belgelenmiş, tezhiplerin desenleri çizilmiştir.

Dilber'in (2013) yılında yaptığı "Ankara Milli Kütüphanesinde Bulunan Bazı El Yazması Eserlerin Tezyinat Bakımından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde; Ankara Milli Kütüphanesinde bulunan 3850, 3487, 3837, 3838, 3842, 2551, 3827, 3829, 3840, 6721 envanter numaralı yazma eserler tezyîni açıdan önemli bulunmuştur. Eserler, bugüne kadar tezyîni açıdan ele alınmamış olması bakımından, incelenip, kaynak taraması yapılıp, eserin tezyînatı, motif, desen ve üslûp özellikleri bakımından ele alınmıştır. Eserler, dönemi ile çağdaş diğer tezyini sanatlarla kıyaslanıp, tarih içindeki yerinin ortaya konması, sanat değerinin belirlenmesi ve insanların bilgisine sunulması açısından önemlidir. Dört bölümden oluşan tezin birinci bölümünde Kitap Sanatları ve bu sanatlardaki kompozisyon, üslûp ve desen özellikleri yer almaktadır. İkinci bölümde el yazmalarının hazırlanması, sayfa düzeni, konuları ve bezeme alanları bulunmaktadır. Üçüncü bölümü Ankara Milli Kütüphanesi, dördüncü bölümü ise Ankara Milli Kütüphanesinde bulunan el yazmalarının sanat, üslûp, desen, motif ve renk açısından incelenmesi oluşturmaktadır.

2.2.Tezhibin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

2.2.1. Tezhibin Tanımı

Tezhip; kelime anlamı olarak "altınlamak" anlamındaki Arapça "zeheb" kökünden gelir. Genel olarak kitap süslemesine verilen addır. Tezhib doğru anlamda kullanıldığı zaman, altın yaldız ve boya ile yapılan her türlü süslemenin adıdır. Yani kitap süslemesinde olduğu kadar, murakkalar, tuğralar, hüsnühat denilen güzel yazı örneklerinin etrafı, minyatürlerin etrafları cilt kapakları gibi yüzeylere yapılan süslemelerde aynı adla anılır (Akar & Keskiner, 1978, s. 22).

Yazma kitapların ve hüsnühat murakkalarının kenarlarını boya ve altın yaldız kullanarak çeşitli motiflerle süsleme işine "tezhip" bu süsleme işini yapan sanatçılara "müzehhip", yapılmış olan çalışmaya ise "müzehhep" adı verilir (Binark, 1975, s. 25).

Anadolu da hat sanatı ile birlikte gelişme gösteren tezhip sanatı, daha çok el yazması Kur'an-ı Kerimlerin süslemesi olarak karşımıza çıkar. Fakat Kur'an-ı Kerimlerin yanı sıra surnameler, tıp kitapları, edebi kitaplar, hüsnühat ve minyatürlerin etrafları gibi birçok yerde de başarıyla uygulanmıştır. Kur'an-ı Kerimlerin dışındaki kitapların ilk sayfaları, konu başlıkları, hatime sayfaları, zahriye ve serlevhaları süslenirken, Kur'an-ı Kerimlerde zahriye sayfası denilen ilk sayfalar, Fatiha ve Bakara surelerinin bulunduğu serlevhalar, sure başları, duraklar, hatime sayfası, sure, vakıf, secde, hizip, aşır ve cüz işaretleri gibi alanlar süsleme unsurları ile bezenmiş, bazen Kur'an-ı Kerimlerin bütün sayfa kenarları halkâr denilen süsleme tarzı ile tezhiplenmiştir.

Bir tezhipte başlıca üç unsur önemli rol oynar. Bunlar; 1) motifler, 2) desenler, 3) renk ve boyalardır. Bu unsunlar aynı zaman da bir tezhibin devrinin ve milliyetinin de tespitine imkân tanır.

Motifler ve desenler, çeşitli ülkelere, anlayış ve görüşlere, devirlere, zevklere göre zaman içerisinde değişmiş ve yerine yenileri düzenlenmiştir. Nitekim Türklerde, Selçuklulardan başlayarak, Osmanlıların sonuna kadar, çeşitli şekillerde desen ve motifler ortaya konmuştur.

Aynı şekilde renk ve boyalar da yapılan işin devrini ve milliyetini gösterir. Mesela; Türklerin kullandığı renklerden lacivert ve mavinin kendilerine mahsus birer fon ve renk özelliği vardır ki, bu renklerle yapılmış olan bir süslemenin, Türkler tarafından yapıldığı açık bir şekil de anlaşılabilir (Yağmurlu, 1973, s. 79).

2.2.2.Türk Tezhip Sanatının Tarihsel Gelişimi

Tezhip sanatının kökleri Uygur Türkleri'ne kadar uzanır. Orta Asya'daki Kara- Koça' da yapılan turfan kazılarında bulunmuş vakıf yapan, Maniheist Uygur Rahipleri minyatürlerindeki basit bitkisel motifler daha sonraki dönemlerdeki bitki kökenli " hatayi" lerin en basit örnekleridir. Bu da gösteriyor ki tezhip sanatında kullanılan motiflerin kökeni Uygur Türkleri 'ne kadar dayanır. Fakat tezhip sanatının gelişimini ve kökenini kâğıdın icadı ve İslam dininin ortaya çıktığı dönemlerde aramak gerekir. Çünkü tezhip sanatı bir kitap sanatıdır. Dolayısı ile hat sanatı ile birlikte gelişmiş bir sanattır (Taşkale, 1996, s. 53).

Tezhip sanatı Selçuklu Türklerin de hayli ilerlemiş, onlardan Osmanlılara geçmiş, XV. ve XVI. yüzyıllarda en yüksek zirvesine ulaşmıştır. Bunun sebeplerini diğer sanat dallarında olduğu gibi, XV. yüzyılda siyasi istikrarın sağlanmasından sonra, memleketin iktisadi, dolayısı ile kültür ve sanat faaliyetlerin de beliren canlılıkta ve XV. Yüzyılın Selçuklu ve Osmanlı devri sanatları arasında bir köprü oluşunda aramak gerekir (Binark, 1975, s. 29).

Bugün elimiz de bulunan en erken örnekler;12. ve 13. yüzyıl Selçuklu eserleridir. Bu dönem desen ve motifleri sade ve basittir. Hayvan kökenli olduğu tahmin edilen "Rumi" motiflerinin büyük bir ustalıkla kullanıldığı Osmanlı erken dönemi ve 15.y.y da tezhipte büyük bir gelişme başlar...15.y.y'ın en önemli müzehhibi "Baba Nakkaş" tır.

16. yüzyıl başlarında II. Beyazıt döneminde, motif ve desenlerdeki uyum, 16.y.y.'ın 2. yarısı, yani Kanuni Sultan Süleyman devrini bir hazırlık niteliği taşır. Rumi ve hatayi motifleri daha çok incelmiş ve çeşitlenmiş, bulut motifleri kullanılmaya başlanmıştır. Kanuni dönemiyle sanatta altın dönem başlar. Dönemin en önemli müzehhibi "Karamemi" dir. Bu döneme" klasik dönem" adı verilir. Kanuni döneminin diğer önemli sanatçısı ise Saz Yolu üslubunu tanıtan "Şah Kulu"dur.

17. yy.ın ikinci yarısında tezhipte batı etkisi görülür. Çiçek buketleri ve naturalist bir üslubun başladığı ve 18. yüzyılın sonlarına kadar süren bu dönemin en önemli tezhip

sanatçısı Ali Üsküdari'dir. 18. yüzyıl sonlarından 19. yüzyıl sonlarına kadar süren çiçek sepetlerinin, uzun palmet ve kurdelelerin kullanıldığı döneme tezhipte "Türk Rokokosu" adı verilir. Bu dönemin ünlü tezhip ustası "Hezagradlı Seyyid Ahmed Ataullah" tır.

Cumhuriyet dönemi tezhibi ise bir iki istisna dışında daha çok levha tezhipçiliği şeklinde gelişmiş, bir çok kıtalar, hilyeler ve celi yazılar ile yazılan kompozisyonlar tezhiplenmiştir. Yazılar etrafına silme tezhipten çok halkar tarzı uygulanmıştır. Bu dönemin ünlü tezhip ustaları Muhsin Demironat ve Rikkat Kunt 'tur (Taşkale, 1996, s. 53-54).

2.2.2.1.Anadolu Selçuklular ve Beylikler Dönemi Tezhip Sanatı

Türk sanat tarihinin içeriğini saptamamız, Türk sanatı ve Türk tezhip sanatı kavramlarını anlamamızda önemli rehber olacaktır. 'Türk sanatı teriminin dile getirdiği Fransız sanatı teriminin dile getirdiğinin süreklilik açısından aynısı olamaz. İslamlıktan önce Türk adını verdiğimiz toplumların katıldıkları iki çeşit sanat dünyası vardı; biri göçerlerin, diğeri Orta Asya'nın büyük doğu-batı yolları boyunca gelişmiş olan yerleşme merkezlerinin sanatı Bugüne kadar yapılan bütün araştırmaların sonuçları steplerin göçebe sanatının etik niteliğini saptamanın olanaksız olduğunu göstermektedir. Orta Asya sanatı etnik olarak değil, coğrafi bir bölgenin ortak sanatıdır. Bu sanata Türklerin doğrudan katkısı olmuştur ve Türkler de bunun ortakları olmuşlardır. Böylece İslam'dan önceki dönem için çıkarabileceğimiz genel yargı; ulusal nitelikte olmayan yaygın bir kültür ortamının ortağı olduğumuz ve bu ortamın ürettiği her şeye, başka diller konuşanlar kadar sahip çıkabileceğimizdir.

Türklerin İslamlığı kabulünden sonra etnik olarak yoğunlukta oldukları ilk Müslüman devlet Karahanlılardır. 10.yüzyıldan itibaren Orta Asya ve İran'daki sanat gelişmelerinin politik çerçevesi Türkler tarafından çizilmiştir. İran, Moğol, Harzemşah, Selçuklu çağında meydana gelen sanat eserleri ve yapılar Türklerin, İranlıların göçebe Asya'nın, Budist ve manieist Orta Asya'nın ve Arapların katkıda bulundukları yeni kültür ortamının ürünüdür.

Özellikle Selçuklu çağında artık salt geleneksel teknolojinin sınırlarını aşan değişik bir yorum isteyen geniş bir imparatorluk sanatı olan İran Selçuklu sanatı doğmuştur. İran'dan öteye Türk sanat kültürlerinin halkaları batıya doğru uzanmaktadır. Orta Doğu'nun Anadolu'ya uzantısı şeklinde oluşan Anadolu-Türk sanatı İslami olmayan bir kültür ortamı içinde gelişerek 13.yüzyılın başında kendine özgü eserler vermeye başlamıştır (Kuban, 1982, s. 23-28).

Türk süsleme sanatı açısında ele almak gerekirse; ilk örnekleri 8.yy. da Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurlar'ın kitap resimlerinde görüyoruz. Uygur kağanlarına ithafen yazılan Maniahi yazmalar İran veya Türk dilinde yazılmış, içerisinde lacivert zeminli minyatürlerde ışık ve gölge kullanılmış şekilde görülmektedir (Aslanapa, 1999, s. 24). Uygur yazmaları az vokalli, bitişik harfli, kendine has bir yazıyla kaleme alınmıştır. Kitap süslemelerinde daha çok kırmızı renk kullanılmıştır. Bir kısmı Albert Von Lecog tarafından yayımlanan Uygur minyatürlerinin bir bölümü ikinci dünya savaşında kaybolmuştur. İlk kitap ciltleri de Uygurlarda görülmektedir. Bu ciltler Kara Hoça' da yapılan kazılarda bulunmuş Avrupa'nın çeşitli kütüphanelerine götürülmüştür. Yaprak halinde bir kısım Uygur yazmaları Marlburg Üniversitesi. Kütüphanesi bulunmaktadır. Bir kaç yaprak dışında Türk kütüphanelerinde Uygur devrine ait yazma yoktur (Cunbur, 1968,s. 76).

Uygurlarla aynı dönemde yaşayan Abbasiler, Hazarlar ve Araplar birbirlerinden etkileşim halindedirler. İlk Türk toplulukları 10. yüzyıl başında İslamiyet'i kabul etmeye başlarlar, Uygur sanatçıları savaşlar sonucu Mezopotamya ve Anadolu'ya dağılırlar, Moğol istilasıyla Uygurlar son bulunca sanat mirası batıya İslam âlemine geçer.

Karahanlılar ilk İslam devletidir. 840'da devlet kuran Karluk Türkleri 10.yüzyılda İslam sanatı ile Türk sanatı arasındaki köprüyü kurmuşlardır (Türk ve İslam Ansiklopedisi, 1979, s. 67, 355-366).

Selçuklu devleti Horasan'da kurulmuştur. 11.yüzyıl ortalarından itibaren batıya yönelerek İran, Mezopotamya, Anadolu topraklarını istila eden Selçuklu Türkleri kısa zamanda

büyük bir İmparatorluk haline gelmişlerdir. Bu yükseliş Alpaslan ve Melikşah devrinde en yüksek düzeye ulaşmıştır. 11.yy da bölünmeye başlayan Selçuklulardan Anadolu Selçukluları 1308'e dek hâkimiyetlerini sürdürmüşlerdir. Selçuklu kültür ve sanat geleneği İran, Mezopotamya ve Suriye'de 13.yy. ortalarına, Anadolu'da 13. yy. sonlarına dek devam etmiştir (Erginsoy, 1975, s. 122).

Selçuklu devrindeki kitap süslemeleri ile o dönemdeki mimari eserler arasında bir benzerlik görülür. Bu dönemdeki yazma kitapların bazılarının metinleri Farsça ve Arapça olarak yazılmış olup aynı zamanda bir kısmı da tezhiplenmiştir. Bu dönemde yapılan tezhiplerin desen ve renk farkları Asya Türk ve yerli Anadolu sanat özelliğini ortaya koyar. Selçuklu devrine ait diğer yazmalar ise Kur'an–ı Kerimlerdir. Bu Kur'anların başlıklarında Kufi yazı diğer bölümleri ise Nakşi yazı olarak yazılmıştır. Bu devirdeki ilim eserlerinde metinlerde satır başı yoktur. Kitapların zahriye sayfalarında devrine göre en zengin tezhip örneklerine rastlanmaktadır. İlk sayfalarda altın bol miktarda kullanılmıştır (Demiriz, 1981, s. 30).

Anadolu Selçukluları devrinde yapılan resimler, nakış ve minyatür halindeydiler. Orta, ön Asya ve İran'dan gelen sanatkârların getirdikleri bu resim tarzı bütün eski milletlerde olduğu gibi doğadaki şeylerin şekillerini büyük bir dürüstlükle ifade eden ve renk güzelliği vermeye çalışan tezyini eserlerdir.

İran'da ve Türkistan'da Cihangir, Buhari, Bihzad ve Mani gibi meşhur nakış resim veya minyatür üstatlarının eserleri Selçuk sanatçılarına örnek olmuştur.

Selçuk Sultanlarının saraylarında birçok sanatkârlar ve ressamlar çalışırdı. Bunların çalıştığı, nakkaşhane ve nigarhane denilen atölyeler saraya ait birer müessese idi. Burada nakkaşbaşı (sernakkaş) denilen üstad öğrenciler yetiştirirdi. Selçuk Hükümdarlarının çoğu yazı ve resme çok meraklı idiler ve bu sanatları teşvik eder, korurlardı. Selçuk hükümdarı Tuğrul Bin Arslan kendi eliyle istinsah ettiği bir divanı, Cemal İsfahani isminde bir nakkaşa yaptırmıştır (Arseven, 1983, s. 2084).

Anadolu Selçuklularının eseri olduğunu kesinlikle bildiğimiz, tezhipli yazma eser pek azdır. Kataloglarda Selçuklu dönemine mal edilen yazma Kur'an ve başka eserlerin çoğunun kökeni belli değildir veya İran'daki büyük Selçuklulara ait ya da Suriye veya Irak bölgelerini Eyyubi veya Zengilere mal edilebilecek örneklerdir. Bunlarda genellikle yazı oldukça iridir, yazının kendisi altınla yazılır ve çok süslü olmasıyla göze çarpar. Tezhip ise daha çok geometrik olup ya başlı başına bir sayfayı kaplar ya da yazının çerçevesi niteliğindedir.

Anadolu'da yapıldığı kabul edilen, 13. yüzyıla ait olabilecek tarihli veya tarihsiz bazı yazmalar da gerek yurdumuzdaki gerekse çeşitli ülkelerdeki kütüphanelerde az da olsa vardır. Bunlarda başlıklar esas yazıya göre daha iri ve çok defa altınla veya renkli olarak yazılmış, tahrirli ve çerçeve içine alınmış olup, yazının zemini çeşitli şekillerde süslenmiştir. Başlık dışında yazılar genellikle Selçuklu süsü ile yazılmıştır. Yazı aralarında da bazen basit süsleme bulunur. Başlık bölümlerindeki süslemelerde altın, lacivert, beyaz, kahverengine yakın bir kırmızı en çok görülen renklerdir.

Kırmızı renk çok defa altın zemin üzerine sürüldüğü için renginin parlaklığını kaybettiğini görürüz. Bazen kırmızının yerini kahverengi de almıştır. Desenlerde kıvrık dallar üzerinde palmet ve Rumiler, geçme ve örgü motifleri ve geometrik motifler hâkimdir. İşçilik çok ince sayılamaz (Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi C.5, 1982, s. 924-925).

Anadolu Selçuklularında başta tezhip çok çeşitlidir. Yüzlercesi içinden birbirine benzeyeni bulunmaz. Bu da Selçuk tezhipçilerinin bunu adeta ananeleştirdiklerini ve belli kaideler dışına çıkmadıklarını gösterir. Mısır ve Suriye'dekiler içinde dikkate değer olanlar varsa da ekseriya işçiliği itinasız ve basmakalıp tabir ettiğimiz şekilde gördüklerimiz de az değildir.

Elimize geçen bazı itinalı tezhipli baş sayfalarda kullanılan boyalar arasında, yeşil renk Selçuklularda epey kullanılmış ve bunun bakır esaslı olmasından, bakır cetvellerde gördüğümüz gibi sürüldükleri yerde tamir yoluna gidilme mecburiyetini ortaya koymaktadır.

Kitap içi süslemelere gelince; bunlarda bilhassa baş sayfaların süslenmesine önem verilir. Kitabı açınca ilk karşılaşacağımıza çıkan zahriye süslemeleridir. Zahr, sırt ve ilk sayfanın öne rastlayan arkası demektir. Burada Kuran'ı Kerim'ler müstesna, eğer bu kitap bir mevki sahibi, zengin, değerli ve varlıklı bir âlime ait bir eser ise onun hususi kütüphanesine ait olduğu çeşitli suret, tertip ve yazılarla orta kısmında özenle isimleri yazılır, unvanları konur ve hayır dua temennileriyle tamamlanır.

Zahriye süslemelerinde ilk sayfa gibi daima göze çarpmasından dolayı altın kullanılmıştır. Altın burada ya varak halinde kesilerek yapıştırılmış ya da varaklar daha önceden ezilip jelatinli su ile boya sürer gibi sürülmüş ve sonra zer-mühre ile parlatılmıştır.

Gümüş te Selçuklularda ezilmiş olarak arada kullanılmıştır. Bunun yanında bakır da kullanılmıştır. Boyaların her çeşidi vardır. Boyaları çanaklar içinde kullanmışlardır. Yalnız beyazlar, bazen karardığına için kurşun beyazı kullanıldığı düşünülmektedir.. Aralarında çinko, zinc beyazı da vardır. En tehlikeli renk yeşildir. Çünkü yeşil bakır bir kaba keskin sirke koyup, sonra pası okside toplanarak elde edilir. Ama yine de aslı bakırdır. Bu rengi cetvellerde fazla kullanmışlar ve renk cetvelleri yemiştir. Böylece yazılı kısımlar sayfadan kopabilmektedir (Ünver, 1975).

Selçuklu Devrine ait başta gelen kaynaklarımızdan birisi Kuran'ı Kerim'lerdir. Selçuklu Kuranlarında nakşi yazı kullanılmış, kufi yazıya sadece başlıklarda yer verilmiştir. Bunların en güzel örneklerinden bazılarını Ankara Etnografya, İstanbul Türk ve İslam Eserleri, Topkapı Sarayı, Amasya ve Manisa Müzelerinde muhafaza edilmektedir. Kuranların yanında her konuda yazılan ilmi eserler de vardır. Ancak bunlar maddi durumu iyi olan, devletin üst kademesindeki görevliler tarafından para esirgenmeden yazdırılıp tezhipletilmişlerdir. Yazma kitapların en değerli olanlarında bütün sayfalar altınla cetvellenmiştir. Kuran'ı Kerim'ler de daima altınla cetvel çekildiği halde, ilmi eserlerden ancak sipariş üzerine zengince yapılmış olanların her sayfası altınla cetvellenmiştir. Orta fiyatta siparişlerin sayfa kenarlarına çift kırmızı cetvel çekilir. Bazı ilmi kitapların da sayfa yanlarında çiçek, yaprak, selvi ağaçları, gülabdan, ibrik, çeşitli saksı ve vazo, cami, minare

ve daha pek çok şekil içinde kısa notlar, açıklamalar, ilaveler yazılmıştır. Bu daha sonra Osmanlılarda da görülen bir uygulamadır.

Selçuklu Dönemi tezhiplerinde birbirine benzemeyen çok zengin süsleme çeşitleri mevcuttur. Zahriye kısımlarında altın kullanılmıştır. Altının yanında en çok kullanılan renk laciverttir. Toprak rengi, kiremit kırmızısı, kahverengi, yeşil bu dönemin tezhiplerinin orijinal renkleri olarak çiçek motiflerinde sıkça kullanılmıştır.

Bundan başka mavi, sarı, pembe, mor, beyaz renkler de kullanılmıştır. Pembe ve siyah tahrirlerde karşımıza çıktığı gibi, tığlarda ve çok seyrek olarak süsleme içinde de kullanılmıştır.

Selçuklu tezhiplerinin ana motifi rumidir. Her çeşit rumi hemen hemen bütün tezhiplerin esasını oluşturur. Bunun yanında yine Selçuklu bezemelerinde çok sık rastladığımız bir başka motif de Selçuklu Münhanileri denilen eğrilerdir. Kıvrık dallar, çeşitli küçük çiçekler, hatayiler de bu süslemenin motifleri arasında sayılabilir.

Selçuklu tezhiplerinde başlık ve tam sayfa tezhibinde tığ yok denecek kadar azdır. Tezhiplerin çoğunda yoktur. Olanlarda çok seyrek düz çizgiler veya küçük çıkmalar şeklindedir. Madalyonlarda ise Selçuklu münhanilerinin birleştikleri noktalarda çok seyrek olarak yapılan mavi tığlar, basit çizgiler veya küçük yuvarlaklar halindedir.

Tezhibi Anadolu'ya getiren Selçuklular stilize edilmiş hayvan motifleriyle bezeli rumi üslubunu geliştirmişlerdir. Selçuklu tezhibi birbirine geçme geometrik şekillerden oluşur. Bu şekillerin içleri de kıvrık dal, rumi ve yaprak motifleriyle doldurulmuş olup, etraflarına çok karmaşık geometrik geçme motifli bordürler dolanır. Bunlarda genellikle zemin altın olup, üzerine farklı tonda altın, koyu mavi, kırmızı, yeşil, mavi, kahverengi desenler yapılır. Selçuklu tezhipçiliği Harput, Musul, Konya-Karaman'daki atölyelerde ve kitaba önem veren sultan ve emirlerinin konaklarında gelişmiştir. (Ersoy, 1988, s. 44)

Anadolu Selçuklularının tezhip sanatını biraz da 14-13. yüzyılda Anadolu'da yapılan örnekler yardımı ile tanıyabiliriz. Karamanoğulları'nın sanatında Selçuklu geleneklerinin

hemen hemen değişmeden devam ettiğini bütün sanat dallarında gördüğümüze göre, tezhip sanatı için de aynı kuralı geçerli sayabiliriz. Konya ve çevresinde yapıldığı bilinen bazı eserlerin, yukarıda saydığımız Selçuklu renk ve desen özelliklerini taşıdığını, 15. yüzyıl içlerine kadar hemen hemen değişmeyen bir üslubun sürdüğünü görürüz (Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi C.5, 1982, s. 925).

13. asrın sonlarına doğru Selçuk sultanları kudret ve hâkimiyetlerini kaybetmişler ve aralarında saltanat kavgalarına düşmüşlerdi. Türkmen aşiretlerinin de beyleri artık sultanı tanımaz olmuş ve bulundukları yerlerde müstakil hükümetler kurarak idareyi ellerine almışlardı ki bunların başlıcaları Karaman, Germiyan, Eşref, Hamid, Menteşe, Candar, Pervane ve Osmanoğulları idi.

Bu devrin sanat eserleri Selçuk devri sanatıyla Osmanlı devri sanatı arasında bir geçit teşkil eden ve Selçuk sanatından bazı değişikliklerle ayrılan eserlerdir.

Beylikler devrinin sanatlarını, Selçuk eserlerinden bariz bir şekilde ayırmak mümkün değildir. İstiklallerini kazanan bu beylikler artık merkeze tabi olmayan, diğer memleketlerden getirdikleri sanatkârlara ve mimarlara iş vermeleriyle daha ziyade mahalli sanatlara uymaları ve eski Selçuk mimarbaşılarının geleneklerinden farklı eserler meydana getirmelerine neden olmuştur (Arseven, 1983, s. 2086-2087).

Bütün sanat dallarında olduğu gibi tezhip sanatında da 14. yy. beylikler dönemine geçişte bazı değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler 14. yüzyılda Anadolu'da hüküm süren beylikler devri sanatı, klasik Osmanlı süsleme ve resimlerine bir hazırlık dönemi olarak kabul edilir (Erginsoy, 1975, s. 305).

Kaynaklarda 14. yüzyılda kitap sanatı yönünden fazla bir bilgi yoktur. Bu dönemde beyliklere bölünmüş olan Anadolu'da karışıklıklar nedeni ile sanat eserleri azdır. Yazma eserlerin baş kısmında "Zahriye" adı verilen tezhiple sayfalarda kitabın kime ait olduğu belirtilmişse, eserlerden bu dönemin tezhip üslubunu anlayabilmekteyiz (Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi C.5, 1982, s. 925).

2.2.2.2.Osmanlı Erken Dönem Tezhip Sanatı

Diğer Anadolu beylikleri gibi Oğuz boylarından olan Osmanlı Türkmenleri, Selçuklularda Orta Asya'dan İran'a, oradan da Anadolu'ya gelerek Söğüt'e yerleşirler. 14.yüzyıl başlarında Osmanoğulları, iyi idare ve adalet sonucunda büyür. Diğer Anadolu beyliklerini ortadan kaldırarak Anadolu'yu ele geçirir ve devlet haline gelir (Erginsoy, 1975, s. 306).

Klasik dönem sanat dallarının kaynağı 14. ve 15. yüzyıla kadar dayanan tezyinat geleneğine bağlanmaktadır. Osmanlılardan kalma en eski tezhip örneği bir musiki kitabıdır. (1437-1438) tarihli olan bu kitap, II. Murat zamanına ait olup, onun adına yazılmıştır. Zengin tezhibiyle dikkati çeker. Bu dönemde tezhiplerin kendine has özelliği vardır. Kitaplar genellikle küçük boyutludur.

15. yüzyıldaki klasik tezhip sanatının gelişmeleri ve parlak devri, Fatih Sultan Mehmet zamanına rastlar. Yine bu dönemde, günümüze kadar adını bize ulaştırabilmiş birçok sanatçı yetişmiştir (Didinal, 1990, s.35). Fatih'in her çeşit ilim ve güzel sanat kolu ile ilgilenmiş olması kütüphane açması ile doğru orantılıdır. Manisa şehzadeliği sırasında kendi kütüphanesini kurmuş olan Fatih, tahta geçtikten sonra babasının kitapları ile ve saray nakkaşhanesinde istinsah ettirdiği kitaplarla kütüphanesini genişletmiştir. Kitaplar içerik bakımından zengin olduğu kadar süsleme yönüyle de o devre layık eserlerdir. Kütüphanesinde bulunan el yazmaları ünlü hattatlar tarafından yazılmış ve yine ünlü müzehhiplerce tezhip edilmiştir (Ünver, 1964, s. 26).

15. yüzyılın ikinci yarısı 16. yüzyıl başı diye bilinen Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı tezhibi, Anadolu Selçuklu tezhibi ile farklılıklar göstermektedir. Bu durum altının kullanılmasından, kompozisyon ve renklerin kullanılmasına kadar kendini gösterir. Dönemler arasındaki farklılık Fatih Sultan Mehmet'in kendisi için, kütüphanesi için hazırlattığı ve günümüze kadar ulaşan eserlerde görülebilir (Didinal, 1990, s. 36).

Bu dönem tezhip sanatında kullanılan renkler, pembemsi mavi ve siyah ile başlar. Kompozisyonlarda altın zemin üzerine geçmeler, Rumiler, kanatlar, bulutlar, nilüferler ve zemin noktaları bir ahenk içinde kullanılmıştır (Ünver, 1964, s. 36). Ayrıca dönemdeki

kompozisyonlarda şemse madalyon ve köşe süslemeler ile tamamlanan dikdörtgen zahriye formları farklı bir özellik gösterir. Desenin tümüne bakıldığında bir sadelik, bir ferahlık göze çarpar (Didinal, 1990, s. 35).

Fatih Sultan Mehmet döneminde hazırlanan yazma eserler konuları, boyutları ve süslemeleriyle oldukça sade ve kendine özgüdür. Genellikle açılış yapraklarında madalyon biçiminde tezhipli birer şemse yer alır. Bu tezhiplerde mavi, turuncu, siyah ve yeşilin yanı sıra altının oldukça dengeli ve uyumlu olarak kullanıldığı görülür. Bu dönemin yazma eserlerinde açılış yapraklarının bir diğer süsleme biçimi, levha halinde tezhiplidir. Bütün bu tezhiplerde kompozisyonlara Rumiler hâkimdir. Rumilerin dışındaki kıvrım dallar üzerindeki çiçek ve yaprak motifleri de 15. yy. karakterinde Timur dönemi geleneğinin yorumlanmış formlarını yansıtır.

Sultan II. Beyazıd devrinde ise, Fatih döneminden farklı tezhip anlayışının yaratıldığı görülür. Bu dönemde aynı zamanda saraya bağlı çalışan sanatçıların örgütlendiği de, 932 (1525-1526) tarihli bir ehl-i hiref mevacip (maaş) teftiş defterindeki sanatçı kayıtlarından anlaşılır.

Tezhip sanatındaki gelişme kendini Kur-anlarda göstermiştir. Kur-anların zengin tezhiplere sahip oluşunun en önemli sebebi, ünlü Türk hattatı Şeyh Hamdullah'ın bu yıllarda yetişmiş olmasıdır. II. Beyazıd döneminin en karakteristik tezhipleri Şeyh'in Kur-anlarında toplanmıştır. Bunlardan 1491 tarihli olanı dönemin renk ve kompozisyon özelliklerini yansıtır. Esrin başlangıcı çift sayfa levha halinde son derece zengin tezhiplidir. Lacivertin yanı sıra altın bol miktarda kullanılmıştır. Rumi, tepelik, ayırma ve bağlama Rumiler, hatâyi çeşitleri gibi motiflerin Timur dönemi etkisini yansıtsalar bile, daha yüzeysel ele alındığı ve zemin üzerinde boşluklar bırakılarak yerleştirildiği görülür. Motiflerde Fatih devrine oranla müthiş bir incelme başlar. Altın ile lacivertin uyumu, sonsuza giden kompozisyon anlayışı ile tam sayfa levha tezhiplerin etrafını tığlar süslemeye başlar.

II. Beyazıd tezhibinin en karakteristik tarafı altın yaldızın daha önceki döneme göre artmasıdır. Çeşitli tonlarda altın kullanılmış, kitap tezhibinde klasik tezhibe doğru bir gidiş gözlenmiştir.

15. yy.'ın ilk yarısından beri Osmanlı Tezhibinde görülen Timur dönemi Şiraz'ına ait bir süsleme biçiminin yeni yorumu olarak İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde korunan Nisan 1494 tarihli bir Kur-an'ı gösterebiliriz. Eserdeki açılış yaprağının levha tezhibinde şaşırtıcı renkler ve kompozisyonlar karşımıza çıkar. Hatayi türü çiçekler daha dekoratif ve incelmiş, kompozisyon da Rumilerle yeni düzenlenmiş ve yüzey bölünmeleri meydana getirilmiştir. Kıvrım dallar üzerindeki küçük çiçekler, Türkmen Şiraz okulunun etkisindedir. Beyaz Rumiler ve kıvrım dal deseni ile elde edilen iç içe çift şemse ve köşelikler dikkat çeker. Paftalardan oluşan bordürlerdeki mavi üzerine altın yaldız serbest fırça süslemesi yeni motiflerin habercisidir. Dönemin karakteristik renklerinden açık yeşil ve lacivertin ya da altın yaldızla kiremidi kırmızının yan yana kullanıldığı dikkati çeker. Sure başı tezhiplerinde karşımıza çıkan yeni motifler arasında en önemlisi Çin Bulutudur. Diğer yenilik sure başlarından birinde çiçekli ot kümelerine rastlanmasıdır.

Yaklaşık 1494'ten itibaren, geçmiş motiflerin yanı sıra saray nakkaşhanesine Akkoyunlu Türkmenlerinde yeni etkiler girmesiyle eskiden beri süregelen motif ve kompozisyonlar olabildiğince zenginleştirilmiş ve incelmiştir. Ayrıca Kanuni devrinde ortaya çıkacak olan saz üslubunun yapraklarını anımsatan. Yaprakçıkların varlığı görülmeye başlanır (Mahir, 1990, s. 4).

15. yüzyıl ortalarında Otlukbeli Savaşı'ndan sonra İran ve Azerbaycan'dan sanatçılar Osmanlı Devleti'ne getirilmeye ya da gelmeye başlamışlardır. Yavuz Sultan Selim Şah İsmail'i Çaldıran'da yenilgiye uğrattıktan sonra Tebriz'de Şah'ın özel hizmetinde görevli sanatçılar ve dışarıda serbest çalışan nakkaş, ressam, hattan, müzehhip, musikişinas, çinici vb. sanat mensuplarını toplatarak sefer dönüşü Amasya'ya getirmiş ve sarayda sınıflarına göre hizmetlere göndermiştir. Bu sanatkârlardan müzehhipler, nakkaşlar ve hattatlar Osmanlı Tezhibinin hamle yapmasında etkili olmuşlardır (Uzunçarşılı, 1986, s. 23).

2.2.2.3.Osmanlı Klasik Dönem Tezhip Sanatı

Baba Nakkaş tarafından yönetilen Fatih'in saray nakışhanesinde üretilen tezhipler başta olmak üzere ilk dönem olarak nitelendirdiğimiz Osmanlı tezhipleri, aşırılığa kaçmayan, inceliği, zarafeti, ölçülü çizgileri, parlak ve aydınlık renkleri, yazı ile sağladığı dengeli düzeni, Rumileri, geometrik geçmeleri ve küçük çiçek motifleri ile ilk önemli dönemi yaratmıştır.

Klasik tezhip sanatının ikinci önemli aşaması Kanuni Sultan Süleyman dönemidir. Fatih'in ölümü ile başa geçen oğlu II. Sultan Beyazıd (1481-1512) geleneksel sanatlara bağlı olup, saray nakışhanesindeki faaliyetleri bu yönde geliştirmiştir. Tezhip sanatında bir yükseliş devri olarak nitelendirdiğimiz 16. yüzyılda saray nakkaşhanesinin başında Mehmet Kara Memi adlı sanatçı bulunmaktadır. Nakışhanedeki sanatçı sayısı imparatorluğun gelişmesine paralel olarak artmış, daha Yavuz Sultan Selim (1512-1520) zamanında doğuya yapılan seferlerden sonra Tebriz ve Mısır'dan birçok sanatçı saraya getirilmiştir. Aynı şekilde Kanuni'nin (1520-1566) saltanatı sırasında doğuya yapılan seferler sonucunda Tebriz ve Herat'tan çeşitli tarihlerde saraya gelerek çalışan sanatçılar vardır. Yabancı sanatçıların Osmanlı Saray Sanatını etkilemiş olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu etkiler kompozisyon düzeninden başlayarak birçok ayrıntıda bile kendini göstermiştir. Tüm etkilere rağmen bu dönemde klasik bir Türk üslubu oluştuğunu vurgulamak gerekir (Demiriz, 1982, s. 925).

16. yüzyılın ikinci yarısında sayfanın tamamının tezhiplenmesi, desen ve işçiliğin inceliği yanında altının çok kullanılmasıyla çok zengin örnekler ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kullanılan çiçek motiflerinde natüralist bir anlayışın ilk işaretleri görülmüş, öncülüğünü de Kara Memi yapmıştır. Bu dönemde daha önce uygulanmış olan halkâri tekniğinin zengin örneklerini bulmak mümkündür. Sayfanın cetvel dışında kalan kısımları serbest fırça sürüşleri ile boyasız zemin üzerine sadece altınla iri çiçekler, yapraklar ve hatayilerden oluşan bitkisel motifli bir bezeme ile donatılmıştır (Ersoy, 1988, s. 60).

Nakkaşhanede eserler bir ekip çalışması sonucu meydana getirildiğinden eserin süsleme ile ilgili bölümünde yapanın imzası bulunmaz. Aynı zamanda bu sanat dalının bir gönül işi olduğunu kabul eden sanatçılar, eserlerin mükemmeliyeti karşısında imza atmamayı yeğlemişler; ya da takma bir isimle imza atmışlardır. Bu durumda yazmaların çoğunun müzehhibi kesin olarak bilinmemektedir. Günümüze ulaşan yazmaların çoğunda imzaları bulunan eserlerin nakkaşhanelerde süslenip, nakkaşbaşının imzasını taşımakta olduğu bilinmektedir. Bu sanatçıların kimliklerini yazma eserlerin "ketebe" kısmındaki imzalardan ve Ehl-i Hiref defterlerinden öğreniyoruz.

Sarayın beğenisi ve koruyuculuğuyla gelişmiş Osmanlı sanatının tüm kollarında işlenen çeşitli üslup ve motiflerin saray nakkaşhanesinde yaratıldığı bilinen bir gerçektir. Özellikle 16. yy.'da nakkaşhanede çalışan sanatçı ve zatçılar topluluğu arasında en büyük çoğunluğu nakkaşlar bölüğü oluşturuyordu. Nakkaşlar tüm sanat kollarında etkin olan ortak bir form dili yaratarak klasik Osmanlı sanatının oluşumunu belirlemişlerdir.

16. yüzyıla ait sanatçılardan olan Şah Kulu ve Kara Memi, kendi üsluplarını ortaya koyan sanatçılar olarak büyük üne kavuşmuşlardır. Bu nedenle yarattıkları ekolle ilgili pek çok eser bulunmaktadır.

Şah Kulu, saray nakkaşhanesinde 16. yy.'ın ilk yarısında klasik minyatür üslubunun dışında uygulanan yeni bir resim üslubunun ilk temsilcisidir. Saz üslubu denilen bu resimler albümlerde toplanmış, siyah mürekkep ve fırça ile boyanmamış zeminli kâğıtlar üzerine yapılmış çalışmalardır. Bunların kaynağı, İslam sanatında 14. ve 15 yy.'a kadar inen bir resim geleneğine bağlanır. Fırça kontürlerinin esası oluşturduğu, renk ve çizginin aynı değeri taşıdığı ve birbirleriyle kaynaştığı bu gelenek İslam minyatürcülüğünde farklı bir çalışma yoludur. 18. yy. Osmanlı kaynaklarında saz yazmak adını alan bu çalışma tarzı Nakışhanede ayrı bir kol halinde uygulanmıştır. Sivri uçlu, kıvrık hançeri yapraklar, hatâyi grubu çiçekler, tomurcuklar, ejderha, zümrüdü Anka kuşu gibi efsanevi yaratıkların yanı sıra aslan, kaplan, fil, geyik, sülün, turna, gibi hayvanlar ve periler bu kolda çalışan sanatçıların severek işledikleri motiflerdir.

Osmanlı Sarayının resmi kayıtlarından elde edilen bilgiler Şah Kulu'nun Tebriz'den sürgün gelip Amasya'da bir süre kaldıktan sonra 1520 yılı sonunda saray nakkaşhanesine kaydırıldığı anlaşılır. Tezhip sanatında da üstat olan Şah Kulu, nakkaşbaşı olduktan sonra birçok öğrenci yetiştirmiş, yetiştirdiği en ünlü müzehhibin Kara Memi olduğu ve Halep'te çalışan bir sanatçı olan Tebriz'li müzehhip Ali Can'ı da Şah Kulu'nun eğittiği bilinmektedir (Mahir, 1986, s. 113-130).

1520-1556 yılları arasında faaliyet gösteren Şah Kulu Osmanlı süsleme sanatında kitap bezemesinden kumaşa, çiniden kuyumculuğa kadar yaygınlaşan özgün bir üslubun, saz üslubunun yaratıcısı olmuştur. Onun öğrencisi olan Kara Memi ise Osmanlı süsleme sanatının en önemli sanatçılarından biri olarak dikkati çeker, müzehhip olan Kara Memi tezhipte klasik kuralların dışına çıkan, yeni motiflerle o zamana kadar görülmemiş bir üslubun yaratıcısı olmuştur.

Kara Memi, başta gül, lale, karanfil, süsen, zerrin olmak üzere has bahçelerin çiçeklerini, bahar açmış meyve ağaçlarını Osmanlıya özgü bir natüralizm ile bezeme sanatına maletmiştir. Sanatçının Kanuni Sultan Süleyman'ın Muhibbi mahlasıyla yazdığı şiirlerini içeren divanın tezhipleri ve bu döneme ait Şah Mahmut Nişaburi'nin yazılarından oluşan albümdeki tezhipleri Osmanlı kitap sanatının en özgün eserleri arasında yer alır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde korunan Muhibbi Divanı sanatçının imzasını taşımaktadır. Kara Meçi'yle Osmanlı kitap tezhibi, klasik, rumi, kıvrım dal ve hatayi çiçeklerinin oluşturduğu geleneksel yolu izlemesine karşılık, diğer sanat dalları, sanatçının Osmanlı süslemesine kazandırdığı çiçek motifleriyle donanmıştır.

Kara Memi'nin nakkaşbaşılık görevini hangi tarihe kadar sürdürdüğünü kesin olarak söylemek mümkün değildir. Ancak eldeki veriler onun II. Selim (1566-1574) döneminde hayatta olduğunu göstermektedir. Kanuni devri maaş defterlerinden Kara Memi'nin o dönemde nakkaşbaşı olarak çalıştığı anlaşılmaktadır (Çağman, 1988, s. 14).

2.2.2.4.Osmanlı Batılılaşma Dönemi Tezhip Sanatı

Osmanlı İmparatorluğu'nun 2. Viyana Kuşatmasında başarısızlığa uğramasından sonra bir taraftan bu yenilginin sebeplerini araştırırken diğer yandan batı devletlerinin her alandaki ilerlemelerini anlamak için Avrupa Devletleriyle yakından ilgilenmeye başlamıştır. Devrin padişahı III. Ahmet (1703-1730) ve sadrazamı Damat İbrahim Paşa Fransa'ya bu gelişmeleri takip etmesi için elçi gönderilmesini kararlaştırmışlardır. 28. Çelebi Mehmet Efendi bu iş için görevlendirilmiş ve kendisine" Fransa'yı gezip görmesi ve uygulaması mümkün olanları döndükten sonra gerçekleştirilmesi" de emrolunmuştu.

28. Çelebi Mehmet Fransa seyahatinden döndükten sonra Rokoko'nun en güzel eserlerini vermekte olan Fransa'dan getirdiği hediyeleri ve kıymetli bilgilerle dolu olan eseri Fransa Sefernamesi'ni padişaha sundu. Osmanlı İmparatorluğu'nda batı etkisi ile yapılan eserler bu seyahatten sonra başlamış oldu (Aksoy, 1977, s. 126-127). Böylece sanat alanında bilhassa Fransız sanatının yani Rokoko'nun etkileri görülmeye başlandı. Fransa'da İtalyan Barakonun etkisiyle başlayan Rokoko daha çok bir iç dekorasyon sitili olarak görülür. Fransızların dekorasyonda ve işleme sanatlarında kullandıkları akantus yapraklarıyla yaptıkları kompozisyonlar kısa çubuklarla birbirine bağlanan (c) kıvrımlarıyla simetrik olarak kullanılmaya başlanmış bu kompozisyon sitili biz de gerek mimari de, gerek iç dekorasyonda ve gerekse kitap sanatlarımızın içinde kullanılmıştır.

Rokoko III. Ahmet döneminde muhtemelen ilk defa Paris'ten yollanan hediyelerin, resimlerin saray çevresinde uyandırdığı etkiler yüzünden uygulama alanı bulmuştur. Fransız tarzında saraylar yapılması III. Ahmet'in saltanatının son zamanlarında, 1925'ten sonra moda haline gelmiştir. Fakat daha sonraki senelerde yapılan saraylardan anlaşılacağı gibi, mekan mimarisiyle pek ilgisi olmayan Rokoko sitili daha çok dekorasyon ve kitap sanatlarında etkisini göstermiştir.

Türkiye Avrupa Barok'undan çok, Rokoko bezemesel üslubundan etkilenmiştir. 17. yüzyılın sonlarından öteye ve 18. yüzyılın ilk çeyreğinde Le Brun, Jean Berain, Pierre Lepautre gibi dekoratörlerin elinde, karakteristik çizgisel formalarla bazı barok öğelerin

aşırı sitilizasyonundan oluşan, Barok'a göre çok yüzeysel yeni bir üslubun ortaya çıktığını görüyoruz. Fransız Rokoko'sunun özelliği olan "C" ve "s" kıvrımları ve sathın dallarla örülmesi, bizde taklit olarak başlamış, daha sonra Lale Devrinin canlı ve zengin havasını devam ettiren bir stile dönüşmüştür. Osmanlı sanatı bir tür İtalyan ve Fransız Rokoko'su görünümüne bürünmüş ortaya Türk Rokoko'su diyebileceğimiz bir üslup çıkmıştır. İtalyan, Rum, Ermeni gibi çeşitli milletlere mensup sanatkârlar Rokoko'nun yanı sıra Barok etkilerini de memleketimize sokmuşlardır.

Barok sanatın temel özelliği, Rönesans'ın durağan kurallarına bir karşı çıkış niteliği taşımasıdır. Simetrinin ortadan kalkışı Barok'un karakteristik özelliğidir. Işık-gölge dağılımı da Barok sanatı Rönesans'tan kesin çizgilerle birbirinden ayırır. Barok'ta her unsur ayrı bir gizli kaynaktan ışık alıyormuş gibi resmedilmiştir.

Türk Sanatında geleneğin bu kadar yadsınışı bu yüzyıl kültüründe yeni eğilimlerin gücünü gösterir. Ancak bu dönemin katıksız bir taklit çağı olduğu da söylenemez. Aksine çağın sanatı yabancı kökenine rağmen ulusal bir kimlik taşımaktadır. 18. yüzyılda, doğrudan yabancı sanatçıların dışında, genel olarak Türk sanat ortamının Avrupa sanatı motiflerini yorumlaması söz konusudur. Barok ve Rokoko gibi kesin Avrupa kökenli akımların bir geleneksel espri içinden geçerek yorumlanması, ancak Türkiye gibi Avrupa geleneğinden tümden farklı bir geleneğe sahip bir ülkede ortaya çıkabilirdi. Yerli sanatçılara yeni bir soluk getiren bu üslup, onlara yaratma cesareti ve isteği vermiş olmalıdır. Üsluplar genelde başka iklimlerden gelen rüzgârların taşıdığı tohumlardan doğarlar. Fransız etkisinin önde gelişi ise kolaylıkla açıklanabilir. Çünkü Rönesans ve Barok çağı İtalya'sında sonra Paris, özellikle 18. yüzyılda Avrupa'nın kültür ve sanat merkezi durumuna gelmişti. Osmanlı toplumunun batı ile ilişkilerinin onun sanat ve mimarisinde Osman Bey'den bu yana izlemek olanağı vardır (Kuban, 1982, s. 120-122).

2.3.1.Türk Tezhip Sanatında Üsluplar

Türk tezhip sanatının başlıca üslupları; halkâri, klasik ve barok- rokoko üsluplardır. Bu üsluplar farklı yüzyıllarda görülebldiği gibi, aynı yüzyılda farklı üslupta yapılmış örneklerde vardır.

2.3.1.1.Türk Tezhip Sanatında Halkâri Üslup

Haklar, altın yaldızlı iş anlamına gelir. Tahrirli haklar, boyalı haklar, berki halkâri gibi terimler de aynı anlamdadır. Halli, Arapça yaldızlamak anlamındır. Hallikar, hallikari de aynı anlamdadır. Renkli ve renksiz, altınlı ve altınsız, gölgeli, tezhibin daha kolay yapılan cazip bir şeklidir. Tamamen çini nakışlarına uymaz, daha çok Orta Asya Hatay ve Çin' de yapılan tabiattan alınmış misallerle usluplanmış bir resim tarzı gösterir ve tezhibin ve çinin esasını olşturur. Tezyini sanatlarda, Orta Asya'dan, İran sahasına ve Mezopotamya'ya inmeden ve dünyanın İslam kültürü ile tanışmasından önce halkârinin esasına benzer nakışlara rastlanır. Halkâri sadece altınla ve onun sulu gölgesiyle değil, her çeşit renkli ve renksiz tahrirli ve tahrirsiz yapılmış tezyinat şeklidir. Minyatürlerin etrafında, yazı kenarlarında, tezhipli eserler ve levhalarda halkâri örneklerini görmekteyiz (Ünver, 1939, s. 10).

Halkari tarzı bir tezyinat için öncelikle altının hazırlanması gerekir. Altın varak ezmek için büyük sırlı bir kap alınır. Eller iyice yıkanır,kabın ortasına birkaç damla bal yada arap zamkı damlatılır. Sağ elin orta parmağı ile bala hafif dokundurularak, altın varak alınır. Kabın içindeki bala bırakılır ve parmakla ezilmeye başlanır. Tüm varaklar kaba teker teker alınır, üç orta parmakla kabın içinde döndüre döndüre ezilir. Bir kaç saat ezildikten sonra parmaklar kabın içinde temizlenir. Kaptaki altına saf su ilave edilir, 8-10 saat bekletilen altının dibe çökmesi beklenir. Daha sonra yavaşça suyu süzülen altın kendi halinde

kurumaya bırakılır ya da ateş üzerinde suyu uçurulur. Ezilen altın jelatinli su ile kullanılıp, zermühre ile parlatılır (Derman, F. Ç. 1996, s. 36).

Haklar yapılacak kâğıdın iyi cinsten olması hafif boyanmış ve aharlı olması tercih edilir. Halkârinin işlenmesine, önce desenin kalıbının hazırlanmasıyla başlanır. İnce bir kağıda dikkatlice desen çizilip, altına birkaç adet ince kağıt konup, iğnelenerek kalıp hazırlanmış olur. Haklar kalıbı istenen zemine konarak, söğüt ağacı kömürü tozu ile silkilir (Ünver, 1939, s. 7).

Halkârinin gölgelendirilmesine gelince; desen çizildikten sonra fırçaya alınan altının desenin yaprak uçlarına doğru sürülmesiyle altın zerrelerinin ağırlığı uçlara toplanarak farklı tonlar elde edilir. Motiflerin iç kısmından uç noktasına doğru fırça sürülürken en uç kısımlar en koyu altının bulunduğu yerler olurlar. Diğer yöntem, gölgelendirmenin fırça taramakla gerçekleştirildiği tarzdır. Taramalı halkâri ya da perdahlı halkâri olarak adlandırılır. Bunun yapılış tarzı da, yaprak uçlarına damla halinde bırakılan koyuca altının ince fırça yardımıyla taranarak, yaprağın diğer kısımlarına dağıtılmasıyla yapılan şeklidir. Altın zerrelerinin dağılımı uçtan uzaklaştırıldıkça azaltılır. Gölgelendirme işi sona erince motiflerin kenarlarına koyu altınla tahrir çekilir, koyu altınla yapılan bu tahrirleme işlemiyle haklar tamamlanmış olur. Halkârın asıl güzelliği, zermühre ile parlatıldığında ortaya çıkar. Açık renk zemin üzerine yapılan halkâri parlatılırken, doğrudan mührelenirken, koyu zeminde araya ince kağıt konarak mühreleme işlemi tapılır. Halkariye daha zengin ve gösterişli bir hava vermek için farklı renklerde altın kullanılabilir. Gölgelendirmenin sarı altınla, tahrirlerin yeşil altınla yapılabileceği gibi; yapraklar için yeşil, çiçekler için sarı altın kullanılabilir.

Haklar çeşitleri arasında; boya kullanmadan sadece altın ile yapılandan başka, tahrirli halkari, zerkişaf denilen renkli halkari,ve motif zemini boyalı halkari vardır. Tahrirli halkari de; açık renk zemine uygulamada, desenin daha iyi görünmesini sağlamak için nüanslı kontür çekilmesiyle yapılan tekniktir, çoğunlukla siyah tercih edilir.

Gölgelendirme ve tahrirlemede altın ile birlikte bir veya birkaç renk de kullanılırsa buna zerşikaf yani renkli halkari denir.

Foyalı halkari, yarı şeffaf olan lal mürekkebi ile yapılır. Altınlama işleminden sonra, motiflerin sadece uç tarafında altının kesif bulunduğu kısımlara fırçayla lal mürekkebi sürülür. Kırmızı bir parıltı meydana getiren bu tarz halkari özellikle Fatih devri eserlerinde görülür.

Motif zemini boyalı halkari de ise; desen iki kez silkelenir. İlk defasında motiflerin içi tamamen boyanır, ikinci silkelemede gölge ve tahrirler altınla yapılır.

Çift tahrir ile yapılan halkari örneklerini de 18.yy. Ali Üsküdari'nin eserlerinde görmekteyiz. Bunlar dışında sıvama altın ile yapılan örneklere de rastlamaktayız. Belirli kurallara uyan müzehhip, kendi zevkini de katarak sayısız halkâri çeşidi hazırlayabilir.Halkari deseni hazırlarken, işlenecek zeminin ölçüleri göz önüne alınır. Örn; kitap sayfası içinde küçük motifler kullanılırken, celi yazıda daha iri ve detaylı olanlar tercih edilmelidir.

Halkarinin kâğıt dışında, ahşap veya deri üzerine günlük kullanılan eşyalar üzerinde de uygulandığı görülmektedir (Derman, F. Ç. 1996, s. 38-39).

Haklar, başlı başına herhangi bir yerde, bir kitapta, bir levhada, yazı kenarında ve de hafif olması nedeniyle minyatür kenarında yer almıştır. Halkari örnekleri çini satıhlardaki nakışların da esasını teşkil eder.

Haklarda her çeşit çiçeğe ve şekle rastlamak mümkündür. Yıldız çiçeği, çam kozalağı, kuş gövde ve kanatları, çınar yaprağı, gül, reyhan, nergis, sümbül, pek çok yaprak çeşidi, yonca yaprakları, yer menekşeleri, enginar yaprağı, rumiler, hatailer, seberk, pençberk, asma yaprağı, hendesi şekiller, münhaniler en sık kullanılan motiflerdir.

Edirne işi ile yazma ve kısmen lake kap dediğimiz işleme kaplarda halkâri çiçeklere; kitap kaplarında, mahfazalarda, yaylarda, yazı kuburlarında rastlarız (Ünver, 1939, s. 9-10).

2.3.1.2. Türk Tezhip Sanatında Klasik Üslup

Tezhibin klasik devri diye isimlendirdiğimiz 16. yy. bu sanatın doruk noktasıdır. Bu yüzyılda Osmanlı padişahlarının ve devlet büyüklerinin sanata karşı olan düşkünlüğü ve ayrıca tezhip sanatının genellikle Kur'an-ı Kerimlerde uygulanmasıyla, dine olan büyük saygıdan dolayı tezhip sanatı desteklenmiştir.

16. yy. tezhiplerinde, zahriyelerde genellikle sayfanın tamamını kaplayan dikdörtgen bir kompozisyon şeması uygulanmaktadır. Sayfanın tam ortasında dikdörtgen veya kare şeklinde bordürle çevrilmiş olan kısmında ortasında yazılar yer alır. Yazıların ara boşlukları altın olup, durak yerlerinde de altın noktalar kullanılmıştır. Bu ortadaki bölümün dört yanı yine birbirinden bordürle ayrılmış dörtgenlere ayrılır. Alt ve üstteki dikdörtgenler daha geniş olup, bunların ortalarına yerleştirilen bazen düz, bazen de dilimli bölmeler içine besmele veya kısa dualar yazılmıştır. Bütün bu kısımlar sayfanın serbest olan üç yanında geniş bir kuşakla düz veya dilimli olarak çevrilerek üzerine simetrik dizilmiş iri motifler sıralanır. Sayfanın iç kısmına ise, geniş bir altın cetvel çekilir. Bu geniş kuşaktan sonra sayfada hala boşluklar varsa tığlar yerleştirilir. Böylece sayfanın tamamı tezhiple bezenmiş olur.

Serlevha kısmı sayfa genişliğinde yatay bir dikdörtgen ve üzerinde dilimli bir mihrabiyeden ibarettir. Mihrabiye, düz üçgen şeklinde, ya da dilimli olarak yapılır ve uçları tığlarla son bulur.

Klasik tezhipte kullanılan motiflere bakacak olursak, erken dönemde gördüğümüz rumi ve kıvrık dalların yanında bitkisel motiflerin yer almaya başladığını görürüz. İlk dönemde çok küçük ve ince olan çiçek motifleri biraz daha belirginlik kazanmıştır. Üç yapraklı, beş yapraklı çiçekler ve bunların yanında güller, yıldız çiçekleri, girift dolamalar, stilize lale, rozet çiçekleri, bulutlar, kanatlar, nilüfer çiçekleri ile zemin bir çiçek bahçesine döndürülmüş, çizgiler daha da incelmiştir (Ersoy, 1988, s. 60).

Klasik döneme ait bir Kur-anın ketebe sayfasında, tezhibin bütün zemini sarı altın varakla kaplıdır. Bezeme bu zeminin üzerinde siyah tahrirli yeşil altın, rumi, küçük mavi, sarı, açık eflatun, sülyen kırmızısı çiçekler ve yeşil yapraklardan oluşur. Dış çevreyi, sure başlığını ve iç bordürleri lacivert kalın cetveller ayırır. Oldukça sade tığlar ve çifte Rumilerin ayırdığı alanlar gibi bazı bölümlerin zemini de laciverttir. Başlık yazısı kartuş içine alınmıştır. Bu kısımda yazı beyaz olup, çevresi ince siyah spiraller üzerinde küçük yapraklarla bezenmiştir. Dış çevre ile yan bordürlerde karşılıklı Rumilerin meydana getirdiği enine gelişen bir kompozisyonda, ayrı kıvrımlar üzerinde küçük çiçekler bütün zemini dengeli bir şekilde doldurmuştur. İç bordürler ise tamamen bitkiseldir (Demiriz, 1977, s. 43).

Klasik dönem tezhiplerinde bilhassa açıklık ve sadelik vardır. Motif olarak, daha çok Rumilerle birlikte doğadan stilize edilmiş bitkisel unsurlar, bulut ve rumi geçmeler kullanılmıştır. Bu dönemin daha sonralarında narçiçeği, altılı çiçek, kaplan çizgisi ve beneği, tırtırlı yaprak motifleri de tezyinatta yer almıştır (Yağmurlu, 1973, s. 81).

Mükemmel bir teknik ve itinayla yapılan zengin kompozisyonlu tezhiplerde altın ile kullanılan renkler arasında tan bir uyum sağlanmıştır. Sayfa kenarlarında kullanılan tığların çeşitlilik kazandığı, aralarına doldurma motifler eklendiği görülür. Yüzyılın sonlarına doğru bazı çiçek motifleri ve hatayiler tığlarda kullanılmış ve bunların yanında Rumili ve şemseli tığlar da yapılmıştır. Tığlarda renk olarak mavinin hâkimiyeti ile birlikte bazı örneklerde lacivert, yeşil, kırmızı ve altının da kullanıldığı görülmektedir.

Klasik dönem tezhiplerinde, temel malzeme olan altın çok bol miktarda kullanılmıştır. Çiçek motiflerinde beyaz, turuncu, pembe, sarı, bordo, kırmızı, mavi gibi hemen her rengin kullanıldığı görülür.

Tahrirlerde turuncu renge çok sık rastlanmakta, yeşil, bordo, koyu pembe, sarı renklerle de ara iplikleri çekilmektedir.

Zemin olarak altının yanına lacivert renk kullanılmış, üzerine altın kıvrık dallar ve renkli çiçekler e hemen hemen her tezhipte yer verilmiş ve zerenderzer denilen altın üzerine altınla yapılan bezemeler bu dönemde sık sık tekrarlanmıştır (Ersoy, 1988, s. 62).

2.3.1.3. Türk Tezhip SanatındaBarok-Rokoko Üslubu

Osmanlı sanatında 16. yüzyıla kadar stilize olarak hazırlanan bitkisel süsleme, 16.ve 17. yüzyıllarda kendine has bir karakter kazanmış ve stilizasyonla birlikte yoğunlaşan bir naturalizme dönmüştür. Bunun en önemli örneğini 16. yüzyıl ortalarından itibaren Karamemi'nin tasarımını yaptığı eserlerde görmek mümkündür. Karamemi'nin getirdiği naturalist üslupta yapılmış çiçek ve bitki tasvirleri öncelikle kitap sayfalarını süslemiş, büyük rağbet gören bu yeni tarzın motifleri giderek daha sonraki dönemlerde sanatımızın vazgeçilmez tezyini unsurları haline gelmiştir.

Barok, Portekizce "Ba rocca" sözcüğünden gelmekte olup eğri büğrü inciler dizisi demektir. Rokoko ise" rocoille" (rokay) kelimesinden türetilmiş mübalağalı süsleme üslubudur (Özen, 1985, s. 58). Sanatımızda 18. yüzyıl ortalarından itibaren hakim olan Barok ve Rokoko üslupları, bu dönemin tezyini anlayışına büyük değişiklikler getirmiştir. Batı etkisi ile mahalli karakterlerin birbirine kaynaştırılması sonucu Türk Rokokosu diye adlandırılan yepyeni bir stil ortaya çıkmıştır (Mesera, 1996, s. 21). Motif dağarcığı daha da genişlemiş ve deniz kabuğu motifleri, hurma dalı motifleri, çelenkler ve dallar, tırtıllı madalyonlar, deniz kabuğu şeklinde stilize edilmiş palmetler gibi motifler kullanılmıştır. Rumi ve hatayi gibi süsleme sanatının kıvrımlarına ve dolamalarına akantus yaprakları, deniz kabuğu motifleri gibi yabancı motifler girmiştir. Bu yıllardan itibaren Fransız sanatçılarının kullandıkları (c) kıvrımlarıyla birleşen kısa çubuklardan oluşan motiflere, bizde de rastlanmaya başlanır. Lale Devrinde İran ve Rokoko etkileri beraber girmeye başlamış ortaya değişik arabesk görünüm çıkmıştır. Fransız Rokokosu'nun özelliği olan "c" ve "s" kıvrımları ve satıhların dallarla örülmesi bizde taklit olarak başlamış daha sonra Lale Devrinin canlı havasını devam ettiren bir stile dönüşmüştür (Kuban, 1982, s. 120-

121). Barok'un temel olan simetrini ortadan kalkışı, ışık ve gölgenin her bir motifin aynı kaynaktan ışık alıyormuşcasına resmedilişi sanata gelen yeniliktir (Sözen, & Tanyeli, 1999, s. 36). Tezhip sanatında üç boyutluluğa geçiş ve perspektif denemeleri başlamış, guaj ve suluboya gibi yeni teknikler uygulanmıştır (Renda, 1977, s. 9-11).

Türk Barok ve Rokoko tezhibi adını verdiğiz ve klasik dönemden çok farklı örneklerle göreceğimiz bu yeni üslubun Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki en eski örneği bir tuğradır. Batılılaşma Döneminin öncüsü olan Sultan III. Ahmet'den sonra tahta geçen Sultan I. Mahmut'un 2234 envanter sıra numaralı fermanının tuğrası, döneminin tüm özelliklerini taşıyan bir tezhiple bezenmiştir. Klasik üslupta gördüğümüz altın yine kullanılmış, ancak süsleme motifleri olan rumi, hatayi ve stilize çiçeklerin yerini, doğadan alınmış, dalından sanki yeni koparılarak kurdele ile buket haline getirilmiş, şakayık ve zambaklardan oluşmuş çiçekler almıştır (Aksoy, 1977, s. 131). Klasik motiflerle kurulan kompozisyonların yanı sıra, batı etkisiyle Osmanlı sanatına giren natüralist çiçek buketleri kıvrık iri yapraklar, tezhip sanatının zenginleşmesine yol açmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (e.n.259) , 18. yy.'ın ilk yarısı Kur'an Cüz'ü serlevhasında rumiler, stilize çiçekler ve Çin bulutlarıyla biçimlendirilen değişik kompozisyonuna, dilimli şemseler içerisinde yerleştirilen simetrik düzende üsluplaştırılmış çiçek buketleri tamamlar. Renkler zenginleşmiş, sırasıyla altın yaldız, lacivert ve yeni bir renk olarak firuze mavisi sıkça kullanılmıştır. Ayrıca lal, sarı, yeşil, kırmızı ve beyaza küçük alanlarda yer verilmiştir (Ersoy, 1988, s. 68-70).

Türk Rokokosunun karakteristik süsleme motiflerinden olan çok süslü dekoratif kıvrımlar ve köşebentler, stilize yapraklar, dallar ve çiçekler dikkati çekmektedir. Parlak ve canlı renkler, bol altın, ince tarama ve gölgeleme teknikleri ayrı bir güzellik kazandıran boyutları olmuştur. Bu dönemde yazılmış dini ve tasavvufi eserler, şiir mecmuaları, levhalar, çeşitli albümler, tuğralar Rokoko tarzı bezemelerin örnekleriyle doludur. 18. ve 19. yüzyıl tuğra bezemeleri ve ince rumi ve hatayi motiflerinden oluşan bol altınlı tezhipler ile Şukufe tarzındaki çiçek motiflerinin kaynaştığı dekoratif görünümündedir. III. Ahmet zamanından

itibaren tuğraların yanlarındaki boşluklara tek çiçekler, gül, lale, sümbül, şakayık ve karanfillerden derlenmiş vazolu veya fiyonklu bağlanmış buketler bu dönemin çiçek ressamlığının örneklerindendir (Mesera, 1996, s. 20-23, 131-312). Dönemin eserlerine iyi bir örnekte Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde 408 envanter sıra numarası ile kayıtlı Kur'an-ı Kerim'dir. Tezhiplerini Sultan Abdülaziz döneminin baş mücellidi Raşit Efendi ve Mehmet Salih yapmıştır. Vazo içersinde yerleştirilmiş yaprak ve çiçekler, yapraklardan oluşmuş çelenkler bezemenin esas motiflerini oluşturmuştur. Yine Abdülmecid döneminin tezhip sanatçılarından Lazgradlı Ahmet Efendi II. Mahmut'un baş mücellididir (Aksoy, 1977, s. 134-136). Bu yüzyılda ayrıca Edirnekari denilen, Edirne, İstanbul, Diyarbakır ve Bursa gibi şehirlerde yapılan rengârenk nakışlı ve çiçekli lake eserlerde tezyinatımızda geniş yer tutmaktadır. Edirnekarinin en güzel örneklerinden birisi Oplan "şükufename" (Fatih, Millet Küt. No. 1307) ihtiva ettiği ilk çiçek ve buket kompozisyonları itibariyle önemli bir albümdür. Natüralist çiçek minyatürlerinin yaratıcıları arasında sayabileceğimiz en önemli iki sanatkâr ise, tezhip ve lake ustası olarak bilinen Ali Üsküdari ile çiçek ressamlığının yanı sıra usta bir minyatürcü olan Abdullah Buhari'dir. Özellikle Ali Üsküdari'nin Gazeller adlı şiir kitabında yer alan çiçek tasvirleri 18. yüzyıl Rokoko tarzının en güzel örneklerini oluşturur (Mesera, 1987, s. 16).

Prof. Doğan Kuban , "Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme" adlı yayınında bu sanatı şöyle tanımlamaktadır: "Barok bu dünyanın yani maddenin, öteki dünyanın yani aklın, ruhun mücadelesinden doğan sanattır" (Aksoy, 1977, s. 127).

Rokoko 1720'lerde ortaya çıkmış aynı yüzyılın sonlarına ulaşmadan yerini Neo-Klasik üsluba bırakmıştır. Genel olarak Barok'un eğrisel ve bitkisel öğelerini taşıyan anlayışı sürdürse de renk düzeni açısından sadeleşmiş, neredeyse yalnızca beyazı kullanan bir tasarım olarak gelişmiştir (Sözen & Tanyeli, 1999, s. 36).

2.3.2. Tezhibin Yapılışı

Tezhibin yapılışına geçmeden önce desenin hazırlanma aşamasının tamamlanması gerekir. Kompozisyonun çiziminde dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri dengedir. Ayırımlar ne kadar dengeli ve estetik olursa yerleşim o derece güzel ve başarılı olur.

Kompozisyonda dengeli bir ayırımı, düz, kırık, münhani çizgiler ve kare, üçgen, dörtgen, daire gibi geometrik şekiller sağlar. Belirli kurallar dâhilinde faydalandığımız bu elemanlar bize güzel, kusursuz ve göze hoş gözüken kompozisyonların çiziminde en büyük yardımcıdır.

Kompozisyon hazırlanırken birbirinden farklı ayrımlarla çeşitli kompozisyonlar oluşturmak mümkündür. Bu ayrımlar;

1. Tek merkezli olanlar.

2. Bağımsız ve serbest dekore edilenler.

3. Çok eksenli olanlar.

4. Simetri hâkimiyetinde meydana getirilenler.

5. Başlangıcı ve sonu belli olmayanlar.

6. Kırık ve düz çizgilerden oluşanlar.

7. Eğik çizgilerin yardımıyla yapılanlar.

8. Belirli ve tek düzen kalıplar içinde tezyin edilmiş olanlar.

9. Geometrik şekillerden oluşanlar.

10. Girift ve çok dolu görünümde olanlar.

11. Sade ve basit şekilde dekore edilenler.

12. Bitkisel, hayvansal veyahut her iki tür motifin birlikte kullanılması ile meydana gelenler.

13. Her tür motifin kullanıldığı kompozisyonlar.

14. Sanatkârların ve yüzyılların üslup özelliğini yansıtan, bu etkiler altında oluşanlar.

Desen hazırlanırken doluluk ve boşluk oranı çok önemlidir. Bu oranın alana dengeli yayılması gerekir. Dengeyi ayarlamanın en kolay ve doğru yolu: desenin uygulanacak alanı kare, üçgen, dikdörtgen gibi geometrik paftalara bölmek ve daha sonra deseni oluşturmaya başlamaktır. Böylece motiflerin yönü ve desenin merkez noktaları belirlenir. Bu aşamadan sonra motifler yönlerine dikkat edilerek çizilmeye başlanır. Fakat motiflerden önce çizilecek desenin iskeleti dediğimiz helezonik görünüm belirlenmelidir. Böylece nereye hangi büyüklükte hangi tür motifin çizileceği belirlenmiş olur. Çizime geçilirken motiflerin birbirlerine olan orantılarına, doluluk boşluk orantısına ve her motif grubunun kendine ait dal üzerine ya da bölgeye yerleştirilmesine dikkat edilir. Yani bir gonca veya hatâyiden asla bir rumi motifi çıkmaz. Bu kurallara dikkat edilerek çizilen desen uygulamaya hazır hale gelmiş olur (Akar & Keskiner, 1978, s. 15-16).

Eğer yapılacak çalışma bir yazı veya minyatür etrafına uygulanacaksa, öncelikle yazı ve minyatürün etrafının cetvellenmesi gerekir. Cetvel yazı veya minyatürü çevreleyen çerçeve görüntüsündeki altın ve renk kullanılarak yapılan düz çizgilerden oluşur. Bu çizimi yapmada kullanılan malzeme; cetvel, triling, altın ve boyadır.

Çizilmiş olan desen bir şimşir veya çinko tahtası üzerine konulup çizgiler bir iğne ile delinir. Alttaki tahta, iğne batacak kadar yumuşak olursa deliklerin kenarlarındaki kısımlar çapak teşkil ederek delikleri tıkayacağından iyi sonuç elde edilmez. Bu iğnelenmiş olan kâğıt uygulanacak alan üzerine önce desenin dörtte bir kısmı silkelenecek şekilde yerleştirilir ve desenin dörtte biri kömürle silkelenir. Bunun sebebi, elin bir kısım silkelenmiş deseni kaldırmaması içindir. Bu silkelenen kısım fırça ile çizildikten sonra diğer kısımları da sıra ile silkelenecek çalışmanın bu aşaması tamamlanır (Binark, 1975, s. 28). Fakat günümüzde eskiz kâğıdı denilen bir kâğıda desen çizildiğinden bu sorun ortadan kalkmıştır. Yani eskiz kâğıdına çizilen desen eskiz kâğıdı ters çevrilerek alana geçirilir. Eskiz kâğıdı kaldırıldıktan sonra alta geçmiş olan bu desenler el sürtünmesi ile

gitmeyeceğinden desenin tamamı bir seferde geçirilir ve uygulama (altınlama aşamasına) hazır hale gelir.

Desen uygulanacak alana geçirildikten sonra ilk önce altın yapılacak alanlar altınla boyanır, mat ve parlak olmak üzere iki şekilde parlatılır. Parlatma işlemi tamamlandıktan sonra renk uygulamasına geçilir. Renk uygulamasından önce altınlanmış motiflerin tahrirlenmesi gerekir. Tahrirde kullanılan fırçalar ince uçlu ve çok ince çizgiler çizebilmeye elverişli olmalıdır. Altınla ilgili işlemler bitirildikten sonra renkli kısımların uygulanmasına geçilir. Motiflerin pastel renklerle (pembe, sarı, mavi, vb.) boyanma işleminden sonra tahrirleri çekilir ve zemin renginin sürülme aşamasına geçilir. Zemin rengi sürülürken boyanın kıvamı ne çok katı ne çok sıvı olmalıdır. Tezhipte bazı boya ve yaldızları kabarık göstermek için bu kısımlara yaldız ve renk sürülmeden önce, yumurta sarısı ile karıştırılmış kalınca beyaz boya ile kapattıktan sonra kuruması beklenir. Kuruduktan sonra bunun üzerine yaldız ve boya uygulanır (Binark, 1975, s. 28).

Desenin zemin boyama aşaması bitirildikten sonra varsa tığ motiflerinin uygulamasına geçilir. Tığların yapım işleminin tamamlanması ile tezhip tamamlanmış olur.

2.3.3. Tezhibin Uygulandığı Alanlar

El yazması kitaplarda tezhibin uygulandığı alanlar; zahriyeler (içkapak), hatimeler (son sayfalar), serlevha veya mihrabiye denilen süslemelerdir. Bunların dışında Kur'an-ı Kerimlerdeki sure ve kitaplardaki bahis başlarına yapılan süslemeler gelir ki bunlara sure başı veya fasıl başı tezhibi denir.

Yazma kitapların sayfa başlıklarının çoğu kubbeli taç şeklinde olup, üst tarafları tığlarla süslenmiştir. Ayrıca ayet ve cümleleri ayırmak için nokta denilen süslemeler yapılmıştır. Sayfa kenarlarında o sayfadaki yazının neye ait olduğunu göstermek için, yazılan yazının etrafına çerçeve mahiyetinde gül motifleri yapılmıştır (Binark, 1975, s. 25-27).

Yazma eserlerin dışında hat levhaları, tuğra ve murakkalar ile minyatürler de tezhibin çok zengin uygulama alanları içindedir.

2.3.3.1. Kur'an-ı Kerimlerde

Türk süsleme sanatlarında önemli bir yer tutan ve hat sanatından ayrı düşünülmeyen tezhip sanatının uygulandığı el yazmalarının başında Kur'an-ı Kerimler gelir. Kur'an-ı Kerimlere kutsal kitap olması nedeni ile büyük önem verilmiş, kâğıdından süslemesine kadar her aşaması itina ile yapılmıştır.

Kur'an-ı Kerimlerde en önemli süslemeler eserin "zahriye" denilen tanıtım sayfalarında bulunur. Arapça da zahr, arka, sırt demektir; zahriye ise, bir kâğıdın arka tarafına yazılan yazı, şerh anlamını taşır. Yazma eserlerde başlık bulunan ilk sayfanın arka yüzüne zahriye denir. Kitaplar genellikle birinci yaprağın (B) yüzünden başlar bu sayfaların (A) yüzü de doğal olarak zahriye olur. Bu sayfada bazen kitabın adı, müellifi, sahibi olan kişi ya da kişilerin isimleri (buna temellük kaydı denir.), alındığı tarih, bir ya da birkaç beyitlik yazı ve mühürler bulunur. Tezhib ya tam sayfa ya da madalyon biçiminde tasarlanır. Memlükler ve kimi Selçuklu eserlerinin zahriyeleri tam sayfa olarak süslenmiştir. Bu yazmalarda benek, yaldız ve yaprak motifleriyle süslü, birbirine geçmiş geometrik desenler hâkimdir. Sayfanın ya alt ve üst kenarına veya dört yanına, altın zemin üzerine siyahla çizilmiş birbirine bağlı kancalar şeklinde süslemeler yapılmıştır ki, bunlara ulema denir. Selçuklu tezhibi ile süslenmiş birçok eserin zahriye sayfasında yuvarlak bir madalyon bulunur ve çevresini münhaniler süsler, Fatih dönemi kitaplarında ve 16.-17. yüzyıla ait bazı Kur'an-ı Kerimlerde, zahriye tezhibi çift sayfadır. Bu sayfaların tezhibi sayfayı tümüyle kapladığı gibi düz ya da dilimli madalyon biçiminde de olabilir. Genellikle ilk sayfada ki madalyonun içinde "bi-resm-i mütalaa-yı..." sözleri ile başlayan ve kitabın kimin için yazıldığını belirten kayıt, ikinci sayfada ise, kitabın ve müellifin adı bulunur. Zahriye tezhibi tek sayfada ise, ithaf ve kitabın adı, aynı madalyon içindedir (Özen, 1998, s. 79). Genellikle tek sayfa, fakat özellikle 15.ve 16. yüzyıllarda bazen karşılıklı çift sayfa

şeklinde bulunan zahriye sayfaları, bazen de yazısız olarak bırakılıp tamamen tezhiplenmiştir (Taşkale, 1996, s. 51). XVI. yüzyıla kadar zahriye sayfasına kitabın ölçülerine uygun dikdörtgen, yuvarlak veya oval tezhip yapılması bir gelenek idi. Bazen yalnız tezhip ile bırakılır, bazen de içine bir ayet veya temellük kitabesi yerleştirilirdi. Birkaç sayfadan oluşan zahriyeler de bulunur.

Kur'an-ı Kerimlerdeki tezhiblenmiş kısımlardan bir diğeri serlevha denilen bölümdür. Serlevha; başlık, yazma kitabın tezhiblenen başlık bölümü. Bir levha veya kitabın başına yazılan yazı ve yapılan resme de serlevha denir. Fatih devrinde kitap başlıkları, ucu ince tığlarla biten mihrap şeklinde değil, sayfanın enine uzanan uzun dikdörtgen şeklindedir (Özen, 1998, s. 62).

Zahriyeden hemen sonra gelen ve metnin başladığı sayfalar olan "serlevha" sayfaları tek olabildiği gibi, özellikle Kur'an'larda çift sayfa şeklindedirler. Serlevhalarda tezhip, metni içine alacak şekilde üstünde taç, mihrap ve düz şekilde de olabilir. Bu çeşit serlevhalara "başlık" adı da verilir (Taşkale, 1996, s. 51).

Yazmanın serlevha tezhibi, metni içine alabileceği gibi besmelenin hemen üstünde de yer alabilir... Fatih döneminde serlevha tezhibi sayfanın enine uzanan uzun dikdörtgen biçimindedir. Bu alanlarda stilize edilmiş renkli çiçekler, dal, yaprak ve hatâiler, çevresinde ise türlü geçmeler bulunur. Düz serlevhalardan başka taç, dilimli veya tepelikli mihrabiye ya da üstte bir servi motifinin yer aldığı servili serlevhalarda bulunur. Serlevhalara 18. da çiçek buketleri serpiştirilmiştir (Özen, 1998, s. 79-80).

Kur'an-ı Kerimlerde zahriye ve ser levha tezhiplerinden başka sûre başlarına yapılan süslemeler vardır ki, bu süslemelere sûre veya fasıl başı tezhibi denir. Kur'an-ı Kerim'ler için "Sûre başı tezhibi", diğer yazma eserler için ise "Fasıl başı tezhibi" terimlerini kullanmak daha doğru olur... Sûre başı tezhipleri kubbe şeklinde yapılmış ve üst tarafları tığ denilen sivri ok gibi şekillerle süslenmiştir (Binark, 1975, s. 26).

Sûre başı tezhipleri bazen dikdörtgen form içinde, bazen de koltuk tezhibi halindedir. Koltuk tezhibi, başlığın iki yanındaki uygun dörtgen boşluklara yapılan simetrik veya

benzer formda süslemelerdir. Sûre başı hep aynı motifle süslenebildiği gibi her başlığı ayrı motiflerle süslenmiş eserlere de rastlanır (Özen, 1998, s. 80).

El yazması Kur'an ve diğer eserlerin süslendiği sûre ve bölüm başlarına "serberk" adı verilir. Bu süslemelerin ortasına çoğu zaman altın üzerine beyaz boya ile sûrenin veya metnin adı yazılır (Taşkale, 1996, s. 51).

Kur'an-ı Kerim'lerde genellikle sûrelerin başladığı sayfa kenarlarına, bazen içi boş, bazen de sûrenin adının yazıldığı yuvarlak süslemeler yapılmıştır ve bunlara "gül" adı verilmiştir. Kullanıldığı yere göre bu süslemeler, sûre, cüz, hizb, aşr ve secde gülü adlarıyla anılır. "Cüz" denilen otuz bölümün her birinin başı cüz gülü ile süslenir. Hizib, cüzün dörtte biridir ve Kur'an-ı Kerimlerde genellikle her beş sayfada bir hizb gülü yapılır... Ezberleme ve yazma sırasında kolaylık sağlamak üzere, her on ayetlik bölümün sonuna "aşr" sözcüğünün ilk harfi olan (ayın) işareti konulur. Bu harf veya (aşr) sözcüğü, bazen yalnızca altın yaldızla yazılmış bazen de aşr gülleri tezhiplenip ortasına yerleştirilmiştir. Kur'an-ı Kerimlerin secde ayetleri hizasında gül biçiminde süslemeler konmuş ve içlerine secde sözcüğü yazılmıştır...

Kur'an ayetlerini ve bazı yazmalarda cümleleri ayırmak üzere, nokta işareti olarak küçük yıldızlar, çiçekler ve oval motifler kullanılmış, bunlara "vakfe" ya da "durak" adı verilmiştir. Duraklarda kullanılan bu motifler biçim özelliklerine göre isimlendirilmiştir. Düzgün geometrik formdaki duraklara "mücevher", altı köşelilere "şeşhane", üç yapraklılara "seberk", beş yapraklılara "pençberk nokta" adı verilir. Vakfe olarak geçme ve helezoni motifler de kullanılmaktadır. Çapı bir santimetreyi geçmeyen bu süsleme alanlarının motif zenginliği oldukça fazladır.

Bazı değerli Kur'an Kerimlerin ara sayfalarının yazı kenarları da süslenmiştir. Buralarda süs unsuru olarak halkâr ve zerefşan göze çarpar (Özen, 1998, s. 80-81).

Kur'an-ı Kerimlerde süslenen son sayfa, eserin hattatının ve yazılış tarihinin bulunduğu "hatime" ya da "bitiş" sayfasıdır. Bu sayfadaki tezhip, diğer sayfalara göre daha hafiftir (Taşkale, 1996, s. 52). Hatime sayfasına eserin hattatının adından ve yazıldığı tarihten

başka, müellifin eserini bitirirken yazdığı dualar, varsa müzehhibinin ismi yazılır. Bu sayfaya, hattatın kendi adını koyması anlamına gelen "ketebe" sayfası da denilir... Tepesi aşağıya bir üçgeni andıran "ketebe" yazısı, "temmet", "temme", "üç mim", ya da "tek mim" ile sonlanır. Bazen bu yazının iki yanındaki boş köşelere üçgen biçimli süslemeler (köşelik) yapıldığı, bazen de sayfanın boş kalan alt kısmına çeşitli motifler serpiştirildiği olur. Yazma eserin veya Kur'an-ı Kerim'in de tezhibi böylece tamamlanmış olur (Özen, 1998, s. 81).

2.3.3.2. Diğer Yazma Eserlerde

Yazma eserler, orta, nefis ve pek nefis olmak üzere süslemesine göre üç gruba ayrılır. Orta ve nefis tezhipli kitaplar, genellikle çarşılarda, bu işin ehli ustaları tarafından hazırlanırdı. Müzehhip, nakkaş, mücellit gibi isimler alan bu ustalar, meslek erbabına ve loncalara dâhildirler. Bir kitabın el ile yazıldıktan sonra süslenip ciltlenme aşamalarını ustalar, yanlarında yetiştirdikleri ve "çırak" adını verdikleri elemanlarla birlikte kolektif bir çalışmayla yaparlardı. Böylelikle bu ilk iki kategoriye ait kitaplarda sanatkâr adına hiç rastlanmaz. "Pek nefis" olarak sınıflandırılan eserler ise özel bir itina ile hususi kütüphaneler için hazırlanmıştır... "Pek nefis" olarak tezhiplenmiş eserlerde bile sanatkâr, imzasına ancak yüzde 10, hatta daha az oranda rastlanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'ler dışındaki yazma eserler de Kur'an-ı Kerim'ler gibi itina ile tezhiplenmiştir. Fakat yazma eserlerin süslenmesinde kutsal kitap olması hasebi ile Kur'an-ı Kerimlere daha fazla özen gösterilmiş ve hemen hemen bütün sayfaları süslenmiştir.

Diğer yazma eserlerdeki süslemelerin bulunduğu yerleri genellemek gerekirse, en önemli ve zengin tezhipler, kitabın en başına, "zahriye" denilen bölüme yapılırdı. Buraya kitabın adı, bazen de kimin için yapıldığını belirten temellük kitabesi hazırlanırdı. Özellikle padişahlar için hazırlanmış olan nüshalardaki bu temellük kitabelerinin süslemeleri, çok

ince ve itina ile çalışılmıştır. Kitabın konu, bölüm ve başlıklar da süslenen yerlerdendi. Bunlara "serlevha" veya "başlık" denilmektedir. Ayrıca kitabın metin kısmının kenar boşlukları da süslemeye elverişli olduğu için bol bol tezhiplenmiş nüshalara rastlanmaktadır. Bu tip sayfa süslemelerine genellikle "halkâr" veya "haşiye" tezhipleri denmektedir. Son olarak da kitabın arka sayfalarında süslemelere rastlanır ki, bunlara da hatime veya ketebe tezhipleri denilir (Akar & Keskiner, 1978, s. 22).

2.3.3.3. Hat Levhalarında, Tuğra ve Murakkalarda

Tezhip sanatının kitaplardan sonra en çok kullanıldığı alan, hüsn-i hat levha ve albümleridir. 18. yüzyıldan bu yana levha yazmacılığı büyük ölçüde gelişmiş ve tezhip sanatının en çok kullanıldığı bir alan olmuştur. Levha şeklindeki yazıların etrafına çoğu zaman açık veya koyu renk zemin üzerine sırf altınla, "halkâr" tarzı uygulandığı gibi, silme tezhip de yapılmaktadır. Halkarın hafif renklendirilmiş olanına "şikaf", motiflerin etrafına siyah mürekkeple tahrir çekilmiş olanlarına ise "tahrirli halkâr" denir... Yazı albümleri (murakkalar) "koltuk" adı verilen, çoğu zaman dikdörtgen ve kare şeklindeki bölümlerin en çok görüldüğü eserlerdir. Koltuklar, satır veya satırların sağında ve solundaki boşluklardır. Bunların köşelerde olup üçgen şeklinde olanlarına "köşelik" adı verilir. Koltuk tezhiplerinin etrafi ince ve kalın çizgilerden oluşan çizgilerle cetvellenmiştir. Levha veya murakkalardaki satır araları geniş ise, bu boşluğu doldurmak için altın veya nadiren renkle yapılan süslemeye "beynessutur" adı verilir (Taşkale, 1996, s. 52-53).

Tuğra, padişahların nişan ve yazılı alameti, bir nevi imzasıdır. Saltanatın kaldırılmasına kadar kullanılmış, hat sanatının bir kolu olarak da giderek gelişmiştir (Özen, 1985, s. 72-73). Divan-ı Hümayun toplantılarında alınan kararların, ilgili kişi veya kuruluşlara gönderilmesi amacıyla, divan kâtiplerince yazılması, tuğrakeşlerce dönemin padişahının tuğrasının çekilmesi ve müzehhiplerce tezhiplenlemesinden oluşan tuğralı belgeler, özgün sanat eserleri olarak günümüze gelmiştir. Tuğraların iç alanı küçük motiflerle, çoğu zaman

“haliç işi” diye adlandırdığımız süsleme tarzı ile süslenmiş, yazının etrafı ise halkâr ile bezenmiştir (Çağman & Aksoy, 1998, s. 52-53).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada tarama modeli kullanılarak betimleme çalışması yapılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni; Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde yer alan XVIII – XIX. Yüzyıllara ait el yazması eserler bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Örneklemi; Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi'nde yar alan İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd adlı el yazması eser ve bu eserin bezemeleri araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında belgesel tarama ve yazılı literatürden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Belgesel tarama için Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'ne gidilmiş, konu dâhilinde bilinen el yazması eserin, dijital ortama aktarılmış fotoğrafları alınmıştır. Müzeden elde edilen envanter bilgileri ve eser inceleme formunda yer alan yazı, tezhip üslupları açısından eserin incelenmesi neticesinde veriler oluşturulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Literatür taraması sonucunda, kütüphane ve elektronik ortamdan elde edilen bilgilerden dolaylı alıntılar ya da direkt alıntılar yapılmış ve kavramsal çerçeve bölümünde oluşturulan konu başlıkları altında kullanılmıştır. Elektronik ortamdan alınan eserin fotoğraflarından bilgi formu oluşturulmuş ve ölçekli çizimleri yapılmıştır. Desen çizimi yapılırken tezhip süslemeleri incelenmiş ve elde edilen veriler doğrultusunda desen analizleri yapılmışktır. Desenlerin çizimleri yapılarak incelenmesi sonucunda eserin bezemelerinde kullanılan motif çeşitliliği, renkler ve kompozisyon teknikleri belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

KATALOG

4.1. 37 HK 3730 Envanter Numaralı, İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd Adlı El Yazması Eser

Envanter No : 37 Hk 3730

Eser Adı : İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd

Yazarı (Müellifi) : Abd er-Rahîm Kâsım b. Mahmûd Karahisârî (öl. 891/1486)

Müstensihi : Belli Değil

Müzehhibi : Belli Değil

Eserin Boyutu : Dış; 260x180 İç; 190x115 mm.

Yaprak (Varak) : II+306

Yazı Türü : Harekeli Asya Neshi

Telif Tarihi : Belli Değil

İstinsah Tarihi : Belli Değil

İnceleme Tarihi : 20.12.2017

Bugünkü Durumu : Kitabın sırt kısmında yıpranmalar meydana gelmiştir. Cildinin alt kapağının derisinde tahripler görülmekte, üst kapak, mıklep ve sırt tamamen kopmuş ve kaybolmuştur. El yazması eser tamdır fakat yapılan incelmede sayfa sayısı kütüphanedeki verilerden iki adet eksik çıkmıştır.

Bulunduğu Yer : Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi

4.1.1. 37 HK 3730 Envanter Numaralı, İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd Adlı El Yazması Eserin Cilt ve Tezhiplerinin icelenmesi

Eserin cildi son derece harap haldedir ve yalnızca arka kapak yıpranmış halde günümüze gelebilmiştir. Özellikle Kur'an-ı Kerim'lerde sıklıkla gördüğümüz zahriye ve serlevha bezemelerine bu eserde rastlanmaz. Fakat eserin birçok sayfasında koltuk tezhibi, başlık tezhibi gibi formlarda birbirinden çok farklı kompozisyonlar görülür. Yani bir sayfada kullanılan bir desen başka bir sayfada tekrar edilmemiştir. Bu durum eserin tezhip açısından oldukça zengin bir kompozisyona sahip olduğunu göstermektedir. Tezhipli sayfalar eserin 1b varağından itibaren başlamaktadır. 270b varağında ize son tezhip örneği görülür. Hatime sayfasında herhangi bir bezemeye rastlanmaz.

4.1.1.1. 37 HK 3730 Envanter Numaralı, İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd Adlı El Yazması Eserin Cilt Süslemeleri

37 Hk 3730 Envanter numaralı el yazması eser, kahverengi meşin ciltle ciltlenmiştir. Eserin cildi son derece harap haldedir. Ön kapak, miklep ve sırt kısmı kopmuş ve kaybolmuştur. Eserin yalnızca arka kapağı günümüze gelebilmiştir. Arka kapağın ortasında dendanlarla sınırlandırılmış, bitkisel motiflerden oluşan basit bir oval şemse süslemesi yer alır ve motifler alttan ayırma cilt tekniğiyle yapılmıştır. Arka kapak ileri derecede yıprandığı ve tahrip olduğu için süsleme çok net belli olmamaktadır (Bkz. *Şekil 1*).

Şekil 1. 3730 envanter numaralı eserin cildi

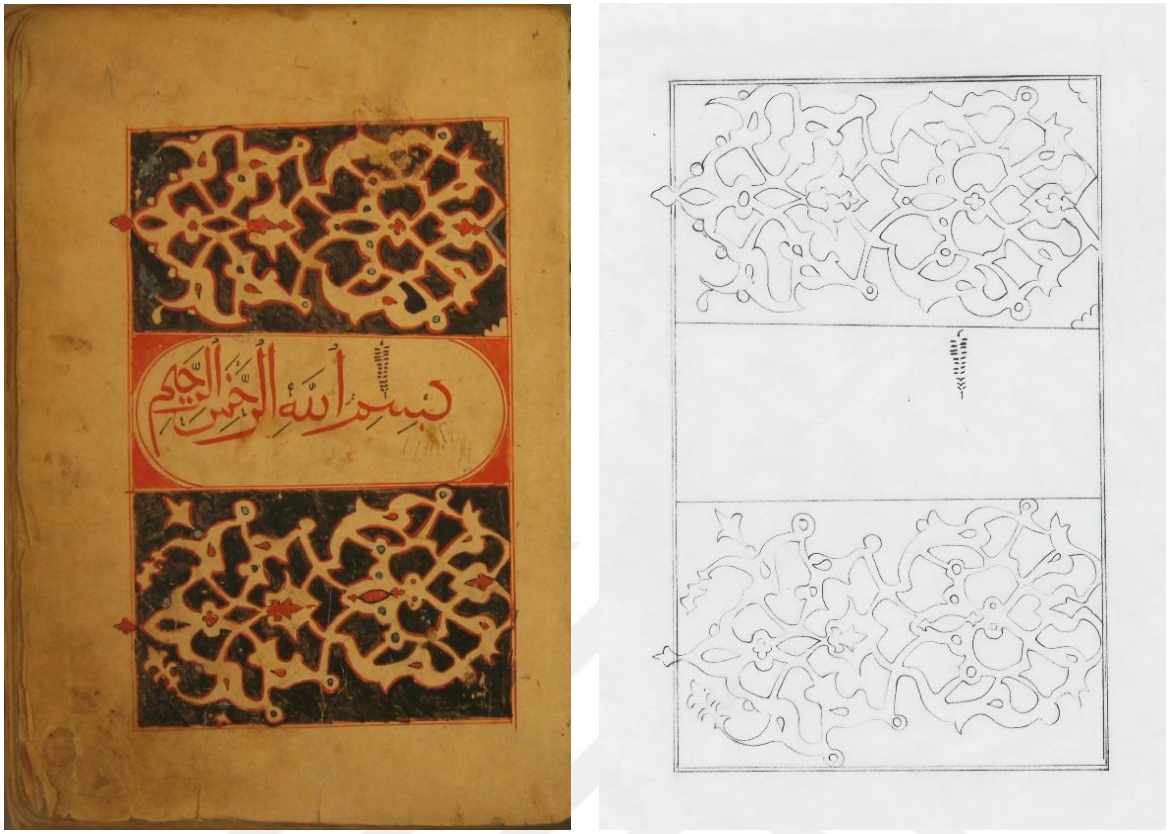
4.1.1.2. 37 HK 3730 Envanter Numaralı, İrşâdü'l-Murîd İla'l-Murat Fî Tercemeti Mirsadi'l-İbâd Adlı El Yazması Eserin Tezhiplerinin İncelenmesi

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 1b varağında, sayfanın üst ve alt kısımlarında cetvellerle ayrılmış dikdörtgen alanlar oluşturulmuş, bu alanların içinde rumi motiflerinden oluşan bir rumi kompozisyonu resmedilmiştir. Sayfanın altında ve üstünde yer alan bu alanlarda neredeyse birbiriyle aynı olan bir kompozisyon kullanılmıştır. Zeminde kullanılan renk siyah motiflerde kullanılan renkler ise kırmızı ve mavidir. Bu bezemeler kırmızı renkli kuzularla sınırlandırılmıştır. Tezhip ve yazı alanlarını çevreleyen cetveller sadece kuzulardan ibarettir. Cetvellerde altın kullanılmamıştır.

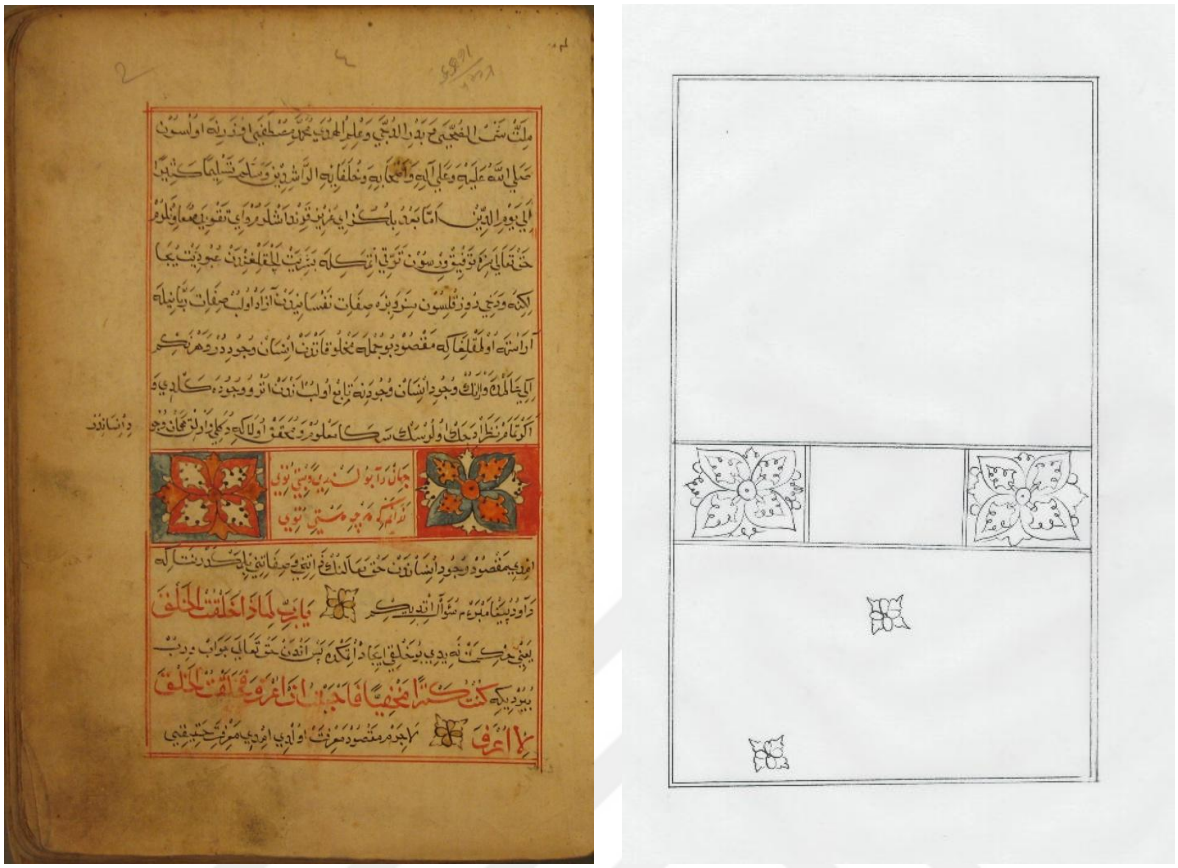
Şekil 2. 1b varağı

Sayfanın orta kısmında ise, yazı alanının etrafı dendanlarla cetvellenmiş ve bitkisel motifler kullanılarak, yatay vaziyette hayat ağacı motifine benzeyen bir kompozisyon oluşturulmaya çalışılmıştır. Kitabın adının yazılı olduğu bu yazı zemininde kırmızı, motiflerde ise mavi, kırmızı ve krem rengine yakın bir renk görülmektedir (Bkz.*Şekil 2*).

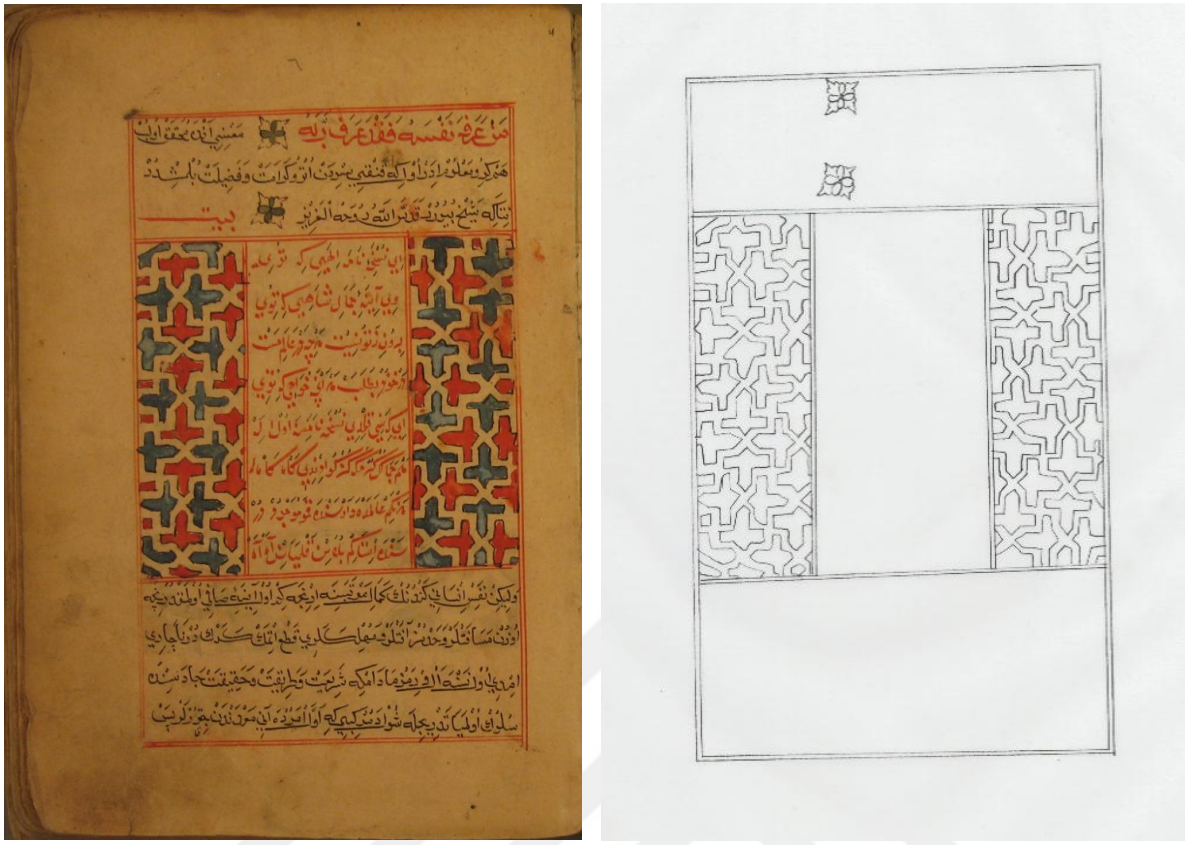
Şekil 3. 2a varağı

2a varağında, 1b varağında olduğu gibi sayfanın üstünde ve altında cetvellerle sınırlandırılmış dikdörtgen alanlar, bu alanların içinde birbirleriyle büyük oranda simetrik olan rumi kompozisyonundan oluşan bir desen yer alır. Desenlerin zemininde siyah motiflerde ise kırmızı ve mavi renk kullanılmıştır. Sayfanın orta kısmındaki dikdörtgen alan içinde ise etrafı elips formda cetvellerle sınırlandırılmış besmele bulunmaktadır. Besmele yazılı alanın köşeleri kırmızıya boyanmıştır. Tüm sayfa cetvellerle çevrelenmiştir (Bkz.Şekil 3).

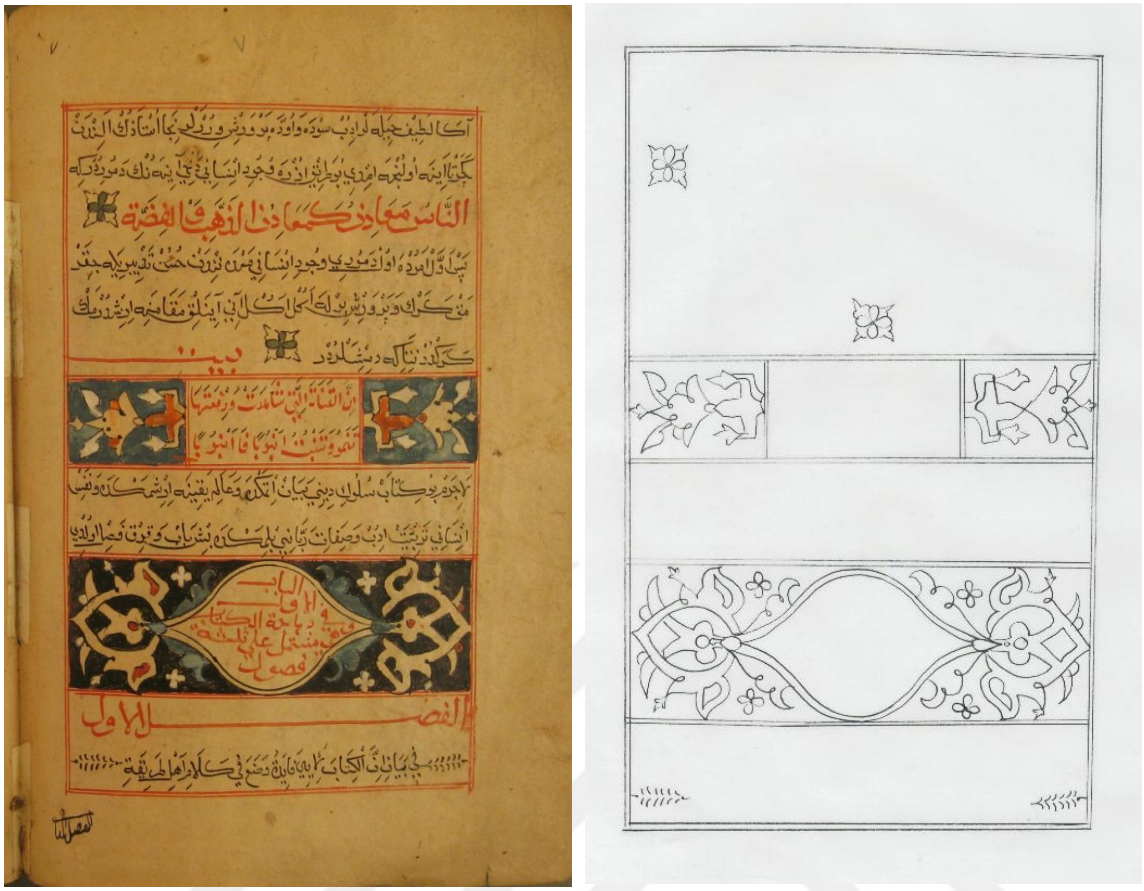
Şekil 4. 3a varağı

Eserin 3a varağında orta kısmında iki adet koltuk tezhibi yer alır. Bu koltuk tezhiplerinin ikisinde de aynı kompozisyon kullanılmıştır. Fakat kompozisyon renklendirilirken sağ ve sol koltuk tezhibindeki motifler birbirinden farklı renklendirilmiştir. Koltuk tezhibinin kompozisyonu incelendiğinde, dallar, yaprak ve motiflerden oluşan klasik bir kompozisyon yerine tek bir motifin detaylandırılarak çizilmesi ile kompozisyonun oluşturulduğu görülür. Bu motif duraklarda kullanılan penç motifi ile büyük benzerlik gösterir. Duraklarda kullanılan penç motifi detaylandırılarak daha büyük formda çizilmiş ve renklendirilerek koltuk alanının bezemesi oluşturulmuştur. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı ve turuncudur. Sağ koltuk alanında motiflerin renklendirilmesinde kullanılan mavi renk, sol koltuk alanında zemin rengi olarak tercih edilmiştir. Motifler siyahla tahrirlenmiştir. 3a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 4*).

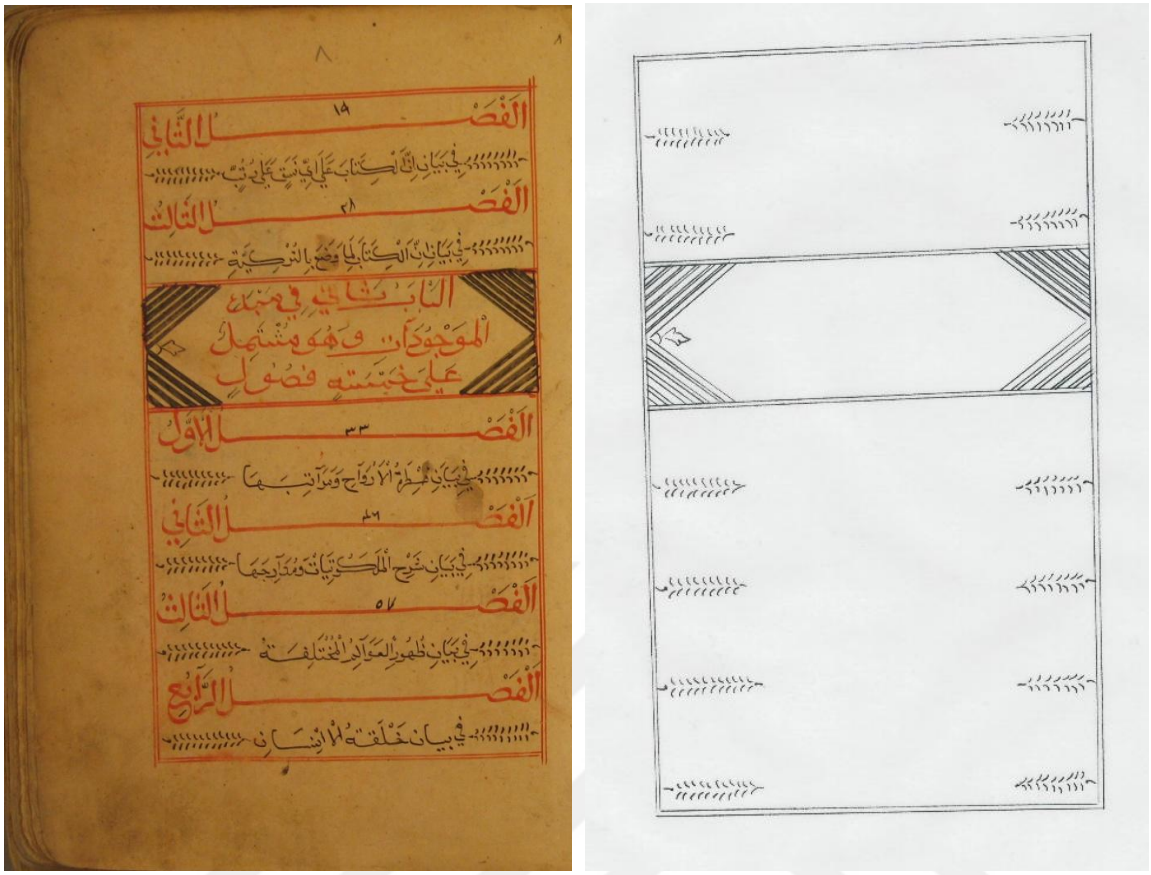
Şekil 5. 4a varağı

Eserin 4a varağının orta kısmında iki adet koltuk tezhibi alanı bulunmaktadır. Koltuk tezhibi alanlarının içinde geometrik bir desen kullanılmış ve bu geometrik desen mavi ve kırmızı ile renklendirilmiştir. Geometrik desenlerin parçaları siyahla tahrirlenmiştir. 4a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 5*).

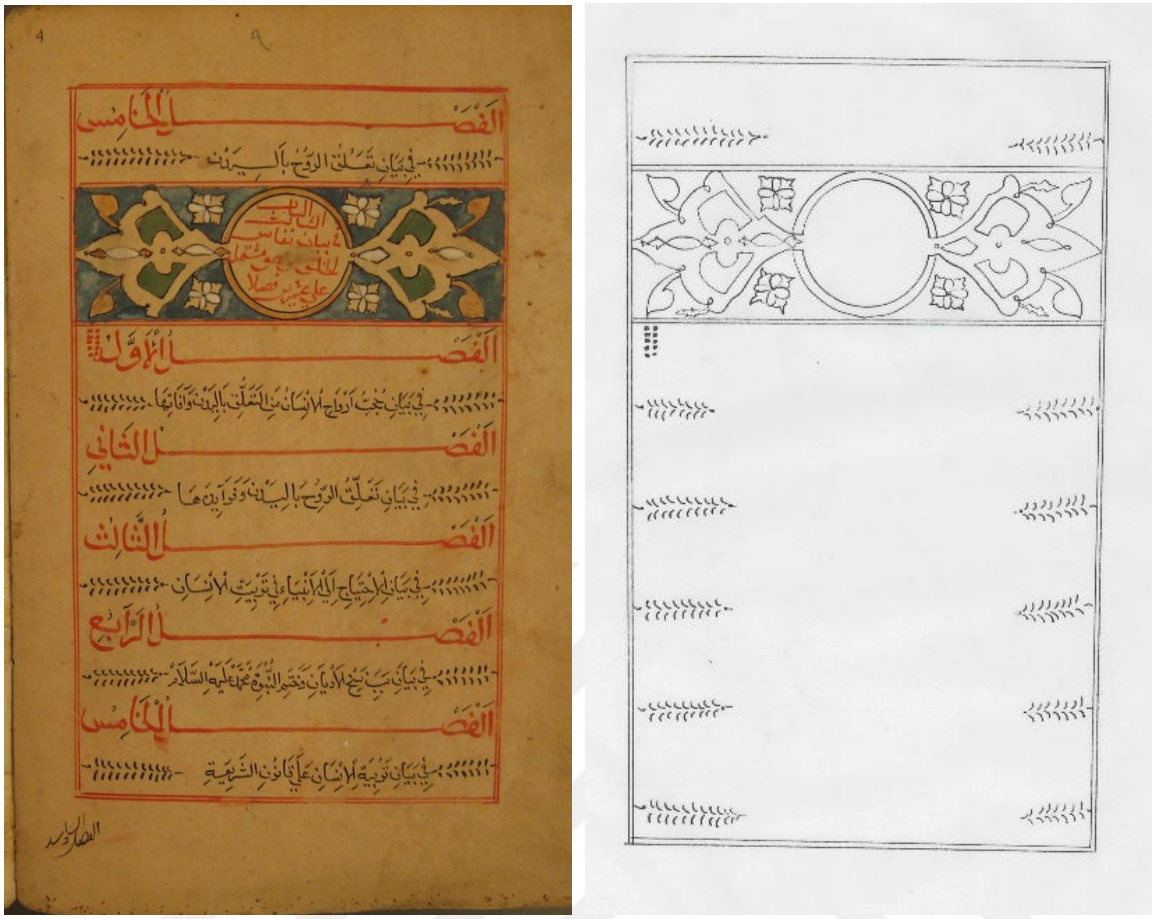
Şekil 6. 4b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 4b varağının orta kısmında iki adet koltuk tezhibi alanı bulunmaktadır. Bu koltuk tezhiplerinin ikisinde de birbiriyle simetrik ve neredeyse aynı olan kompozisyon kullanılmıştır. Koltuk tezhibinin kompozisyonu incelendiğinde, bitkisel ve geometrik formda bir kompozisyon görülmektedir. Renkler; mavi, kırmızı ve beyaz'dır. 4b varağının alt kısmında bulunan dikdörtgen alan siyah zemin üzerine mavi, kırmızı ve beyaz ile renklendirilmiş bir rumî kompozisyonundan oluşmaktadır. Sayfanın kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil* 6).

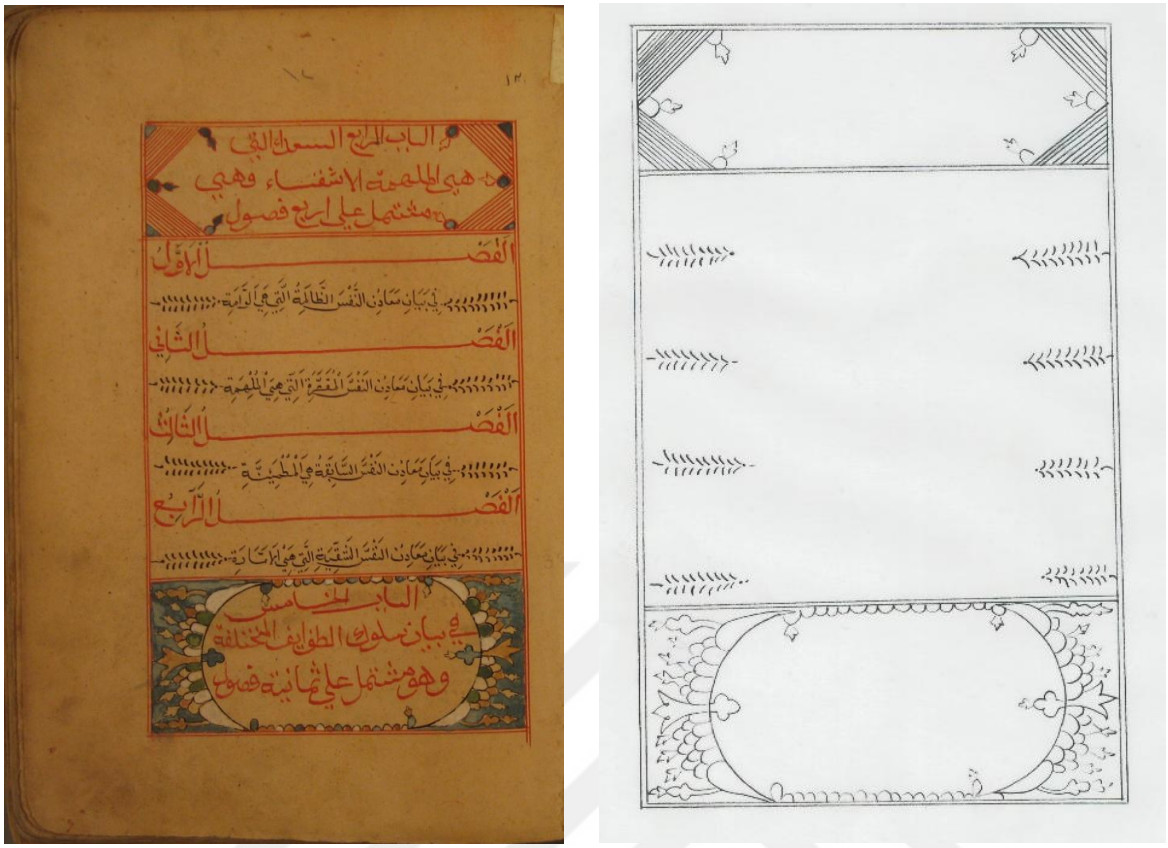
Şekil 7. 5a varağı

Eserin 5a varağının üst kısmında dikdörtgen alanın ortasında yer alan yazının köşelerinde siyah renkli düz çizgilerle geometrik bir desen oluşturulmaya çalışılmıştır. Yazı ve tezhip alanlarının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 7*).

Şekil 8. 5b varağı

Eserin 5b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen alan ve bu alanın ortasındaki yazıya daire formunda cetvel çekilmiştir. Zemin rengi olarak mavi ve yeşil tercih edilirken motiflerde altın beyaz ve kağıdın orijinal rengi tercih edilmiştir. 5b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 8*).

Şekil 9. 7a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 7a varağının üst ve alt kısmı dikdörtgen formda cetvellerle sınırlandırılmıştır. Sayfanın üst kısmındaki dikdörtgen alanın köşelerinde düz çizgilerle geometrik bir kompozisyon oluşturulmuş ve yazı alanına doğru tığlar yerleştirilmiştir. 7a varağının alt kısmında yazı alanının dışında kalan zemini mavi ile boyanmış alanda bitkisel olduğu düşünülen serbest bir kompozisyon yer alır. Kullanılan renkler; mavi, küf yeşili, beyaz ve altındır. 7a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularlarla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 9*).

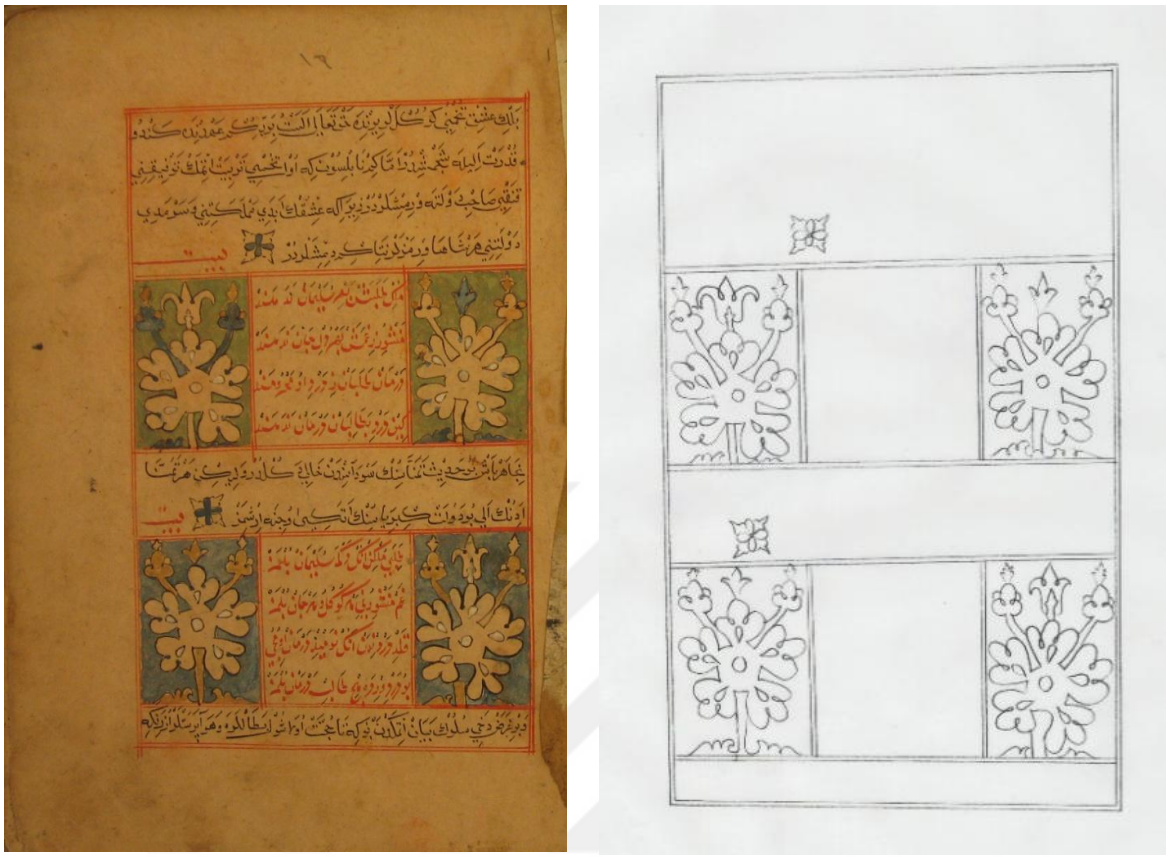
Şekil 10. 8a varağı

Eserin 8a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir alan içerisinde rumî kompozisyonu yer alır. Bu alanın ortasında elips formunda cetvellerle sınırlandırılmış alan içerisinde rumi ve tepelik motiflerinden oluşturulmuş rumi kompozisyonu görülür. Zeminde kullanılan renler; kırmızı ve mavi olup küçük motiflerde altın, küf yeşil, turuncu, mavi, siyah ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 8a varağında duraklarda penç motifi kırmızı ve mavi ile renklendirilip tahrir çekilmiştir. 8a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 10*).

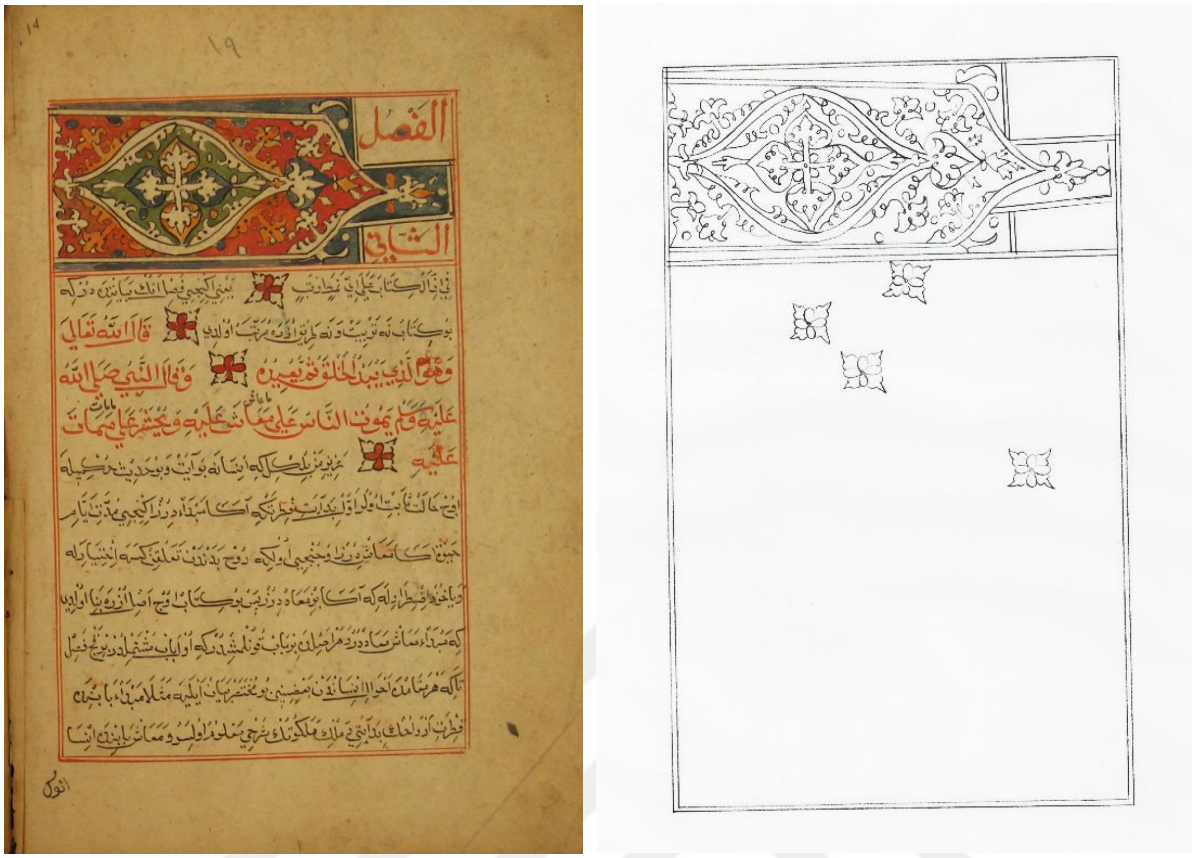
Şekil 11. 8b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 8b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bitkisel motiflerden oluşan bu iki alandaki desen birbiriyle ufak detaylar dışında benzerlik göstermektedir. Kullanılan renkler; zeminde kırmızı motifler de ise mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 8b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki tane kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Merkeze 6 kollu yıldız motifi yerleştirilerek zemin ayrımı yapılmıştır. Bu iki alandaki desen aynı olup renklendirmede farlılıklar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; Küf yeşili zemin üzerine mavi, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 8b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 11*).

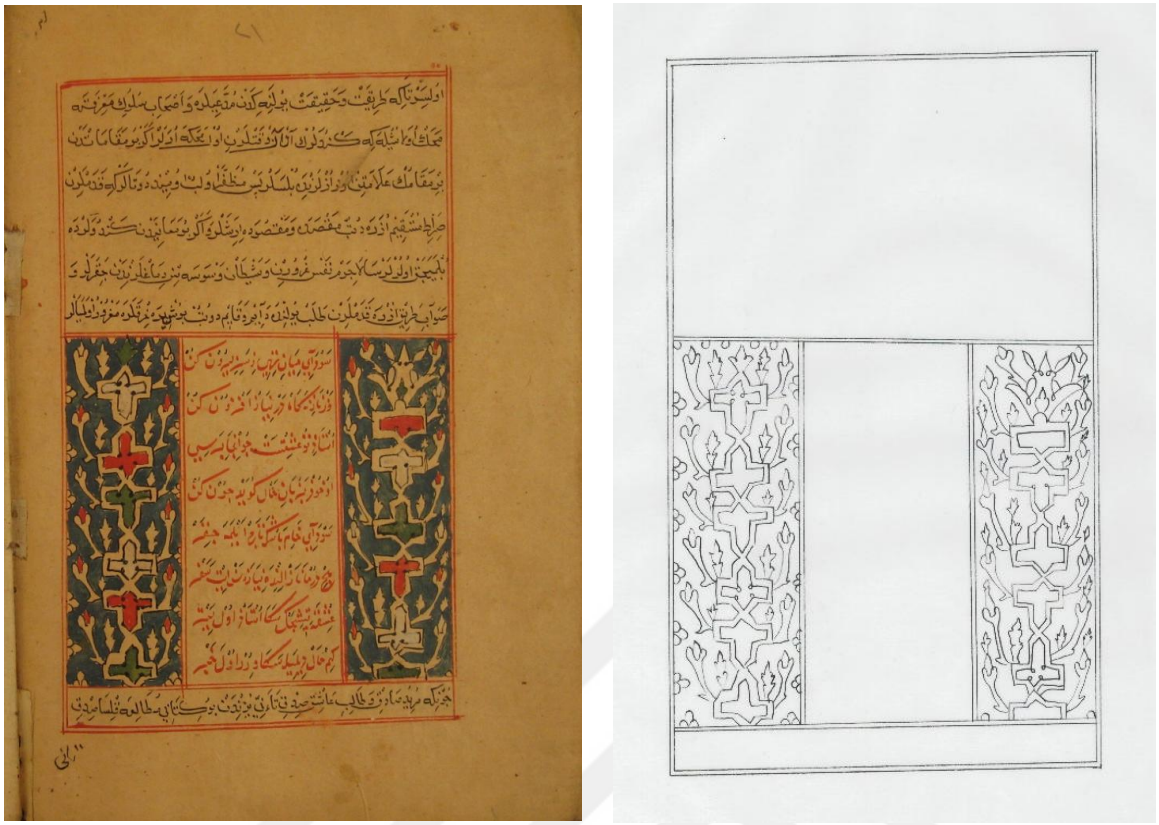
Şekil 12. 9a varağı

Eserin 9a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen neredeyse aynı olup renklendirmede farklılıklar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; Küf yeşili zemin üzerine mavi, altın, beyaz ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 9a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki dikdörtgen koltuk tezhibi daha vardır. Bu iki alandaki desen ve renklendirmede neredeyse birbirleri ile aynıdır. Bitkisel motiflerden oluşan basit kompozisyonlar yer alır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine altın, beyaz ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 9a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 12*).

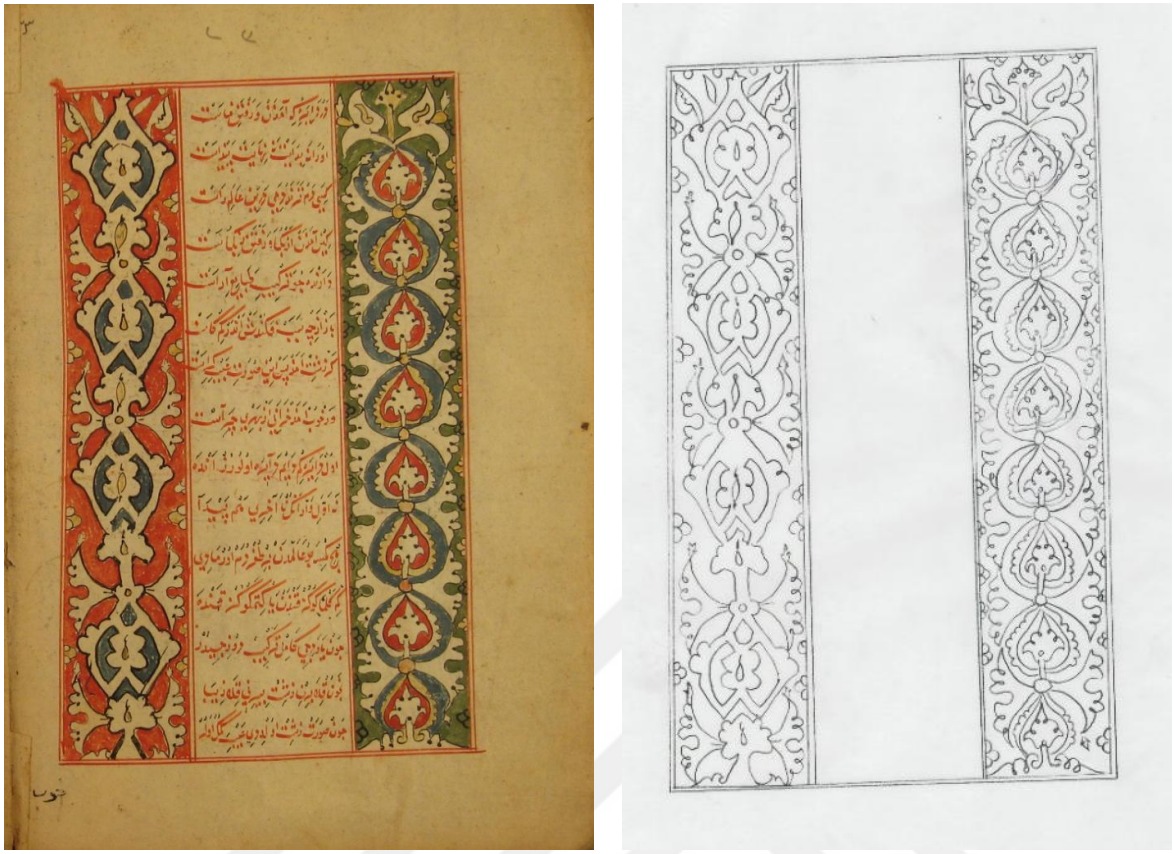
Şekil 13. 10b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 10b varağında üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen alan içerisinde rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyon bulunmaktadır. Bu alanın ortasında elips formunda cetvellerle sınırlandırılmış alan içerisinde tepelik motiflerinden oluşturulmuş bir kompozisyon görülür. Bu dikdörtgen alanın sağ ve sol üst köşelerinde cetvelle sınırlandırılmış yazılar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; zeminde kırmızı, yeşil ve mavidir. Küçük alanlarda ise turuncu, mavi ve kâğıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 10b varağında duraklarda penç motifi kullanılmış ve motifin iç yapraklar kırmızı ile renklendirilip tahrir çekilmiştir. 10b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 13*).

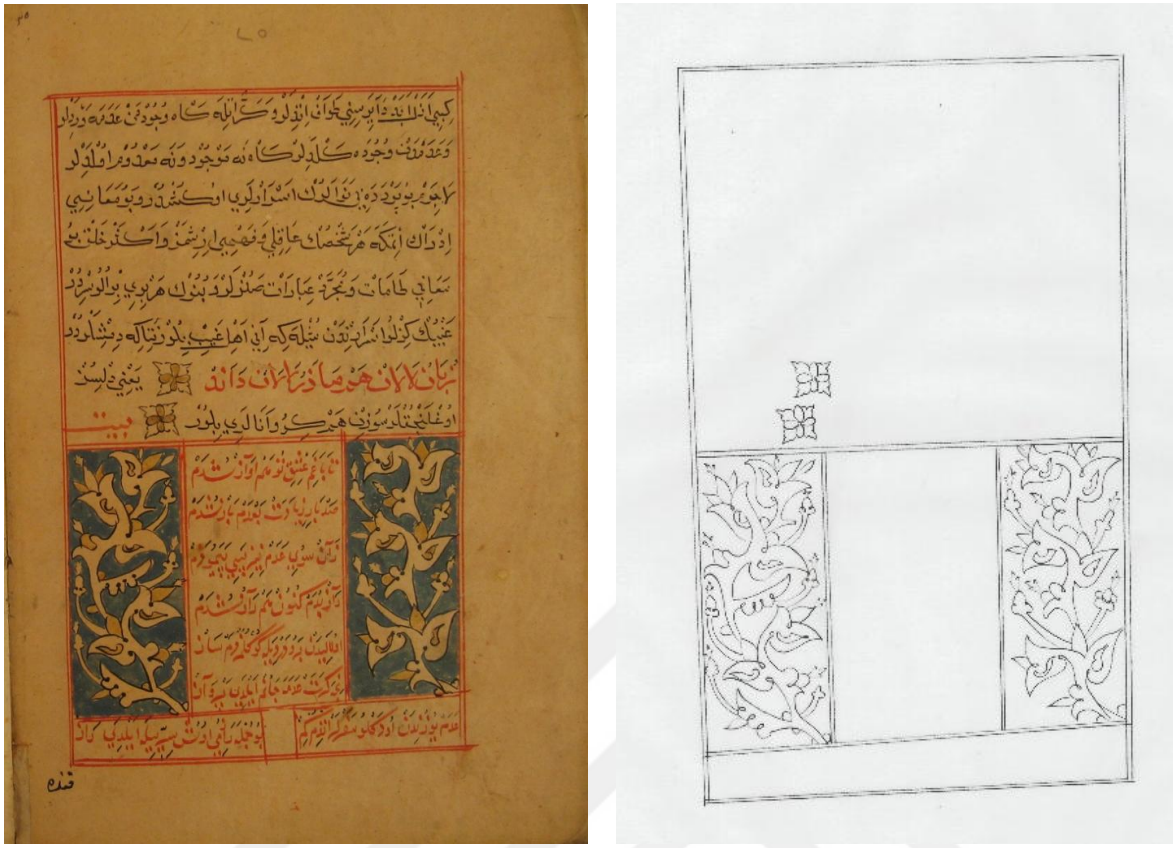
Şekil 14. 11b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 11b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen arasında ufak benzerlikler olup bitkisel ve geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Bu iki alandaki desen neredeyse aynı olup renklendirmede farklılıklar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı, yeşil, beyaz ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 11b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 14*).

Şekil 15. 12b varağı

12b varağının alt kısmında kuzularla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde iki bezeme bulunmaktadır. Bu bezemeler birbirinden farklı olup rumî ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; zeminde kırmızı, yeşil ve kağıdın orijinal rengi kullanılarak küçük alanlar da altın, kırmızı, yeşil ve mavi kullanılmıştır. 12b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 15*).

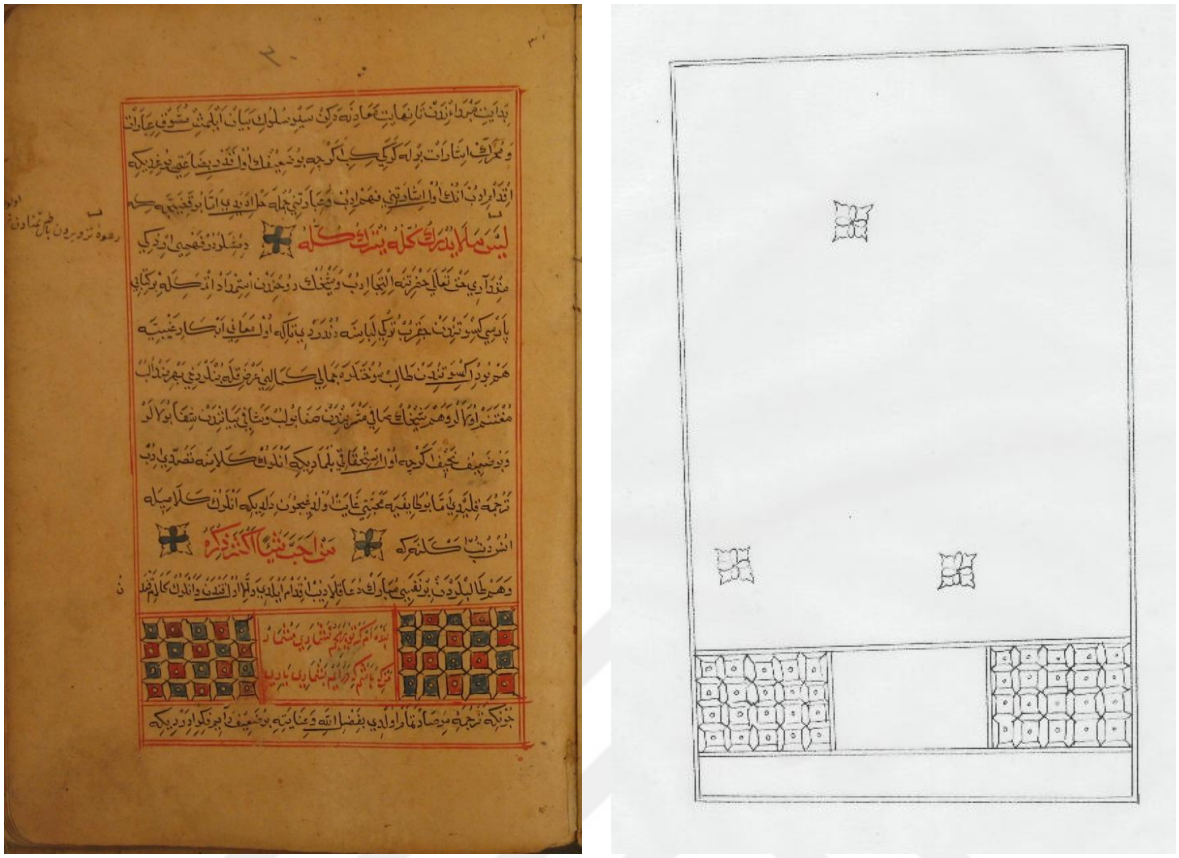
Şekil 16. 13b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 13b varağının alt kısmında kuzularla sınırlandırılmış dikdörtgen şeklinde iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu bezemeler birbiriyle benzerlik göstermekle birlikte rumî ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; zeminde mavi diğer alanlarda ise altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 13b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 16*).

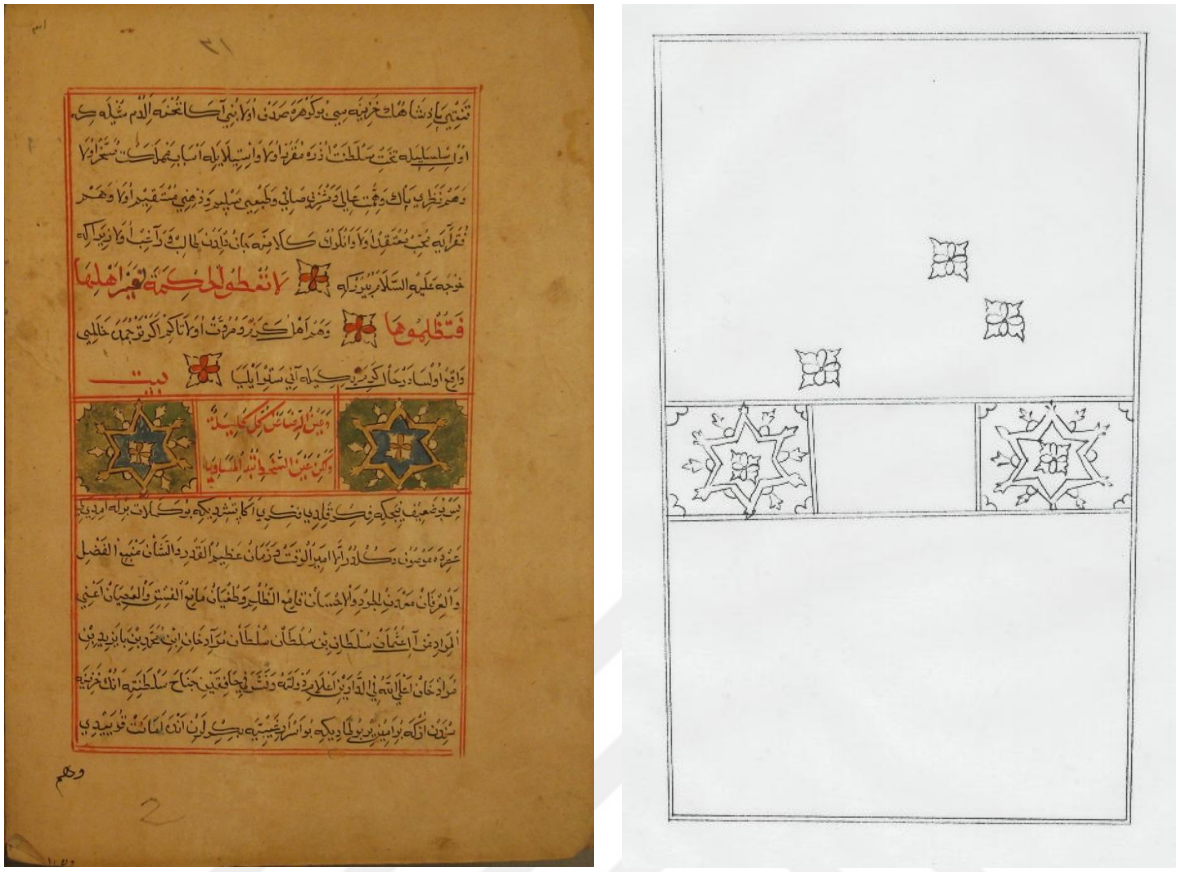
Şekil 17. 15a varağı

Eserin 15a varağının üst bölümünde kuzularla sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu alanda rumî motiflerinden bir kompozisyon oluşturulmuştur. Kullanılan renkler; zeminde kırmızı, diğer alanlarda altın, siyah ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 15a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 17*).

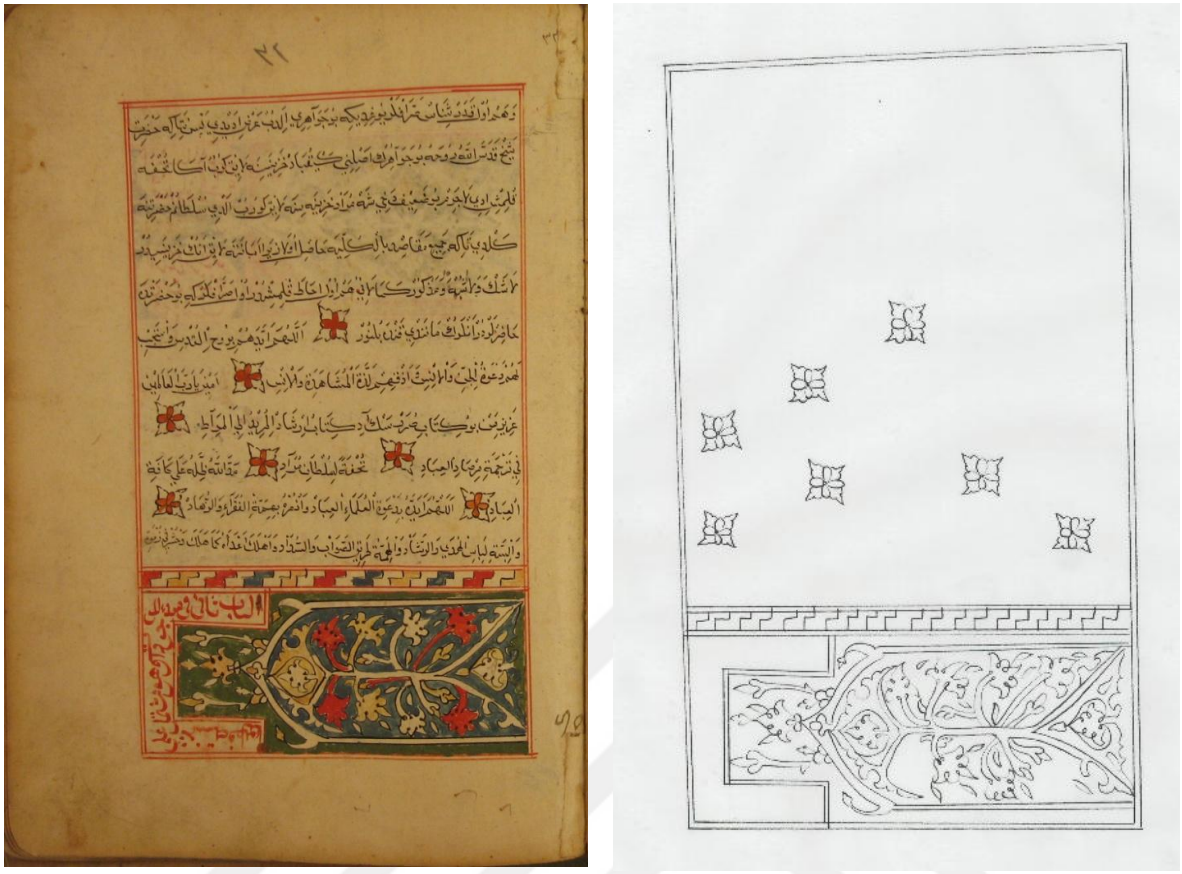
Şekil 18. 16a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 16a varağında alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk kompozisyonu bulunmaktadır Bu iki alandaki desen neredeyse aynı olan renklendirmede farklılıklar bulunan bir geometrik kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızıdır. 16a varağında duraklarda penç motifi kullanılmış ve motifin iç kısımları mavi ile renklendirilip tahrir çekilmiştir. 16a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır(Bkz. *Şekil 18*).

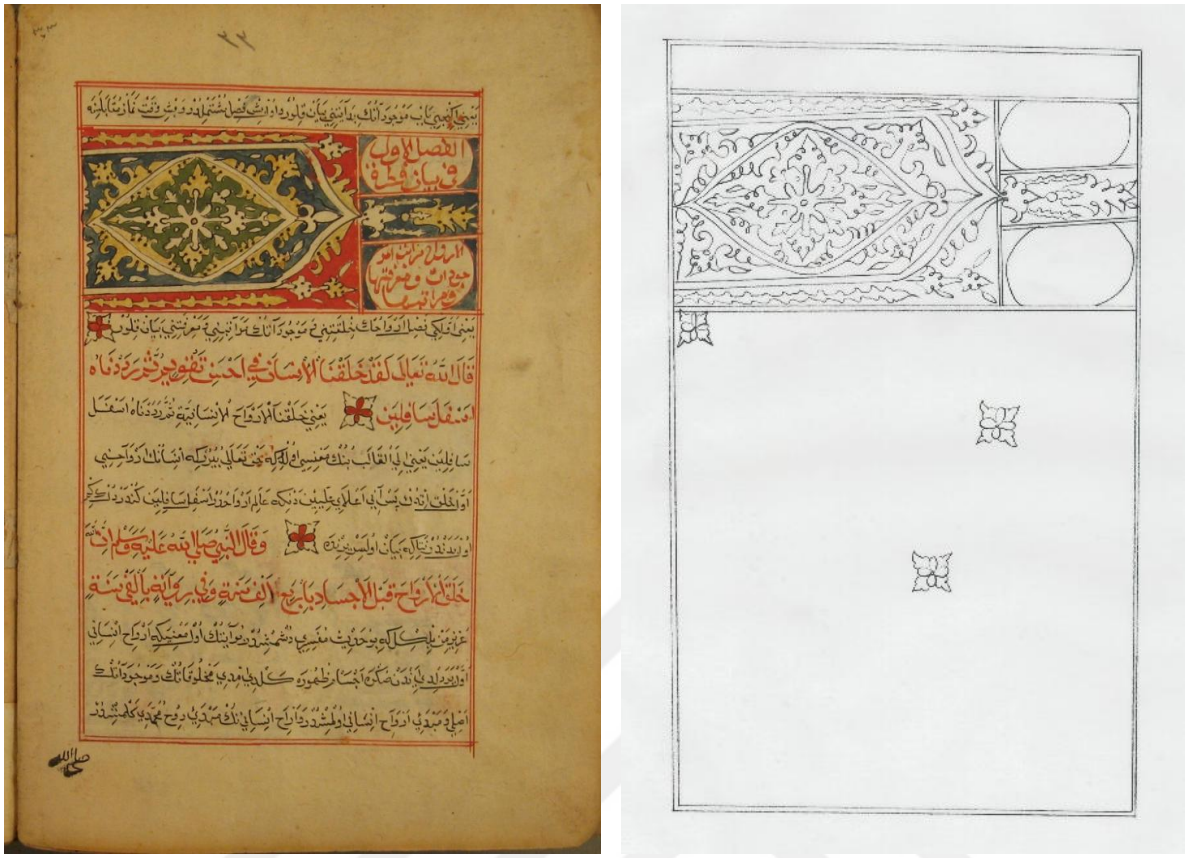
Şekil 19. 16b varağı

16b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki yatay dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desende yıldız formu kullanılarak bitkisel bir kompozisyon oluşturulmuştur. Bu iki koltuk tezhibinin deseni ve renklendirmesi aynıdır. Kullanılan renkler; Küf yeşili zemin üzerine mavi, altın ve kâğıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 16b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır(Bkz. *Şekil 19*).

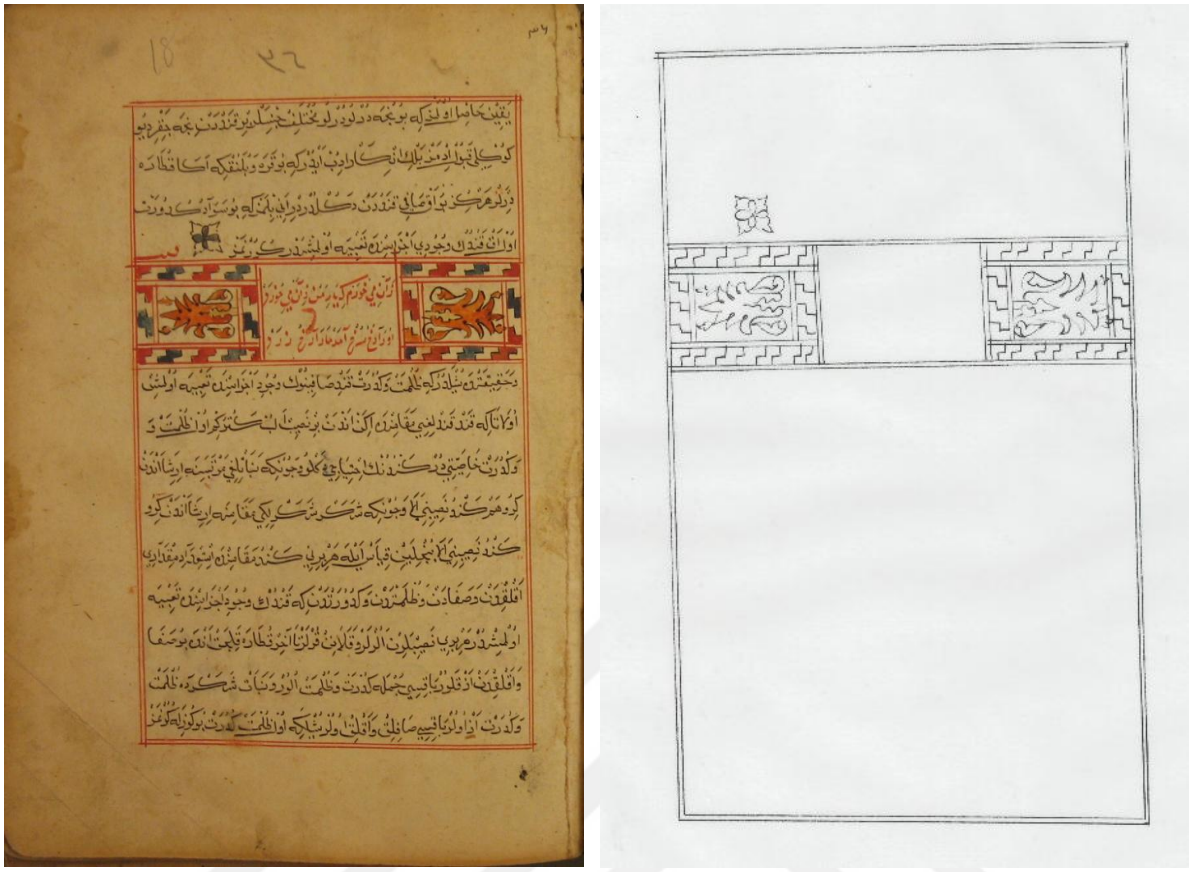
Şekil 20. 17a varağı

Eserin 17a varağının alt kısmında cetvel ve geometrik geçme motifi ile süslenmiş su yolu (iç pervaz) ile sınırlandırılmış dikdörtgen alan içerisinde bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyon bulunmaktadır. Kullanılan renkler; mavi ve zemin üzerine kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 17a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 20*).

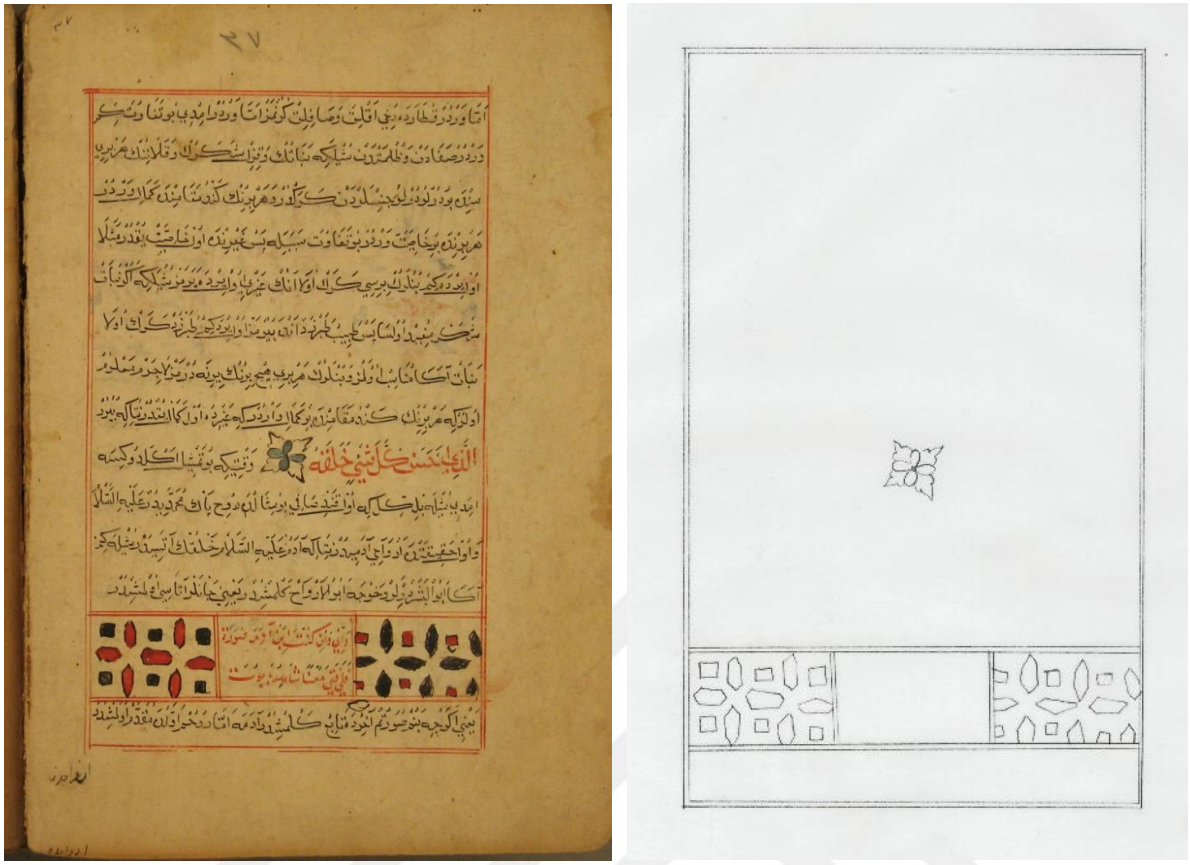
Şekil 21. 17b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 17b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen alan içerisinde bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyon bulunmaktadır. Bu dikdörtgen alanın sağ ve sol üst köşelerinde cetvelle sınırlandırılmış yazılar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi ve yeşil zemin üzerine altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 17b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 21*).

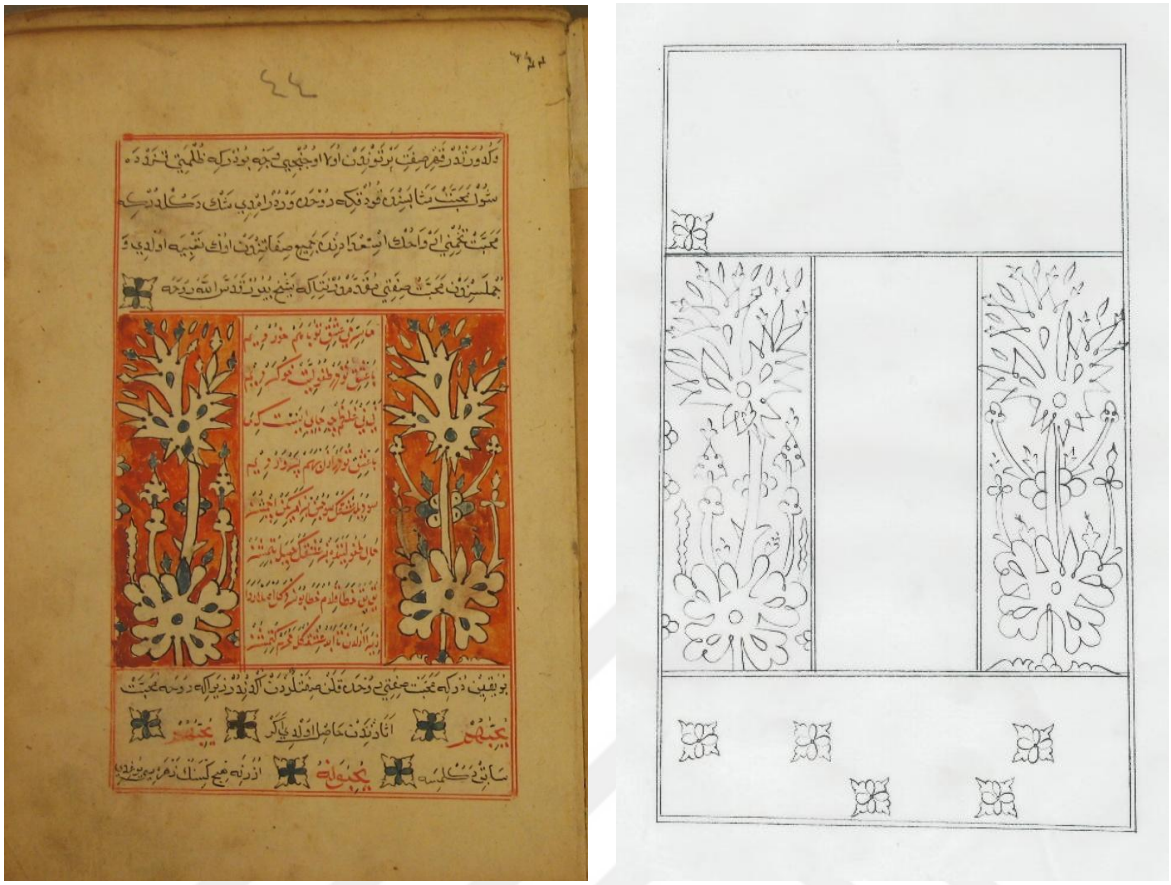
Şekil 22. 19a varağı

19a varağının orta kısmında cetvel ve geometrik geçme, suyolu (pervaz) ile sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen aynı olup renklendirmesinde ufak farklılıklar bulunan rumî ve tepeliğe benzer bir kompozisyon oluşturulmuştur. 19a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 22*).

Şekil 23. 19b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin. 19b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet geometrik kompozisyonundan oluşan koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alanın desen ve renklendirilmesin de ufak farklılıklar vardır. Kullanılan renkler; zemin rengi kağıdın orijinal renginin üzerine siyah ve kırmızı kullanılmıştır. 19b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 23*).

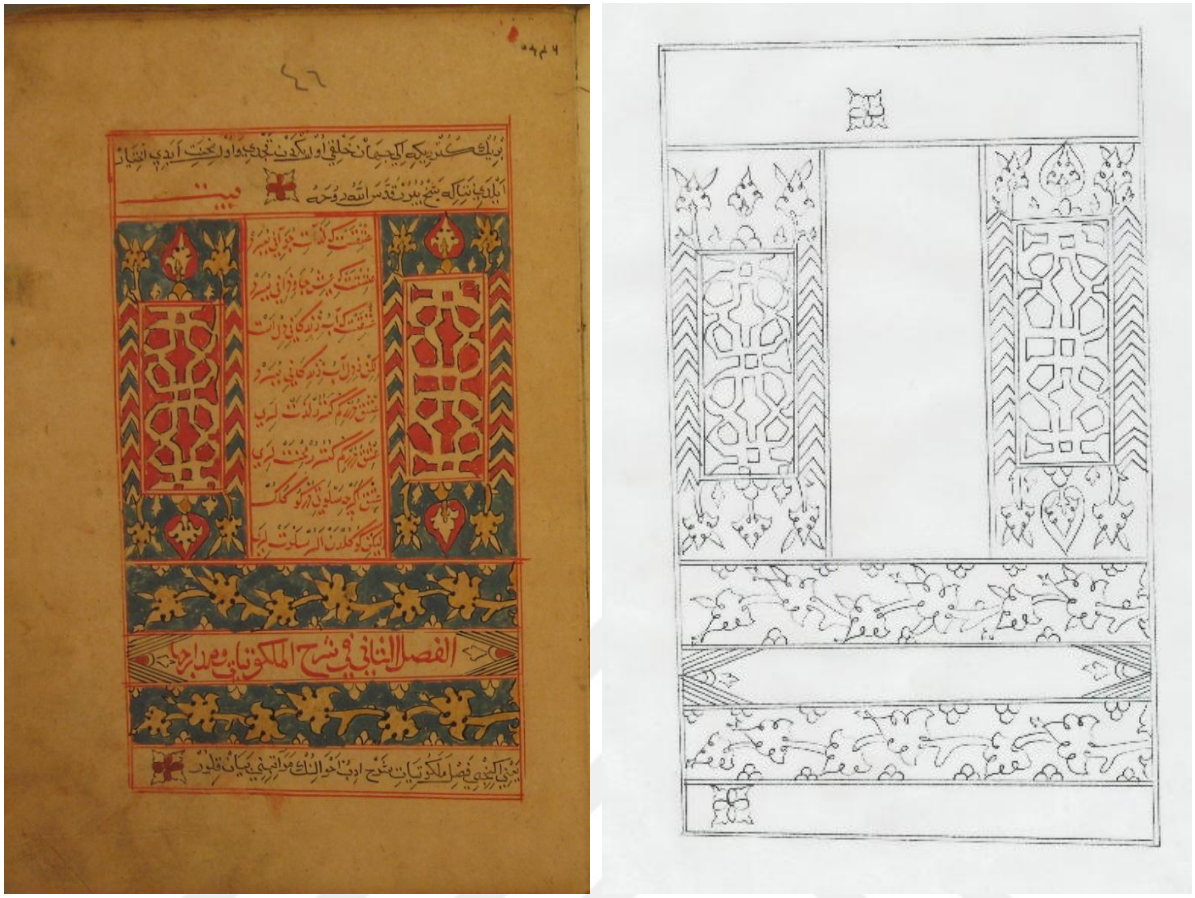
Şekil 24. 23a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 23a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen şeklinde koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bitkisel motiflerden oluşan bu iki alandaki kompozisyon birbiriyle benzerlik göstermektedir. Kullanılan renkler; kırmızı zemin üzerine mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 23a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 24*).

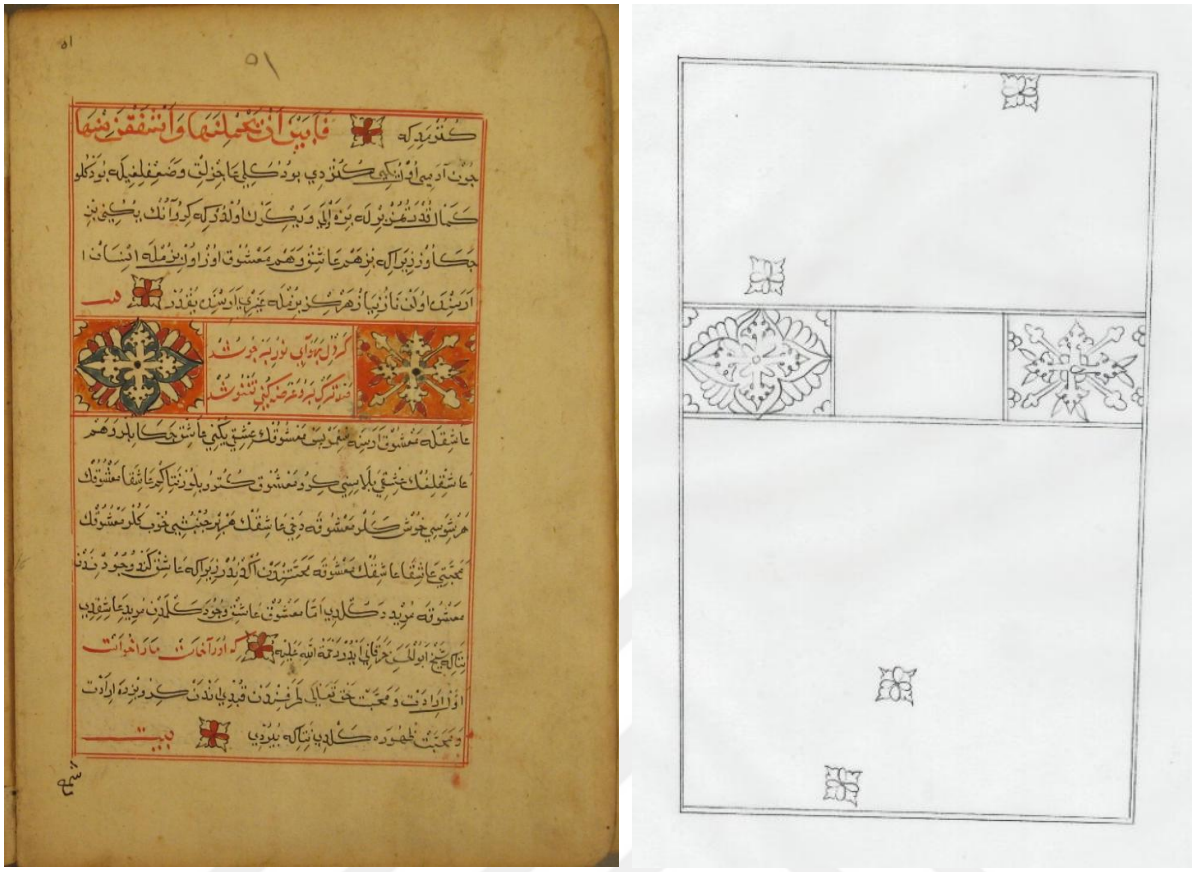
Şekil 25. 23b varağı

23b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Tepelik ve bitkisel motiflerden oluşan bu iki koltuk deseni birebir aynıdır fakat renklendirmede farklılıklar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, turuncu, mavi ve altındır. 23b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 25*).

Şekil 26. 24a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 24a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu alanların içinde tekrar cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir alan vardır ve bu alanda geometrik bir desen bulunmaktadır. Genel olarak her iki koltuk deseni birebir aynı olan geometrik ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Renklendirmesi de aynı olan desenlerde zeminde mavi diğer alanlarda kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 24a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış ortasında yer alan yazının köşelerinde siyah renkli düz çizgilerle geometrik bir desen oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yazının üst ve alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış bitkisel ve tepelik formuna benzeyen bir desen oluşturulmuştur. Kullanılan renkler; Mavi zemin üzerine altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştı. 24a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 26*).

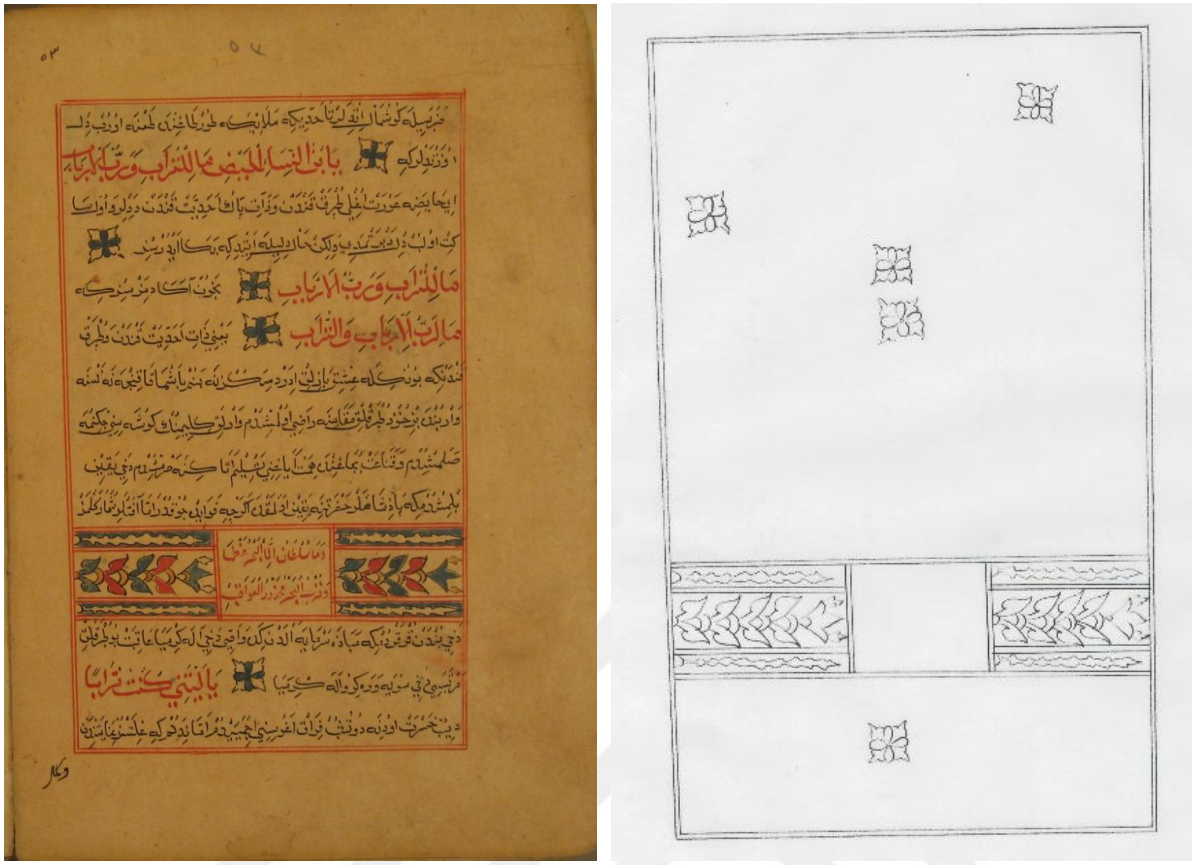
Şekil 27. 26b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 26b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu koltuk tezhiplerinin ikisi de birbirinden farklı olup bitkisel ve tepelik formuna benzer bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler, turuncu zemin üzerine mavi, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 26b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 27*).

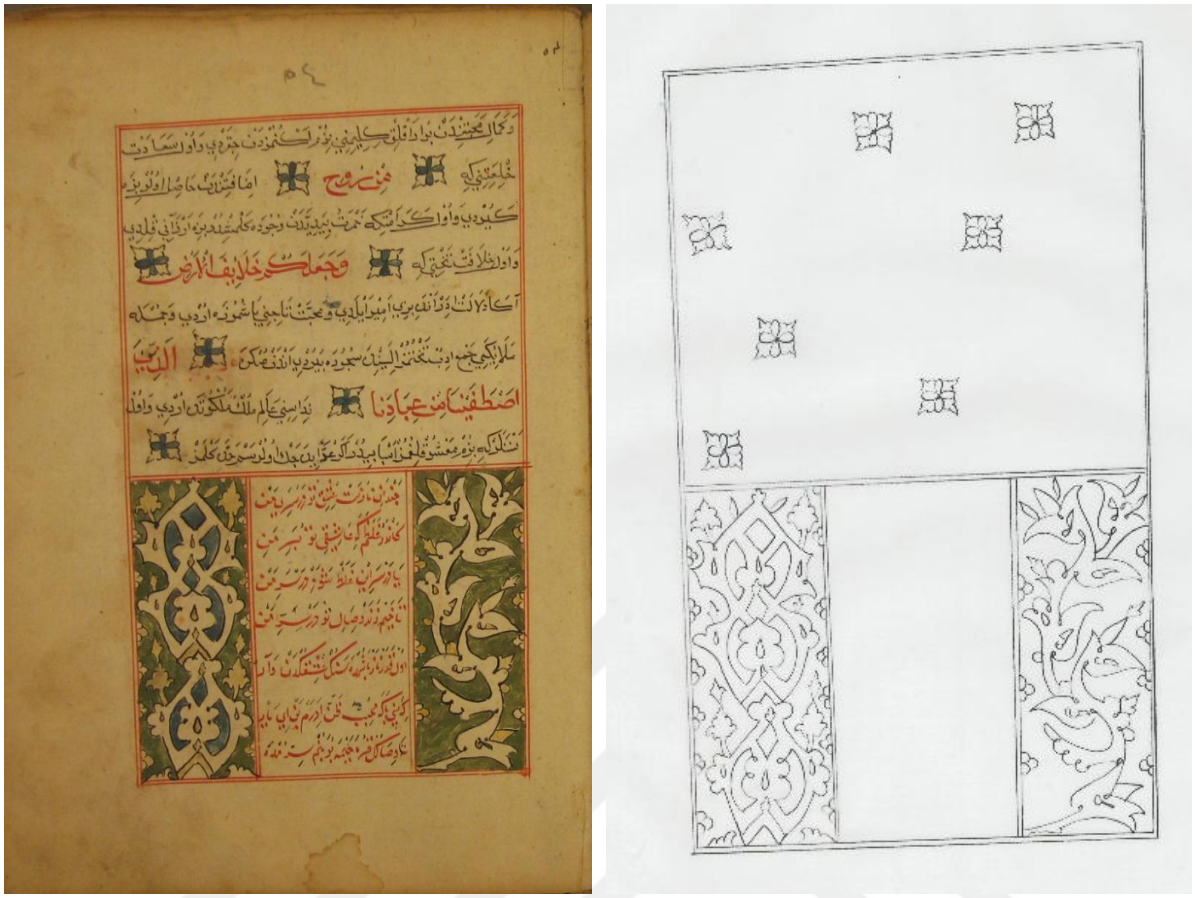
Şekil 28. 27a varağı

Eserin 27a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen aynı olup renklendirmede farlılıklar vardır. Genel olarak desen incelendiğinde ortadaki yıldız formunun çevresinde geometrik ve bitkisel motifler bulunan bir kompozisyon oluşturulmuştur. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı, turuncu, yeşil, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 27a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 28).*

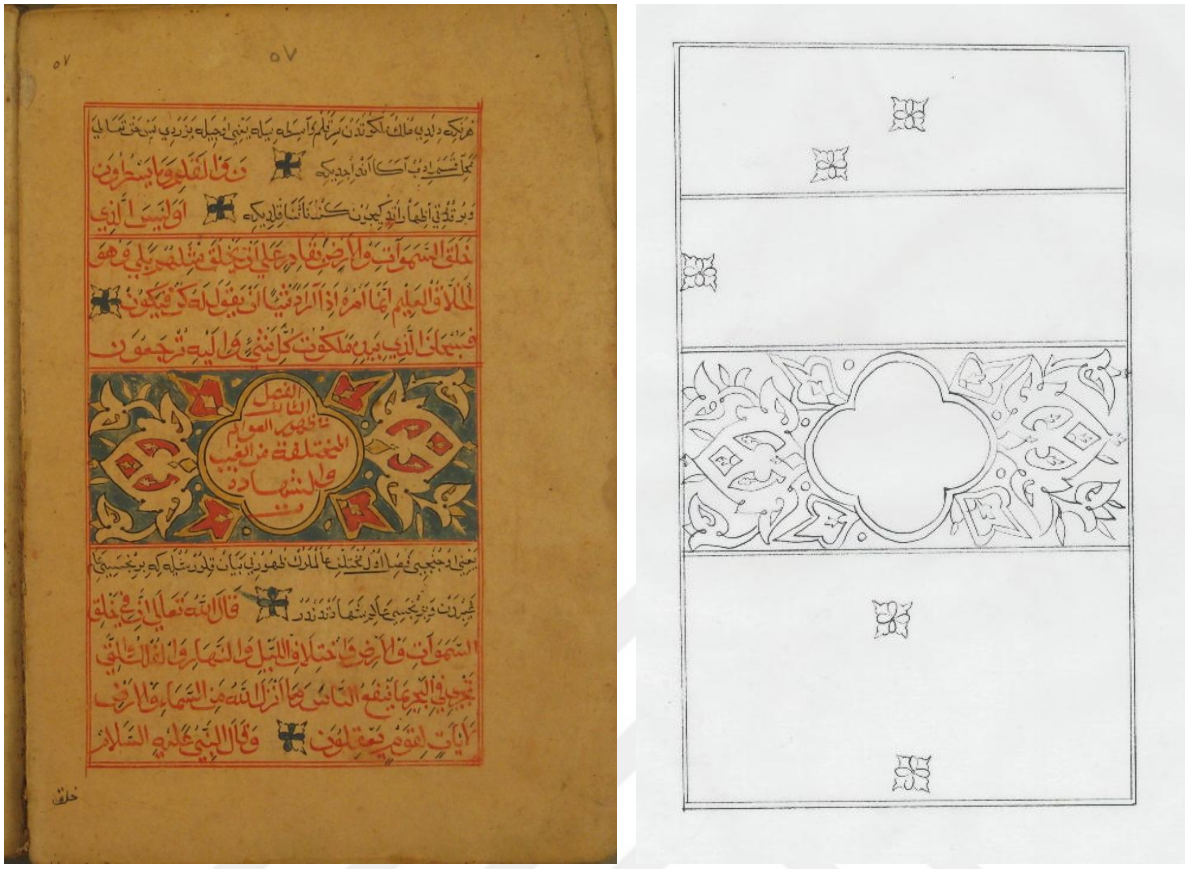
Şekil 29. 27b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 27b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu koltuk tezhiplerinin ikisi de birbirinin aynısı olup rumî motifinden oluşan bir kompozisyon kullanılmıştır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 27b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 29).*

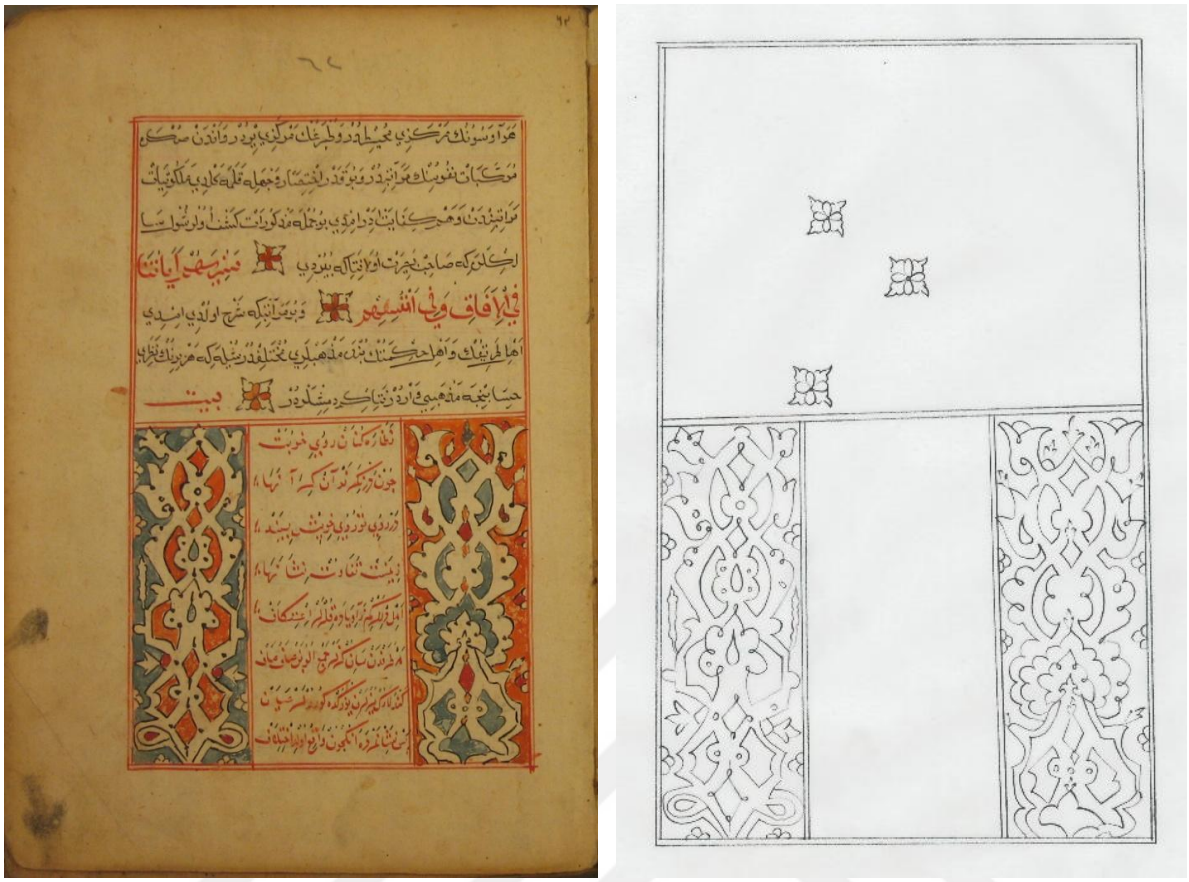
Şekil 30. 28a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 28a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi birbirinden faklı bezemelerdir. Bu bezemeler soldaki rumî ve sağdaki bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; zeminde yeşil, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 28a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 30)*.

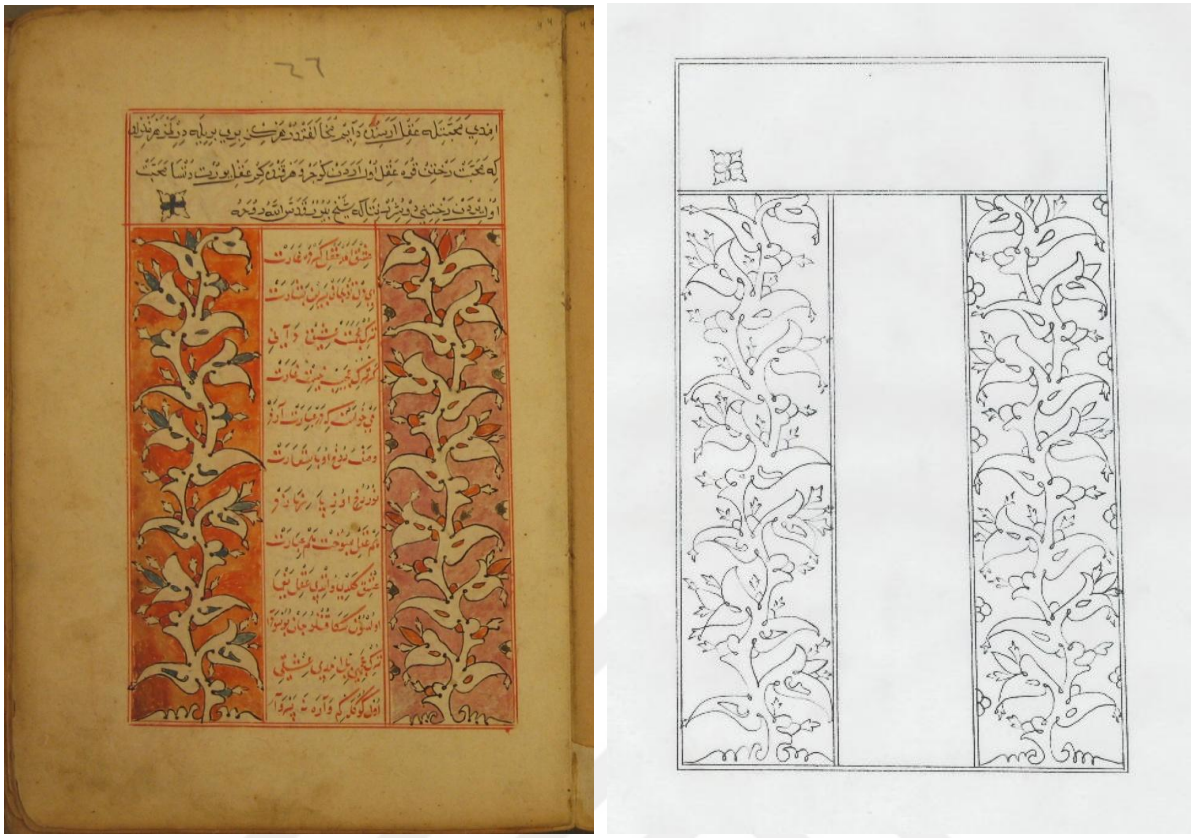
Şekil 31. 29b varağı

Eserin 29b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen alan ve bu alanın ortasındaki yazıya dörtlü yarım daire formunda cetvel çekilmiştir. Desen 1\2 oranında simetrik olan rumî ve bitkisel formlardan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 29b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 31).*

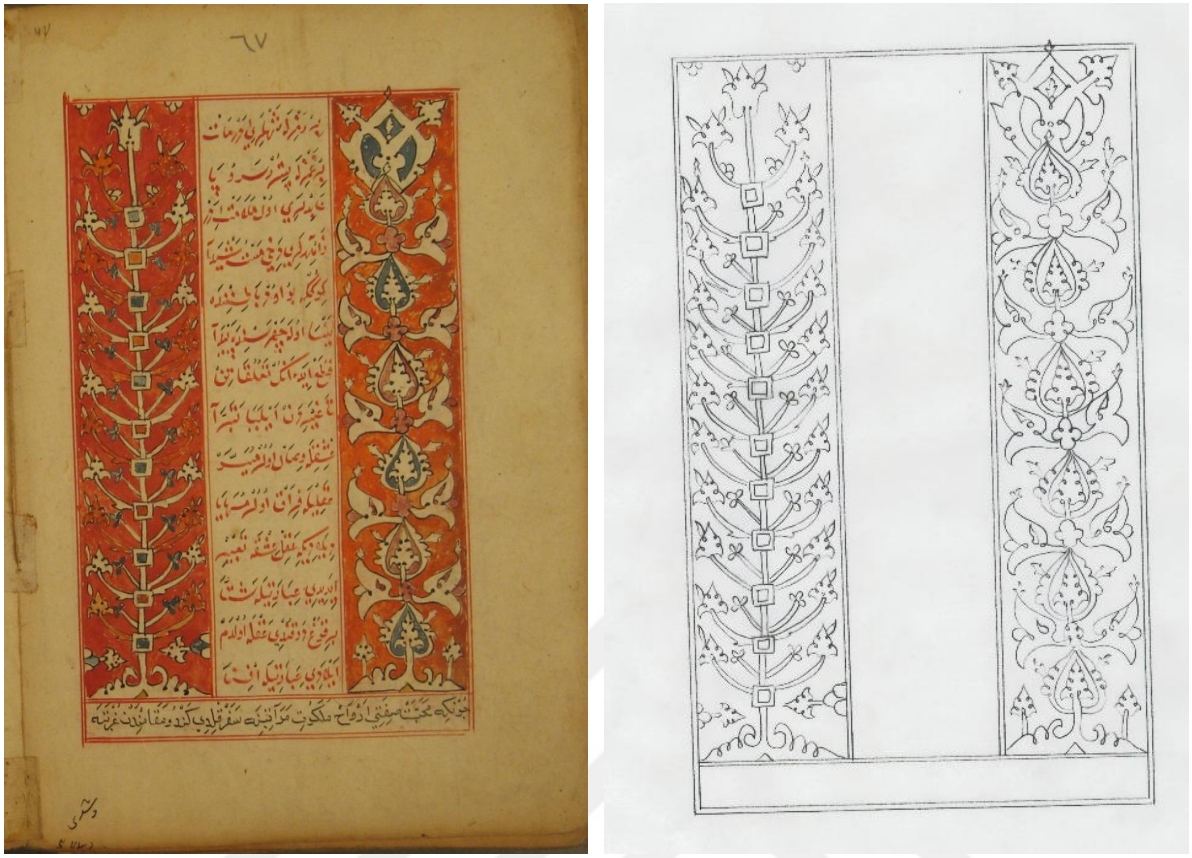
Şekil 32. 32a varağı

32a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki bezemenin kompozisyonu rumî ve tepelik formunu anımsatan, ayrıca bitkisel motiflerinde kullanıldığı bir kompozisyon oluşturulmuştur. Bu iki koltuk bezemesinin kompozisyonunda benzerlik renklendirmesinde farklılıklar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı,(turuncuya yakın bir ton), mavi zemin üzerine kırmızı, turuncu, kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 32a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 32)*.

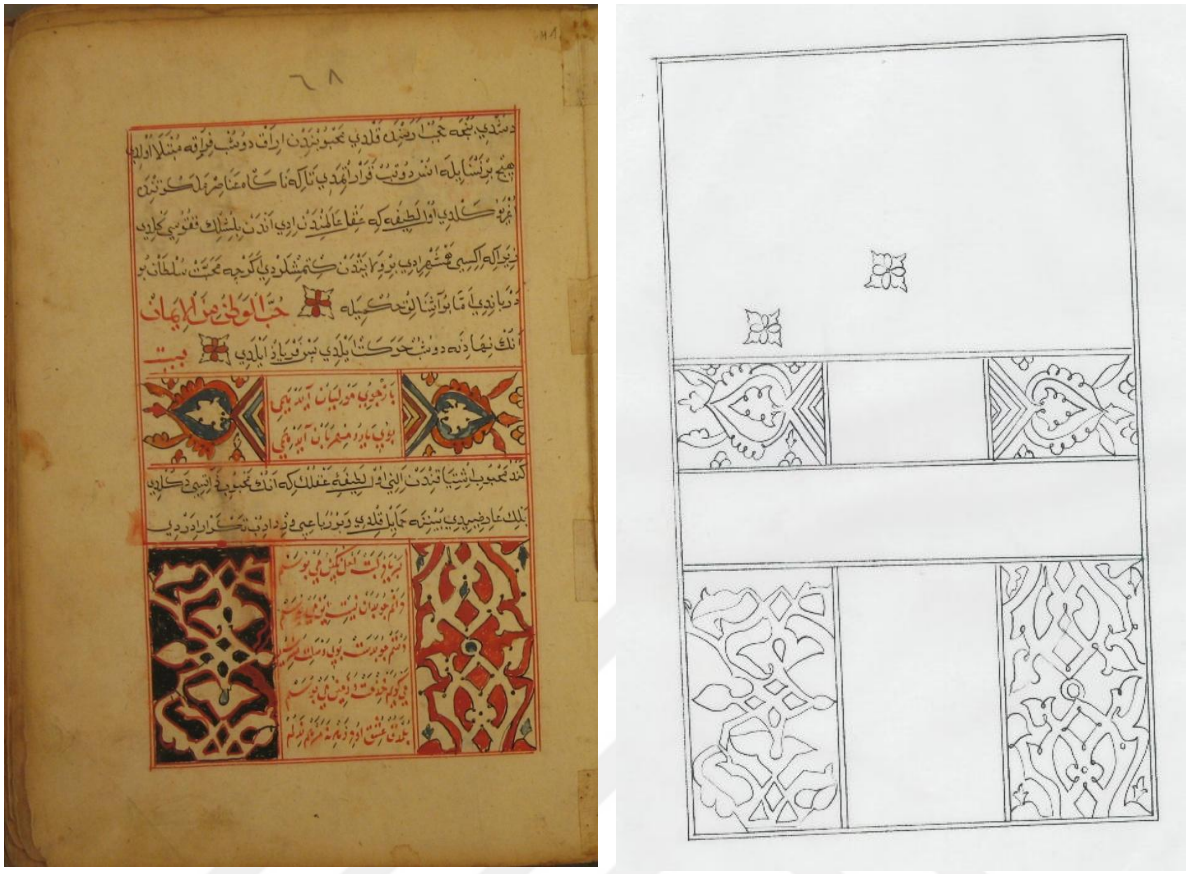
Şekil 33. 34a varağı

34a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme biri diğerinin simetriği olan fakat renklendirmesi farklı olan rumî motifleri kullanılarak oluşturulmuş bir kompozisyondur. Kullanılan renkler; kırmızı (veya turuncu),pembe zemin üzerine mavi, turuncu, kırmızı, yeşil ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 34a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 33*).

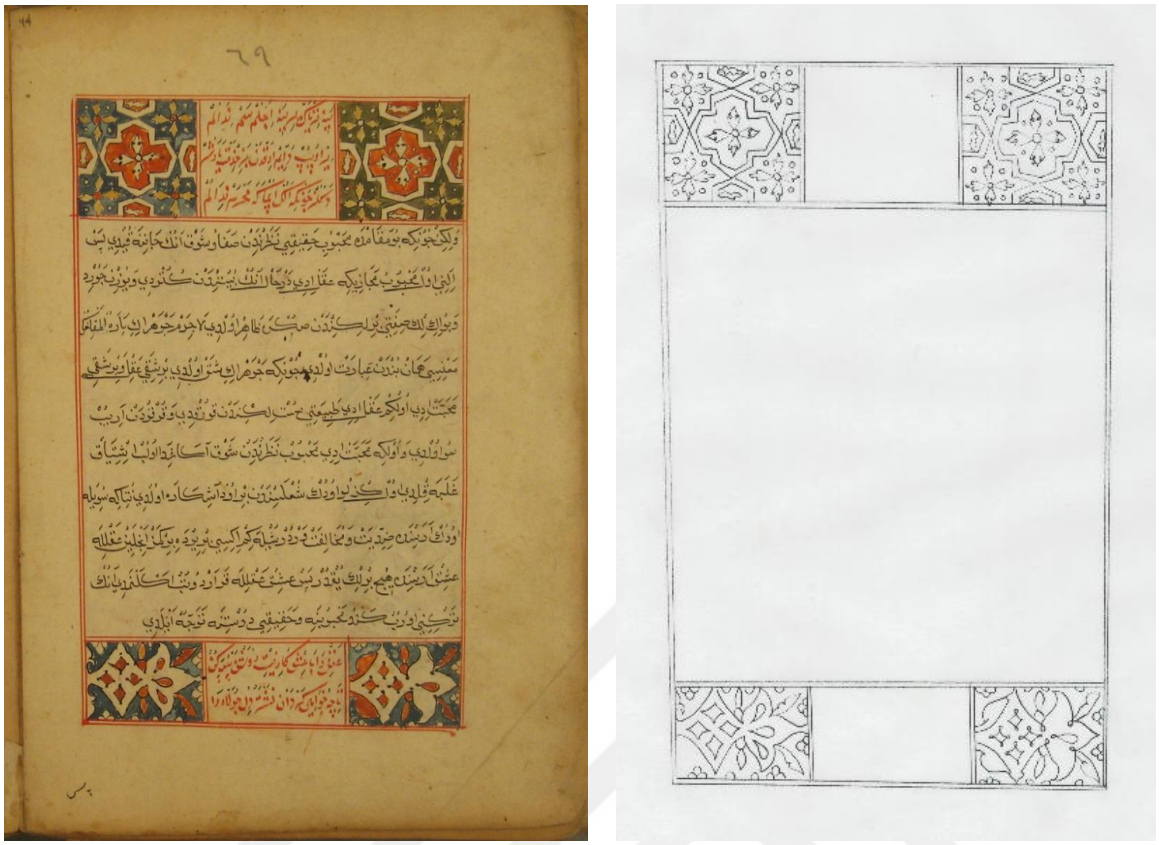
Şekil 34. 34b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 34b varağında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen bezeme bulunmaktadır. Bu bezemeler birbirinden farklı olup rumî, tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı zemin üzerine mavi, turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 34b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 34*).

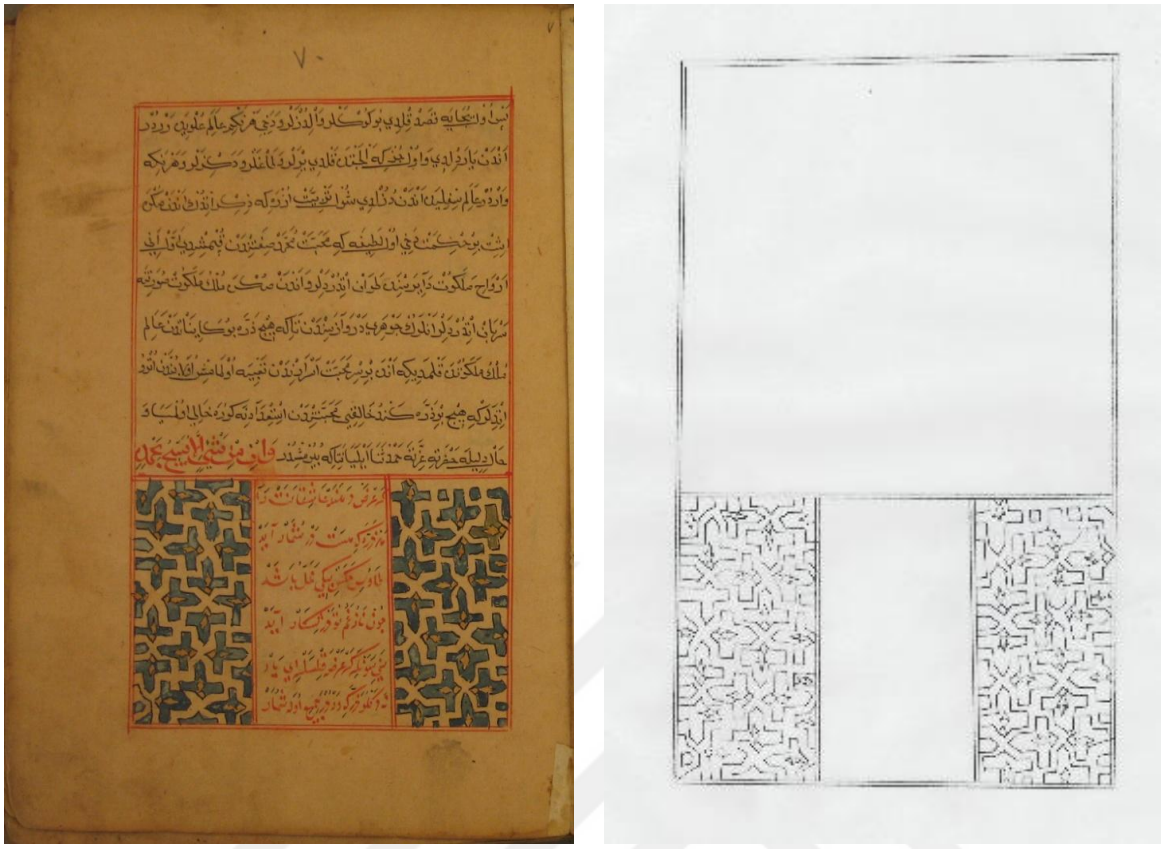
Şekil 35. 35a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 35a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen üçgen formların ve tepelik, rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyon oluşturulmuştur. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal rengi zemin olarak kullanılırken küçük alanlarda mavi, kırmızı ve turuncu kullanılmıştır. 35a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen birbirinden faklı olan rumî ye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. 35a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 35*).

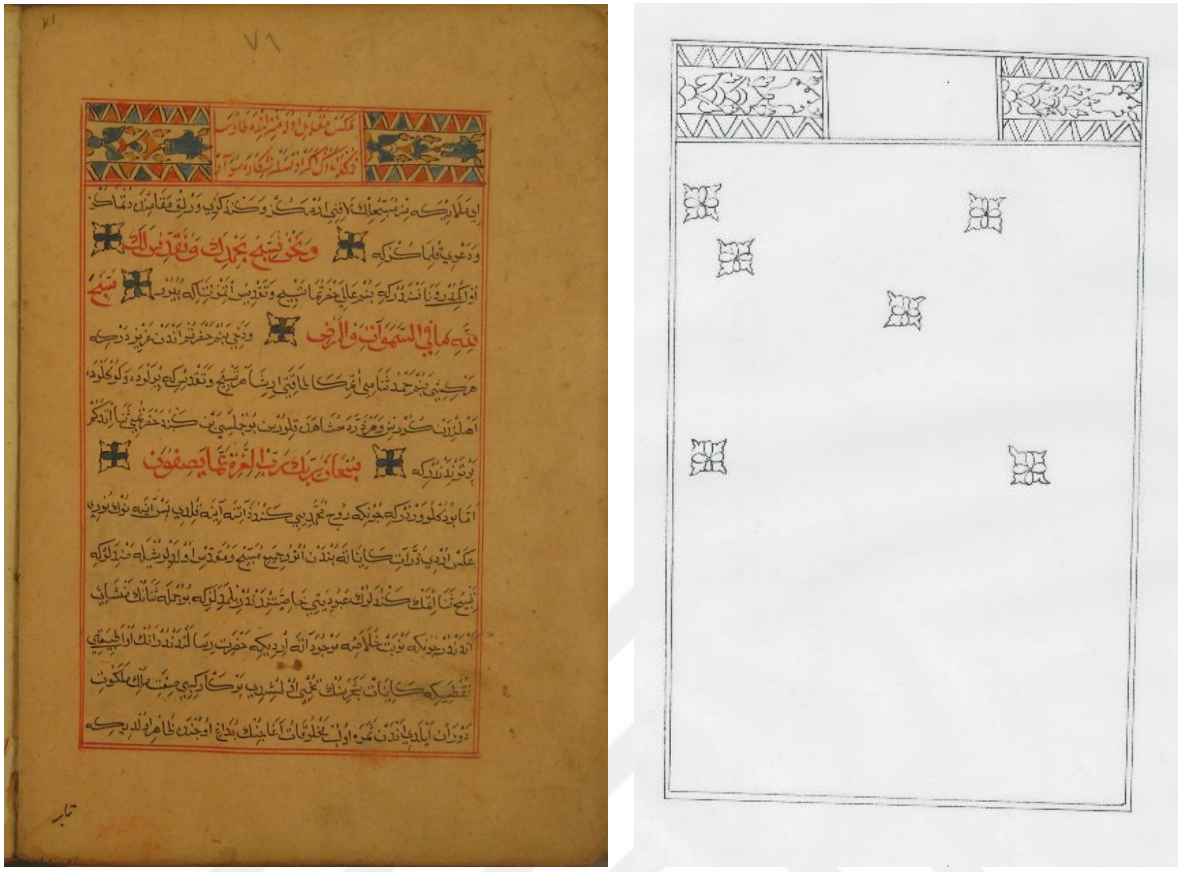
Şekil 36. 35b varağı

35b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen 1/4 oranında simetrik olup renklendirmede farlılıklar bulunmaktadır. Genel olarak desende geometrik formlar ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; yeşil ve mavi zemin üzerine kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 35b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ve renklendirmesi birbirinde faklıdır. Bu iki koltuk kompozisyonu rumî ve bitkisel motifler oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı(turuncu), kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 35b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 36*).

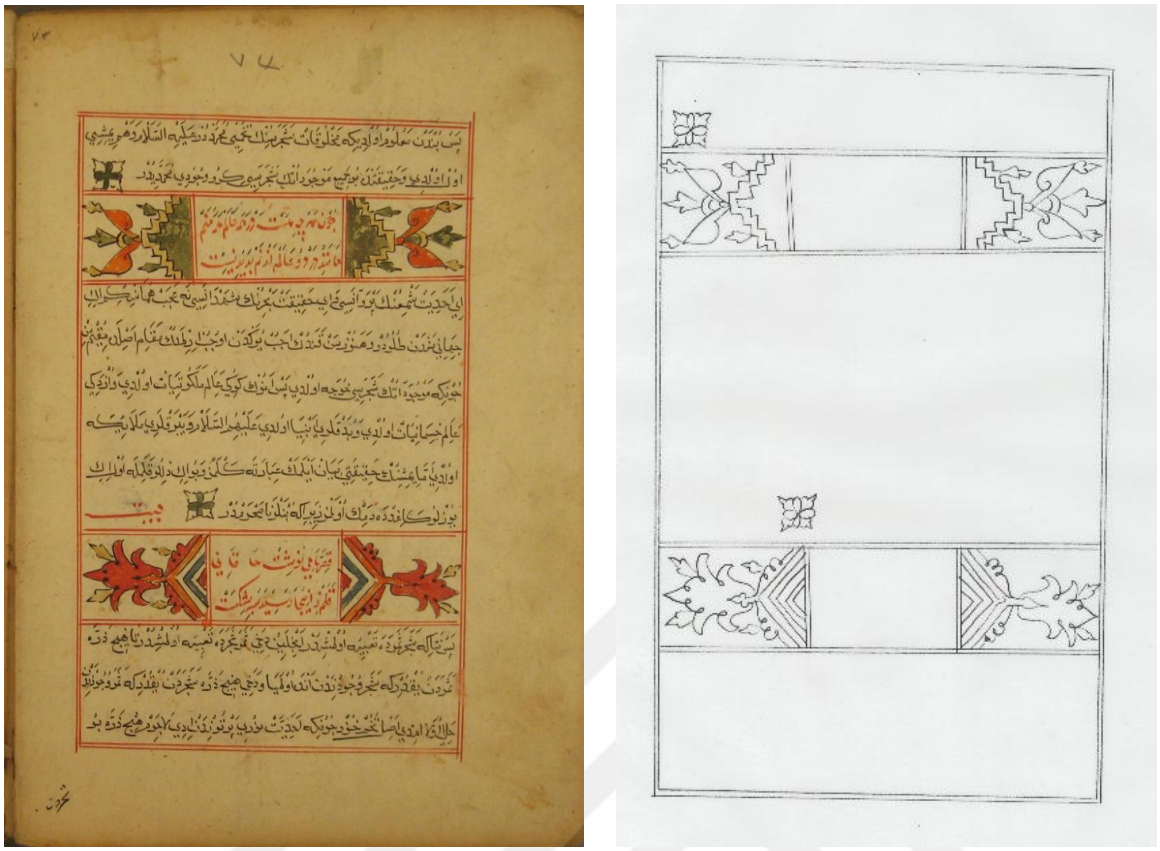
Şekil 37. 36a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 36a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alanın deseni ve renklendirmesi birbiriyle neredeyse aynı olan geometrik ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Mavi zemin üzerine altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 36a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 37*).

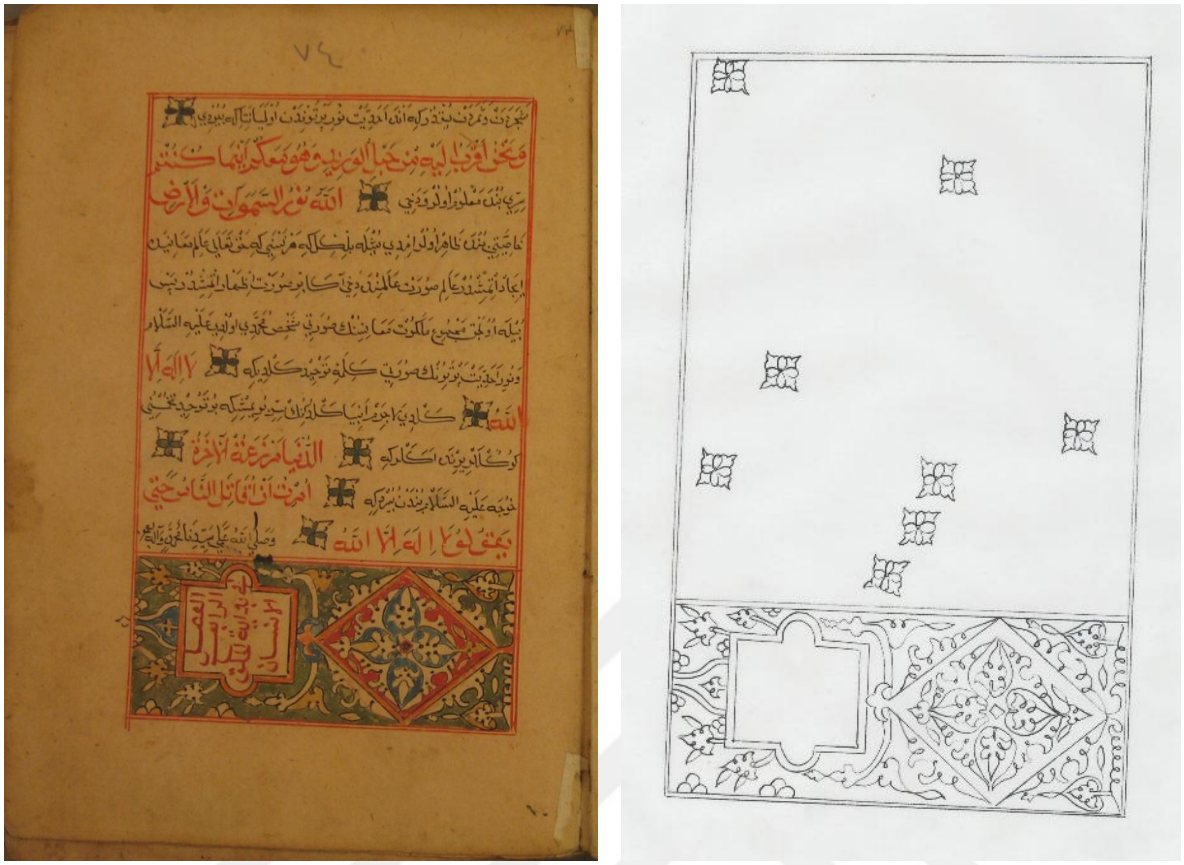
Şekil 38. 36b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 36b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen aynıdır fakat renklendirmesinde ufak farklılıkları olan rumî, bitkisel ve geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı(turuncu), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 36b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 38*).

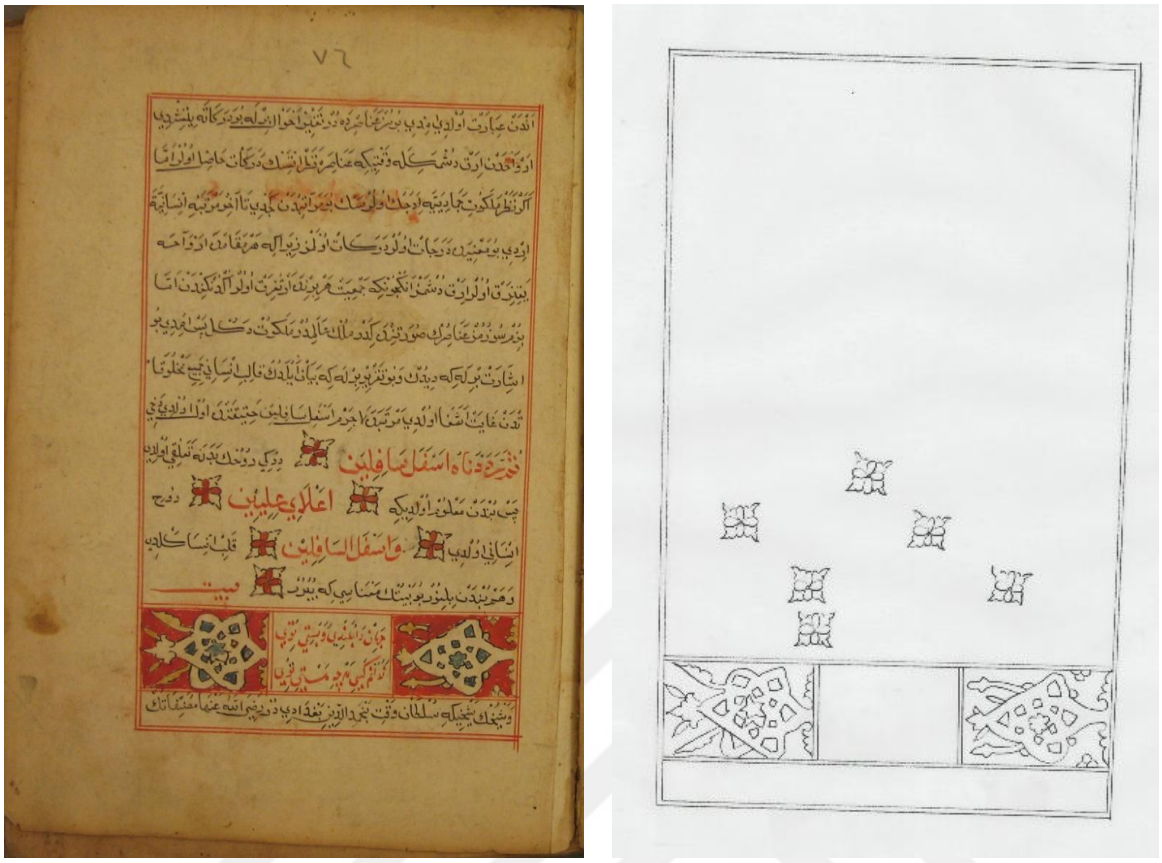
Şekil 39. 37b varağı

37b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu ki alandaki desen ½ oranında simetrik olan rumî ve geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Renklendirmesi aynı olan koltuk tezhibinde kullanılan renkler; yeşil, turuncu (sülyen), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 37b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen neredeyse birbirinin aynı olan rumî, tepelik ve bitkisele benzer bir kompozisyondan oluşmaktadır. Renklendirmesi aynı olan koltuk tezhibinde kullanılan renkler; kırmızı, turuncu(sülyen), mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 37b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 39*).

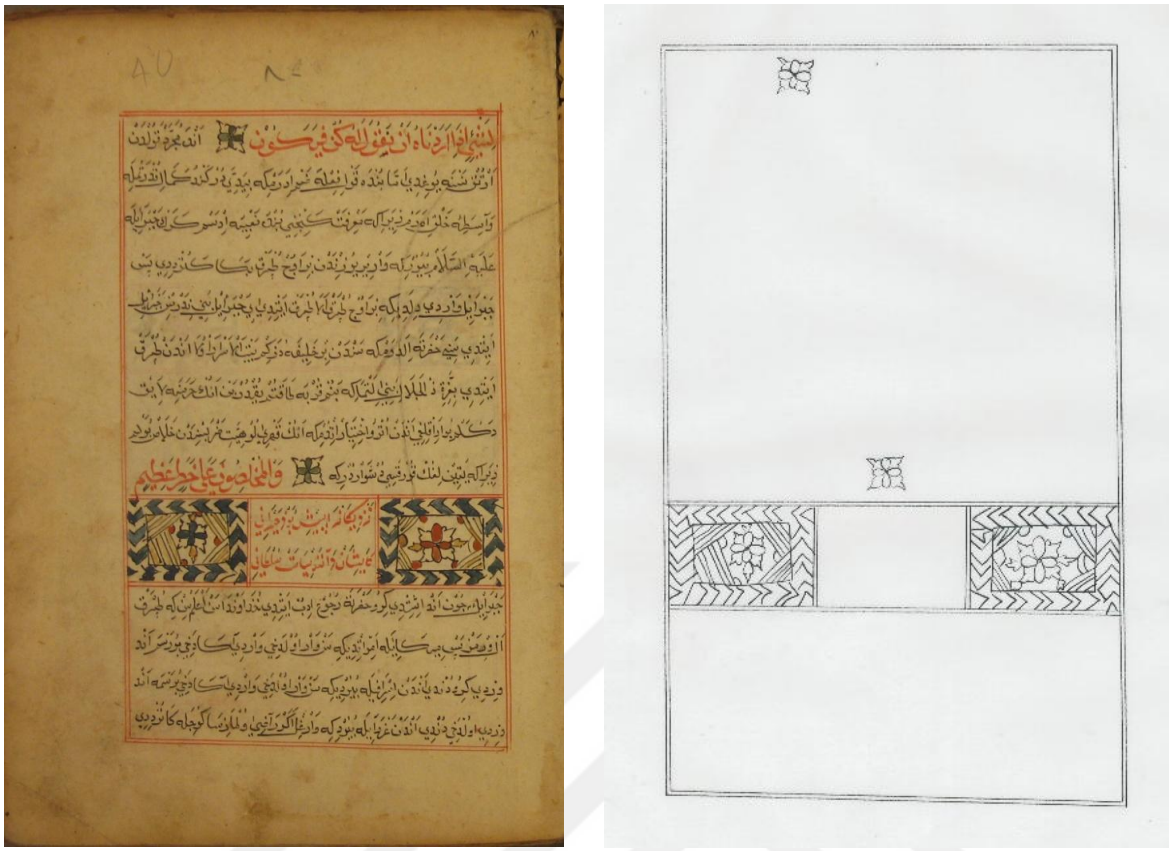
Şekil 40. 38a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 38a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen alandaki desen ½ oranında simetriktir. Bu dikdörtgen alanın içerisindeki yazı bulunan alan cetvelle sınırlandırılmış ve etrafı rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir komposizyon oluşturulmuştur. Kullanılan renkler; yeşil, mavi, kırmızı,turuncu(sülyen), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 38a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 40*).

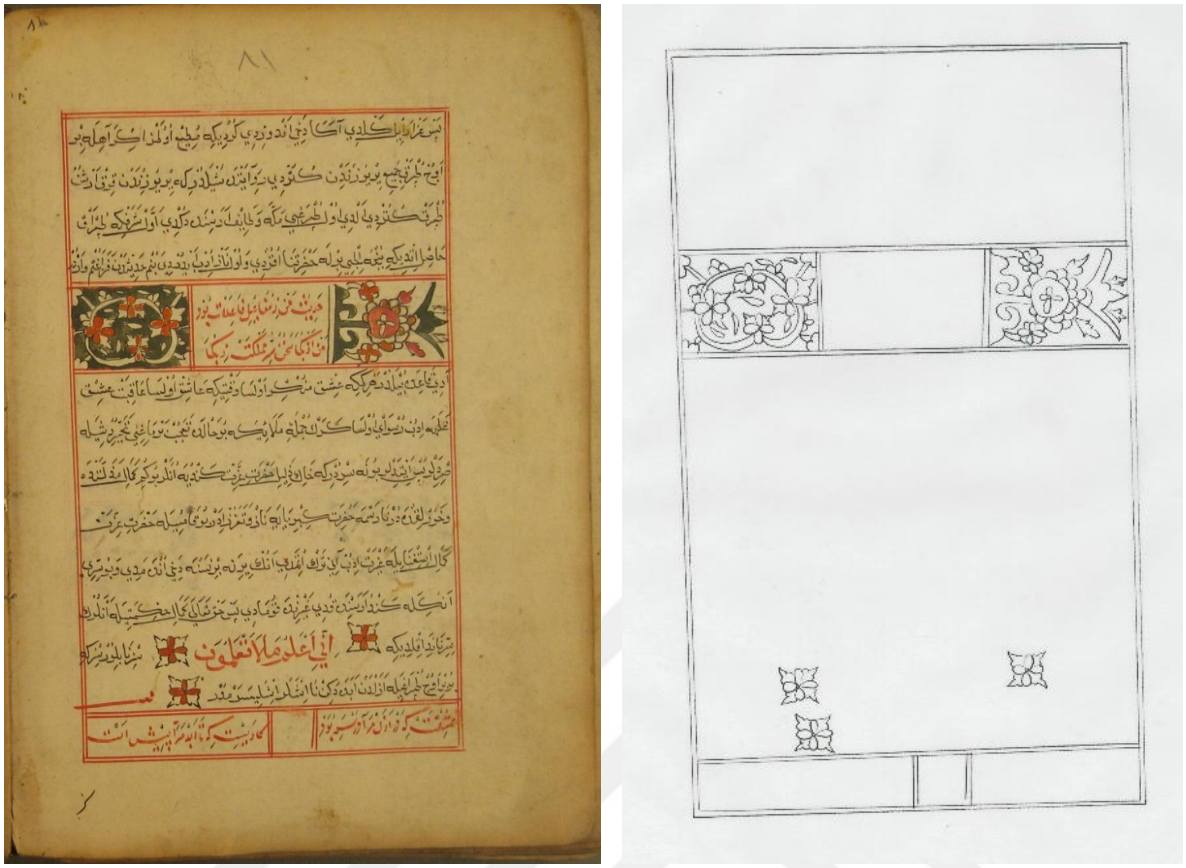
Şekil 41. 39a varağı

Eserin 39a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alanda desen bakımında ufak faklılıklar vardır fakat renklendirme neredeyse aynıdır. Yıldız formunu andıran bitkisel ve rumî motiflerinin kullanıldığı bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu)zemin üzerine mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 39a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 41*).

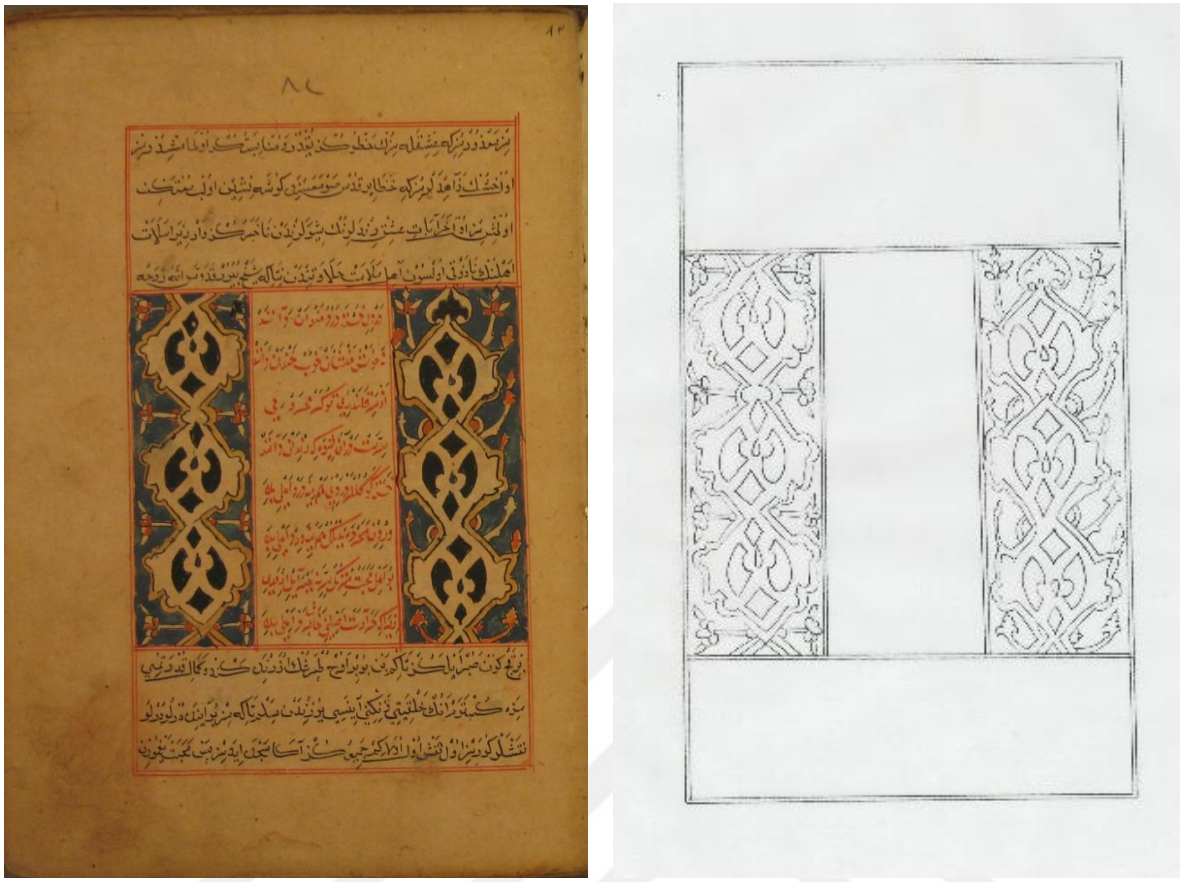
Şekil 42. 41a varağı

41a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ve renklendirme birbirinden faklı olup bitkisel ve geometrik kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, altın, kırmızı(turuncu), kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 41a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 42*).

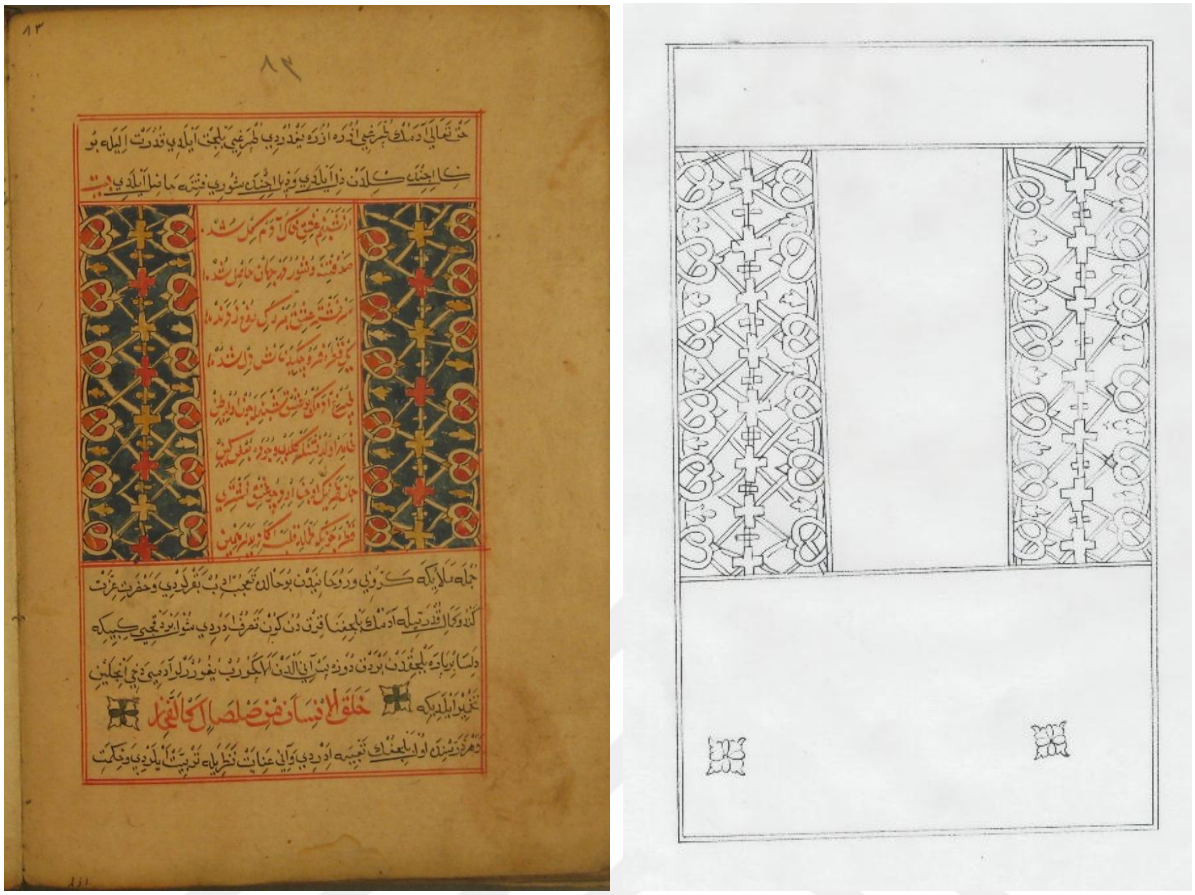
Şekil 43. 41b varağı

41b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen birbirinden farklı olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; yeşil, turuncu, kırmızı, kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 41b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 43*).

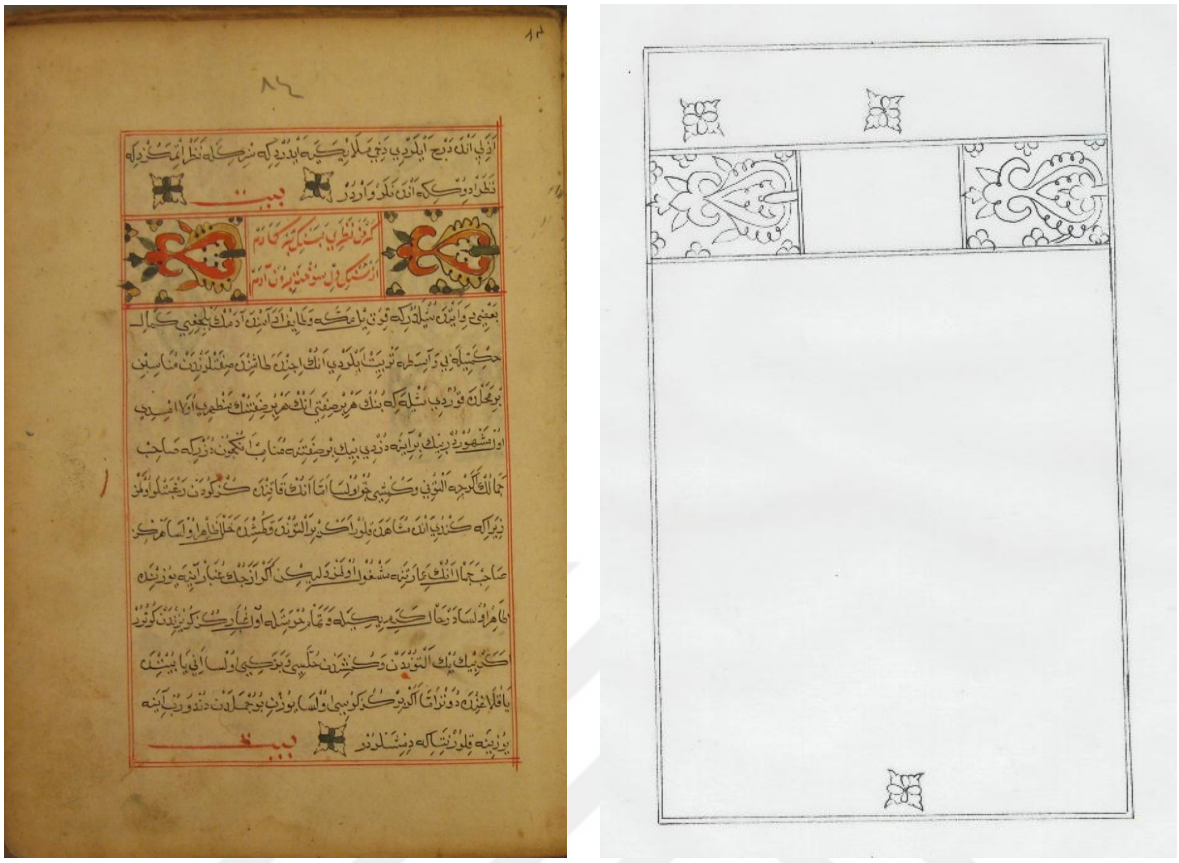
Şekil 44. 42a varağı

3730 Envanter numaralı eserin 42a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki alanın bezemesi ve renklendirmesi birbirinden farklıdır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine siyah(lacivert), kırmızı(sülyen), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 42a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 44*).

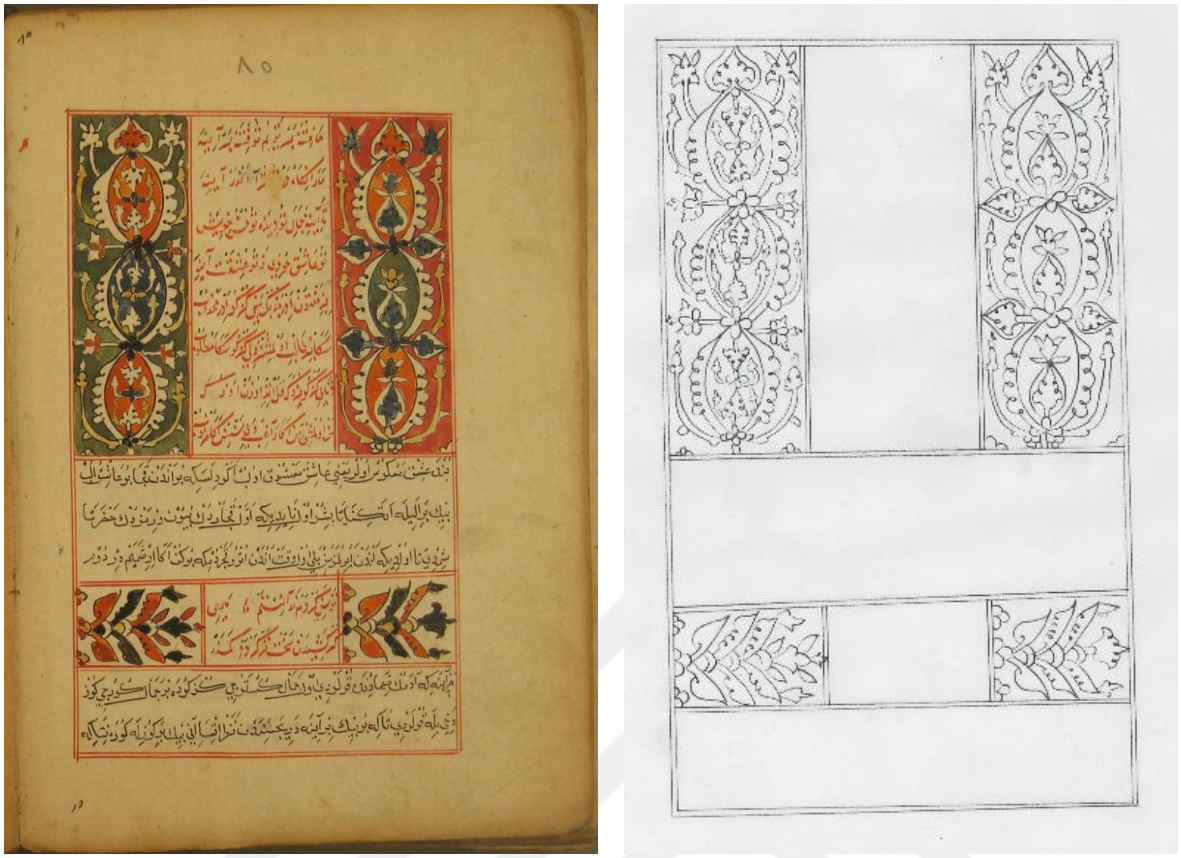
Şekil 45. 42b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 42b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan bitkisel ve geometriğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Bu kompozisyonun renklendirmesinde farklılıklar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı(sülyen), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 42b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 45*).

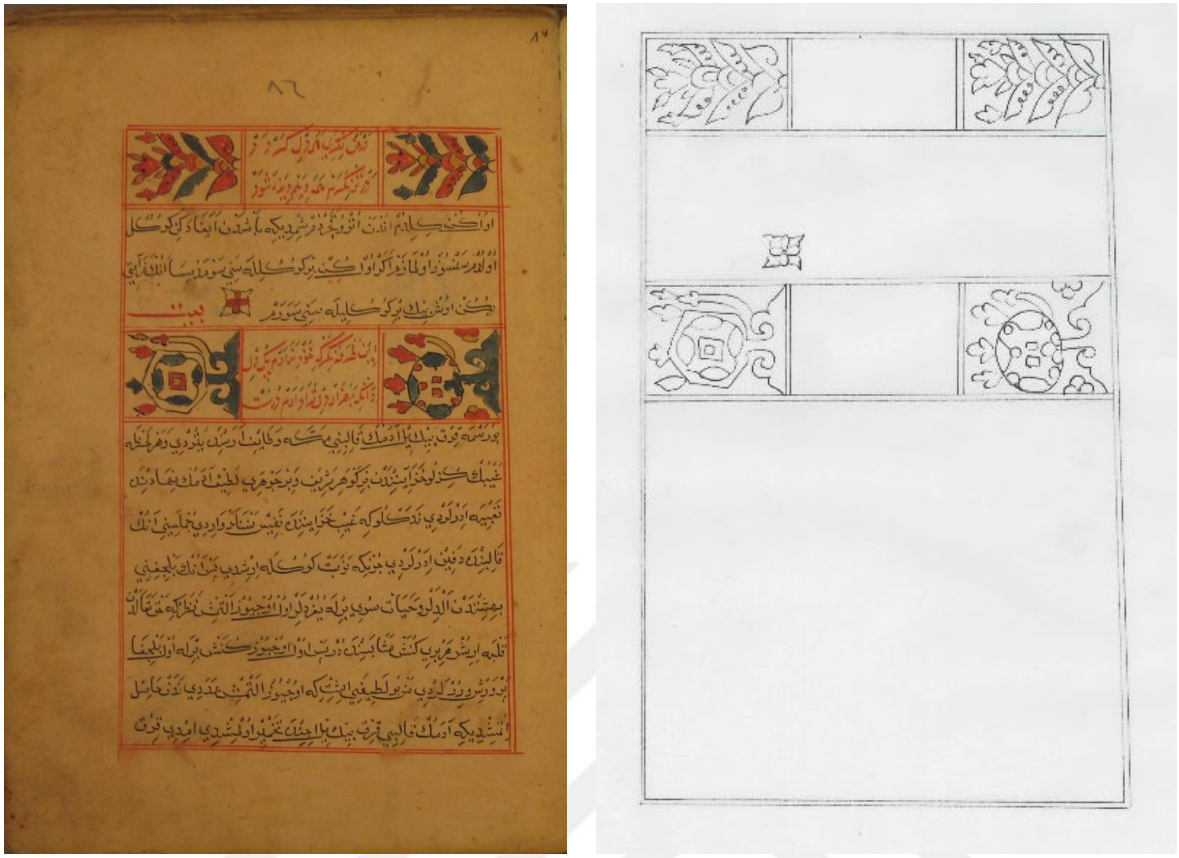
Şekil 46. 43a varağı

43a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olmakla birlikte renklendirmesi de neredeyse aynı olan rumî ve bitkisel motiflerin bulunduğu bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal rengi zemin üzerine kırmızı(turuncu), mavi(yeşil) ve altındır. 43a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 46*).

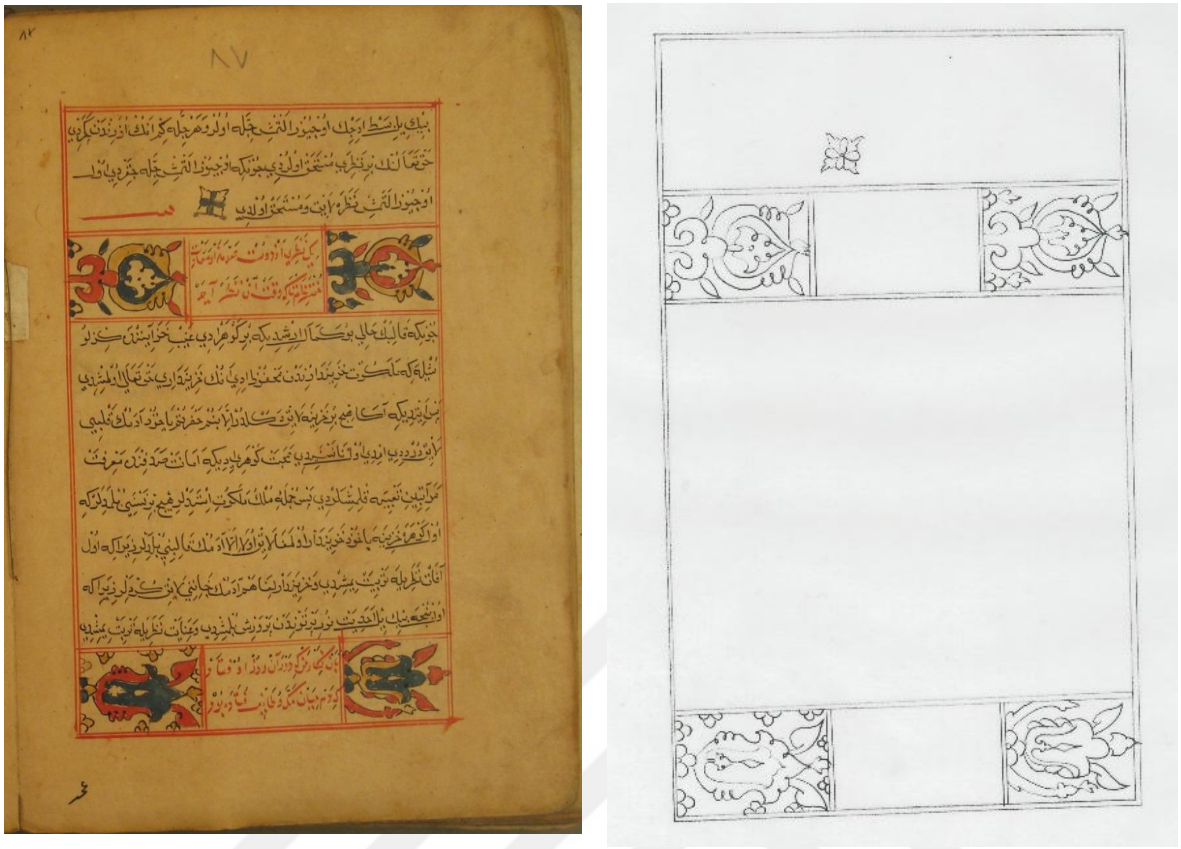
Şekil 47. 43b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 43b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan rumî ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; yeşil ve kırmızı(turuncu) zemin üzerine altın, mavi, kırmızı, yeşil ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 43b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi genel olarak birbirine ufak detaylar dışında benzerlik göstermektedir. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal zemin renginin üzerine mavi, kırmızı(turuncu), altındır. 43b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 47*).

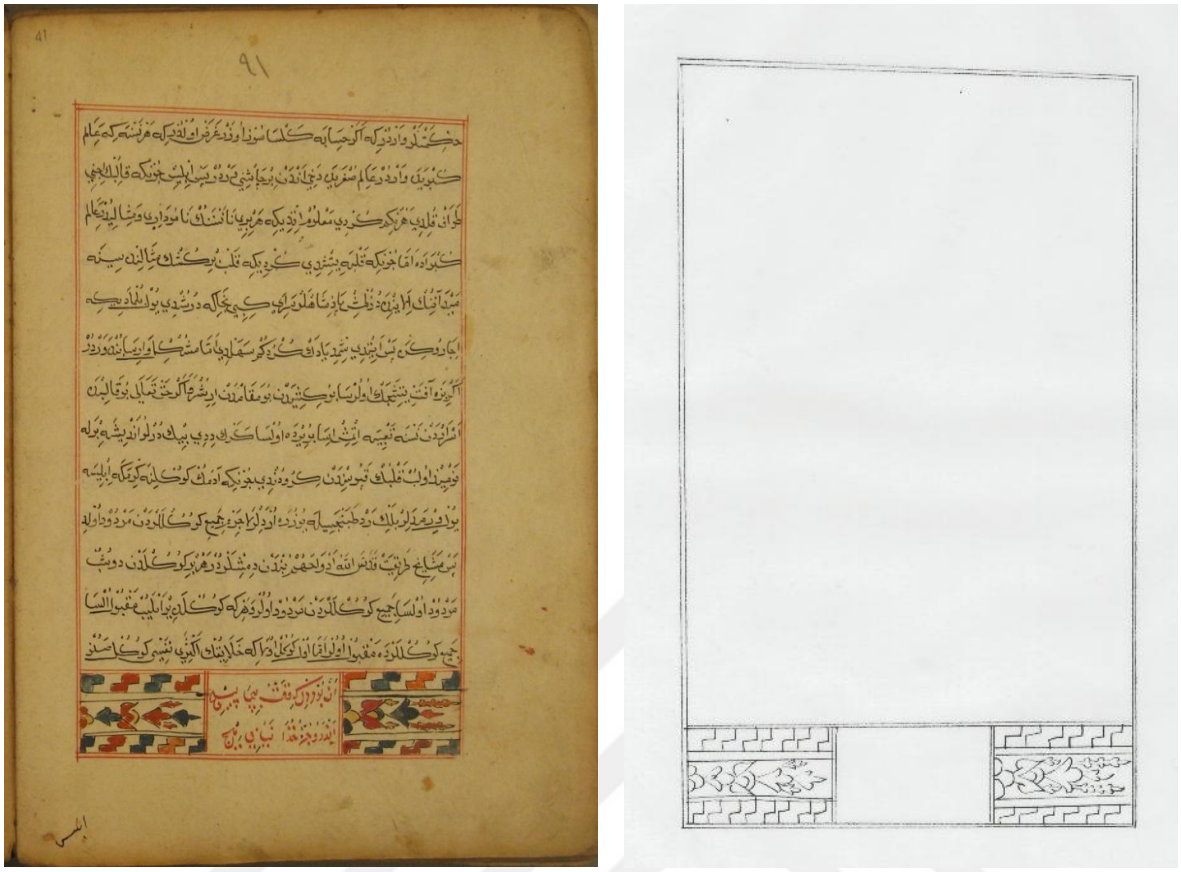
Şekil 48. 44a varağı

44a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. 43b ve 44a varağındaki koltuk desenlerinde ve kullanılan renklerde benzerlik bulunmaktadır. 44a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen altıgen formuna benzeyen geometrik ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renler; kağıdın orijinal zemin renginin üzerine mavi, kırmızı ve altındır. 44a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 48*).

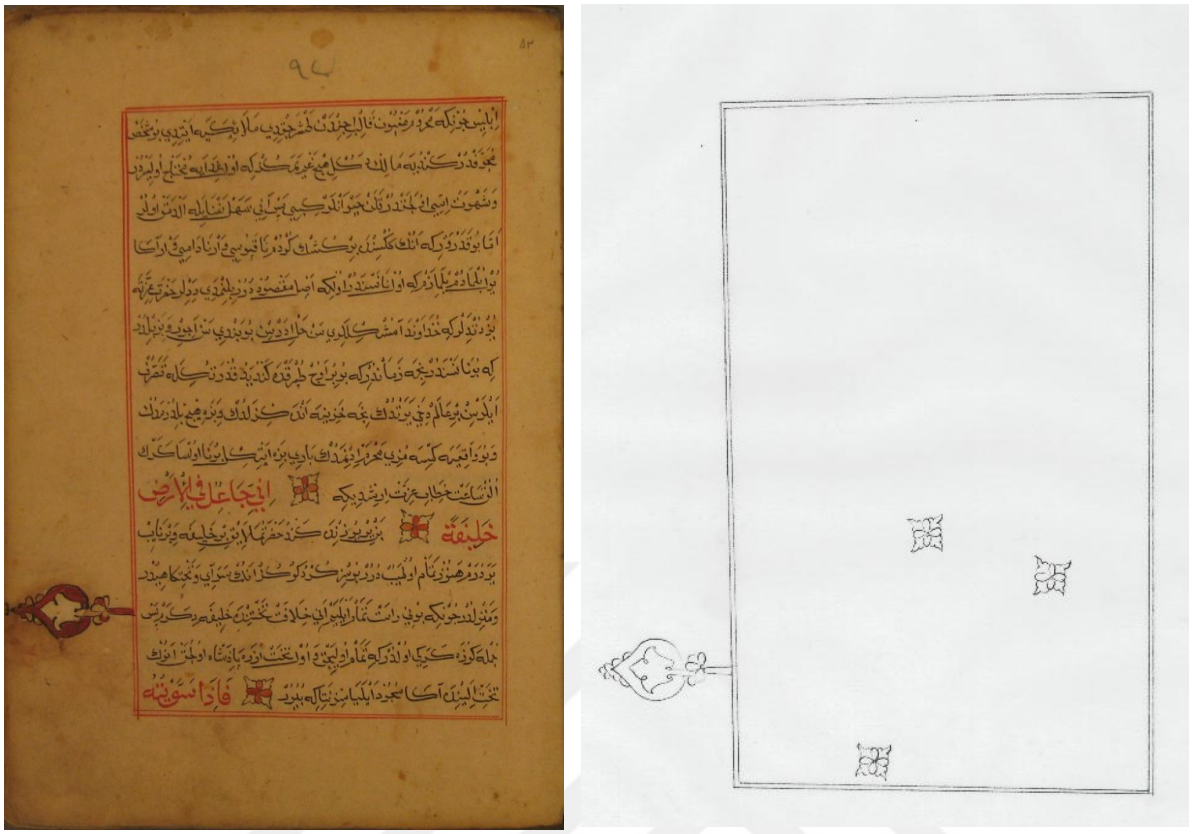
Şekil 49. 44b varağı

44b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen neredeyse ½ oranında simetriktik olan rumî ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renler; kağıdın orijinal zemin renginin üzerine mavi, kırmızı ve altındır. 44b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibinin deseni köşelerinde kullanılan penç motifleri dışında ½ oranında simetrik ve bezerdir. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal zemin renginin üzerine mavi, kırmızı ve altındır. 44b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 49*).

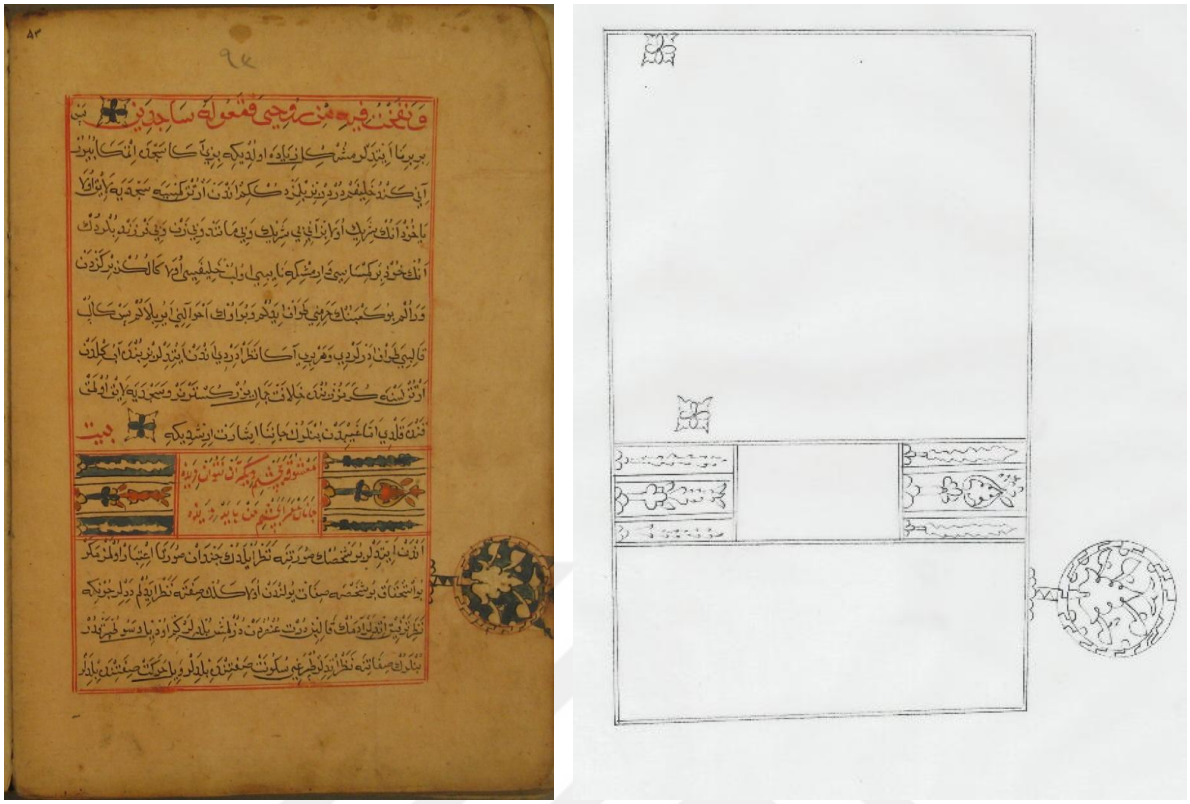
Şekil 50. 46b varağı

46b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi birbirinden faklı bezemelerdir. Bu bezemeler geometrik ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal zemin renginin üzerine mavi, kırmızı ve altındır. 46b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 50*).

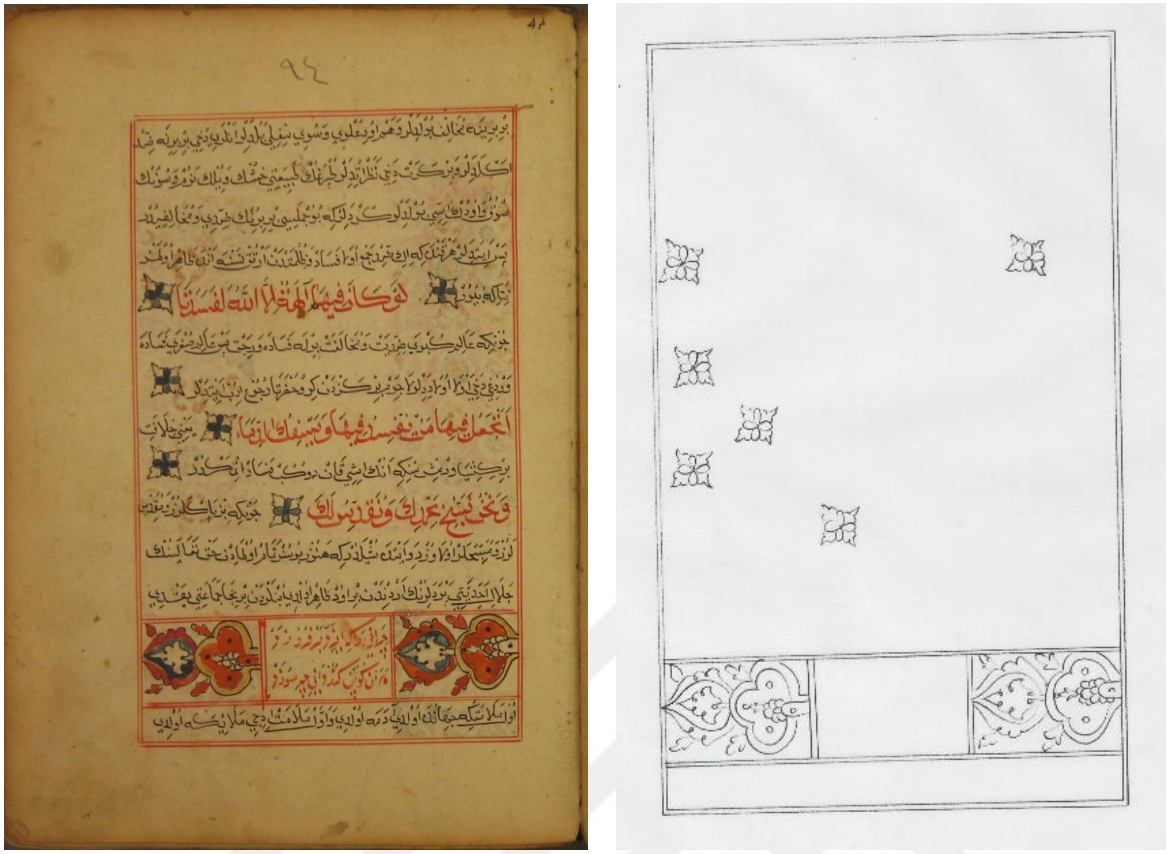
Şekil 51. 47a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 47a varağının kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmış olan cetvelin dış kısmına uygulanmış olan bitkisel bir form bulunmaktadır. Bu formda; kırmızı zemin üzerine kağıdın orijinal rengi ve altın kullanılmıştır (Bkz. *Şekil 51*).

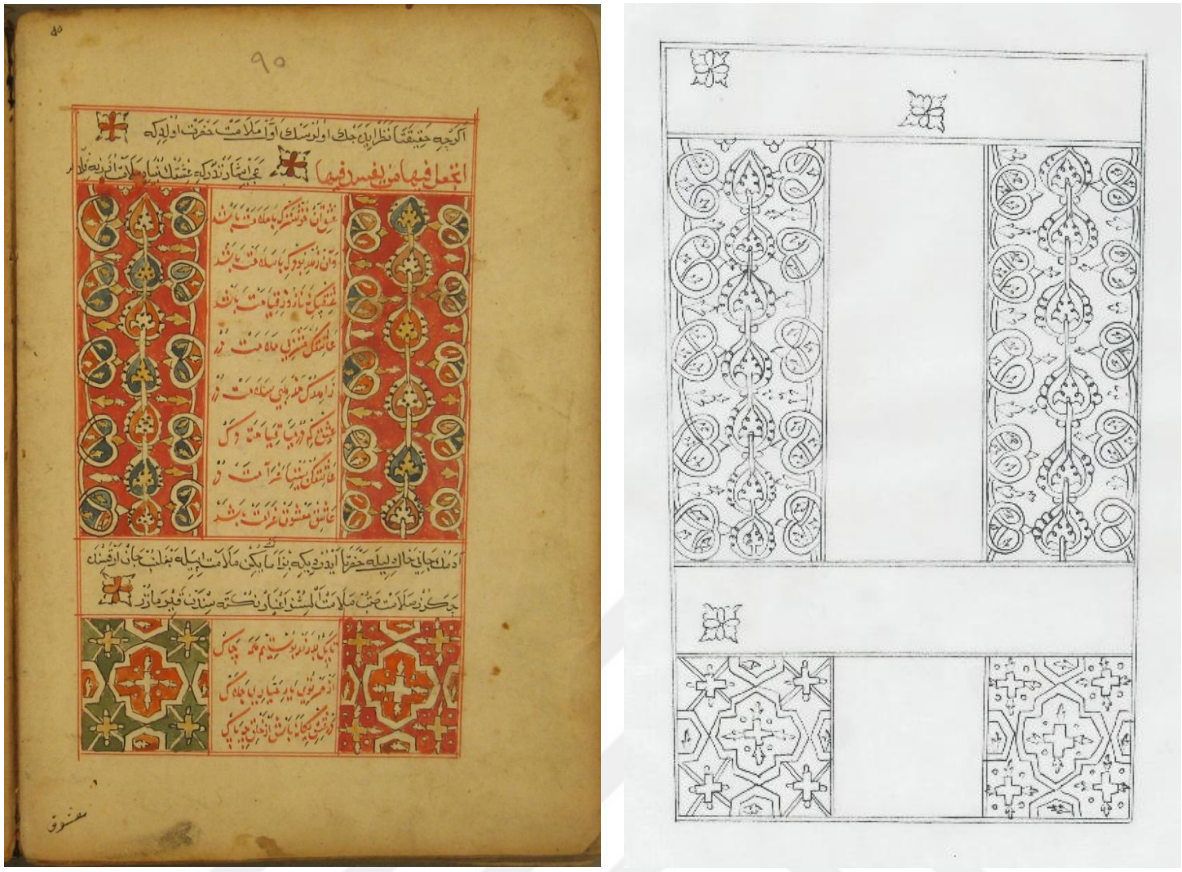
Şekil 52. 47b varağı

47b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi birbirinden faklı bezemelerdir. Bu bezemeler bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal rengi ve mavi zemin üzerine mavi, kırmızı ve altındır. 47b varağının kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmış olan cetvelin dış kısmına uygulanmış olan daire formda rumî ve bitkisel motiflerden oluşan bir bezeme bulunmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır (Bkz. *Şekil 52*).

Şekil 53. 48a varağı

48a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi ½ oranında simetrik ve renklendirmesi aynı olan bitkisel form ve motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal zemin renginin üzerine, mavi, kırmızı ve altındır. 48a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 53*).

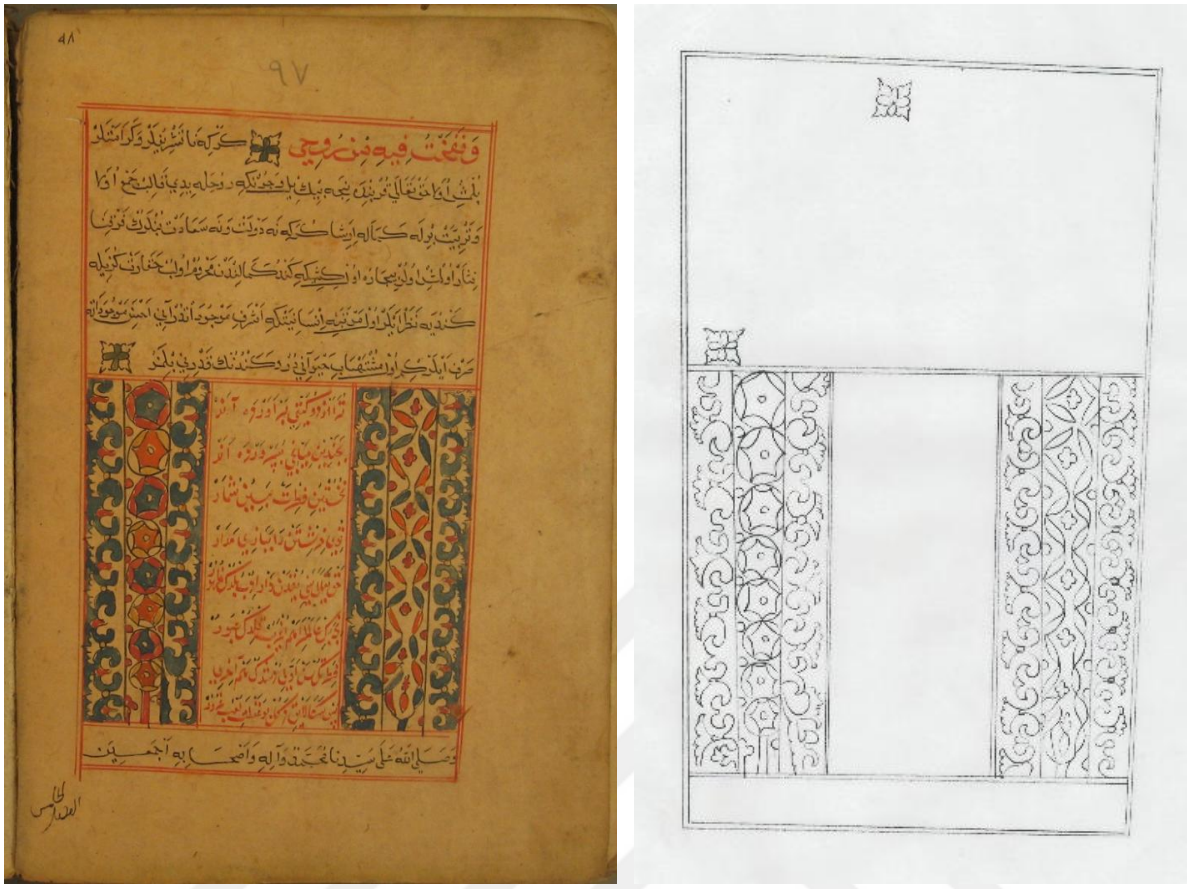
Şekil 54. 48b varağı

48b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi ½ oranında simetrik çizilmiş bitkisel, rumî ve tepelik formuna benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Bezemelerin renklendirmesin de benzerlikler bulunmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı zemin üzerine, mavi, turuncu ve altındır. 48b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ¼ oranıyla çizilmiş geometrik ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Genel olarak bezemenin deseni ve renklendirmesi birbirinden farklıdır. Kullanılan renkler; yeşil ve kırmızı(turuncu) zemin üzerine turuncu, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 48b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 54*).

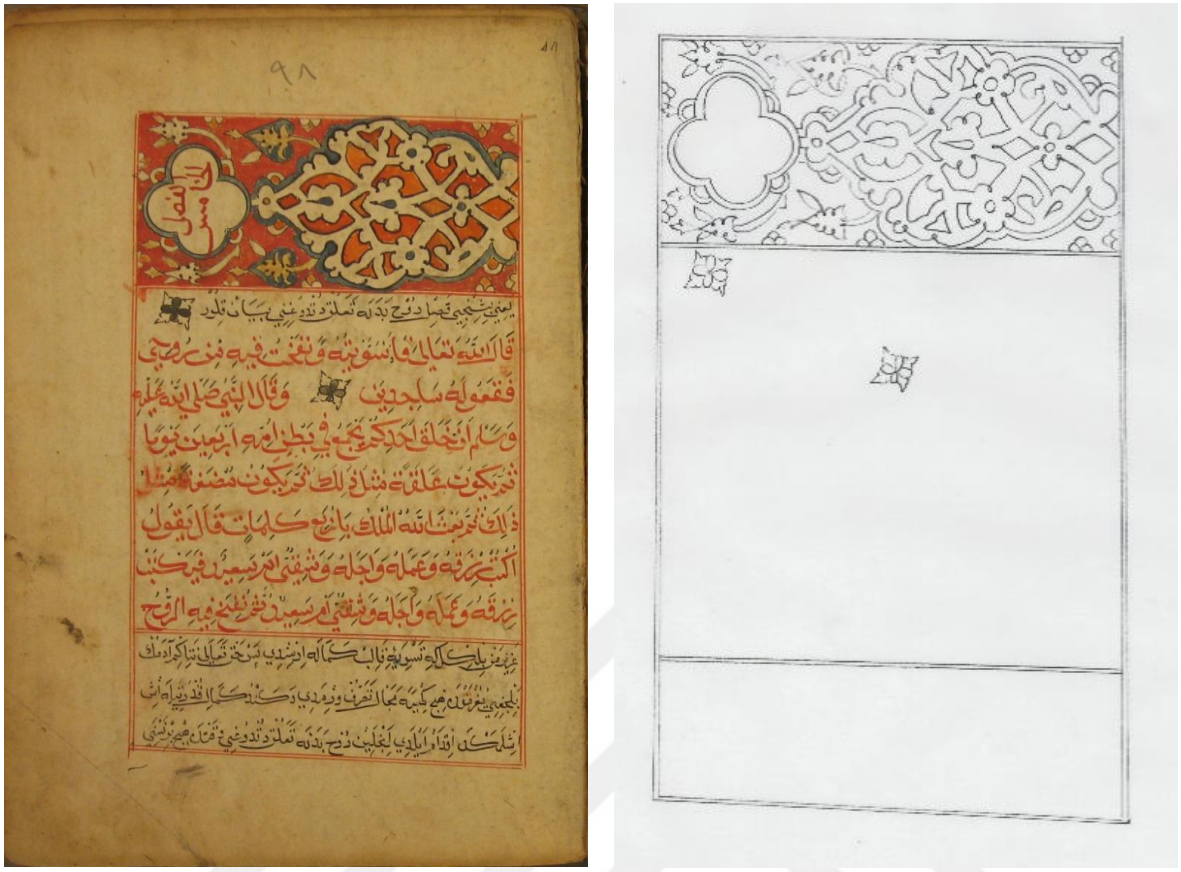
Şekil 55. 49a varağı

49a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi ½ oranında simetrik çizilmiş bitkisel, rumî ve tepelik formuna benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Bu iki bezemenin renklendirmesi aynı olsa da desenleri birbirinde faklıdır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı(turuncu), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 49a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 55*).

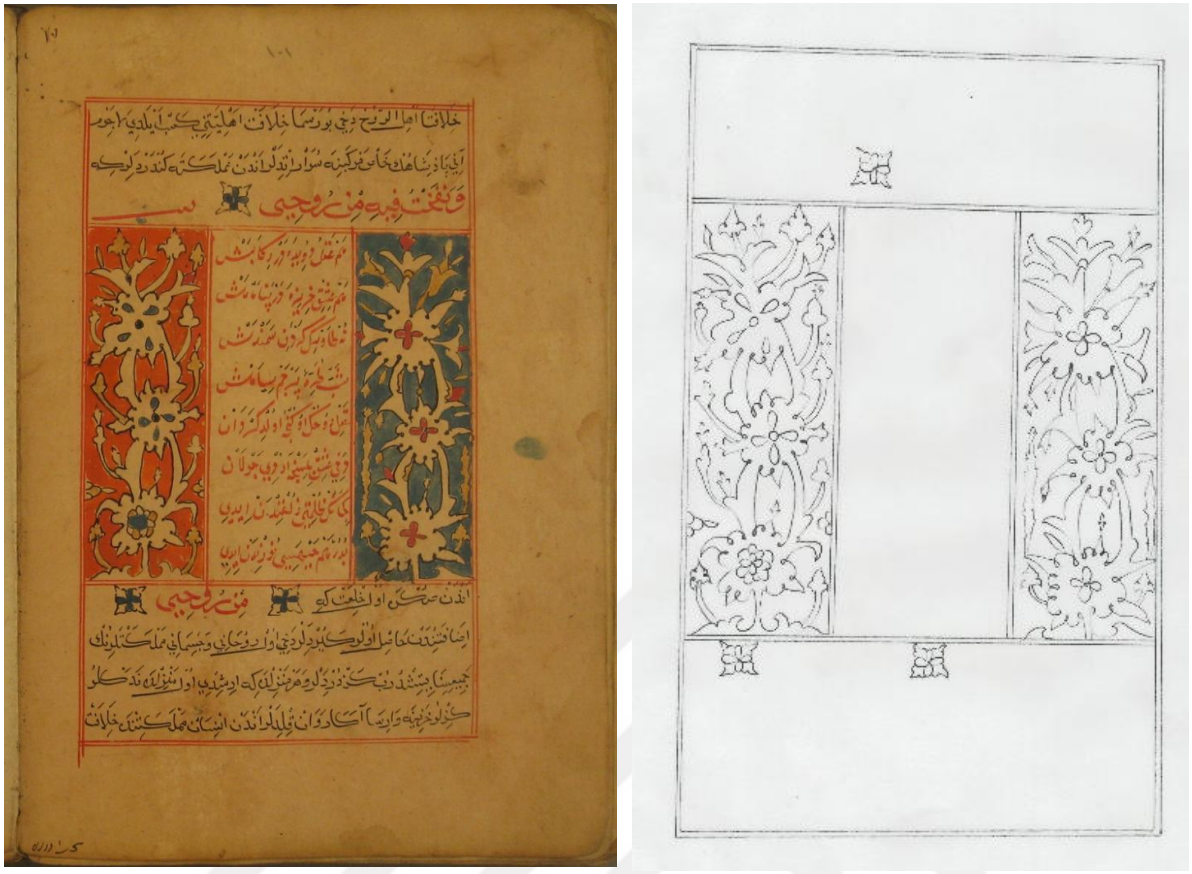
Şekil 56. 49b varağı

49b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi bitkisel ve geometrik formuna benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Bu iki koltuk kompozisyonunda köşelerde kullanılan bezeme ve renklendirme dışında herhangi bir benzerlik bulunmamaktadır, Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı(turuncu), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 49b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 56*).

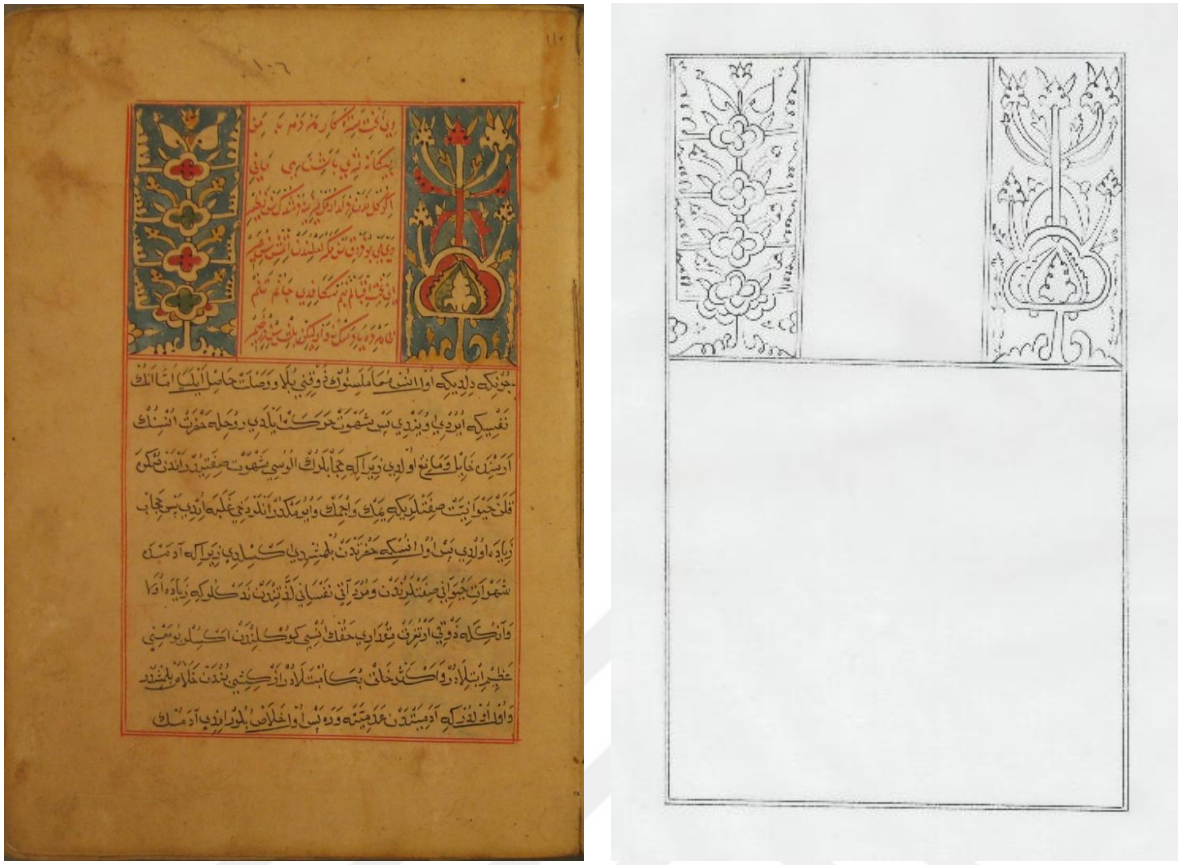
Şekil 57. 50a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 50a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen formunda bir bezeme bulunmaktadır. Bu alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan rumî ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu) zemin üzerine mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 50a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 57*).

Şekil 58. 51b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 51b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi bitkisel ve rumî formuna benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Bu iki bezemenin kompozisyonu ve renklendirmesi birbirinden faklıdır. Kullanılan renkler; mavi ve kırmızı (turuncu) zemin üzerine altın, kırmızı, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 51b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 58*).

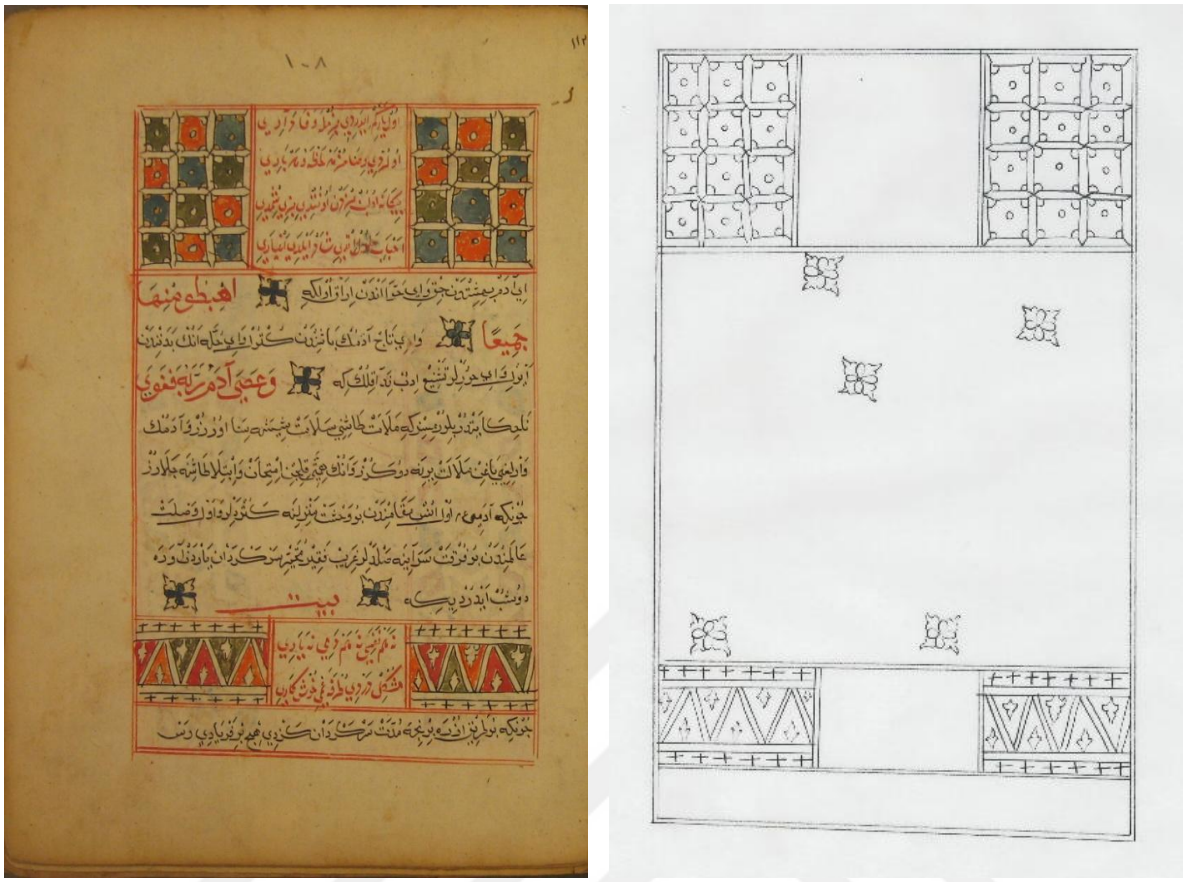
Şekil 59. 54a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 54a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi bitkisel ve rumî formuna benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. ½ oranında simetrik olan koltuk kompozisyonları birbirinden farklıdır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı, altın, yeşil ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 54a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 59*).

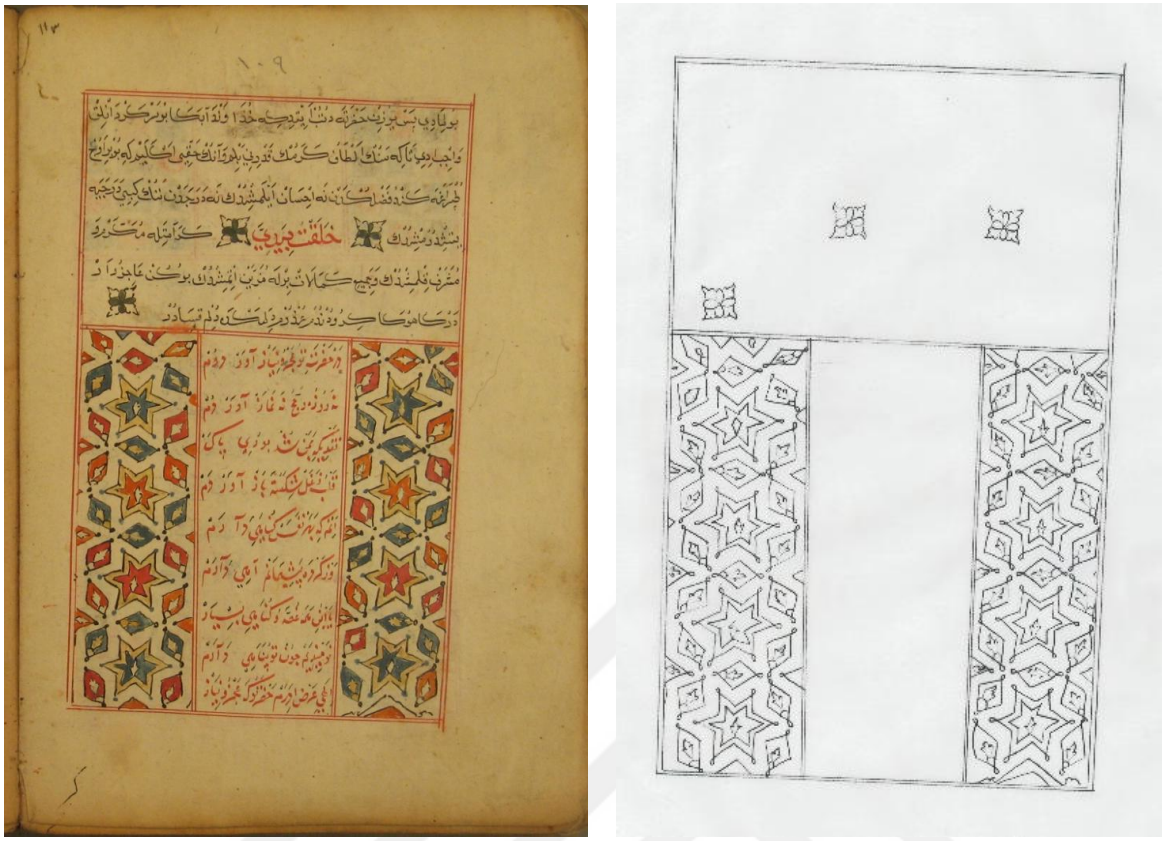
Şekil 60. 54b varağı

54b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi ½ oranında simetrik olan ve ortasında altıgen bir form bulunan bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı(turuncu), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 54b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 60*).

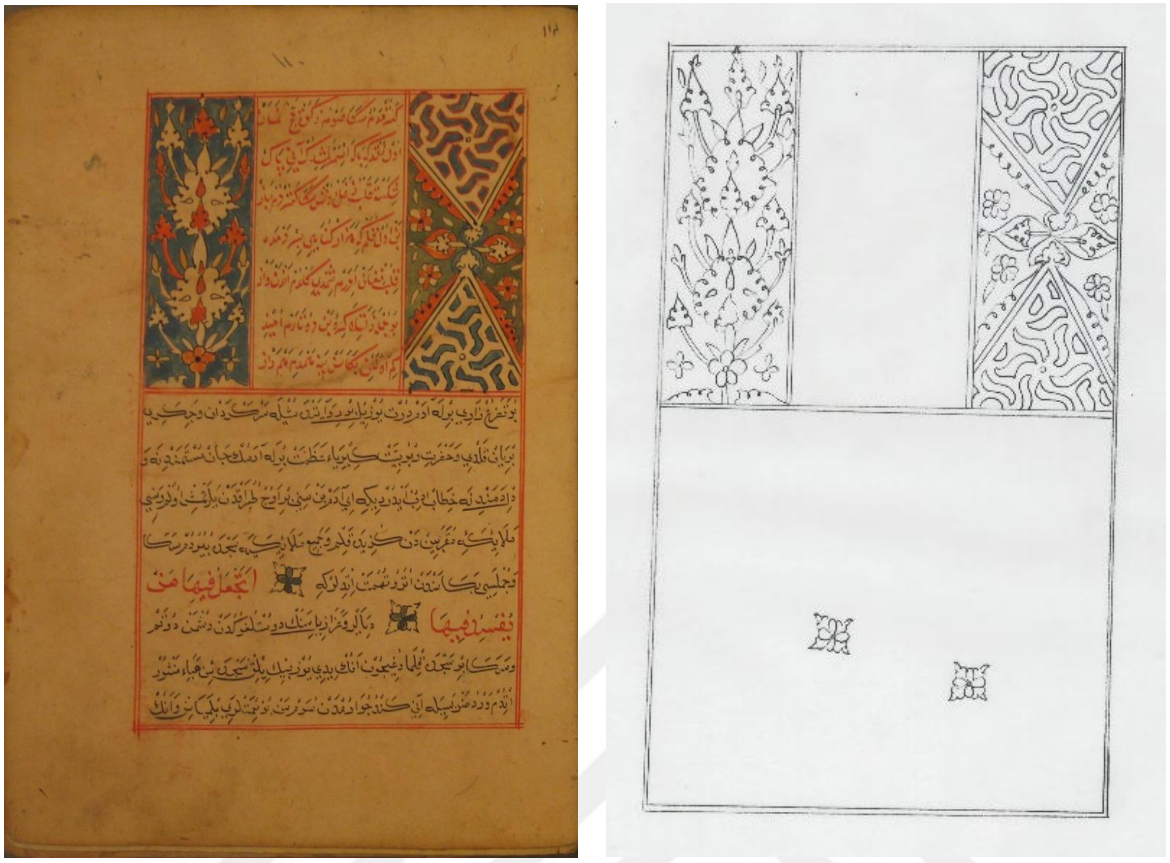
Şekil 61. 55a varağı

55a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk bezemesi bulunmaktadır. Birbirinin aynı olan fakat renklendirmesi farklı olan bu iki bezeme geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır, Kullanılan renkler; mavi, kırmızı (turuncu), yeşil ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 55a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış geometrik ve bitkisele benzeyen iki adet koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki koltuk desenleri birbirinin tersi olarak uygulanıp renklendirilmiştir. Kullanılan renkler; kırmızı (turuncu), yeşil ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 55a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 61*).

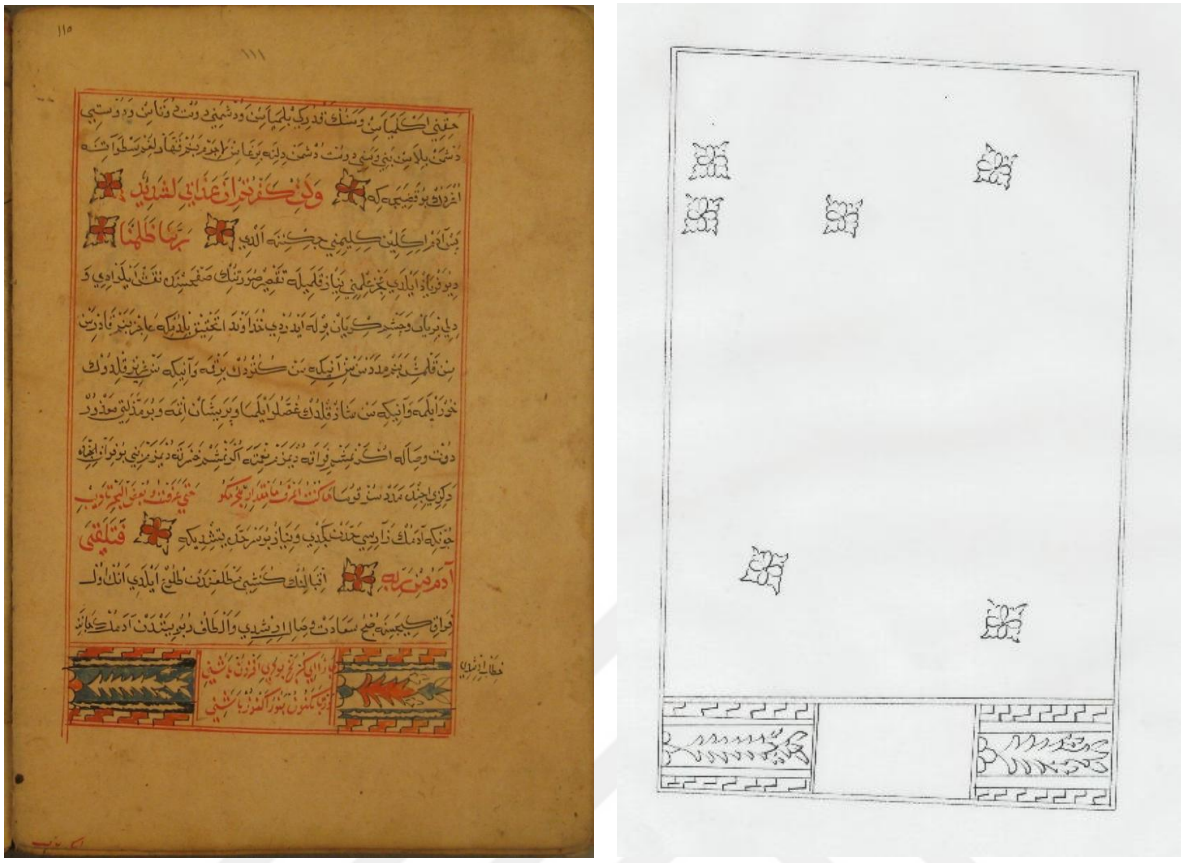
Şekil 62. 55b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 55b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi ½ oranında simetrik olan yıldız formunun içerisinde bitkisele benzeyen motiflerin kullanıldığı bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal rengi, mavi, kırmızı (turuncu), altındır. 55b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 62*).

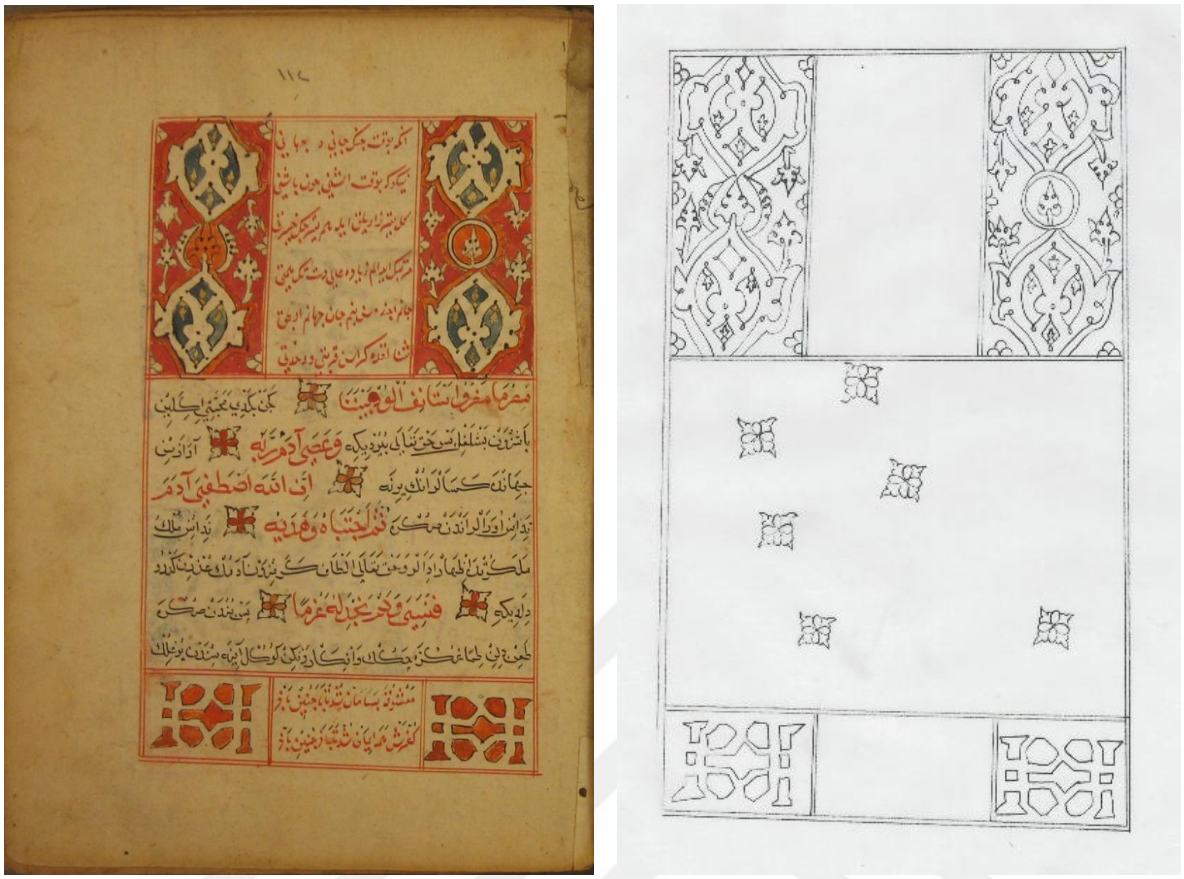
Şekil 63. 56a varağı

56a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi ½ oranında simetrik olan fakat desen ve renklendirmeleri farklı olan geometrik ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, yeşil, kırmızı(turuncu), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 56a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 63*).

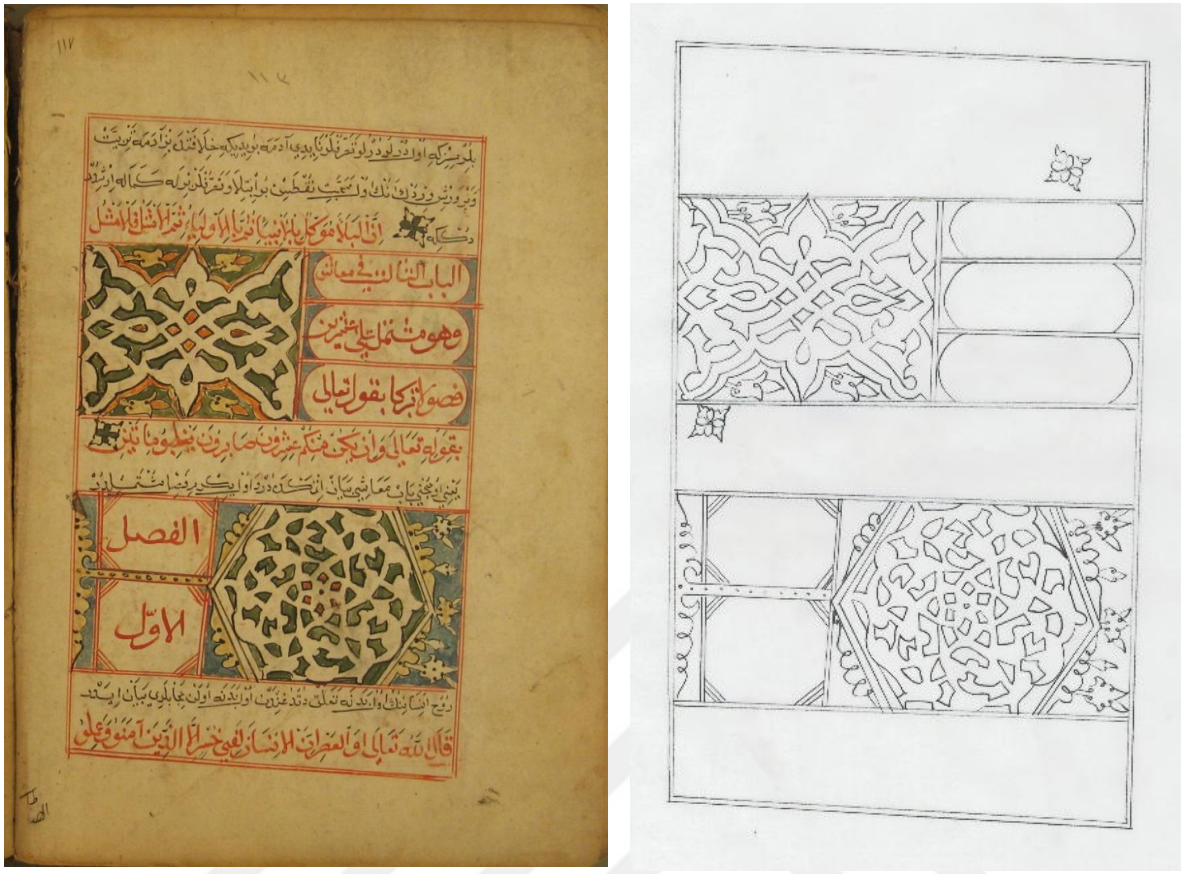
Şekil 64. 56b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 56b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi birbirinden faklı olan bitkisel ve geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı (turuncu), kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 56b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 64*).

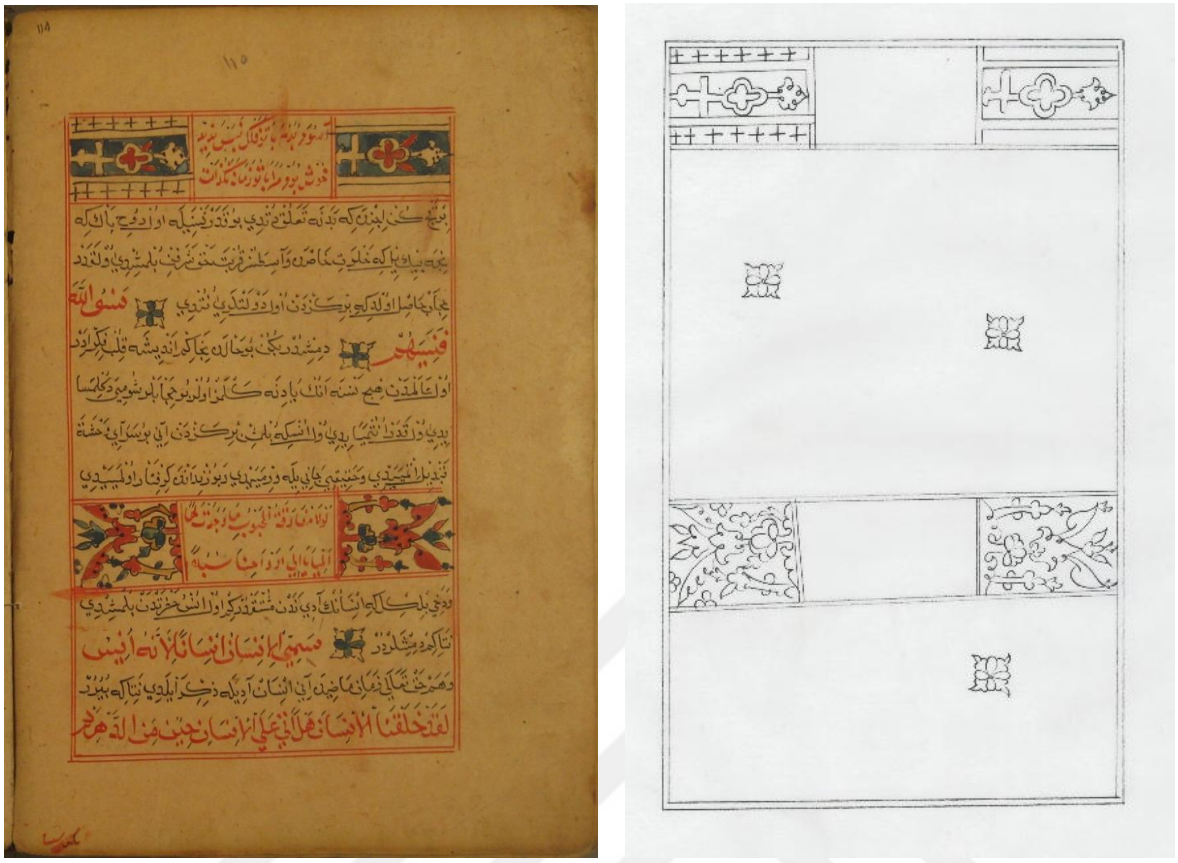
Şekil 65. 57a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 57a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesi ½ oranında simetrik ve aynı olan bitkisel, rumî ve tepelik motiflerine benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı zemin üzerine mavi, turuncu, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 57a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki bezemenin deseni ve renklendirmesi aynı olan geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal rengi ve kırmızıdır. 57a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 65*).

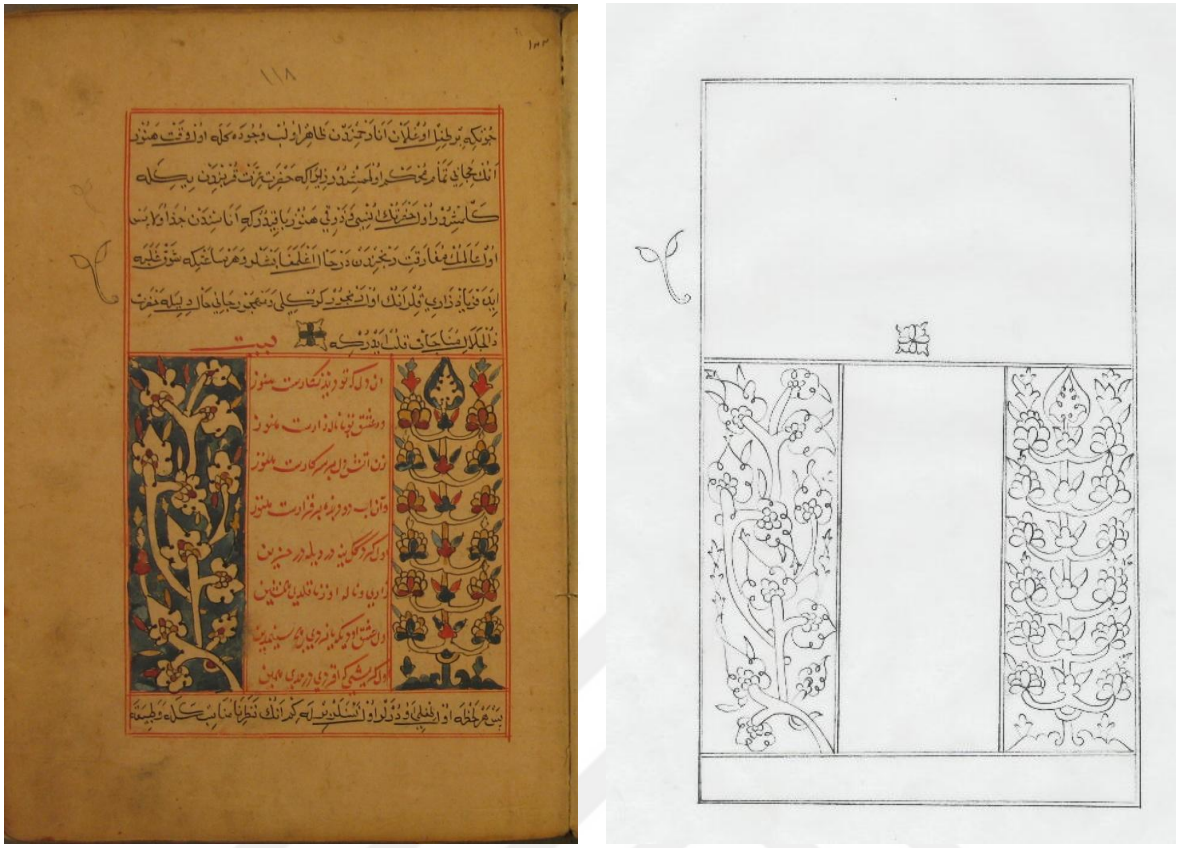
Şekil 66. 57b varağı

57b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu dikdörtgen bezeme ¼ oranında simetrik olan bitkisel ve rumîye benzer bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; yeşil, altın, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 57b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu dikdörtgen bezeme ½ oranında simetrik olan ve ortasında altıgen formu kullanılan bitkisel ve rumiye benzer bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, küf yeşili, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 57b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 66*).

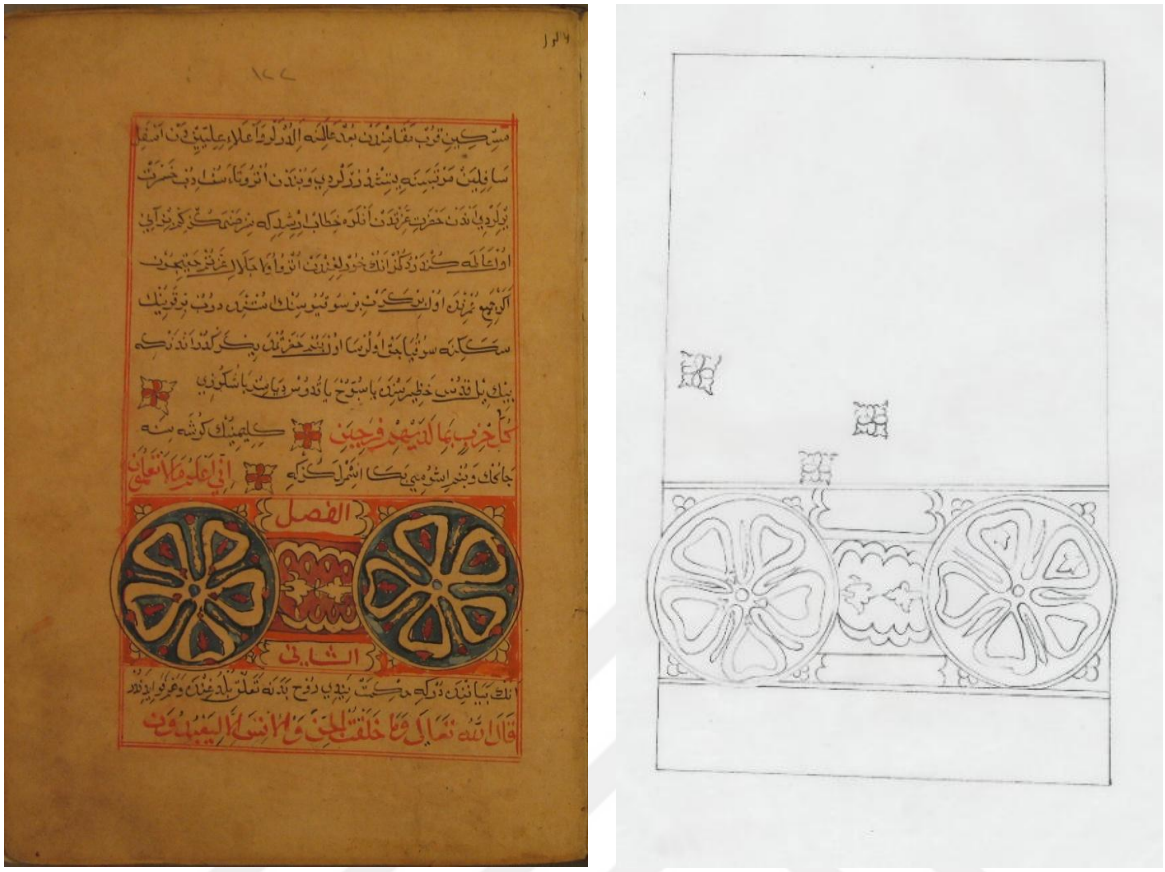
Şekil 67. 58b varağı

58b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olup desen ve renklendirmesi aynı olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kağıdın orijinal rengi ve kırmızıdır. 58b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olan fakat desen ve renklendirmede farklılıklar bulunan bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal rengi, mavi, kırmızı ve altındır. 58b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 67*).

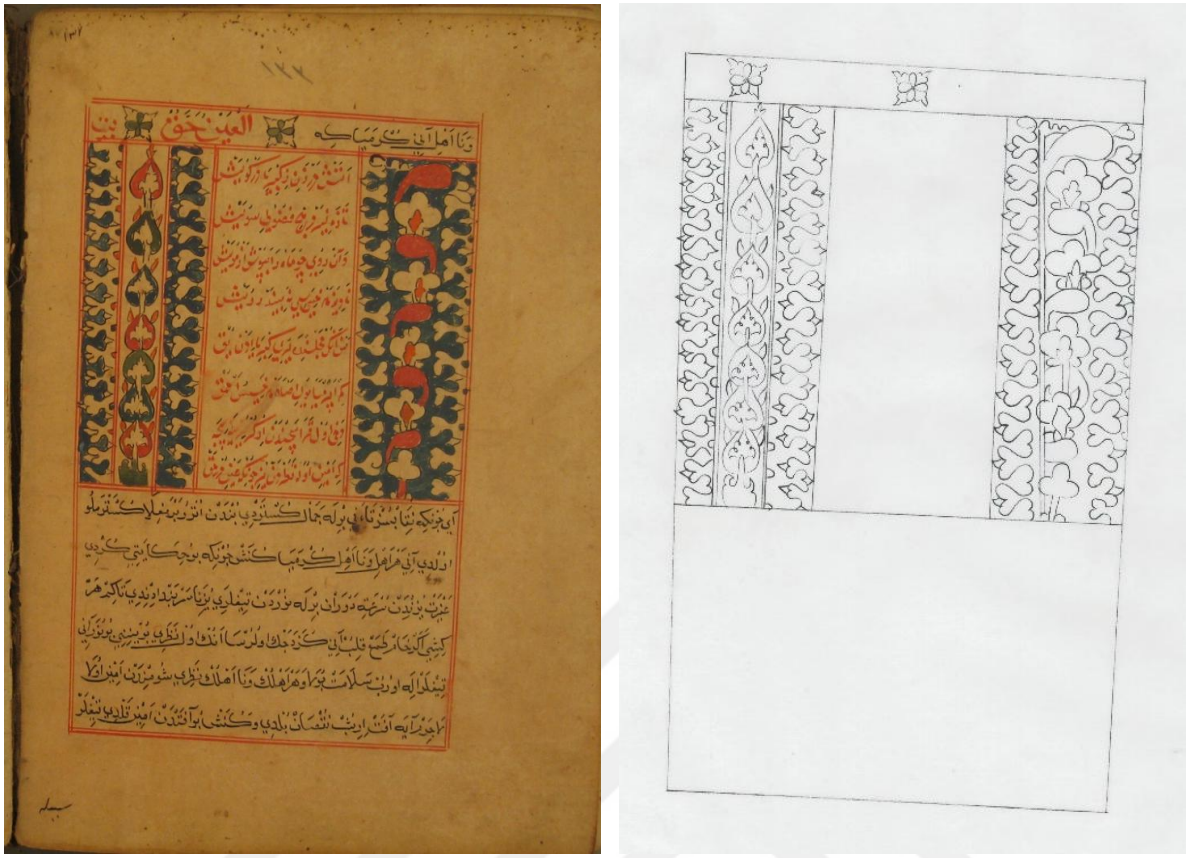
Şekil 68. 60a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 60a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibinin sağ tarafta bulunan bezemede desen ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Sol tarafta bulunan koltuk bezemesi; serbest dallardan oluşan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı, turuncu, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 60a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 68*).

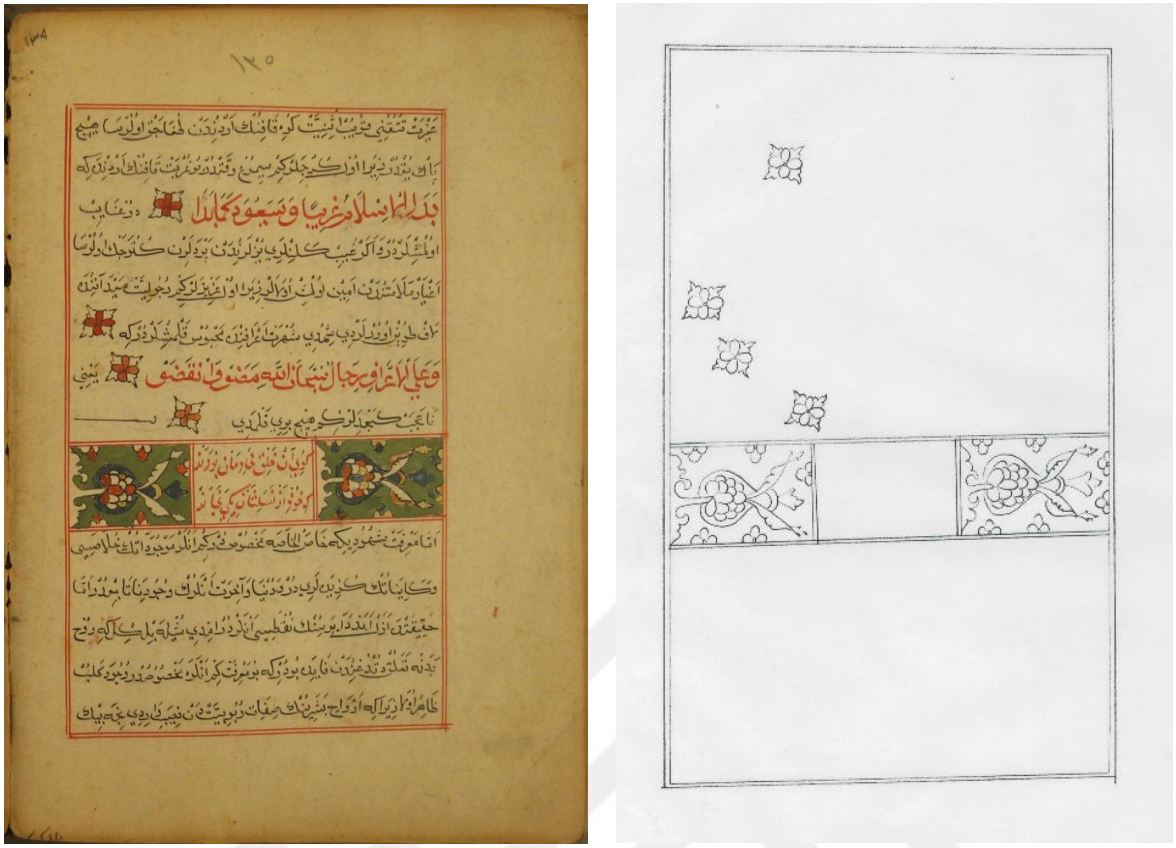
Şekil 69. 62a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 62a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Genel olarak bezemenin deseni ½ oranında simetrik ve daire bir formun çevresi cetvel çekilerek bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi ,turuncu, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 62a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 69*).

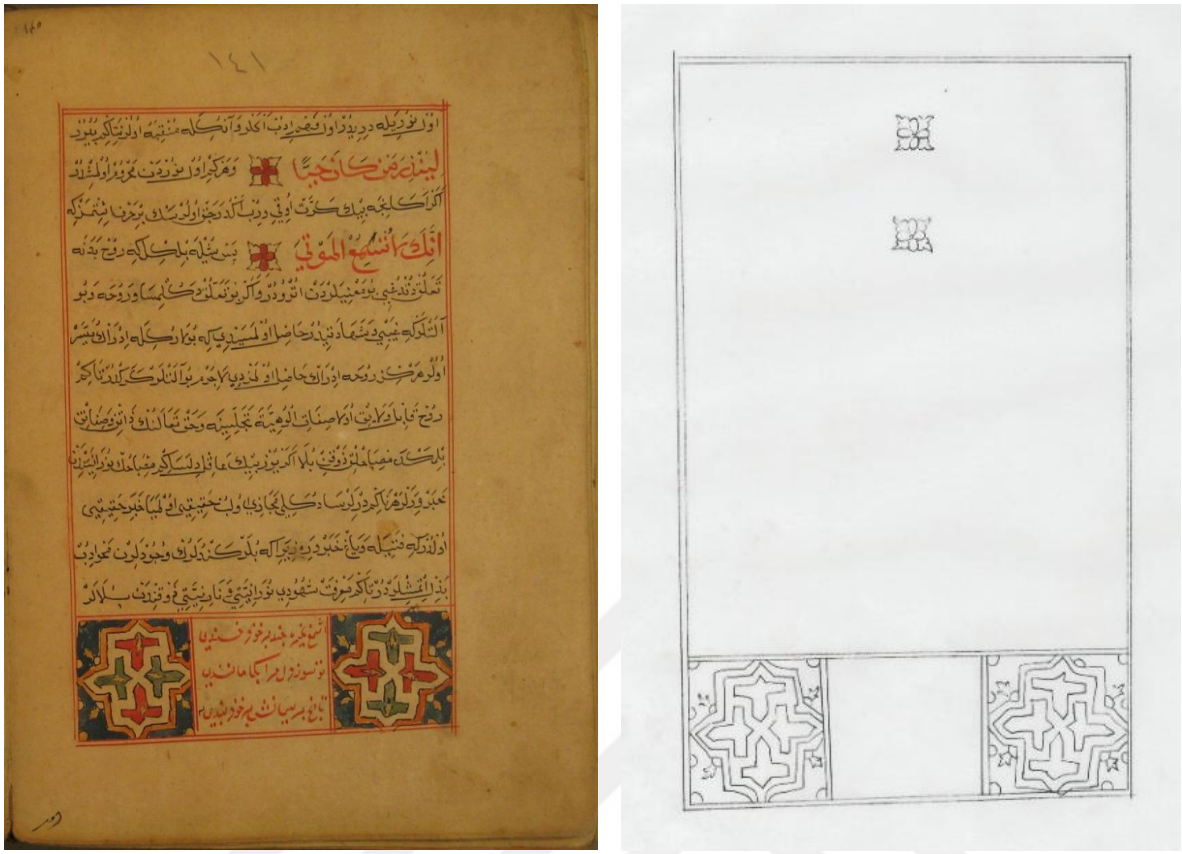
Şekil 70. 67b varağı

Eserin 67b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olan fakat birbirinden farklı desenlerde olan bitkisel ve tepelik motiflerine benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı(turuncu), yeşil ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 67b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 70*).

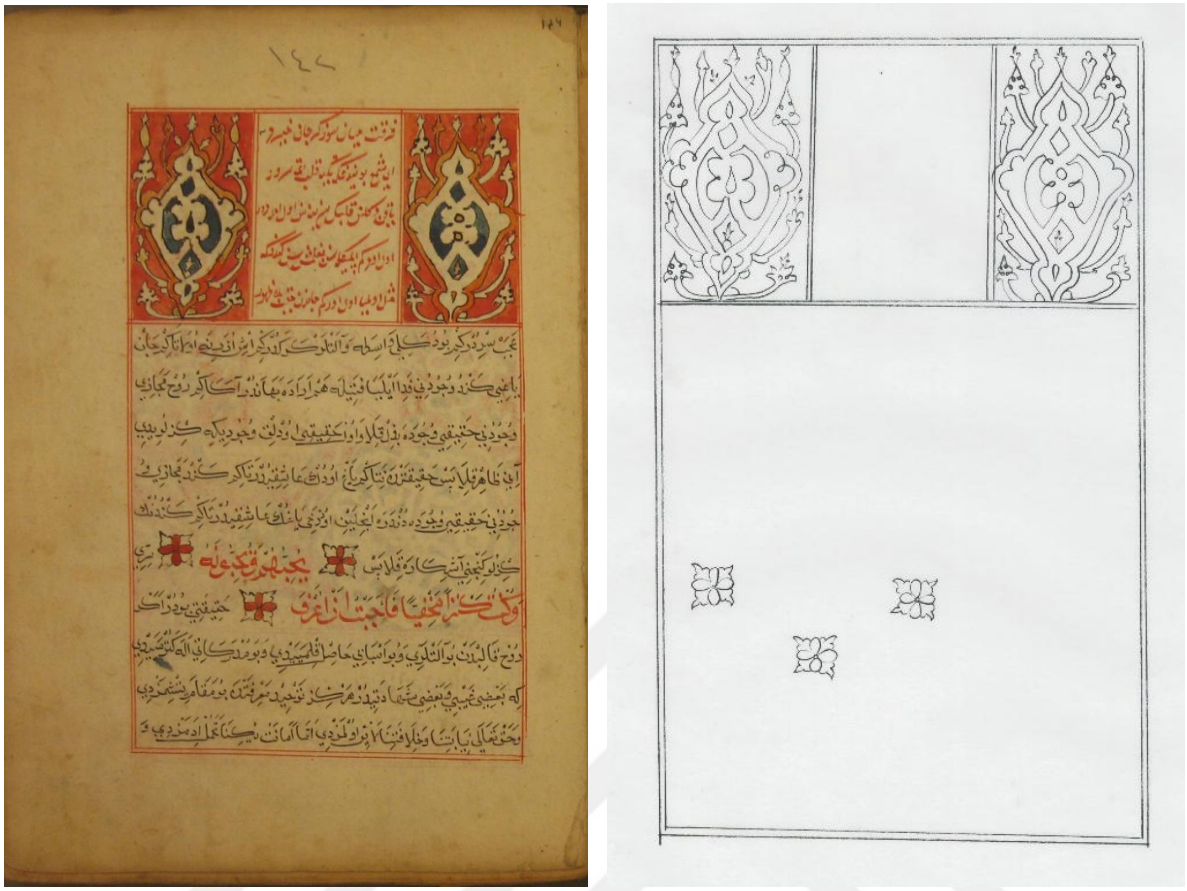
Şekil 71. 68b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 68b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olan fakat birbirinden farklı olan bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; yeşil zemin üzerine kırmızı(turuncu), mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 68b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 71*).

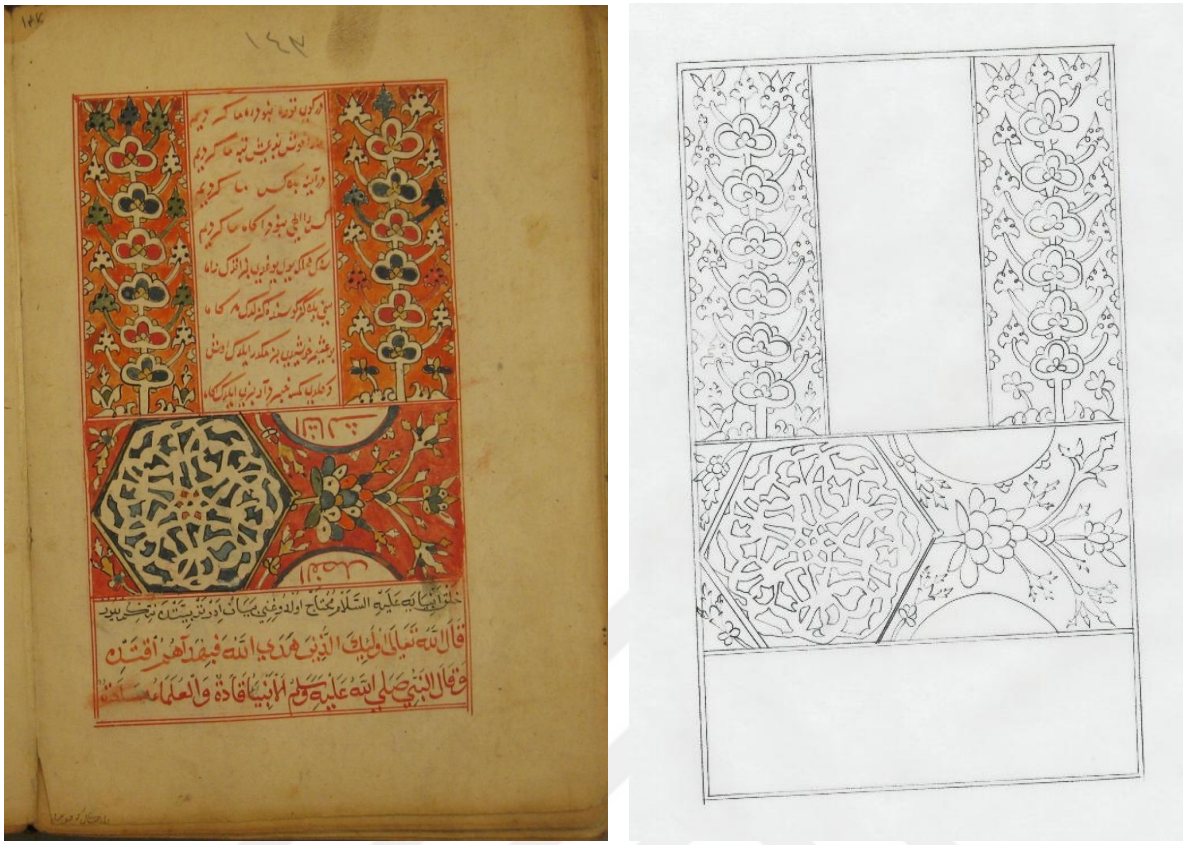
Şekil 72. 71b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 71b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ¼ oranında çizilmiş geometrik ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Genel olarak bezemenin deseni aynı renklendirmesinde ufak farklılıklar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı, turuncu, yeşil, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 71b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 72*).

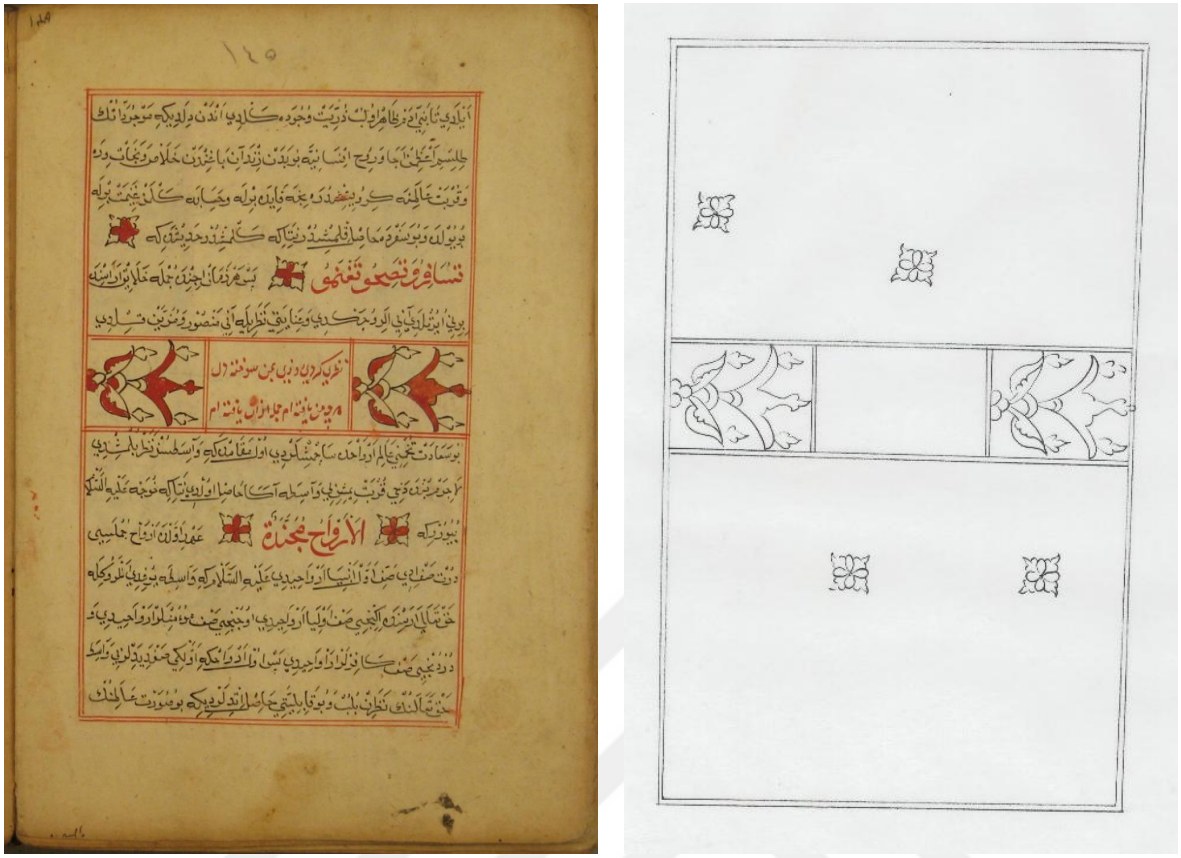
Şekil 73. 72a varağı

72a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik çizilmiş bitkisel ve rumîye benzer bir kompozisyondan oluşmaktadır. Renklendirmesi aynı olan bu iki koltuk tezhibinde kullanılan renkler; kırmızı(turuncu) zemin üzerine turuncu, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 72a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 73*).

Şekil 74. 72b varağı

72b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki bezeme ½ oranında simetrik çizilmiş olan bezemelerin desenleri aynı fakat renklendirmesi farklı olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu zemin üzerine kırmızı, mavi, küf yeşili, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 72b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme ve bu alanın içerisinde altıgen bir bezeme daha bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen aynı zamanda altıgen formun ortasında rumîlerle yıldıza benzeyen bir kompozisyon oluşturulmuştur. 72b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır(Bkz. *Şekil 74*).

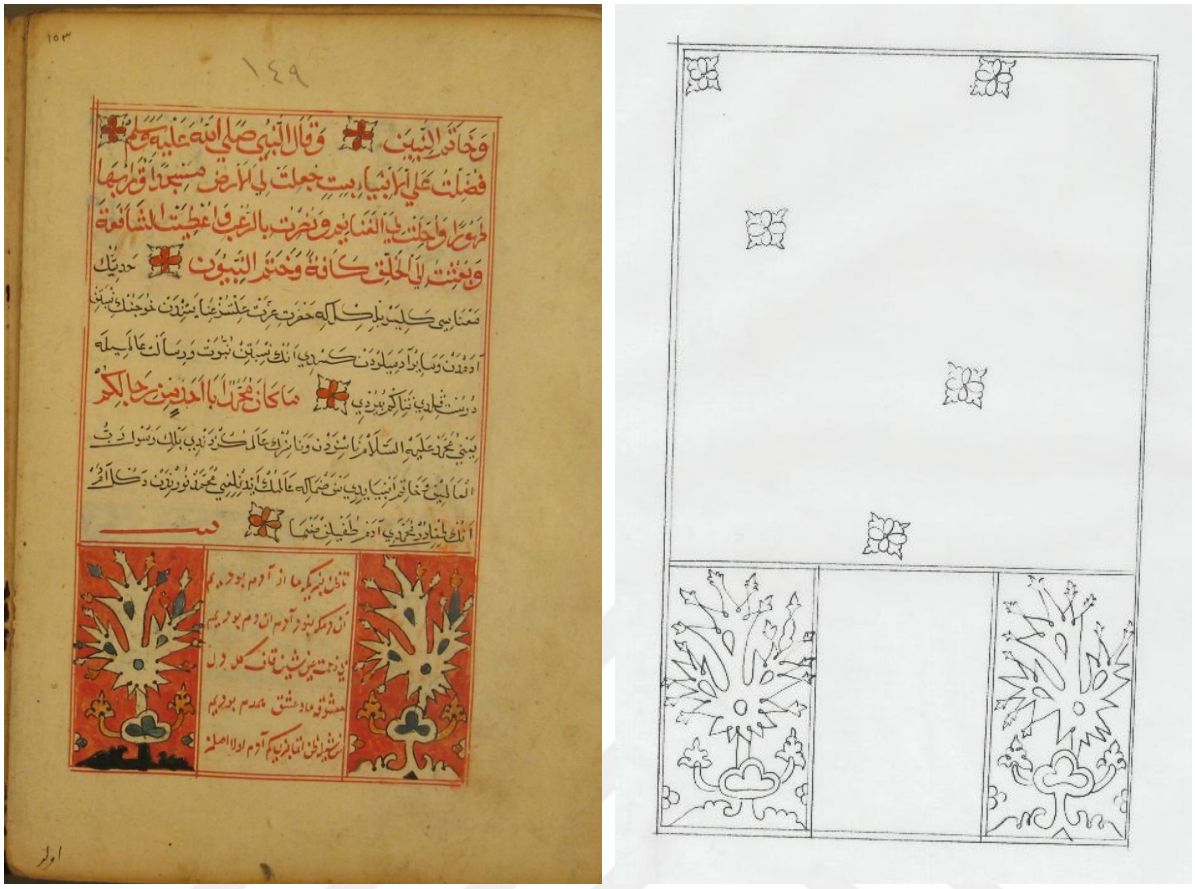
Şekil 75. 73b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 73b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olan bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal zemin renginin üzerine kırmızı kullanılmıştır. 73b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 75*).

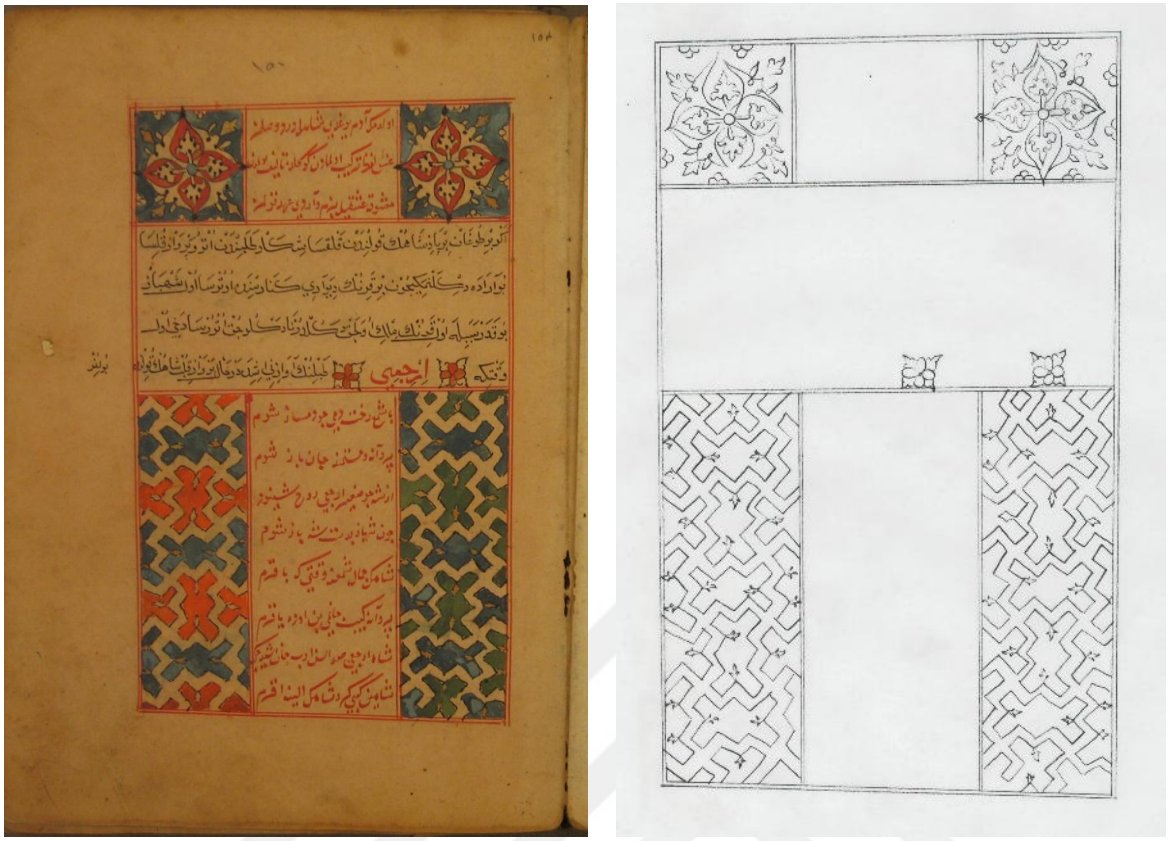
Şekil 76. 75a varağı

Eserin 75a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ¼ oranında simetrik çizilmiş olan bezemelerin desenleri ve renklendirmesi aynı olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu) zemin üzerine mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 75a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan rumî ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi(lacivert) zemin üzerine kırmızı(turuncu), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 75a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 76*).

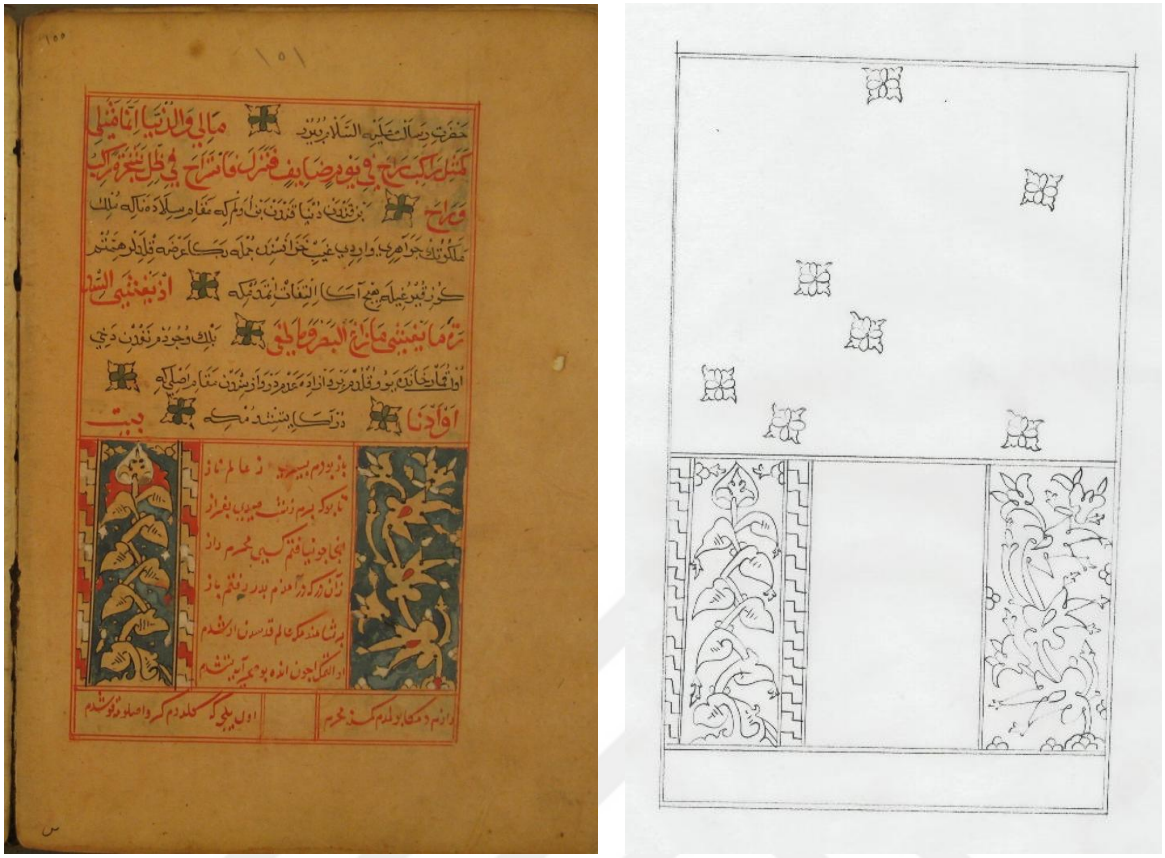
Şekil 77. 75b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 75b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen birebir aynı olup renklendirmede küçük farklılıklar bulunan bitkisel ve tepeliğe benzer bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı zemin üzerine mavi turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 75b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 77*).

Şekil 78. 76a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 76a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. ½ oranında simetrik olan koltuk tezhibinin kompozisyonu incelendiğinde, tek bir motifin detaylandırılarak çizilmesi ile kompozisyonun oluşturulduğu görülür. Bu motif duraklarda kullanılan penç motifi ile büyük benzerlik gösterir. Duraklarda kullanılan penç motifi detaylandırılarak daha büyük formda çizilmiş ve renklendirilerek koltuk alanının bezemesi oluşturulmuştur. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 76a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ulama olup geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, turuncu, küf yeşili, altın ve kağıdın orijinal rengidir. 76a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 78*).

Şekil 79. 76b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 76b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibinin bezemeleri birbirinden farklı olup bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Koltuk bezemelerinden sol da bulunanın her iki tarafı ulama tekniğinde suyolu yapılmıştır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı, beyaz ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 76b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 79*).

Şekil 80. 77b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 77b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki koltuk tezhibi birbirinden farklı olup bitkisel ve rumiye benzeyen dalların birbirine dolanarak devam eden bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili zemin üzerine turuncu, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 77b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 80*).

Şekil 81. 78a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 78a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olup desenleri birbirinden farklıdır. Sağdaki koltuk tezhibinin ortasında bitkiselle başlayıp yıldıza benzeyen bir form elde edilerek rumî, tepelik ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Soldaki koltuk tezhibinde yıldız ve baklava dilimine benzeyen geometrik, bitkisel, rumî, tepelik ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu) zemin üzerine,mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 78a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 81*).

Şekil 82. 78b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 78b varağında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen bezeme bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezemenin desenleri birbirinden farklı olan rumî ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 78b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 82*).

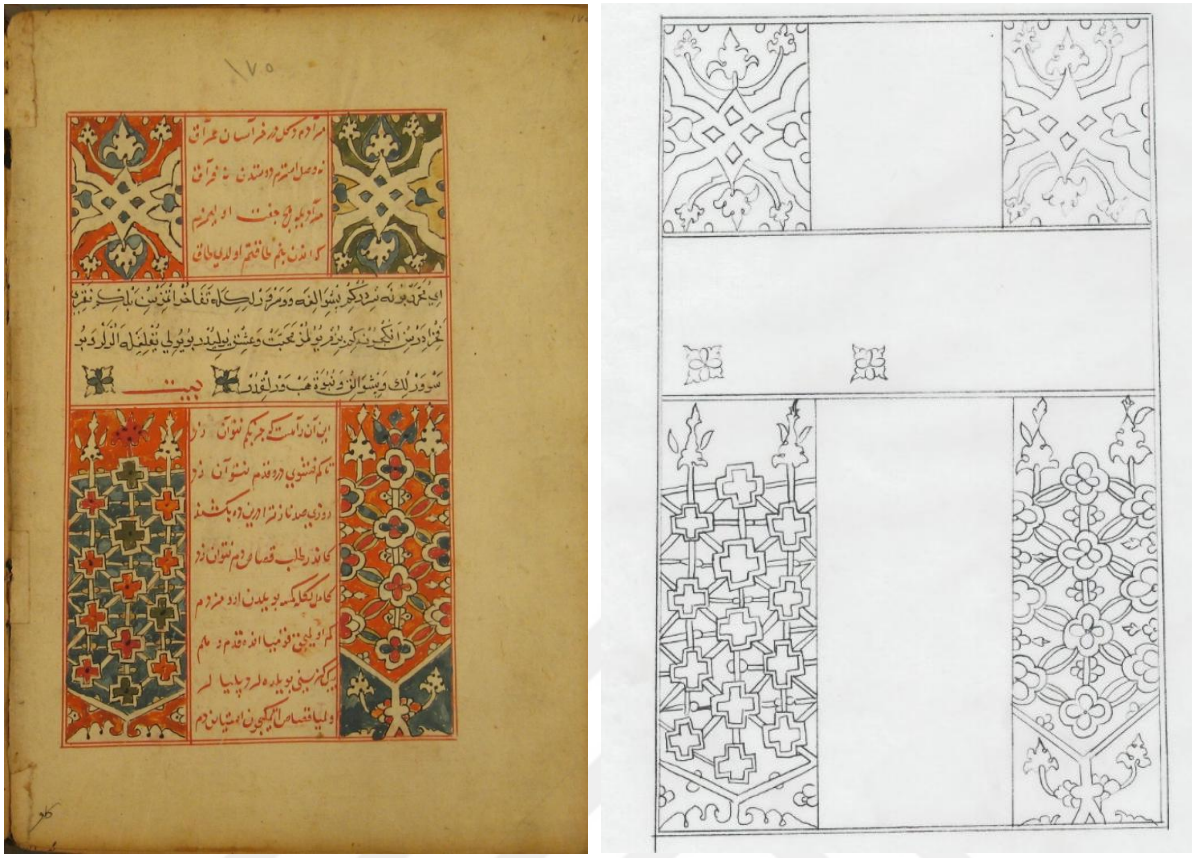
Şekil 83. 83b varağı

83b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan geometrik, rumî ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; siyah, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 83b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 83*).

Şekil 84. 88a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 88a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olup renklendirmesi ve kompozisyonu birbirinden farklıdır. Genel olarak bu iki koltuk tezhibi tepelik ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. 88a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 84*).

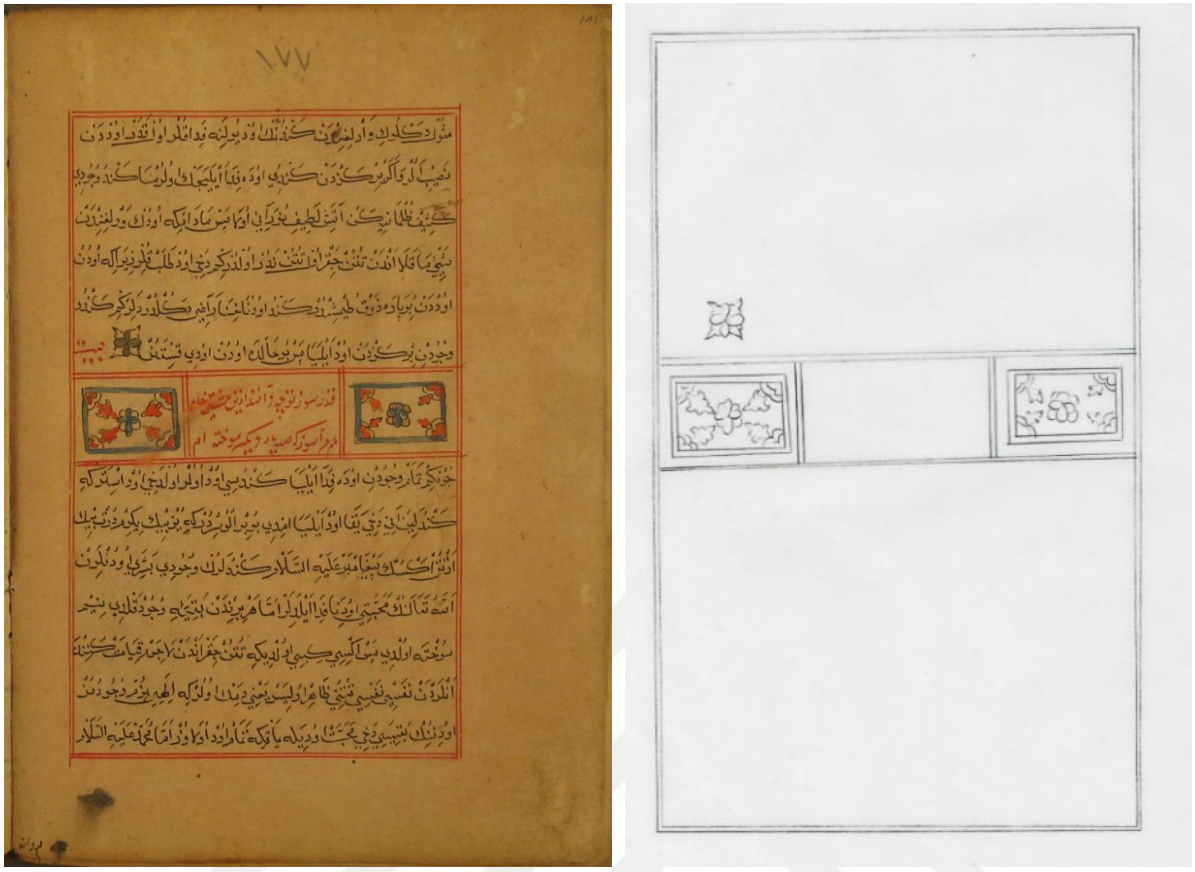
Şekil 85. 88b varağı

88b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan koltuk tezhiplerinin deseni birebir aynı olup renklendirmesi farklı olan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı ve yeşil zemin üzerine mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 88b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır. 88b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olup desenleri birbirinden farklı olan tepelik, geometrik ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi ve kırmızı (turuncu) zemin üzerine mavi, kırmızı, yeşil, siyah, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır (Bkz. *Şekil 85*).

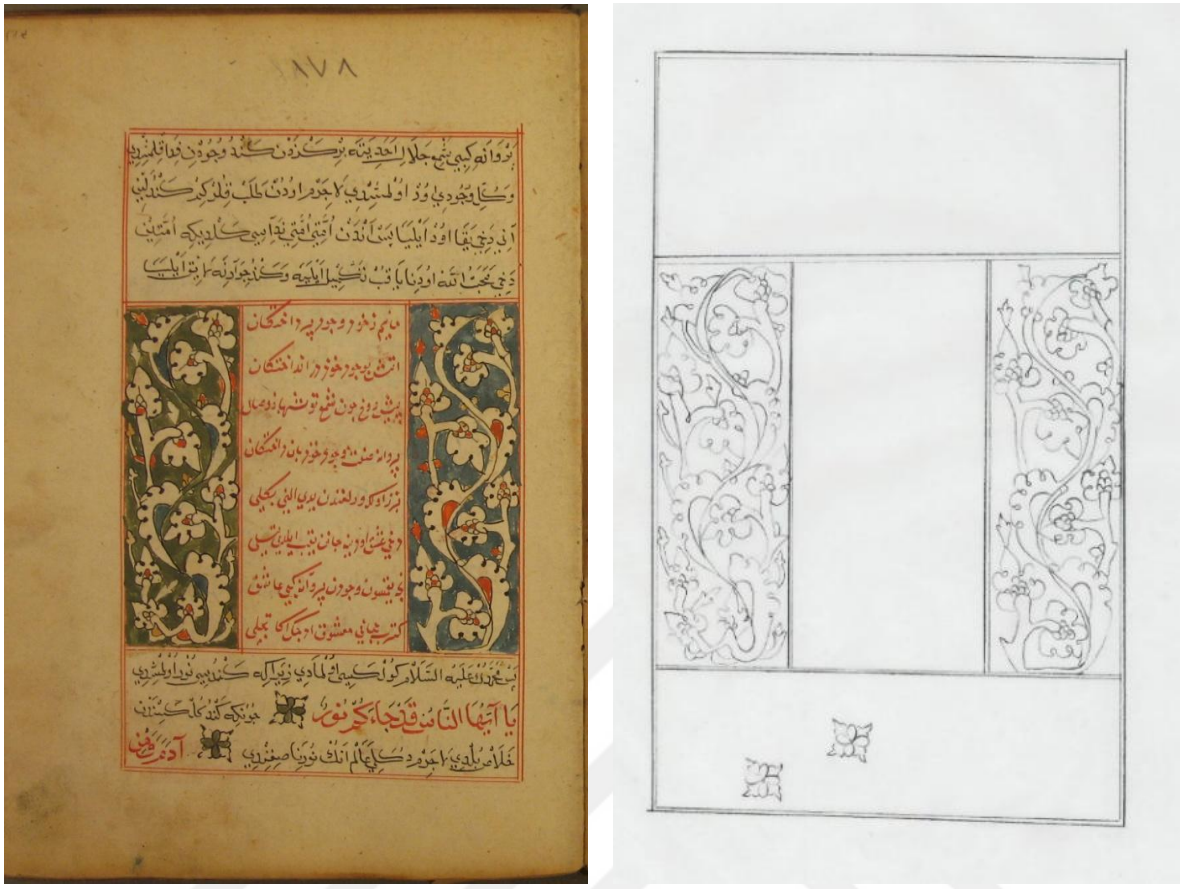
Şekil 86. 89a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 89a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk bezemesinin deseni birbirinin tersi olarak uygulanıp farklı renklendirilmiş olan geometrik ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 89a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 86*).

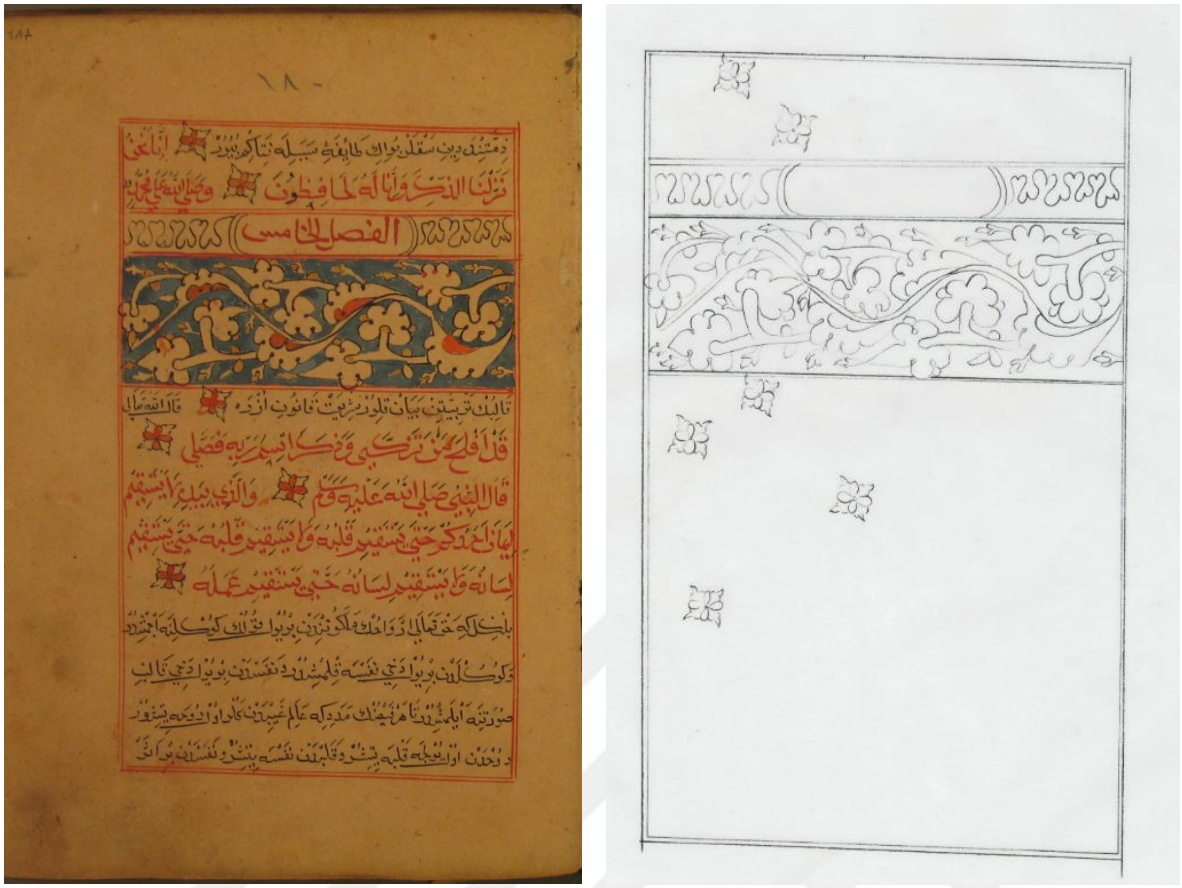
Şekil 87. 89b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 89b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ¼ oranında simetrik olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 89b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 87*).

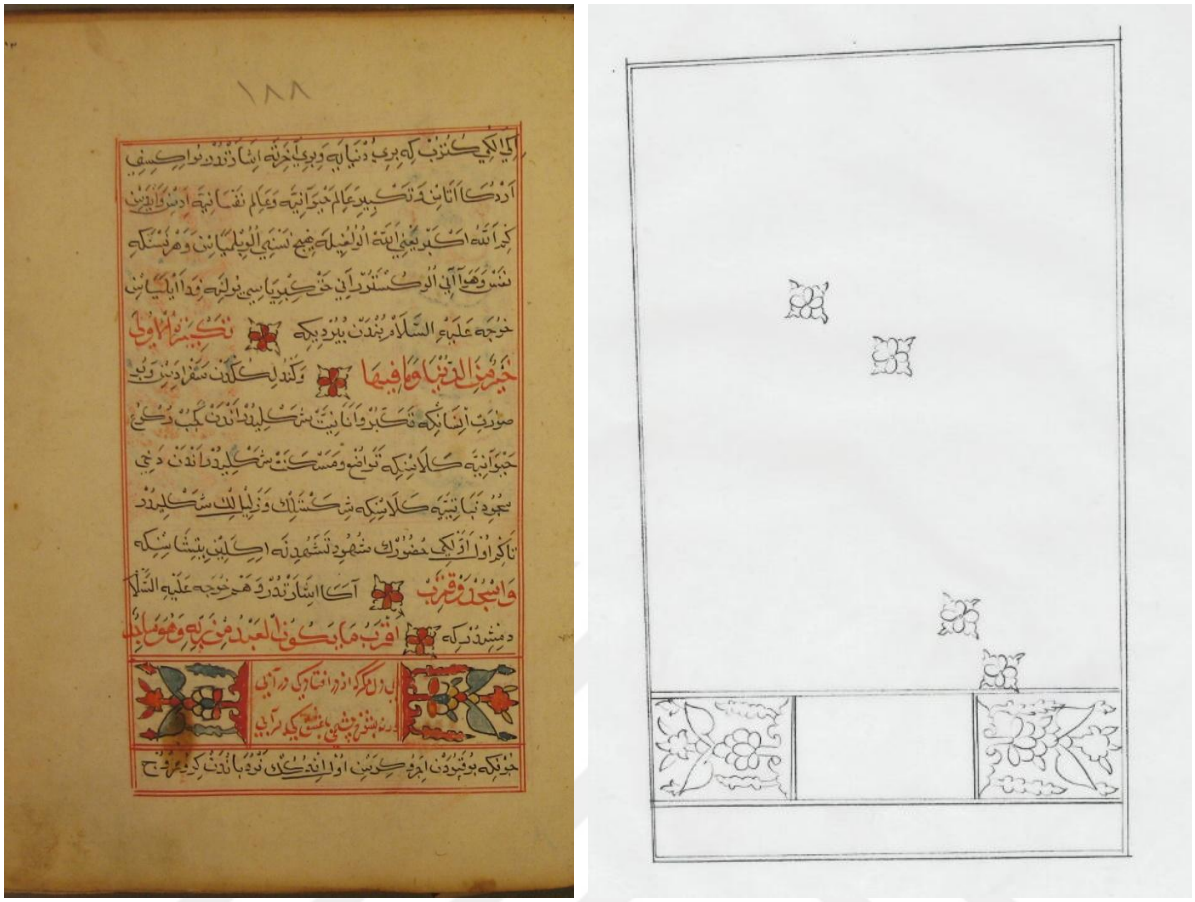
Şekil 88. 90a varağı

Eserin 90a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezemenin deseni ve renklendirmesi birbirinden farklı olan rumî ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi ve yeşil zemin üzerine kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 90a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 88*).

Şekil 89. 91a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 91a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu dikdörtgen alandaki desen rumî ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı(turuncu), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 91a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 89*).

Şekil 90. 95a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 95a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan rumî, tepelik ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 95a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 90*).

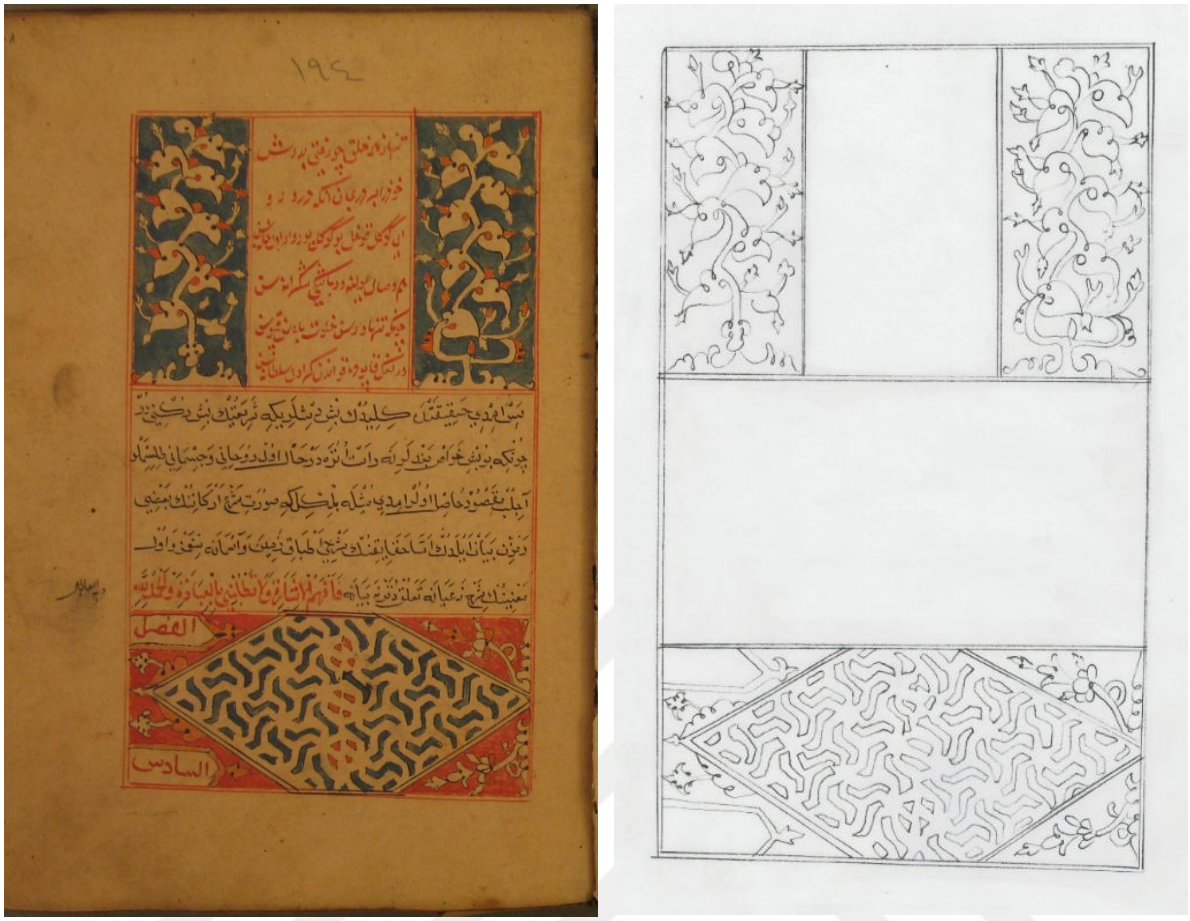
Şekil 91. 95b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 95b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ simetrik olan koltuk desenleri küçük farklılıklar dışında benzerlik gösteren tepelik be bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu(kırmızı), mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 95b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 91*).

Şekil 92. 97b varağı

97b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ simetrik olan koltuk desenleri küçük farklılıklar dışında benzerlik gösteren tepelik, rumî ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, yeşil, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 97b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 92*).

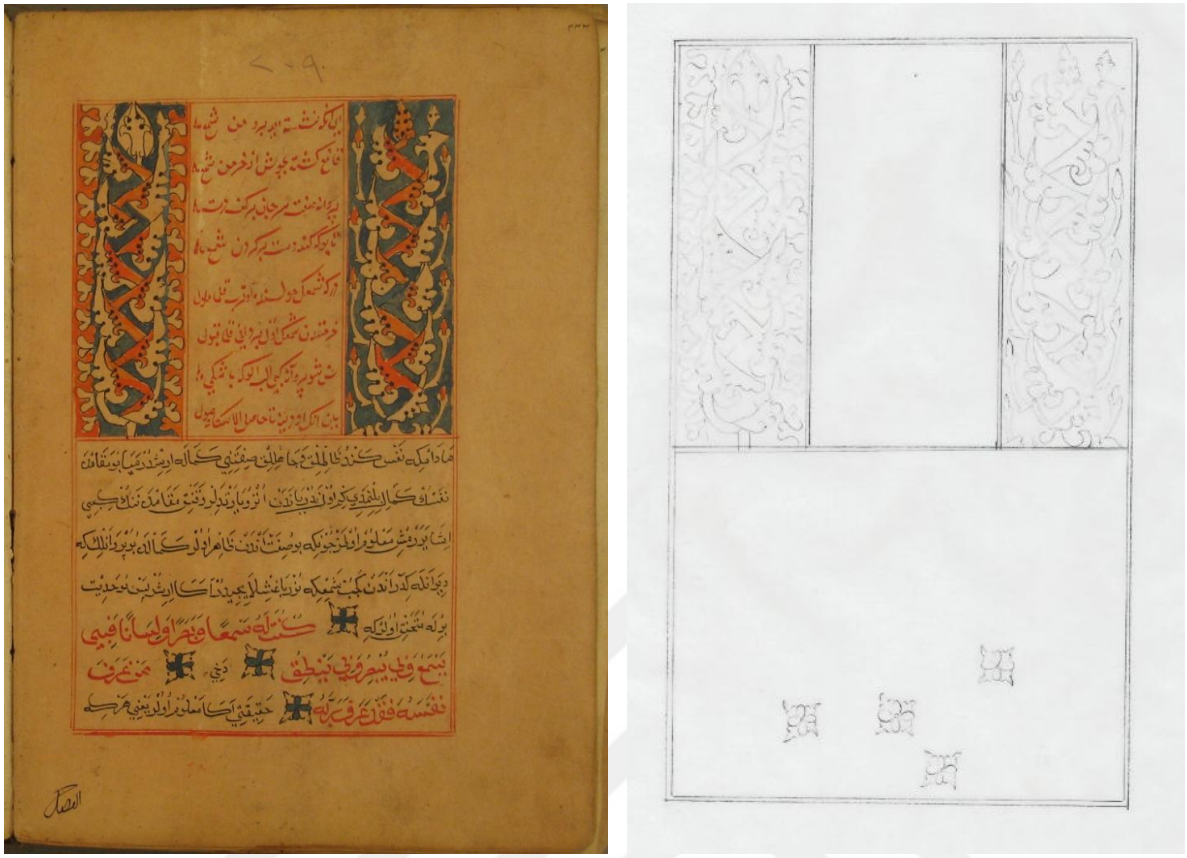
Şekil 93. 98a varağı

98a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme birbiriyle benzerlik gösteren tepelik, bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 98a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu alandaki bezeme ¼ oranında simetrik olan bitkisel ve geometrik formlara benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı zemin üzerine mavi, turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 98a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 93*).

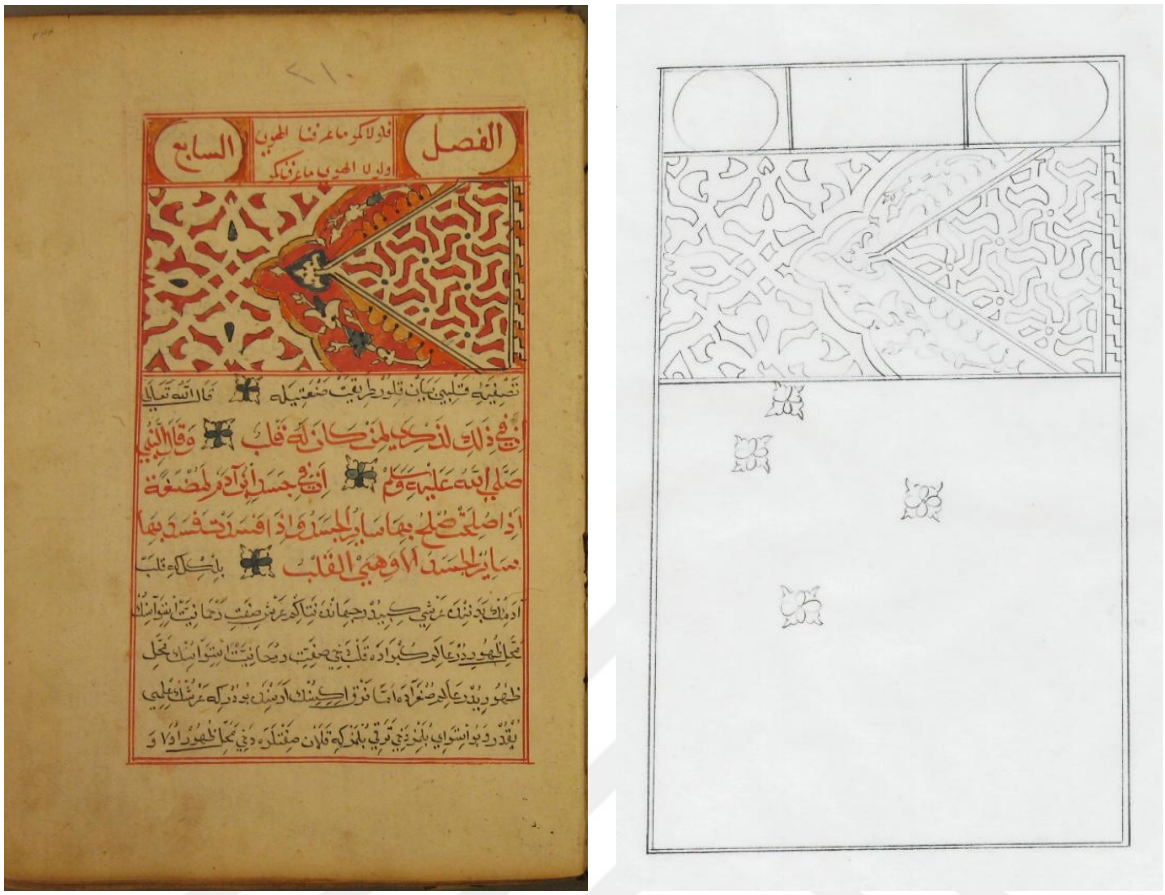
Şekil 94. 104a varağı

104a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme birbiriyle benzerlik gösteren tepelik, bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili zemin üzerine mavi, turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 104a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 94*).

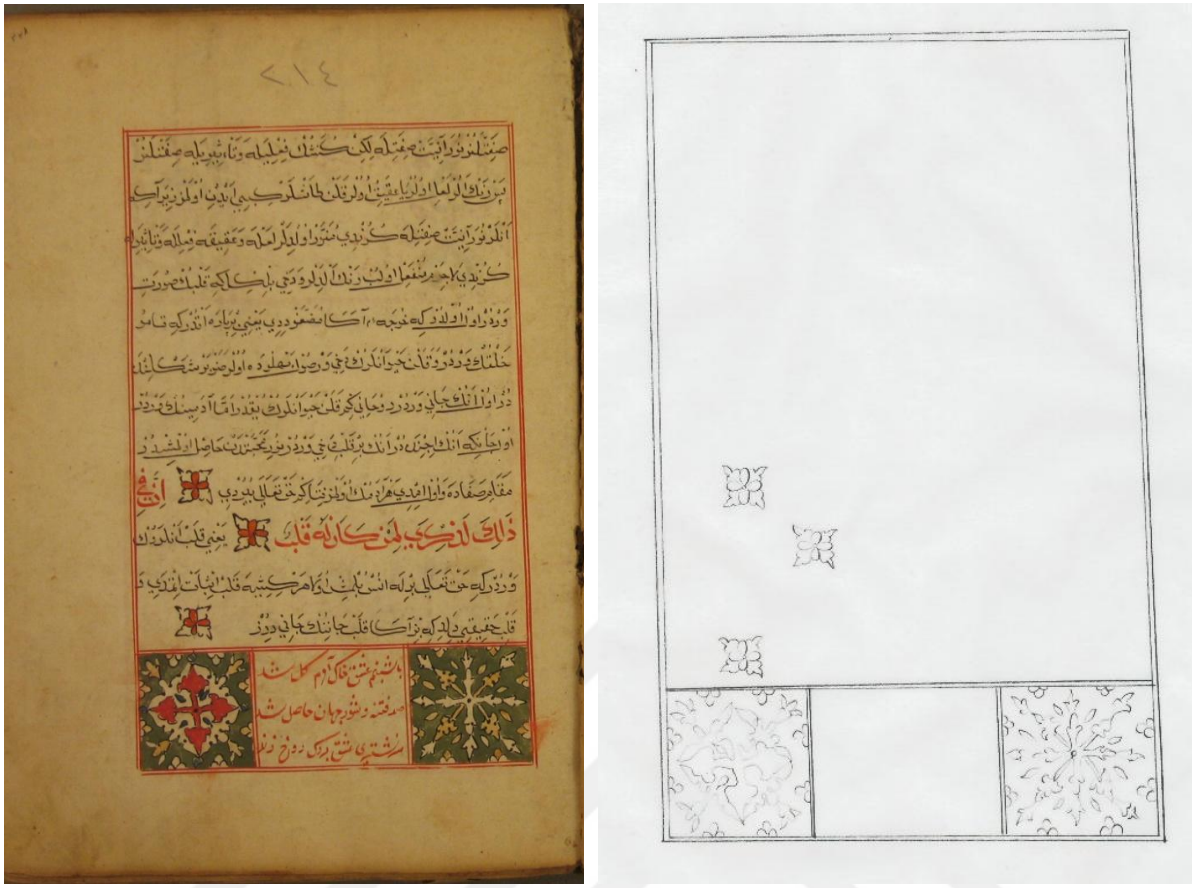
Şekil 95. 105b varağı

105b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen birbiriyle benzerlikleri bulunan fakat farklı renklendirilen rumî ve bitkisel bir kompozisyon oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır (Bkz. *Şekil 95*).

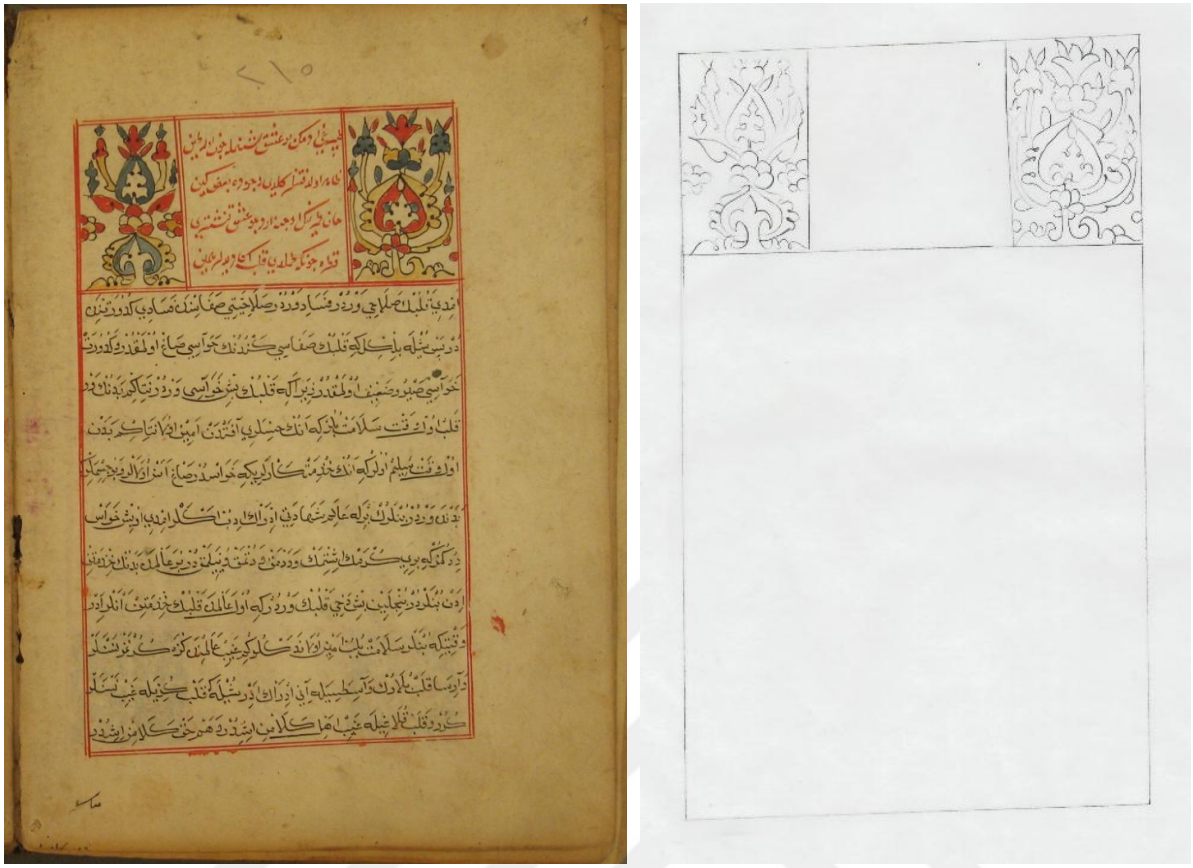
Şekil 96. 106a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 106a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu dikdörtgen bezemenin içerisinde üçgen şeklinde cetvelle sınırlandırılmış olan geometriğe benzeyen ve bitkisel motiflerinde kullanıldığı bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu(kırmızı), mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 106a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 96*).

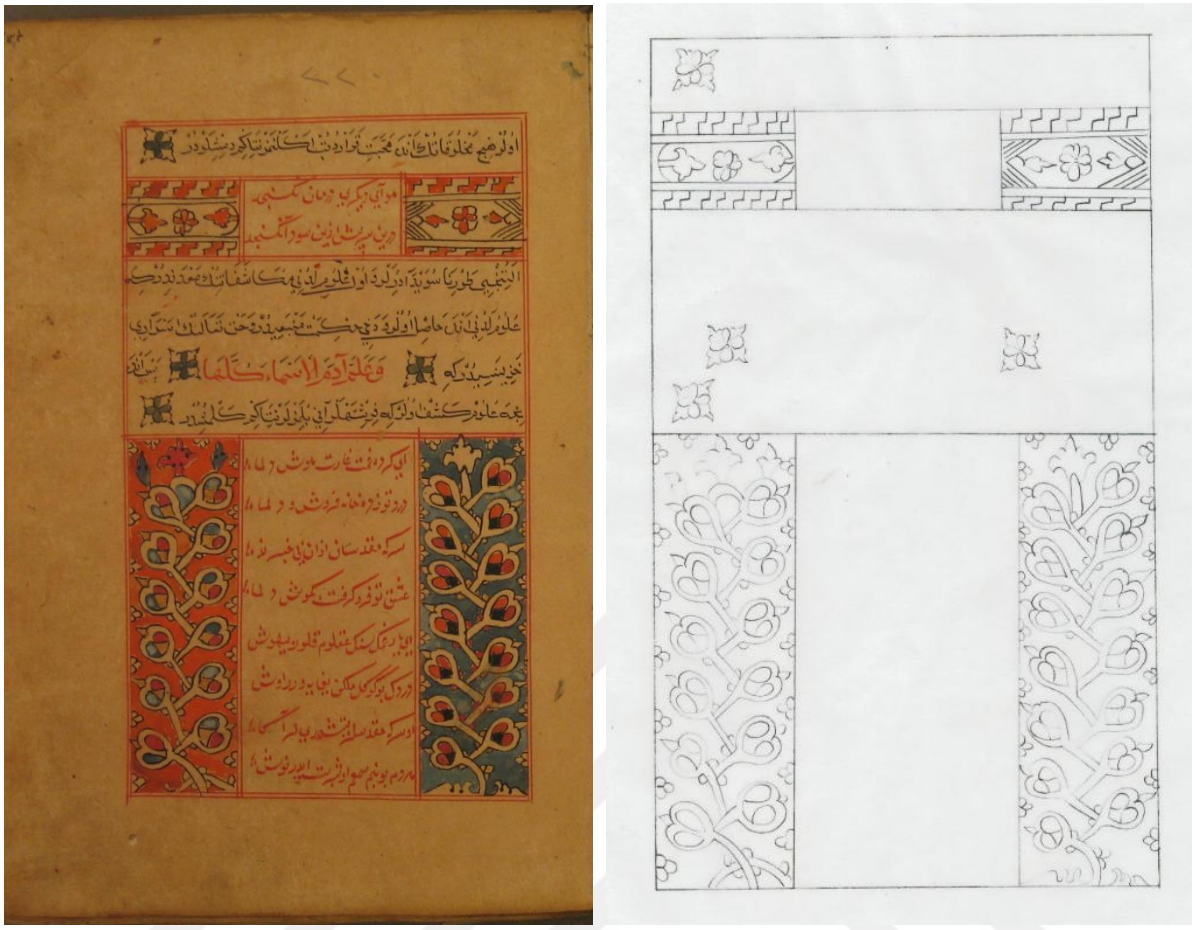
Şekil 97. 108a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 108a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ¼ oranında simetrik olan birbirinde farklı desen ve renklendirmeye sahip olan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili zemin üzerine kırmızı, altın, mavi ve kağıdın orijinal rengidir. 108a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 97*).

Şekil 98. 108b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 108b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan birbirinde farklı desen ve renklendirmeye sahip olan bitkisel, tepeliğe ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 108b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 98*).

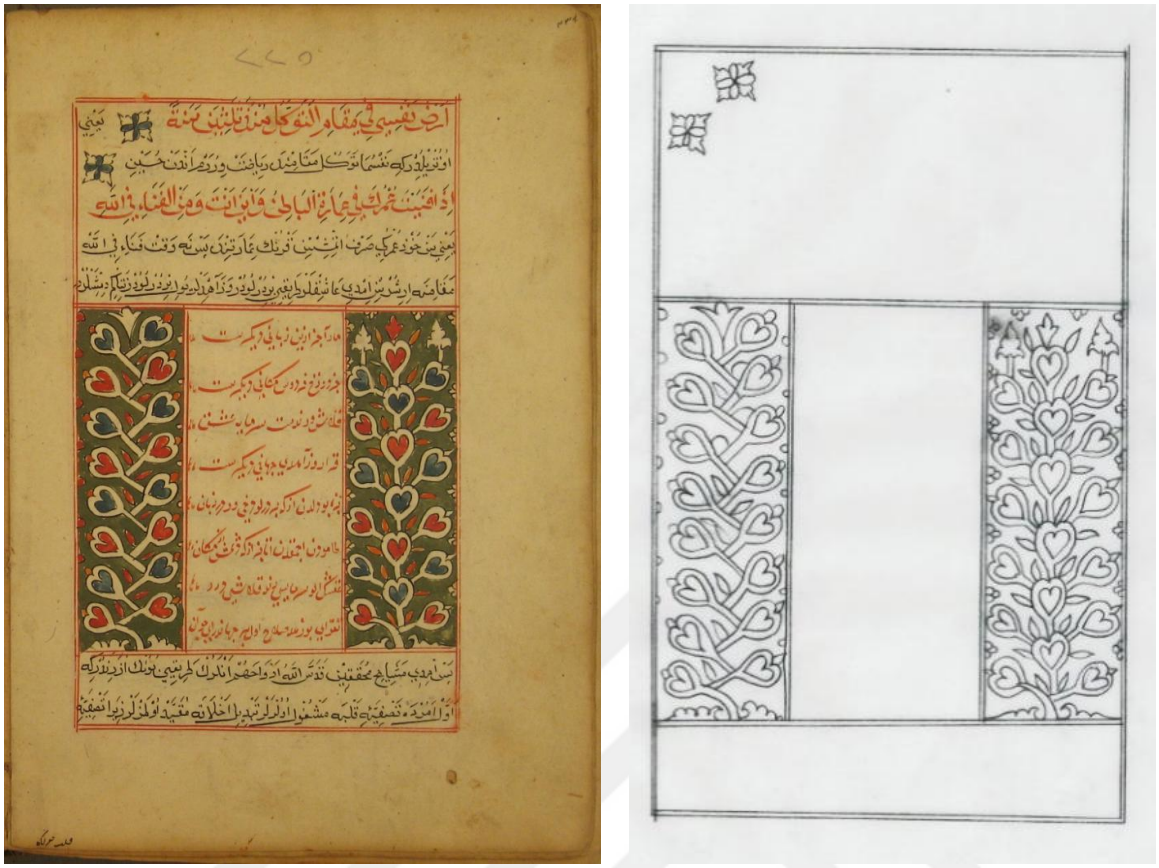
Şekil 99. 111a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 111a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış ve kenarlarında geometrik suyolu bulunan iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan birbirinde farklı desen ve renklendirmeye sahip olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. Eserin 111a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen bezeme bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan desenleri arasında ufak benzerlik bulunan fakat renklendirmesi farklı olan bitkisel bir forma benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi ve kırmızı zemin üzerine mavi, kırmızı, siyah, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 111a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 99*).

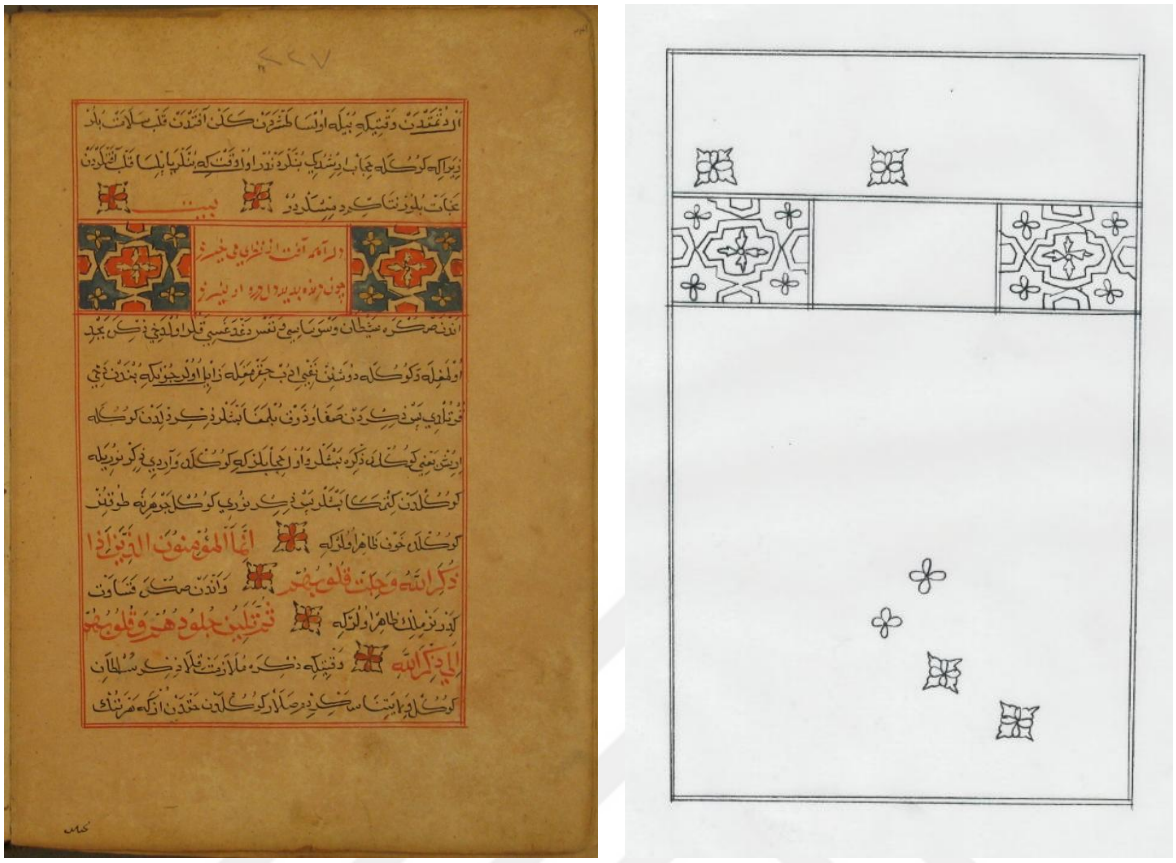
Şekil 100. 112a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 112a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ¼ oranında simetrik olan merkezde başlayan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi, küf yeşili, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 112a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 100*).

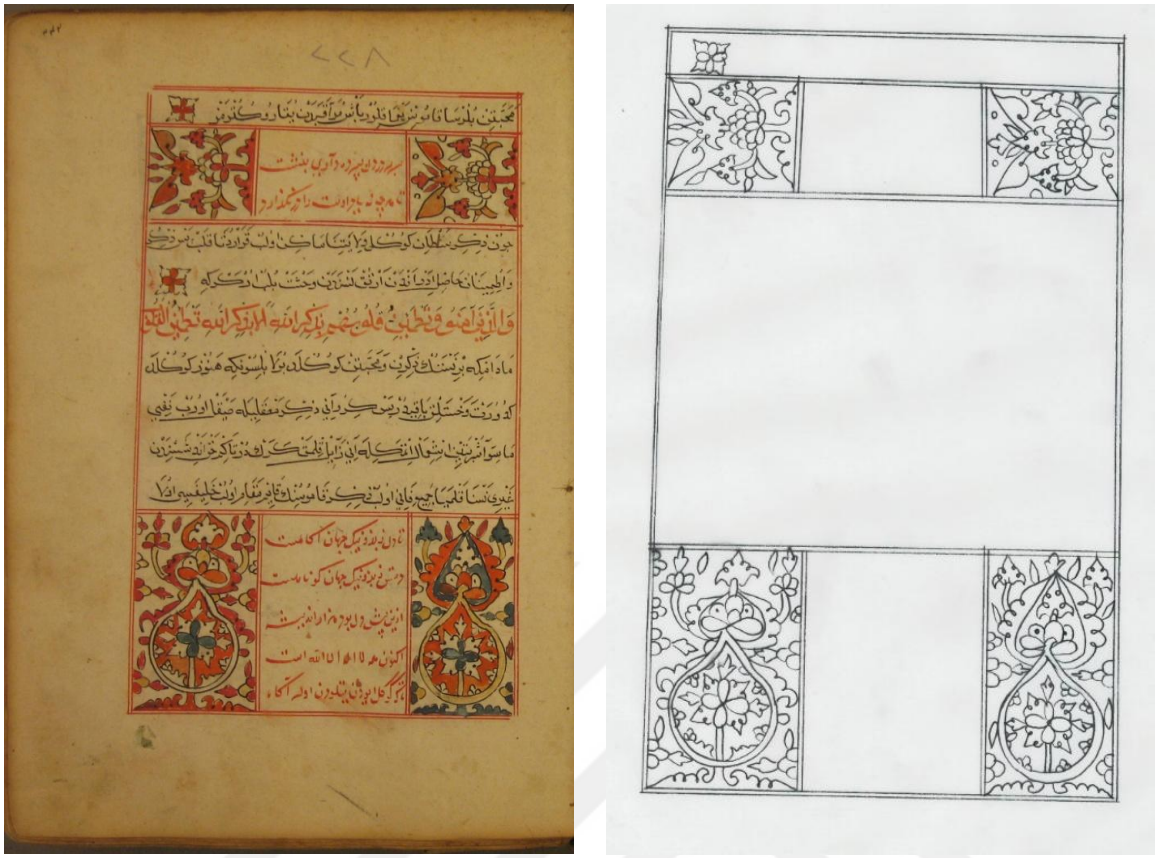
Şekil 101. 114b varağı

114b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan desenleri arasında ufak benzerlik bulunan fakat renklendirmesi aynı olan bitkisel bir forma benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili zemin üzerine mavi, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 114b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 101*).

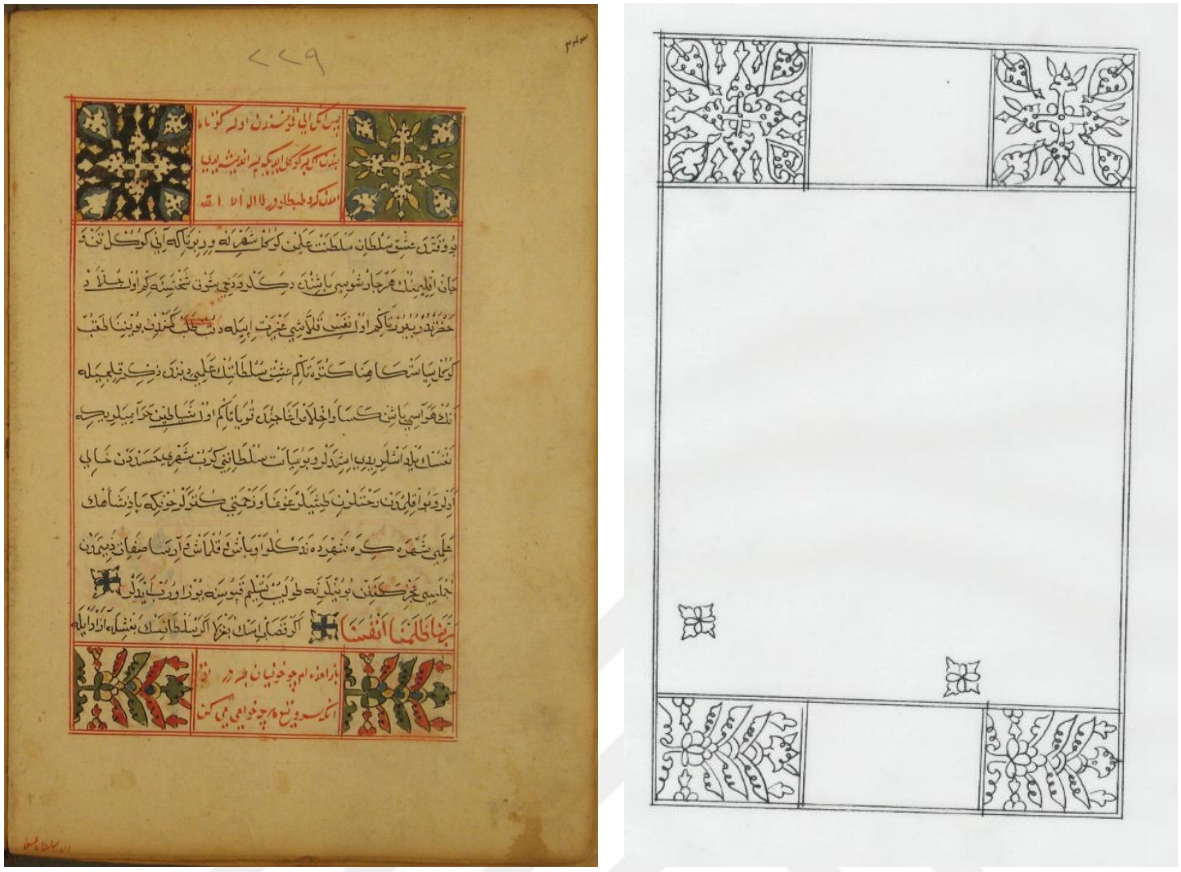
Şekil 102. 115b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 115b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ¼ oranında simetrik olan merkezde başlayan bitkisel ve geometriğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi zemin üzerine kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 115b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 102*).

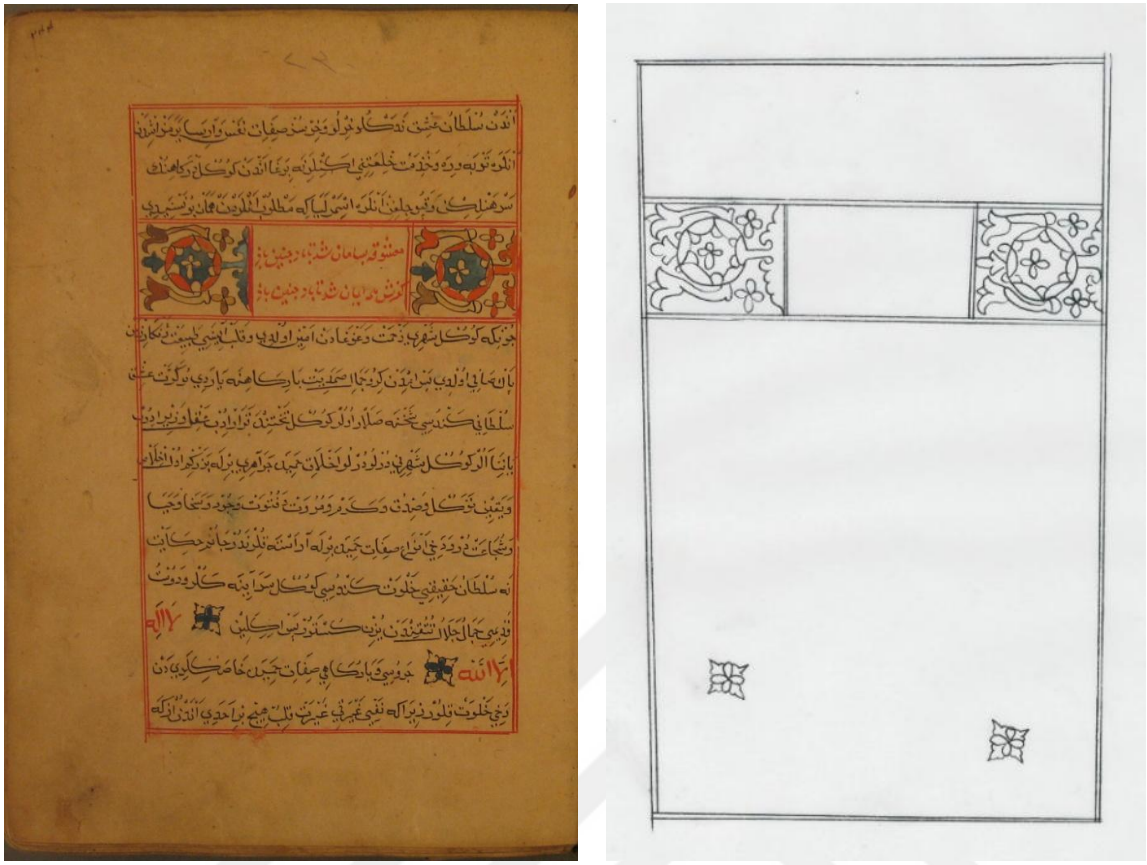
Şekil 103. 116a varağı

116a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik ve renklendirmeleri aynı olan rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 116a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik ve renklendirmesi ve desenleri birbirinden farklıdır. Genel olarak bu iki koltuk tezhibi bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, turuncu, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 116a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 103*).

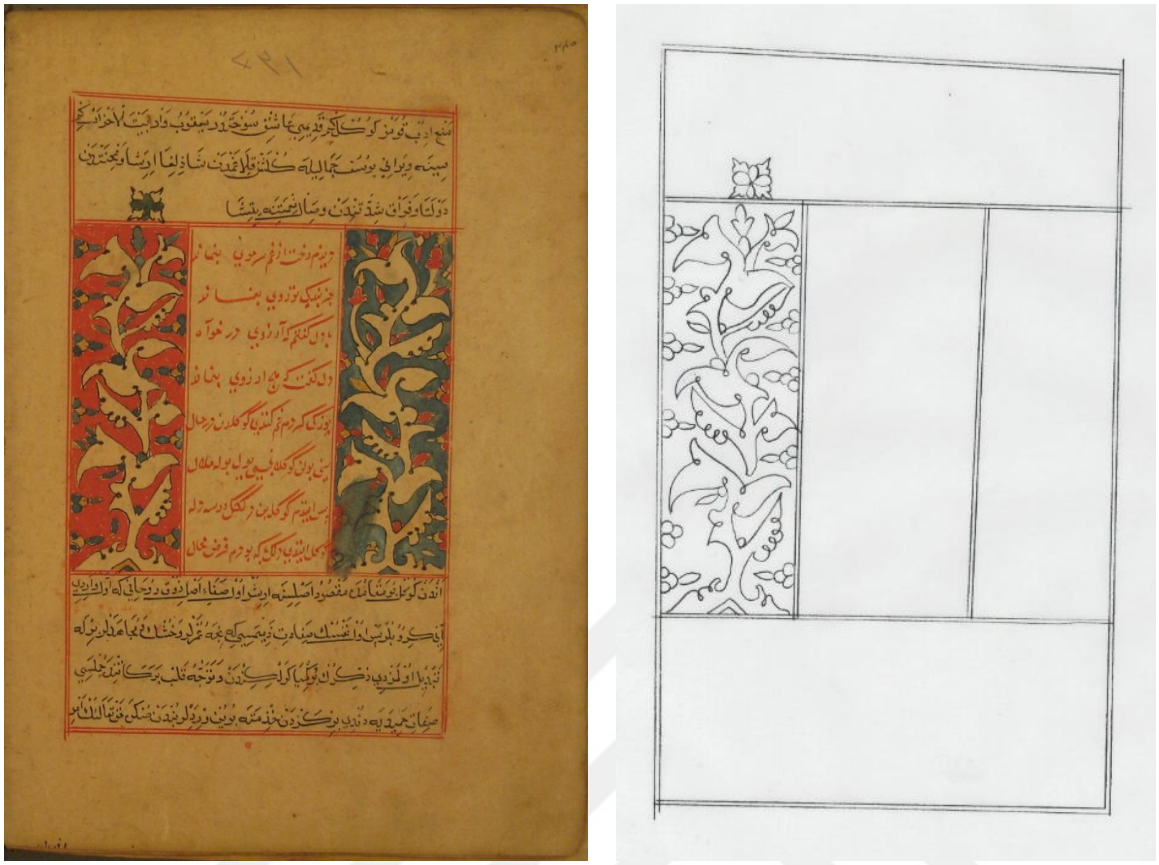
Şekil 104. 116b varağı

Eserin 116b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ¼ oranında simetrik olan fakat renklendirmesi deseni birbirinden farklı olan bu iki koltuk tezhibi merkezde başlayan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; siyah ve küf yeşili zemin üzerine mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. Hk 3730 Envanter numaralı eserin 116b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olup bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 116b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 104*).

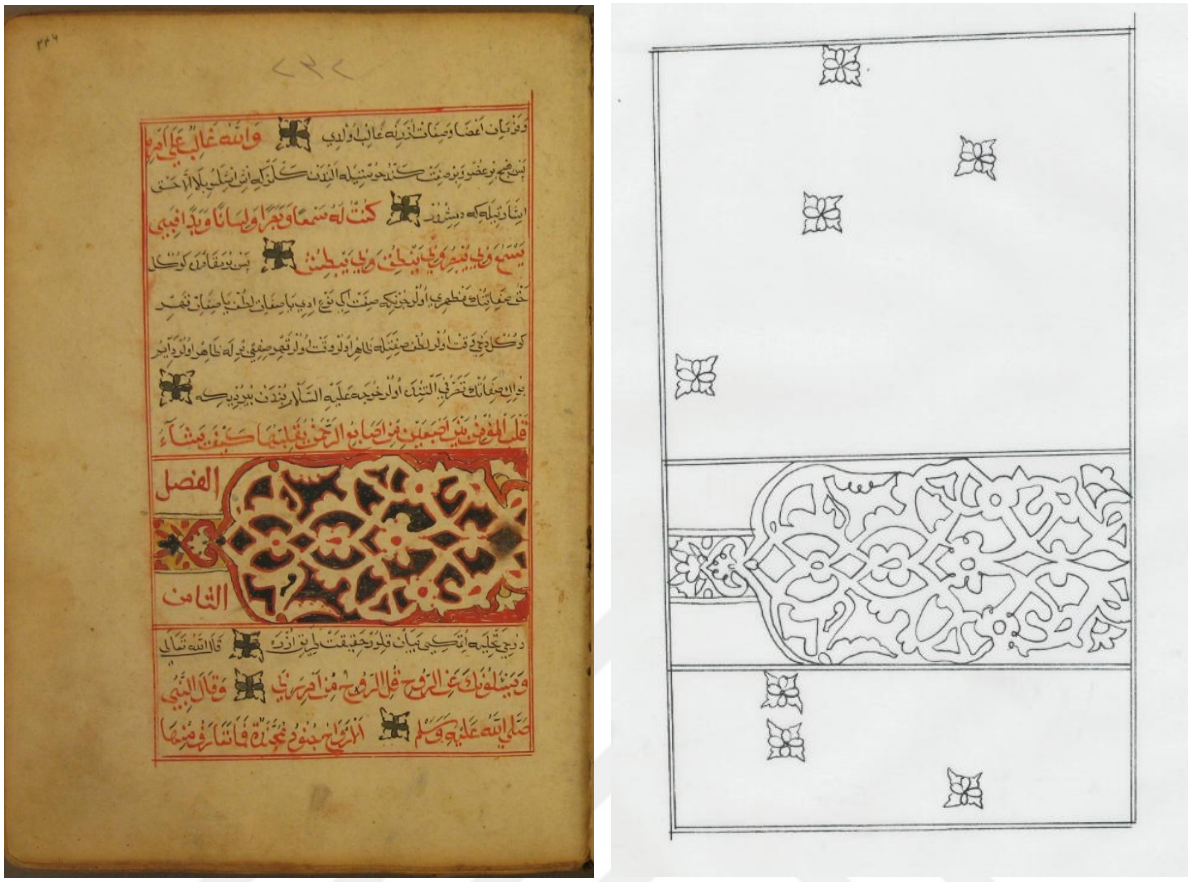
Şekil 105. 117a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 117a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan geometrik ve bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, turuncu(kırmızı), altın, kahverengi, kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 117a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 105*).

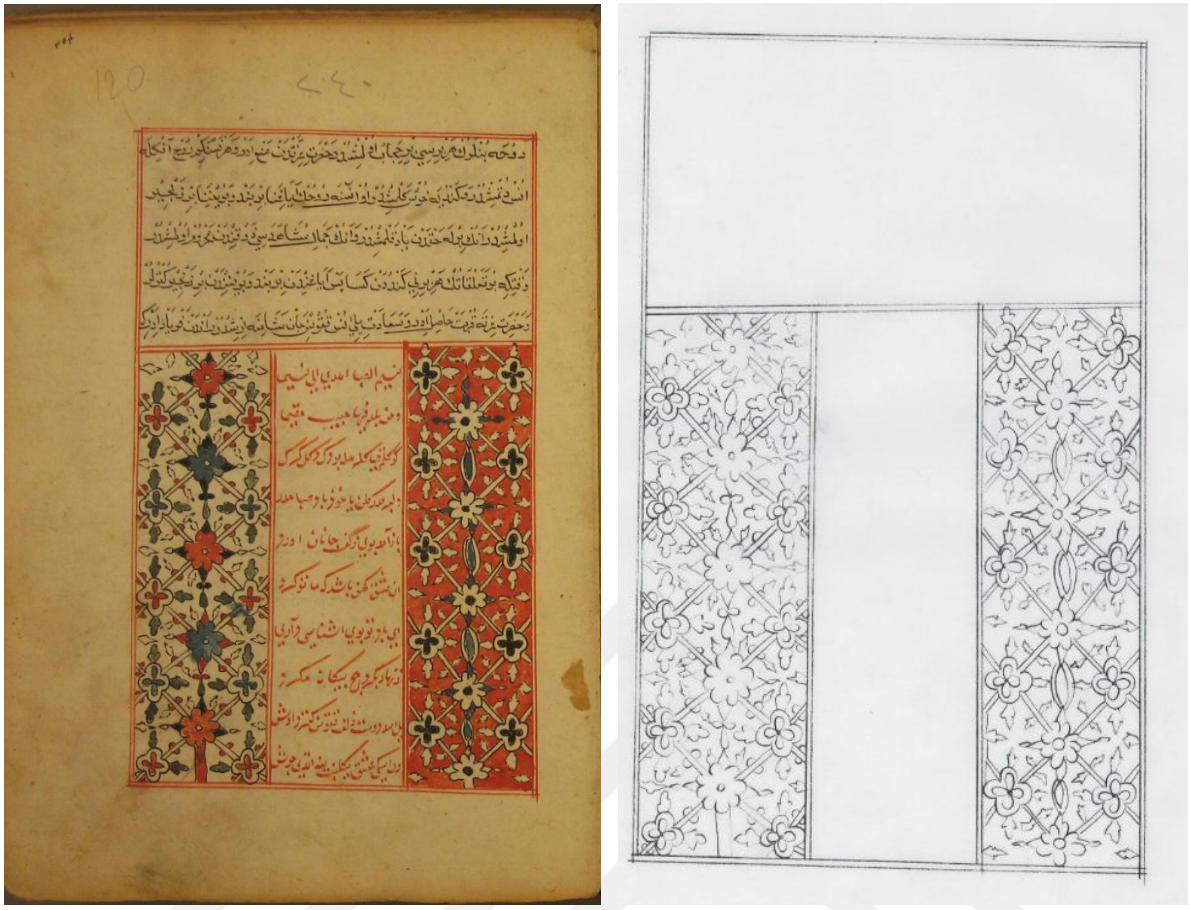
Şekil 106. 117b varağı

117b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme biri diğerinin simetriği olan fakat renklendirmesi farklı olan rumî ve bitkisel motifler kullanılarak oluşturulmuş bir kompozisyondur. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), mavi zemin üzerine mavi, turuncu, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 117b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 106*).

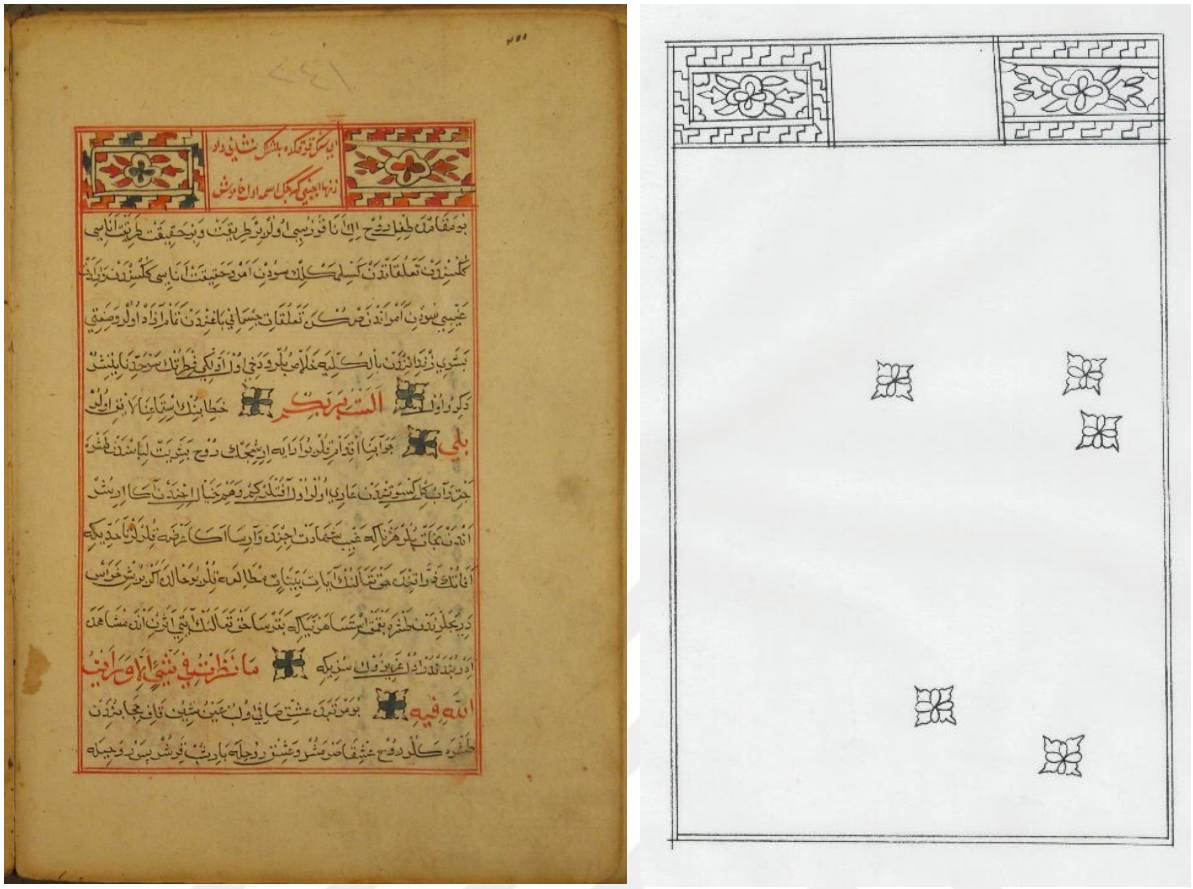
Şekil 107. 118a varağı

118a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan rumî ve tepeliliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, lacivert, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 118a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 107*).

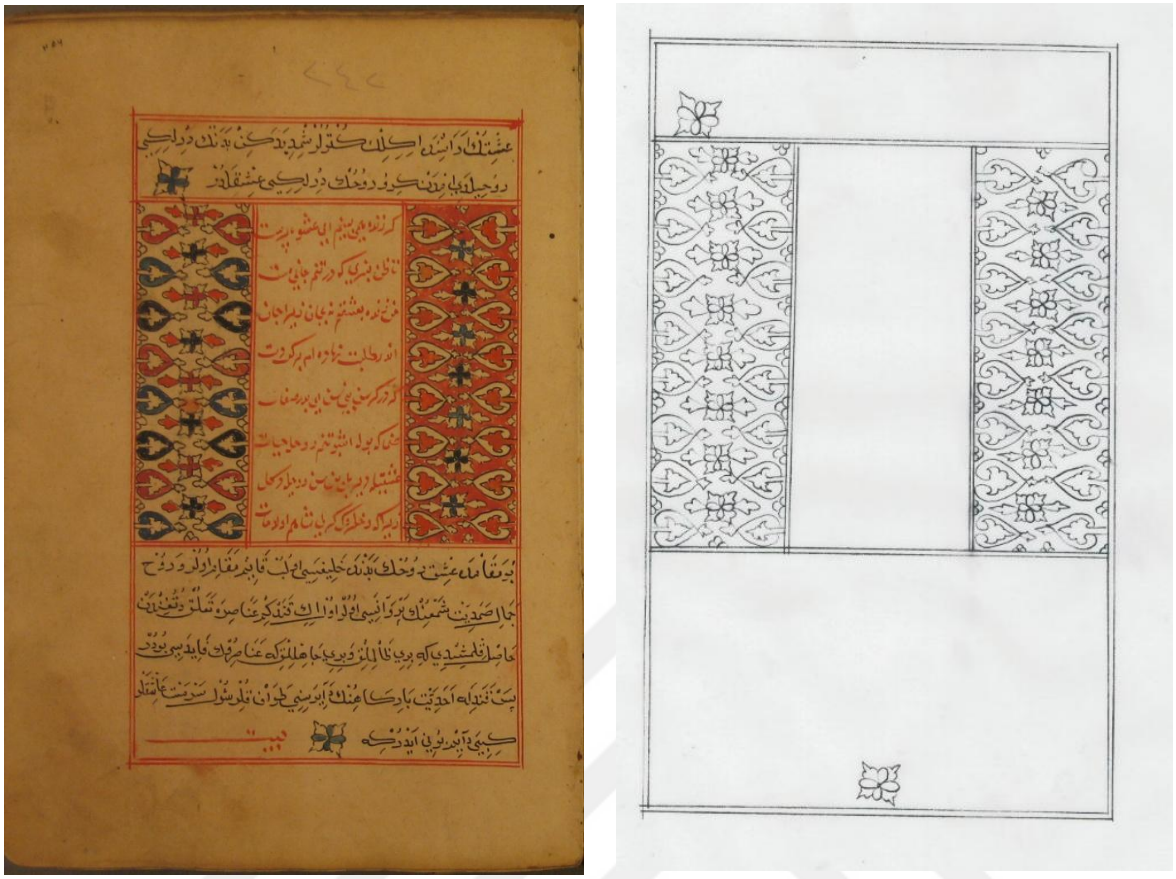
Şekil 108. 122a varağı

122a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen bezeme bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezemede bitkisel motiflerin cetvel çekilerek birbirine birleştirildiği bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), mavi, küf yeşili ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 122a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 108*).

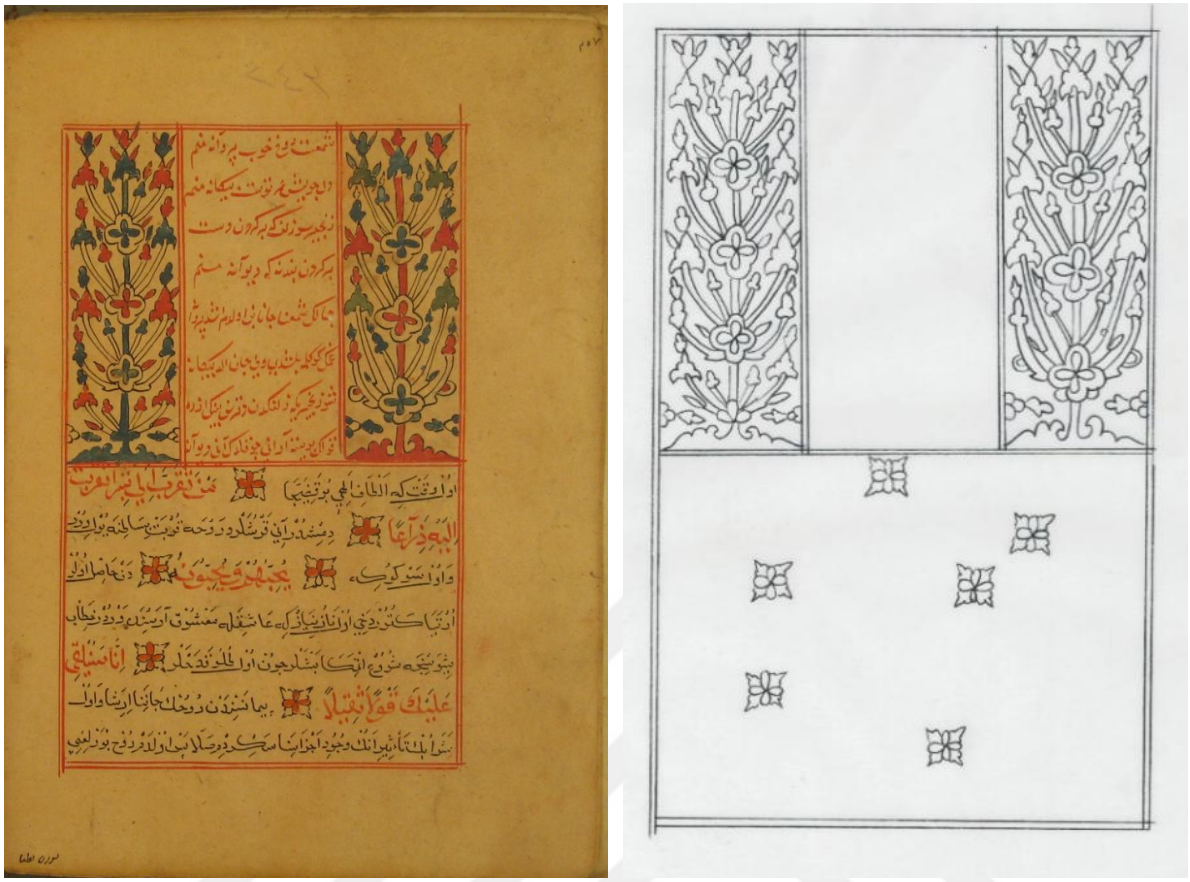
Şekil 109. 122b varağı

122b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olup deseni ve renklendirmesinde küçük farlılıklar bulunan bitkisel ve geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 122b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 109*).

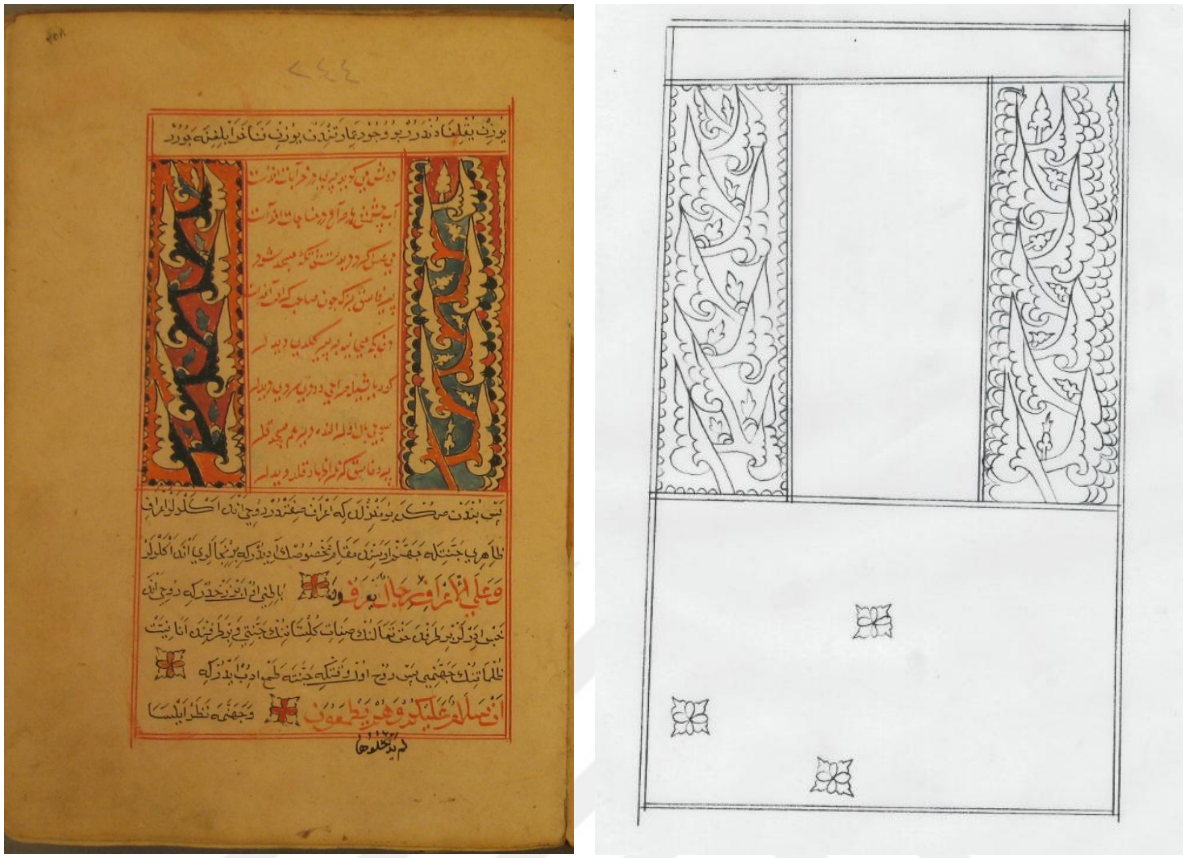
Şekil 110. 123a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 123a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen bezeme bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik ve aynıdır fakat renklendirmesi farklı olan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir ulama kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), mavi, lacivert ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 123a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 110*).

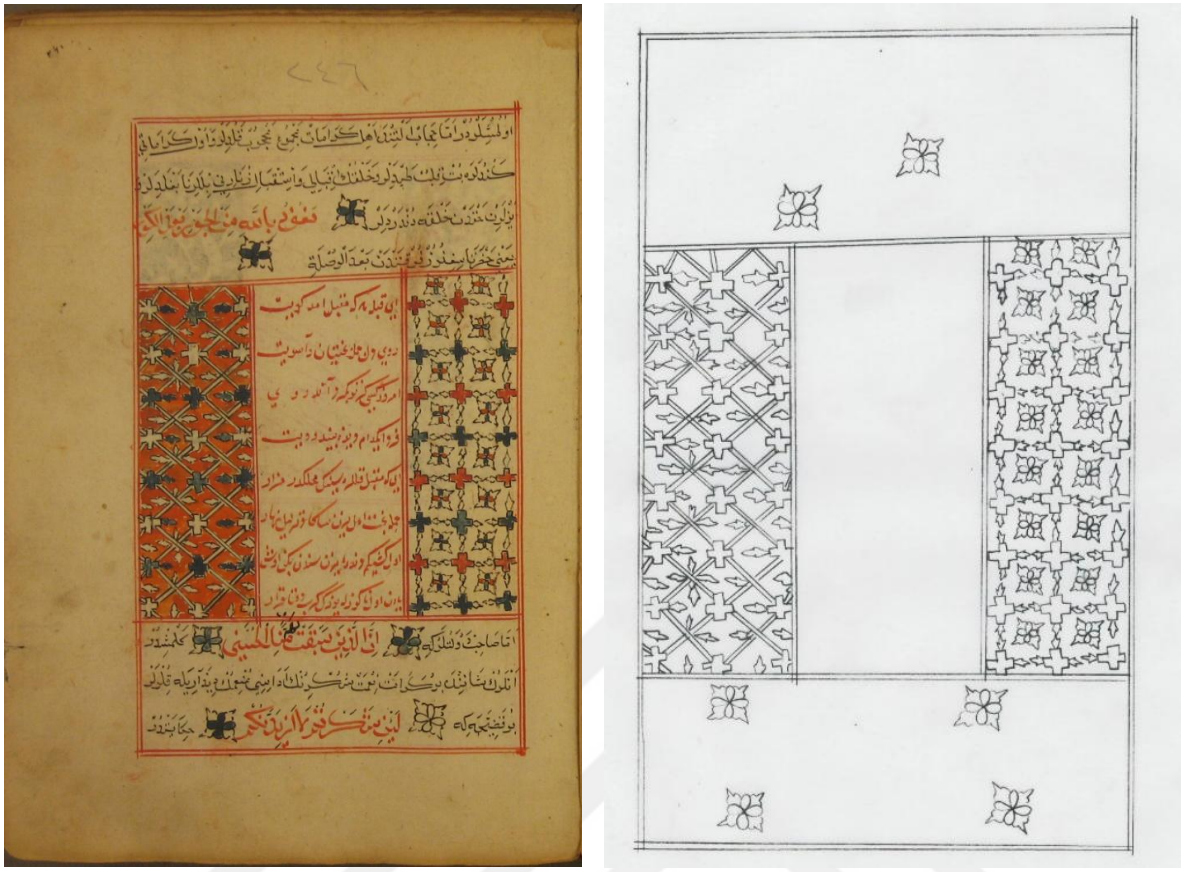
Şekil 111. 123b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 123b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı, küf yeşili ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 123b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 111*).

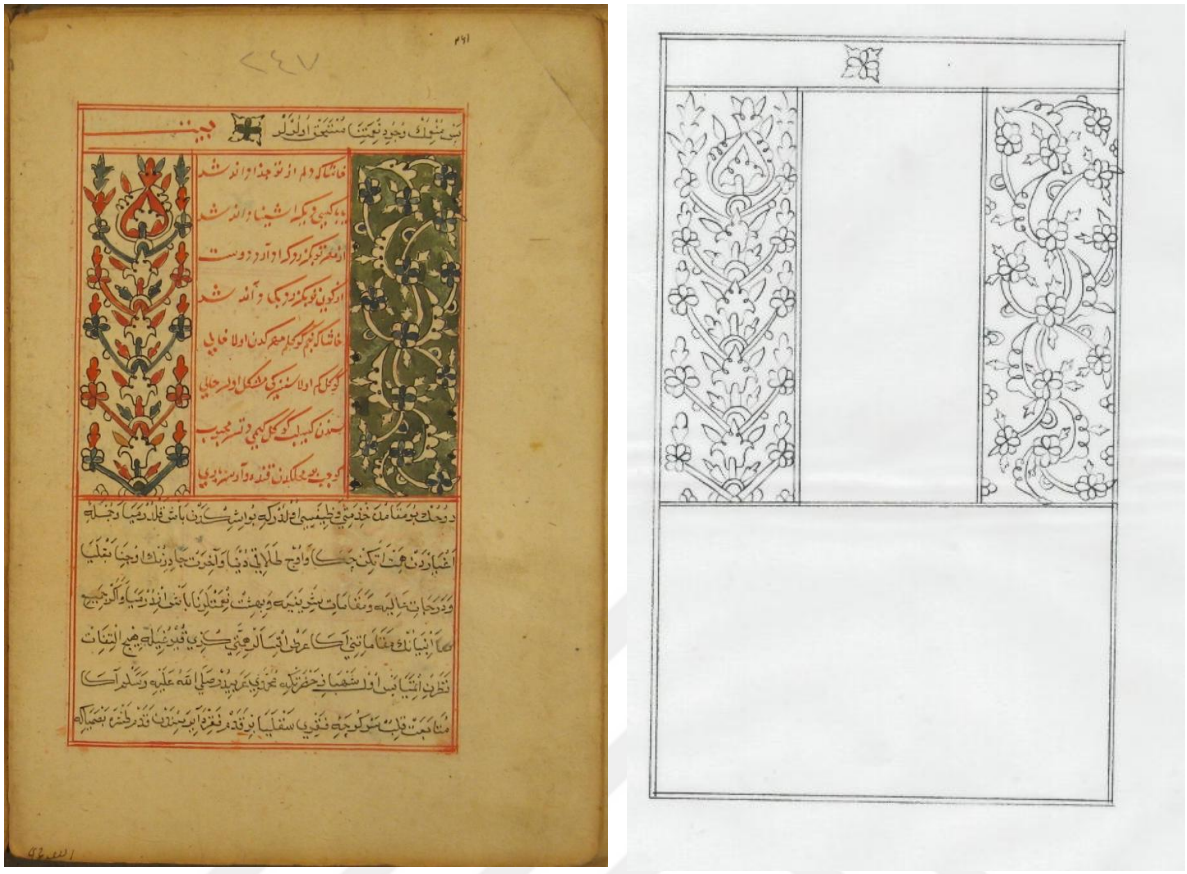
Şekil 112. 124a varağı

124a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen küçük detaylar dışında birbiriyle benzerlik gösteren bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, siyah, kırmızı, turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 124a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 112*).

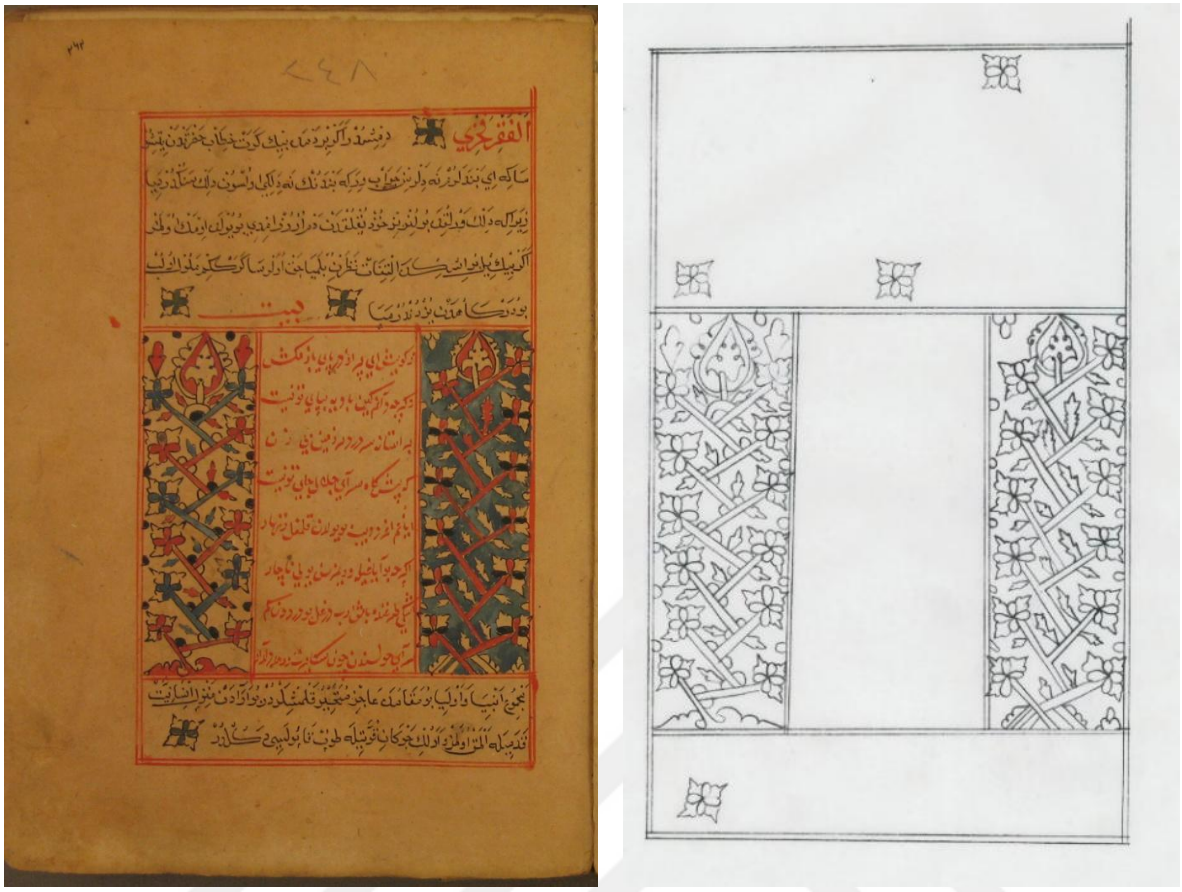
Şekil 113. 125a varağı

125a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ulama olan bitkisel ve geometrik formların oluşturulduğu bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 125a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 113*).

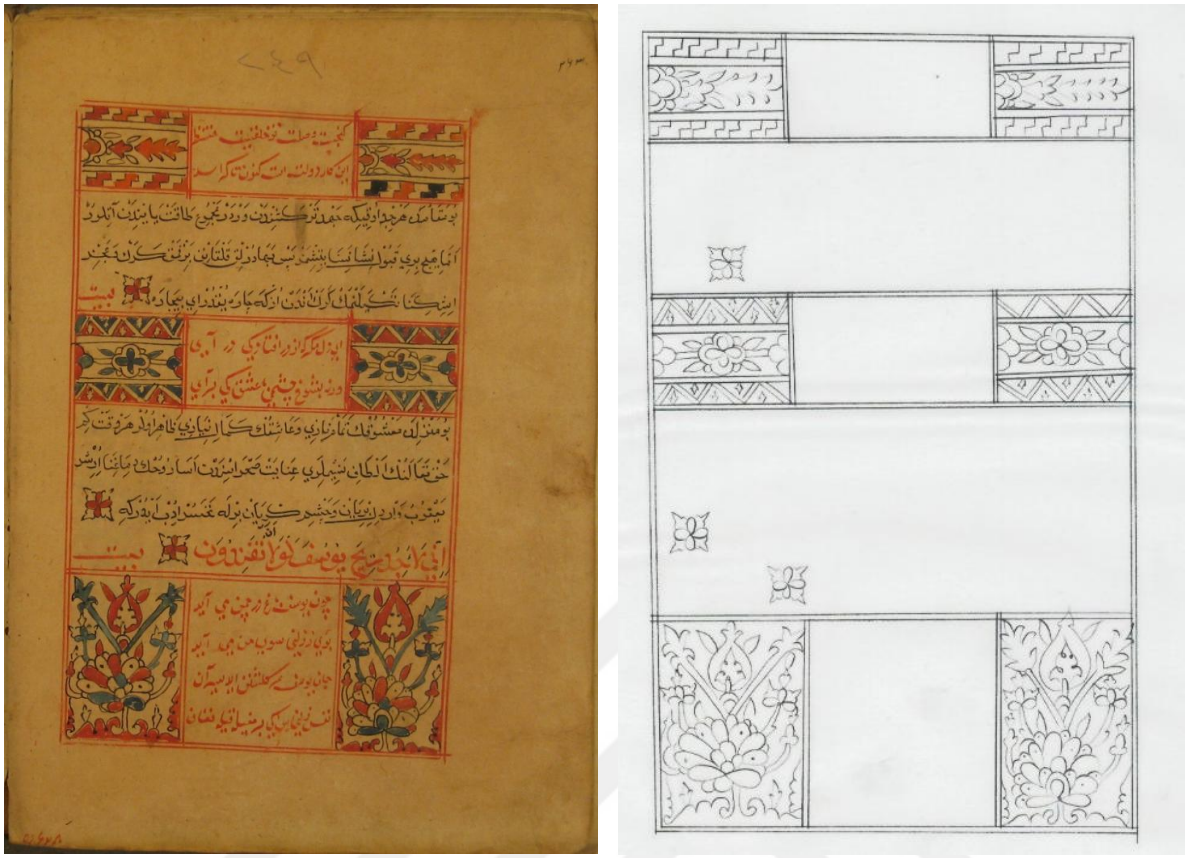
Şekil 114. 125b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 125b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alanda birbirinden farklı desenler bulunmaktadır. Sağda bulunan koltuk tezhibi bitkisel ve rumîye benzeyen dalların birleştiği bir kompozisyonken solda bulunan koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, kırmızı(turuncu) ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 125b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 114*).

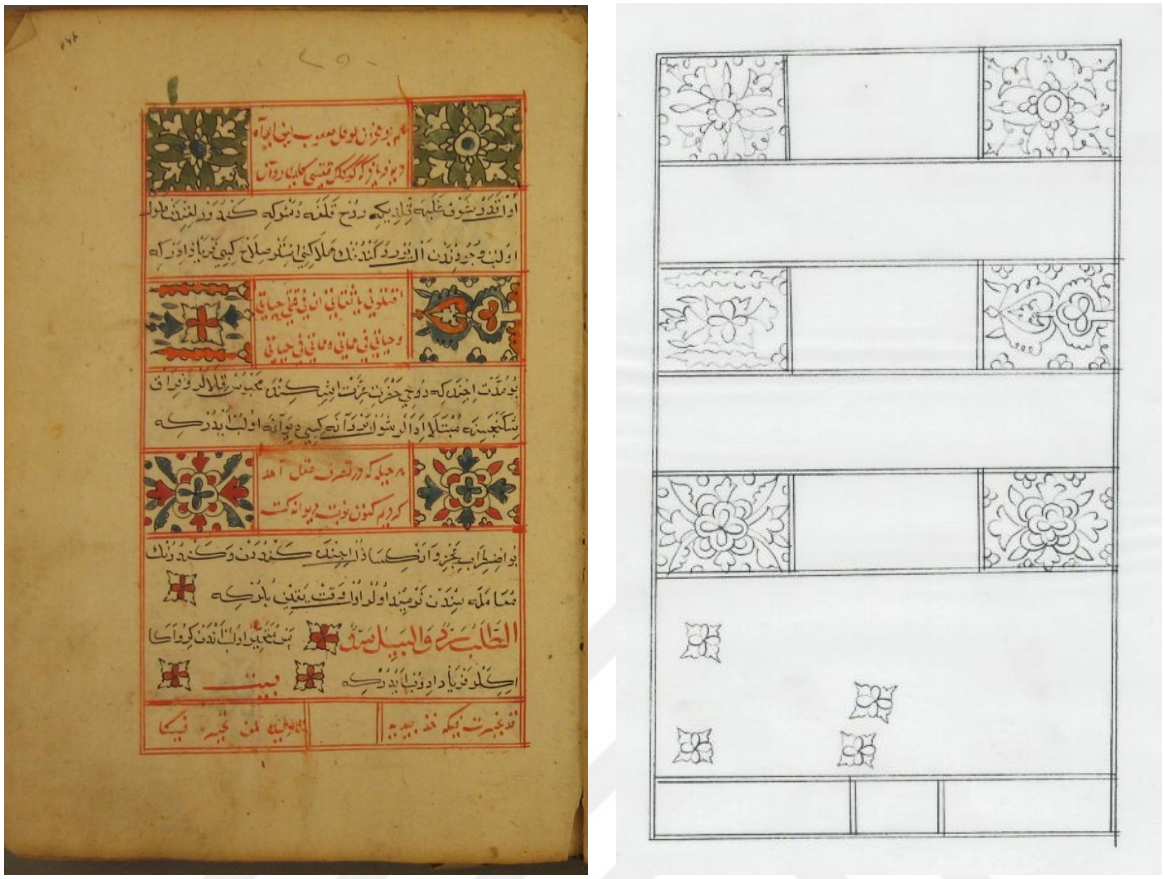
Şekil 115. 126a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 126a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olup renklendirmesi ve deseninde küçük farklılıklar bulunan geometrik, bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, turuncu(kırmızı), siyah ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 126a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 115*).

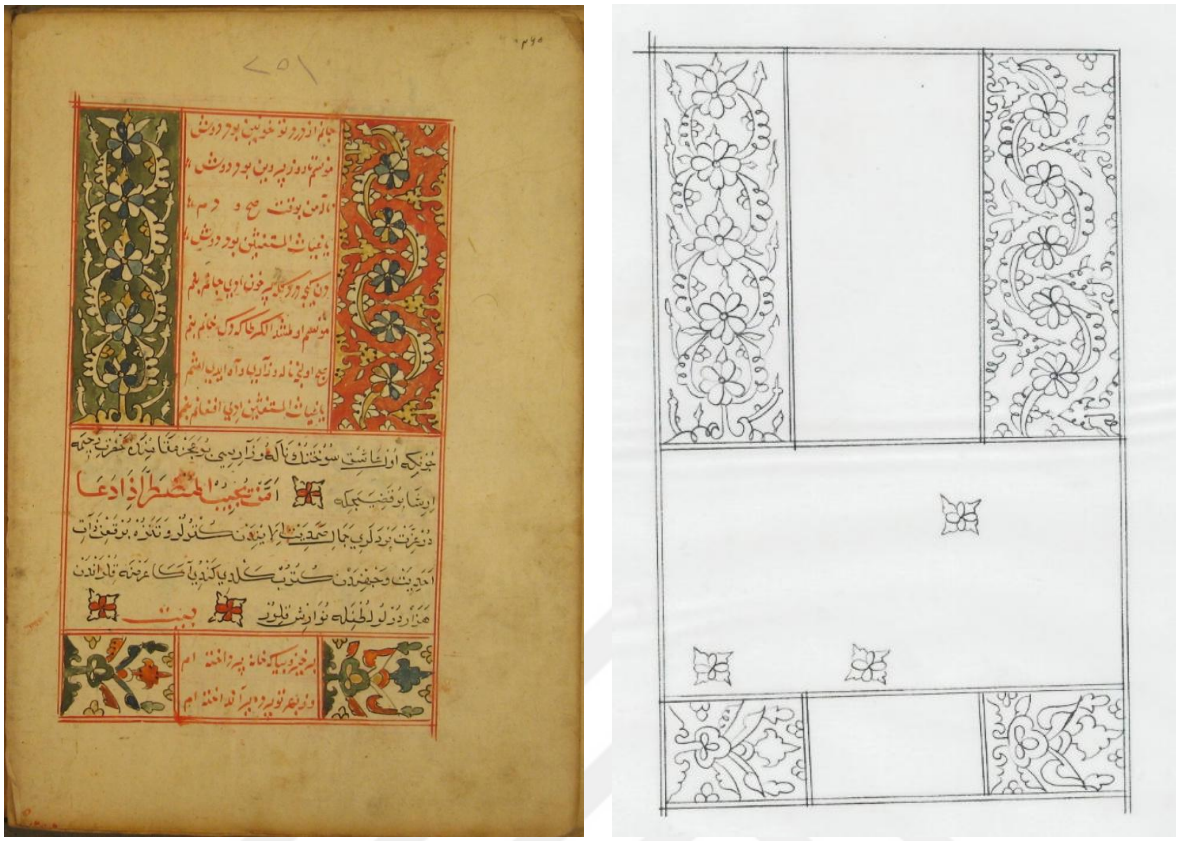
Şekil 116. 126b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 126b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan ve her iki kenarında geometrik su yolu ile bitkisel motiflerin olduğu bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu(kırmızı), siyah ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 126b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan ve üstteki kompozisyonla benzer özelikler göstermektedir. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 126b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu(kırmızı), mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 126b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 116*).

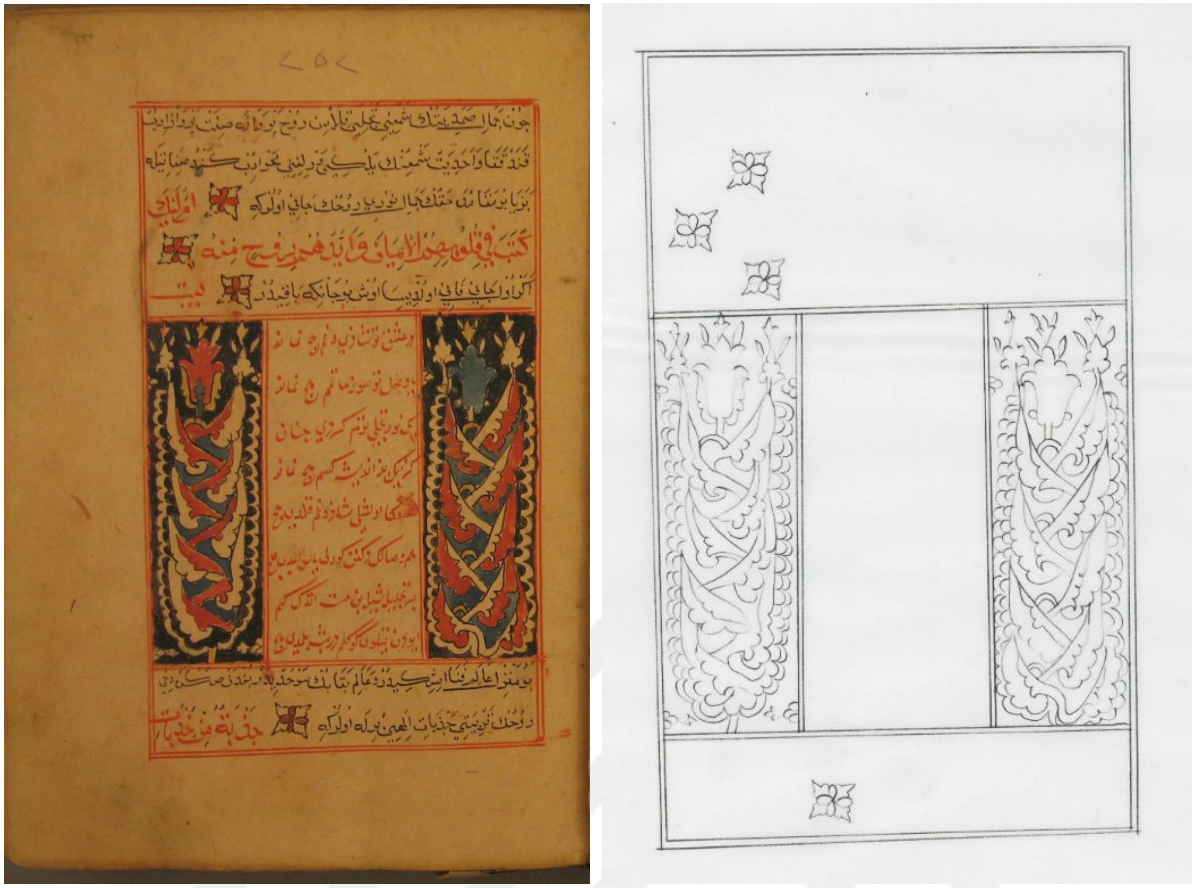
Şekil 117. 127a varağı

127a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, siyah ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 127a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan ve biri sadece bitkisel diğeri ise bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. . 127a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 127a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 117*).

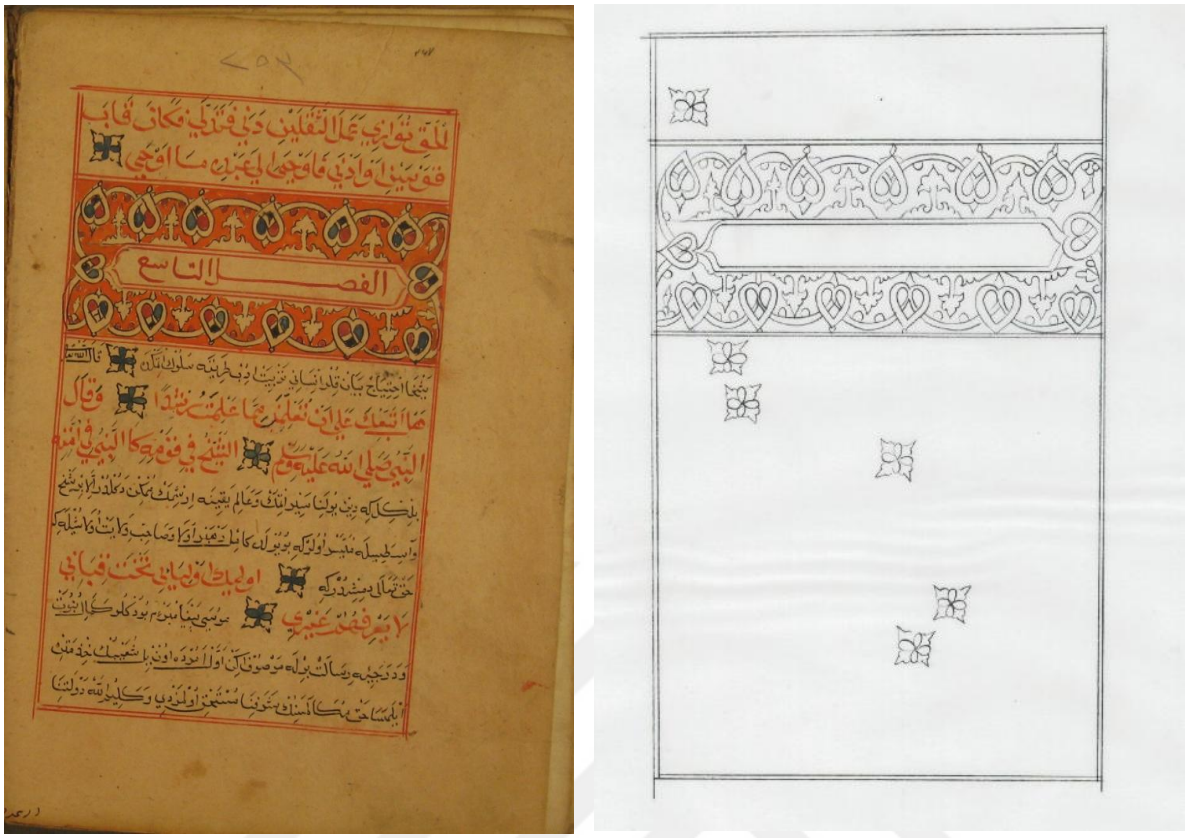
Şekil 118. 127b varağı

127b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desenlerin biri ½ oranında simetrik olan bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşurken diğer koltuk deseni ise bitkisel ve rumîye benzeyen tek bir dal ile kenarlarda bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili ve turuncu zemin üzerine mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 127b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, turuncu, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 127b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 118*).

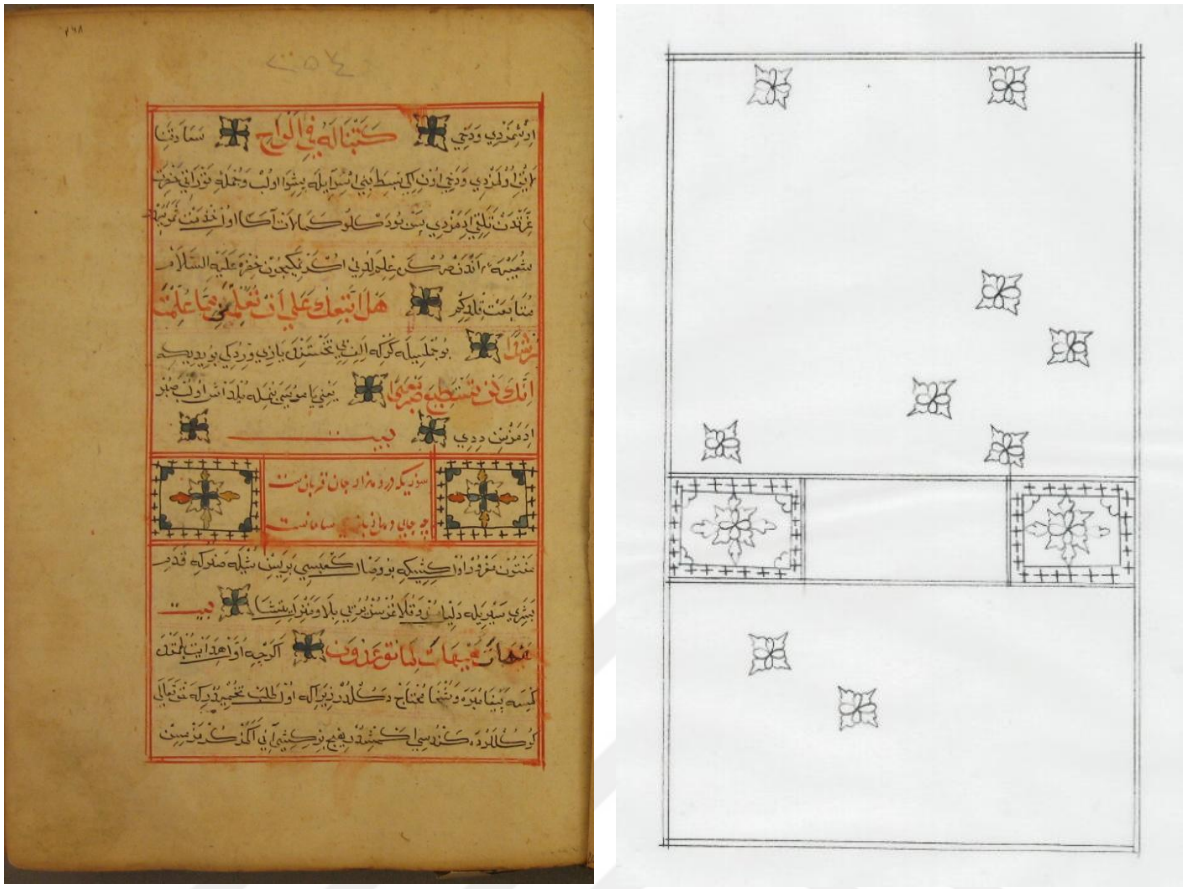
Şekil 119. 128a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 128a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen küçük detaylar dışında birbiriyle benzerlik gösteren bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, siyah, kırmızı, turuncu, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 128a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 119*).

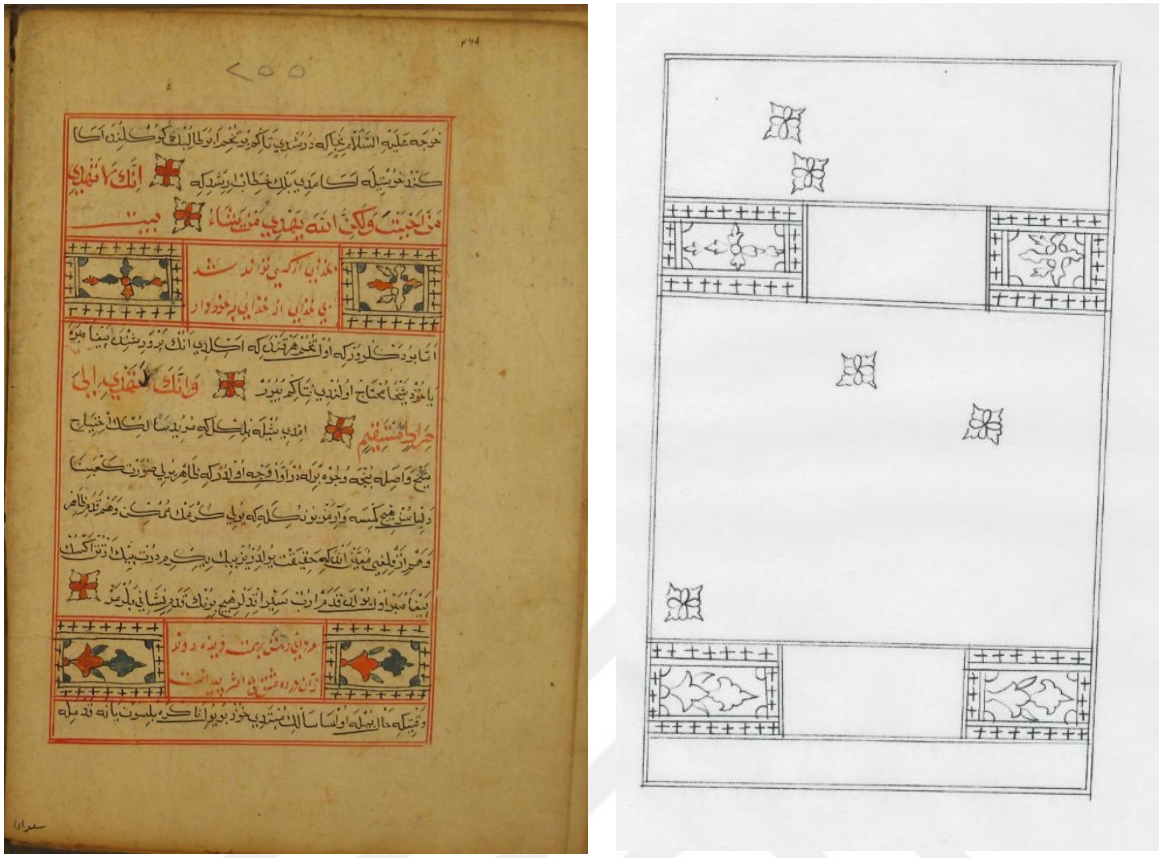
Şekil 120. 128b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 128b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezemenin ortasındaki yazı cetvelle sınırlandırılmış olup etrafında simetrik olan bitkisel ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu(kırmızı) zemin üzerine mavi, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 128b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 120*).

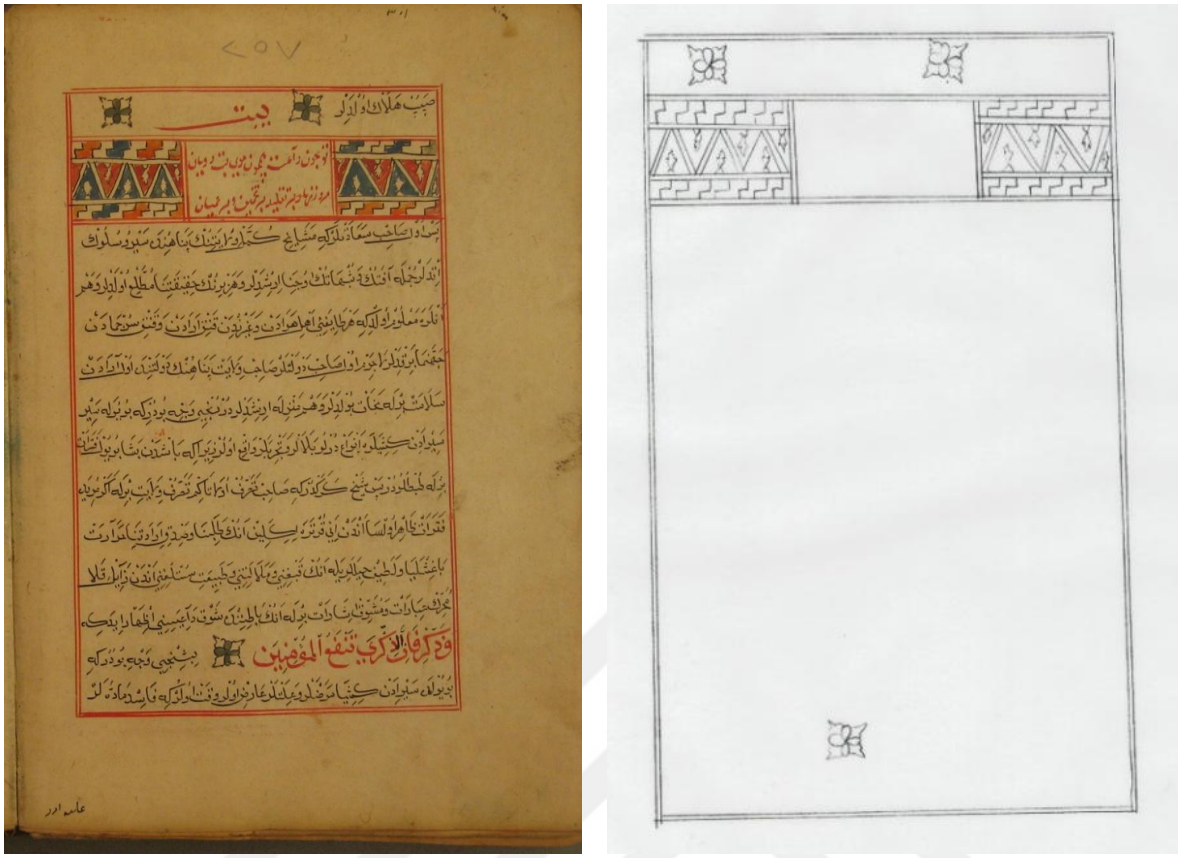
Şekil 121. 129a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 129a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 129a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 121*).

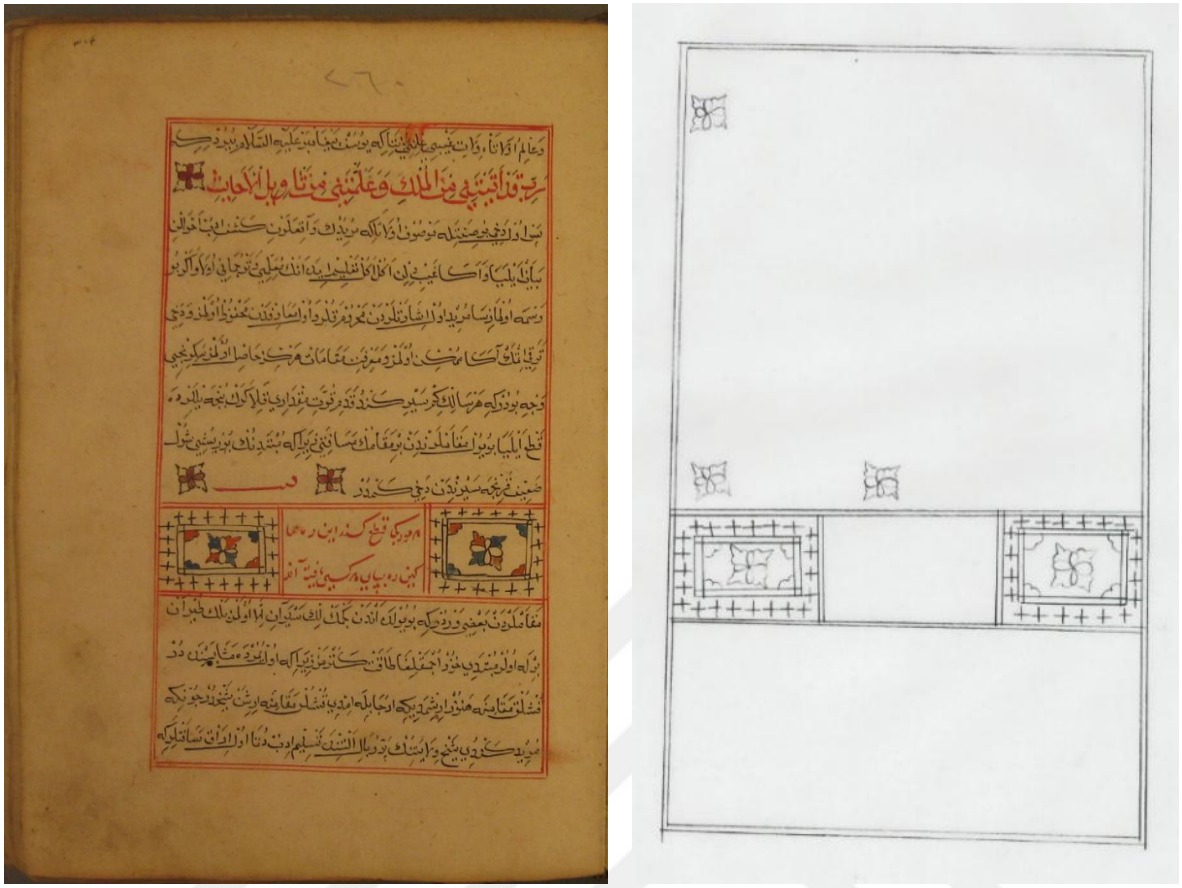
Şekil 122. 129b varağı

129b varağının üst iki adet ve altta iki adet cetvelle sınırlandırılmış koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu, mavi kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 129b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 122).*

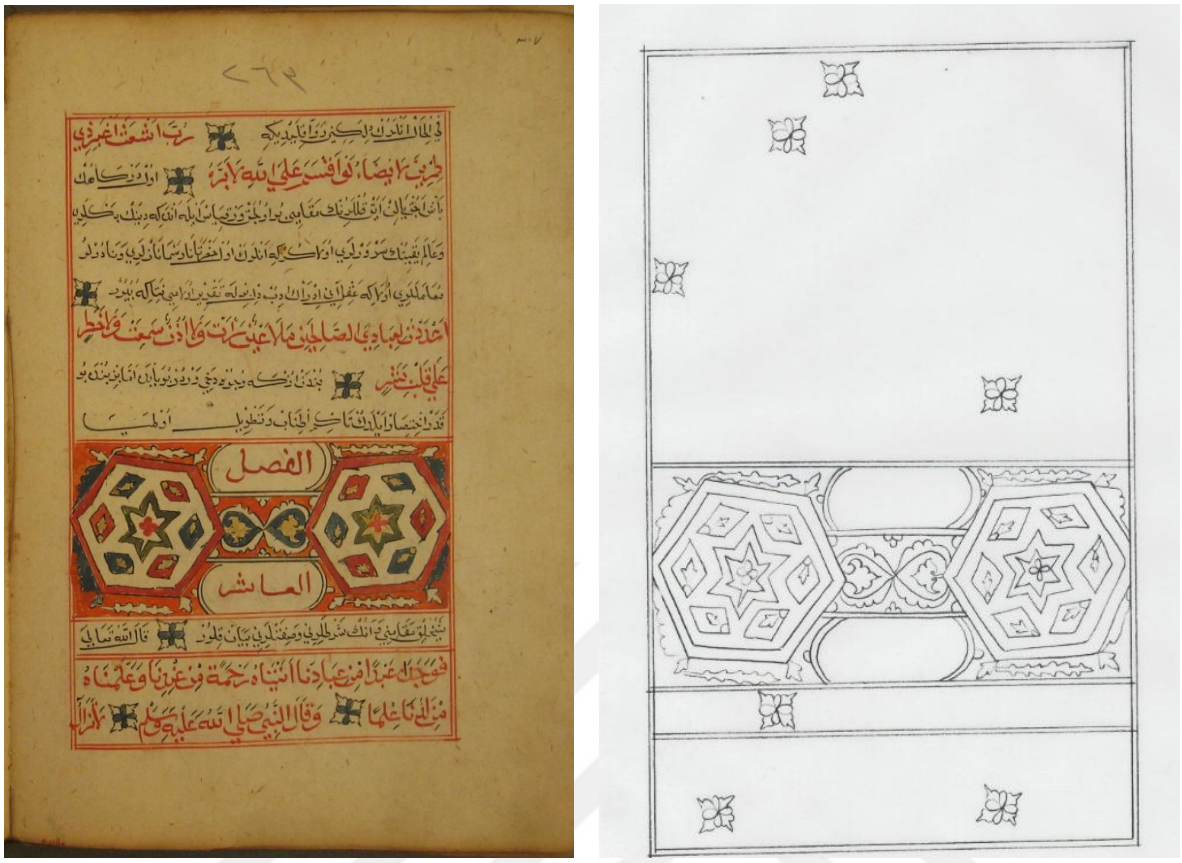
Şekil 123. 130b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 130b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen geometrik desen olarak benzerlik gösterir fakat çizim ve renklendirmede ufak farklılıklar bulunmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı, turuncu ve yeşil rengi kullanılmıştır. 130b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 123).*

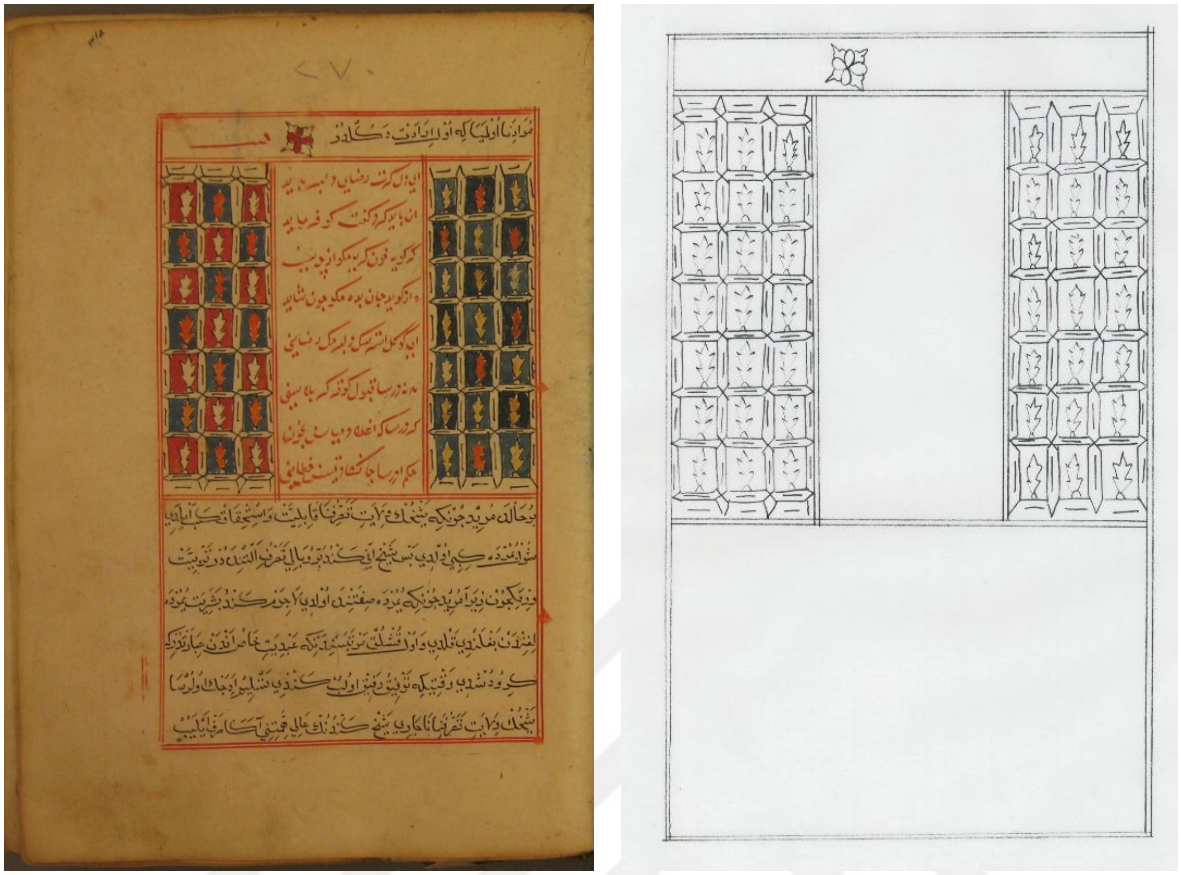
Şekil 124. 132a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 132a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme simetrik olan bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, turuncu, altındır. 132a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 124).*

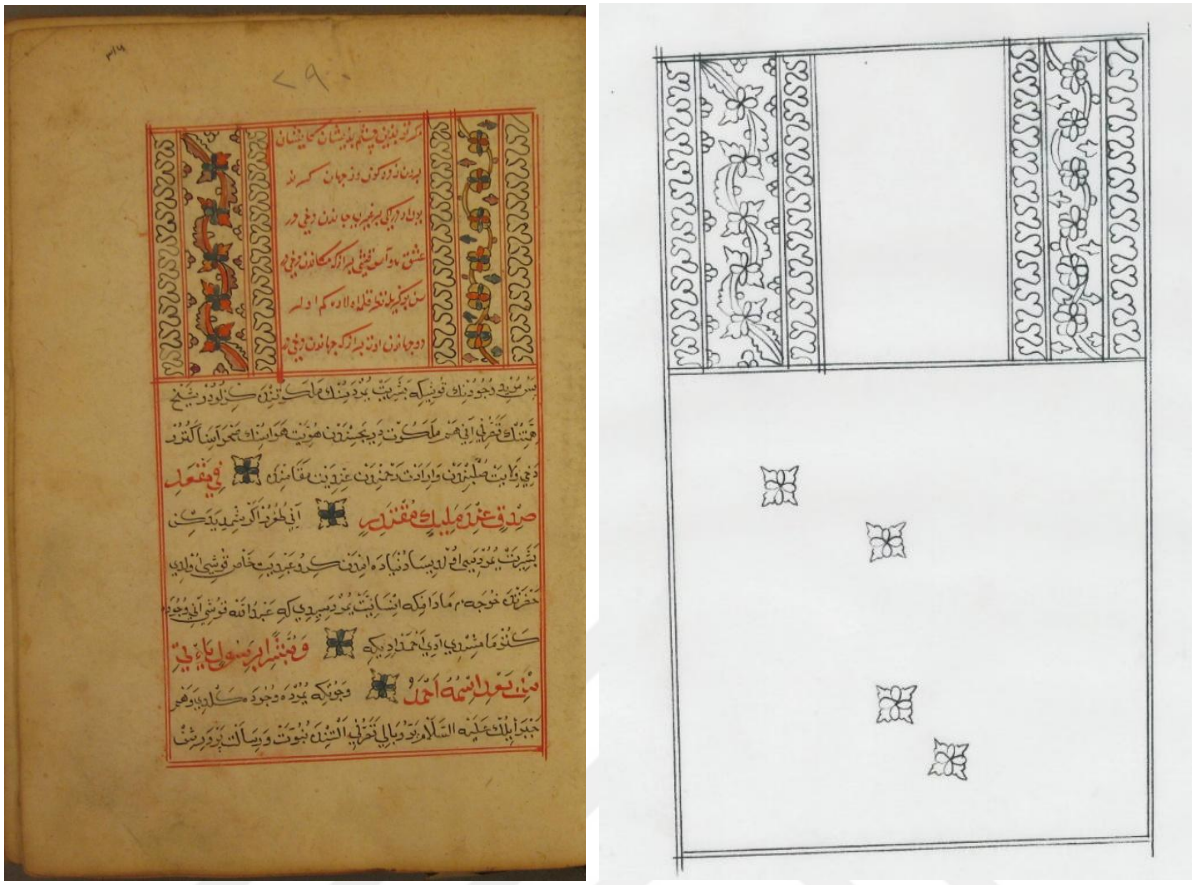
Şekil 125. 133b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 133b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezemeden oluşmaktadır. Genel olarak ½ oranında simetrik olan bezeme bitkisel ve iki adet altıgen form ve yıldıza benzeyen geometrik kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu zemin üzerine kırmızı, mavi yeşil, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 133b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 125).*

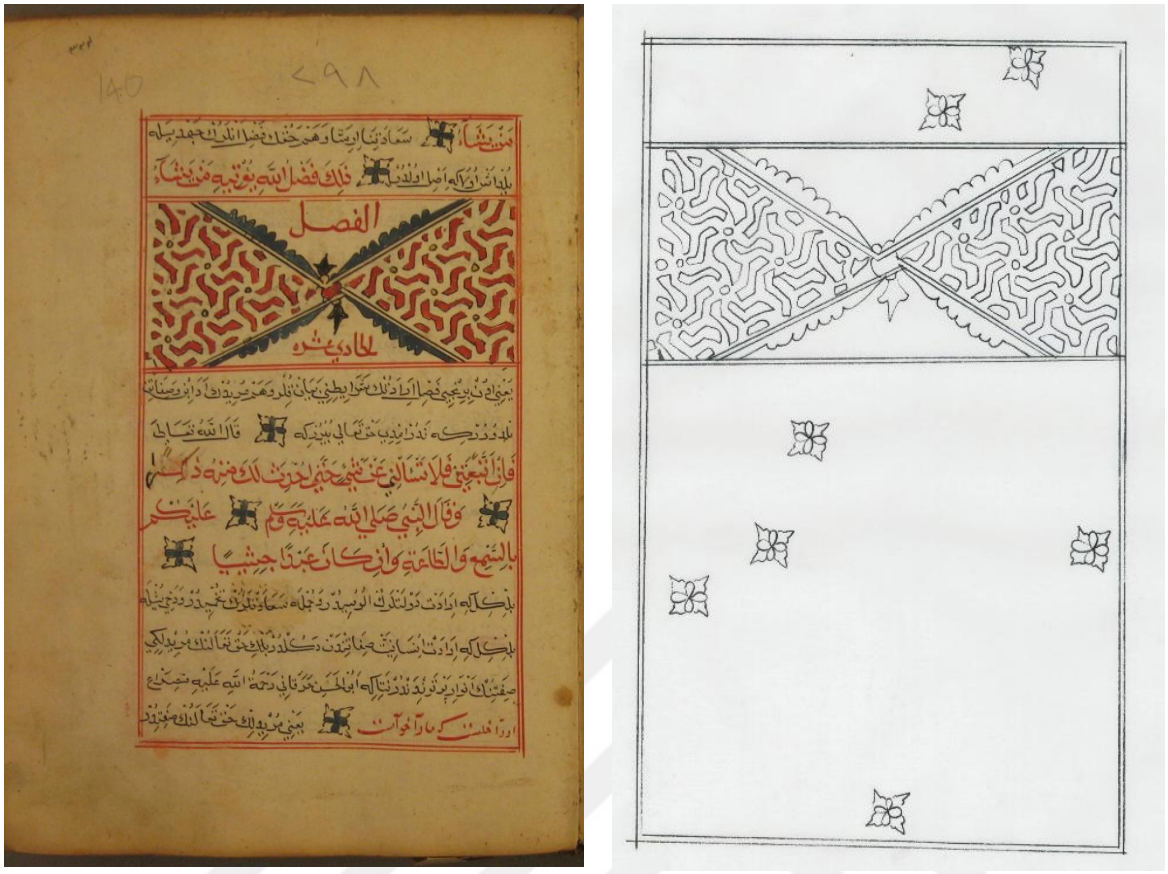
Şekil 126. 137a varağı

137a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ulama olan bitkisel ve geometrik formların oluşturulduğu bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(turuncu), mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 137a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 126).*

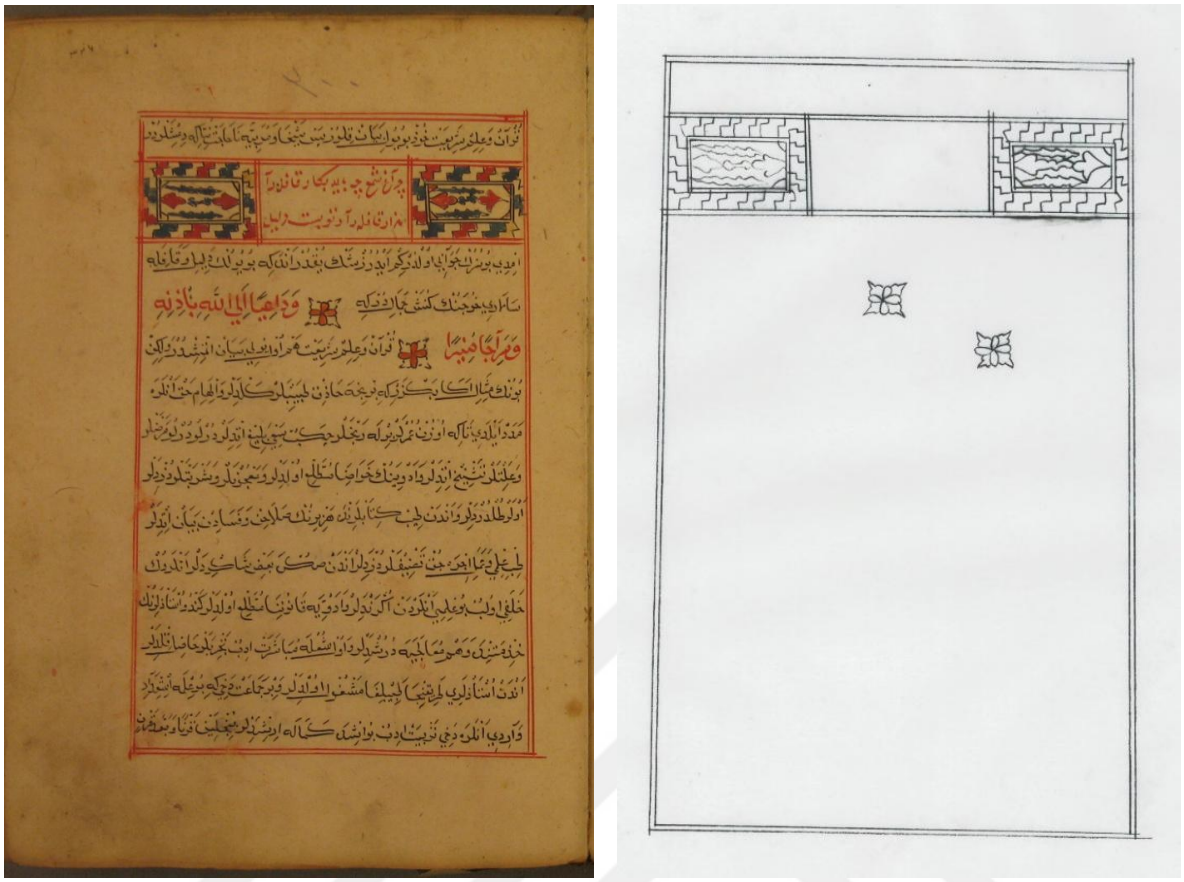
Şekil 127. 138a varağı

138a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen tek dal üzerine bitkisel ve rumîye benzeyen motifler kullanılarak tamamlanmış birbirinden farklı desenlerdir fakat bezemenin her iki yanına cetvel çekilmiş bordürler benzerlik göstermektedir. Kullanılan renkler; mavi, altın, turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 138a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 127).*

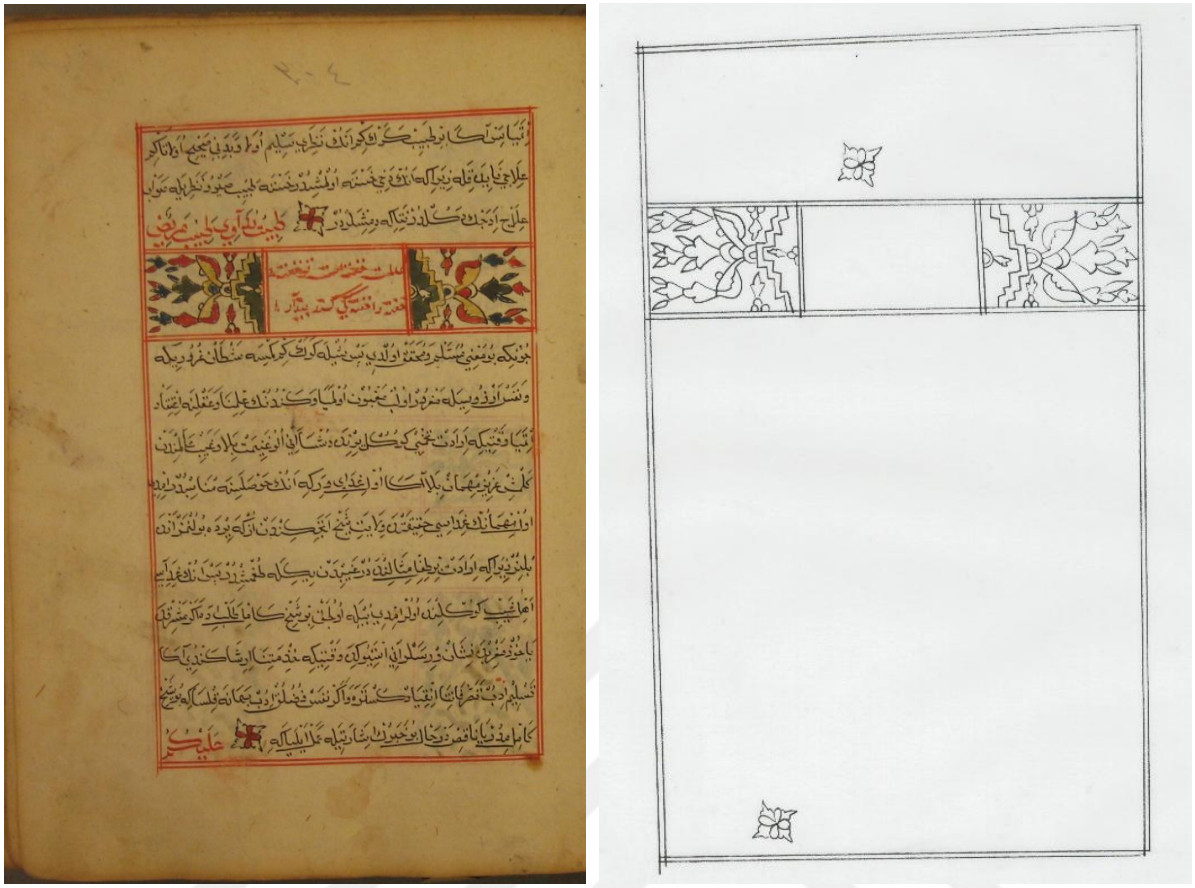
Şekil 128. 142a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 142a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan ve geometrik bir forma benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi ve siyah kullanılmıştır. 142a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 128).*

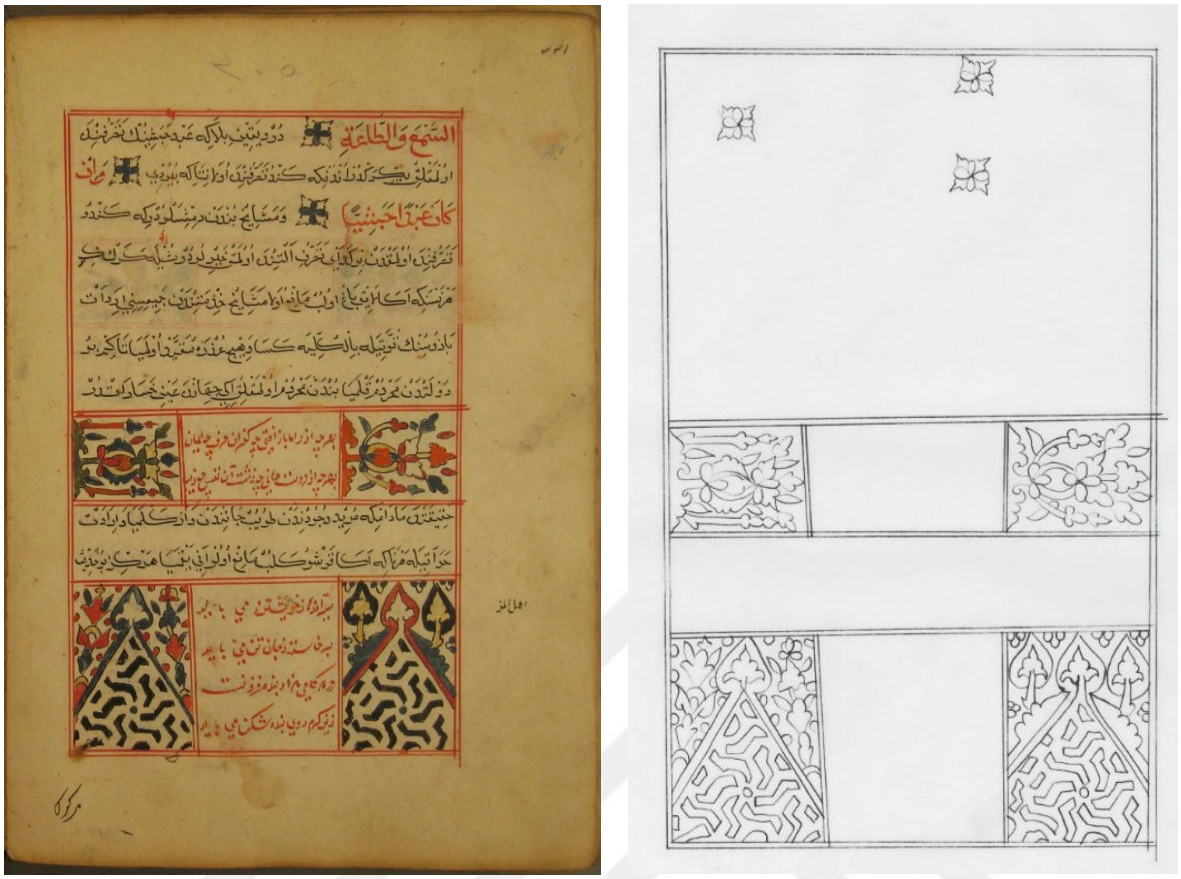
Şekil 129. 143a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 143a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan desenin cetveli geometrik iç desen ise bitkisel bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi ve altın kullanılmıştır. 143a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 129).*

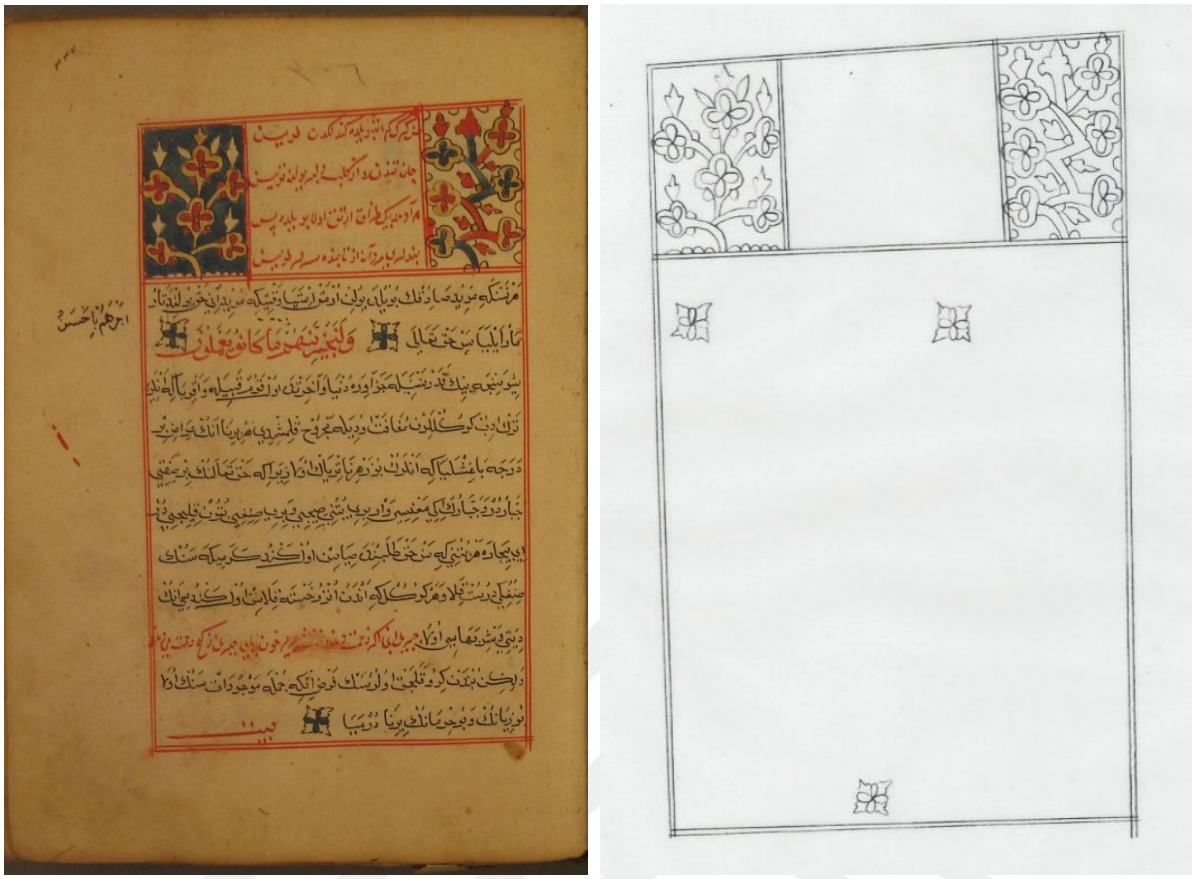
Şekil 130. 145a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 145a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan geometrik, bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır Kullanılan renkler; kırmızı, mavi, yeşil ve altın kullanılmıştır. 145a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 130).*

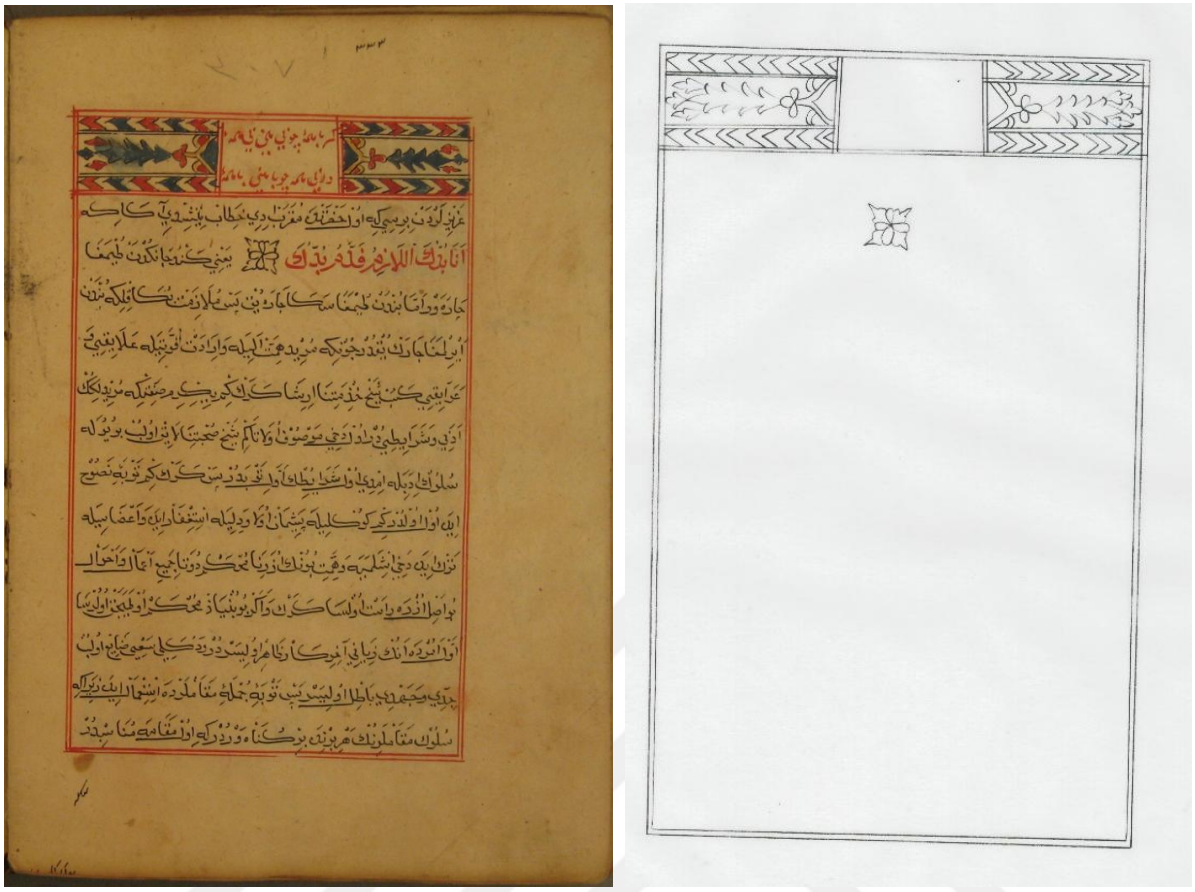
Şekil 131. 145b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 145b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik ve birbirinden farklı olan bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; turuncu, kırmızı, mavi, yeşil, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 145b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır. 145b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezemelerden sağ taraf da olan ½ oranında simetrik olan bitkisel, geometrik, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Sol köşedeki koltuk bezemesi ise bitkisel, geometrik, rumî ve tepeliğe benzeyen farklı bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 145b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 131).*

Şekil 132. 146a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 146a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk bezemesi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme serbest dalların uçlarına penç, tepelik ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 146a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 132).*

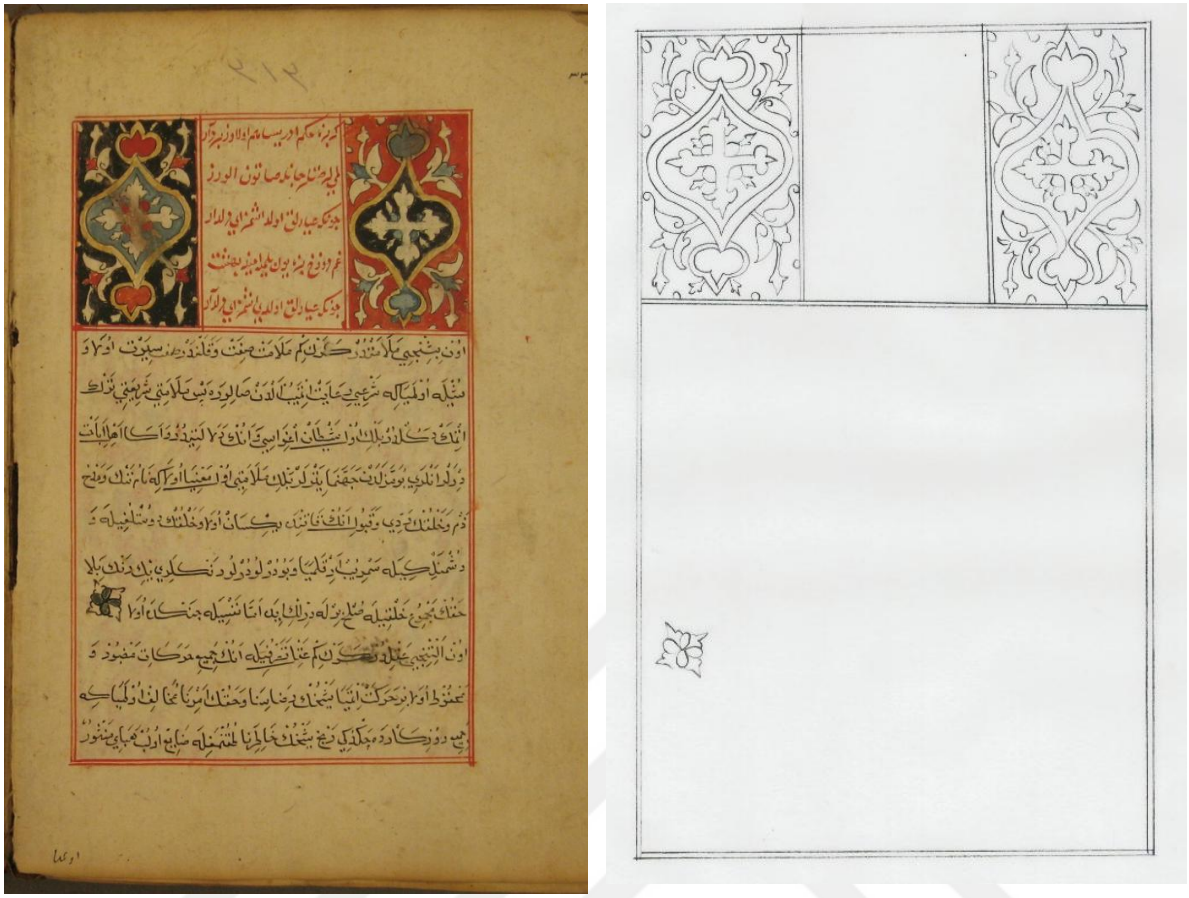
Şekil 133. 146b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 146b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik ve aynı bezemelerdir. Bu bezemeler geometrik ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kağıdın orijinal zemin renginin üzerine mavi, kırmızı ve altındır. 146b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 133).*

Şekil 134. 149a varağı

149a varağının sağ ve sol kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen bezeme bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme kendi içinde simetrik olup desenleri birbirinden farklı olan rumî ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı ve kağıdın orijinal zemini üzerine mavi, altın ve sülyen kullanılmıştır. 149a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 134).*

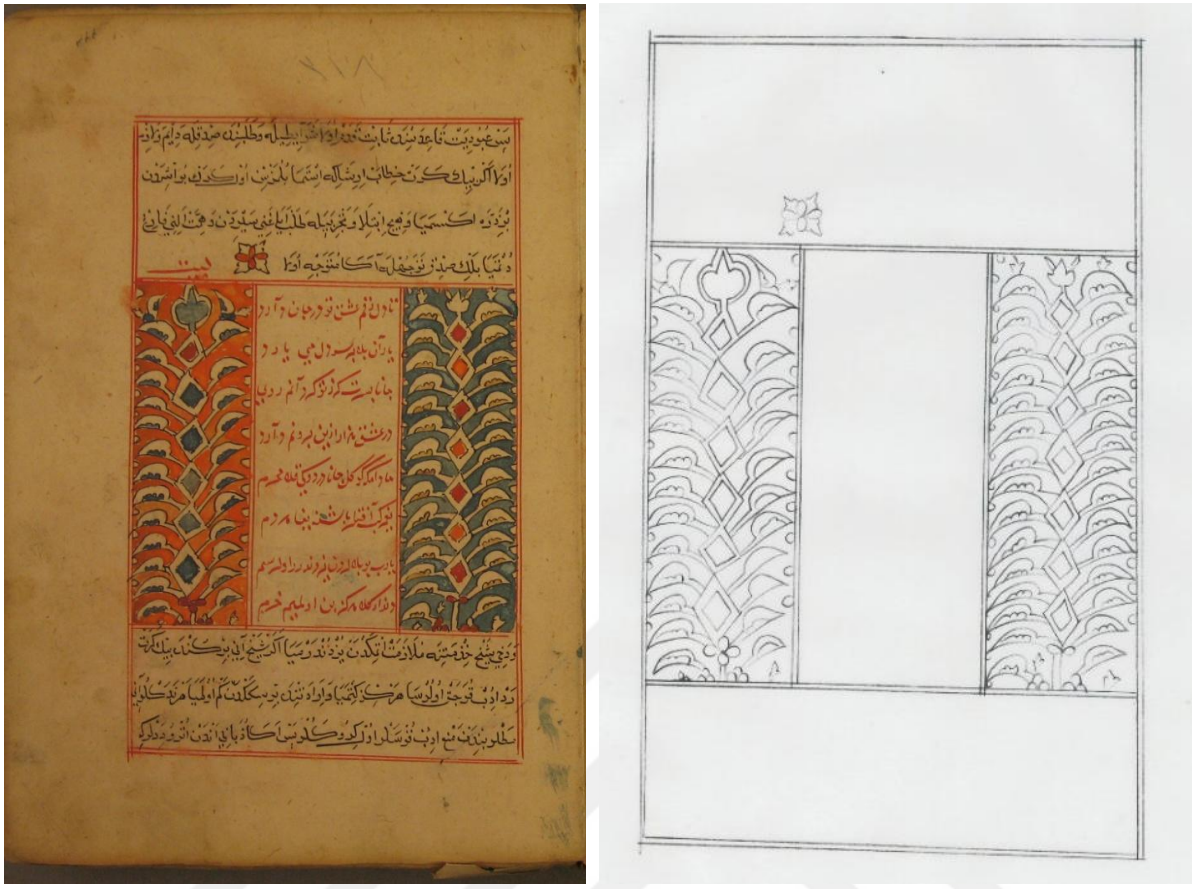
Şekil 135. 149b varağı

149b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olan bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; siyah ve kırmızı zemin üzerine mavi, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 149b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 135).*

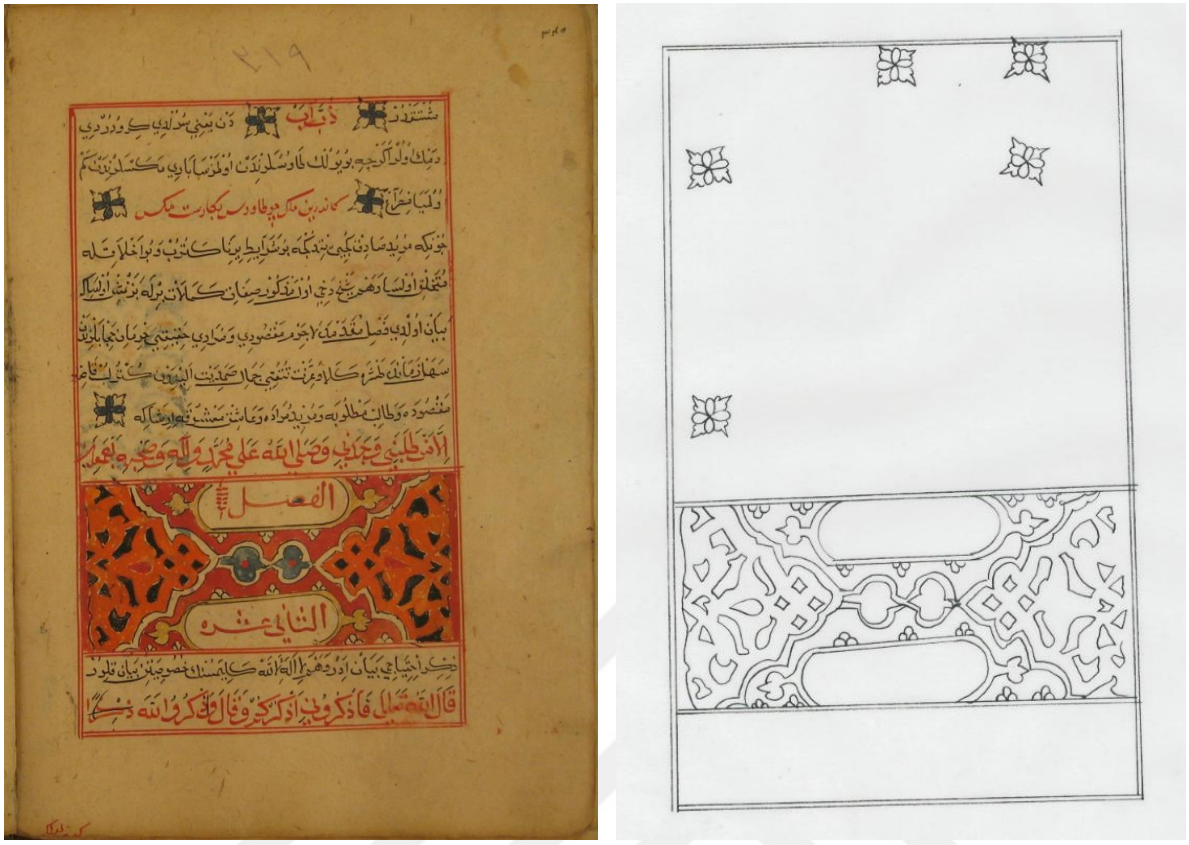
Şekil 136. 151b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 151b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik ve birbirinden farklı olan bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı turuncu ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 151b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 136).*

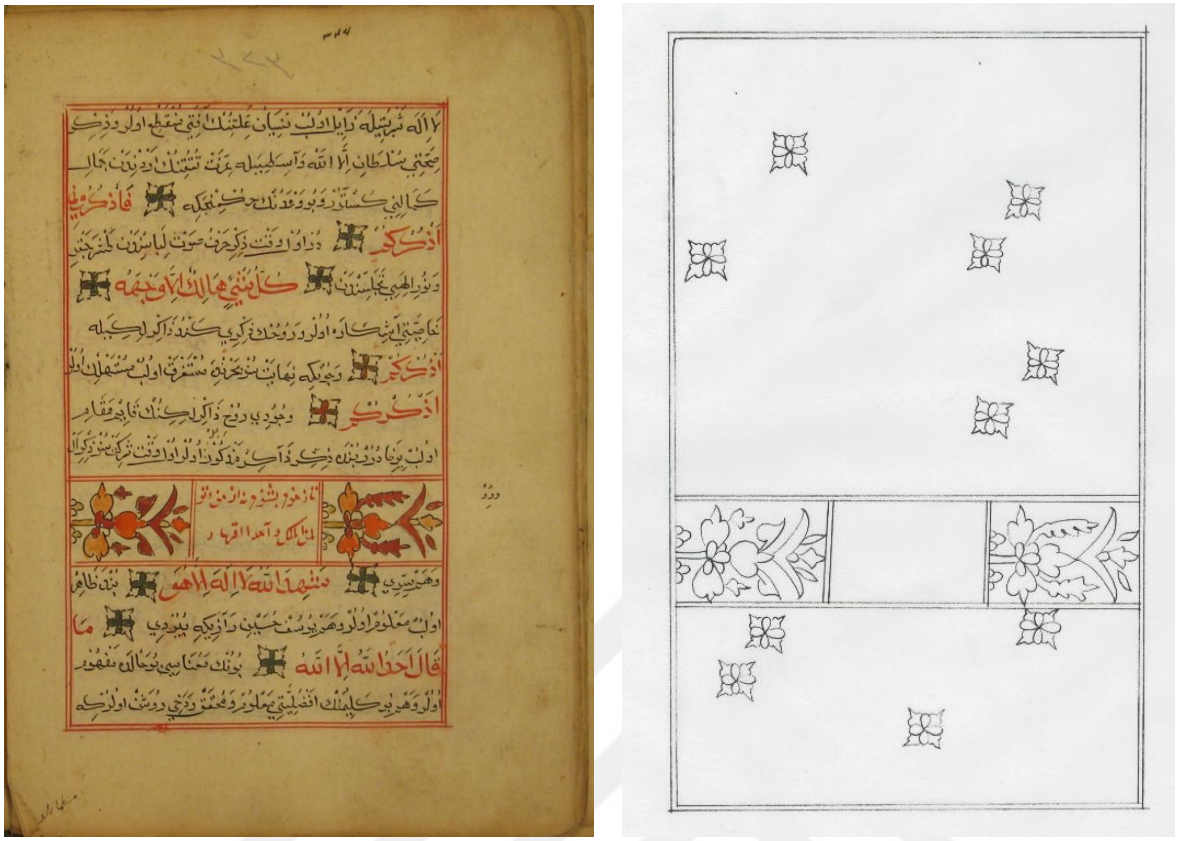
Şekil 137. 152a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 152a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetriktir fakat ufak detaylar ve renklendirmesi farklı olan bitkisel ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi ve turuncu zemin üzerine kırmızı, arlın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 152a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 137).*

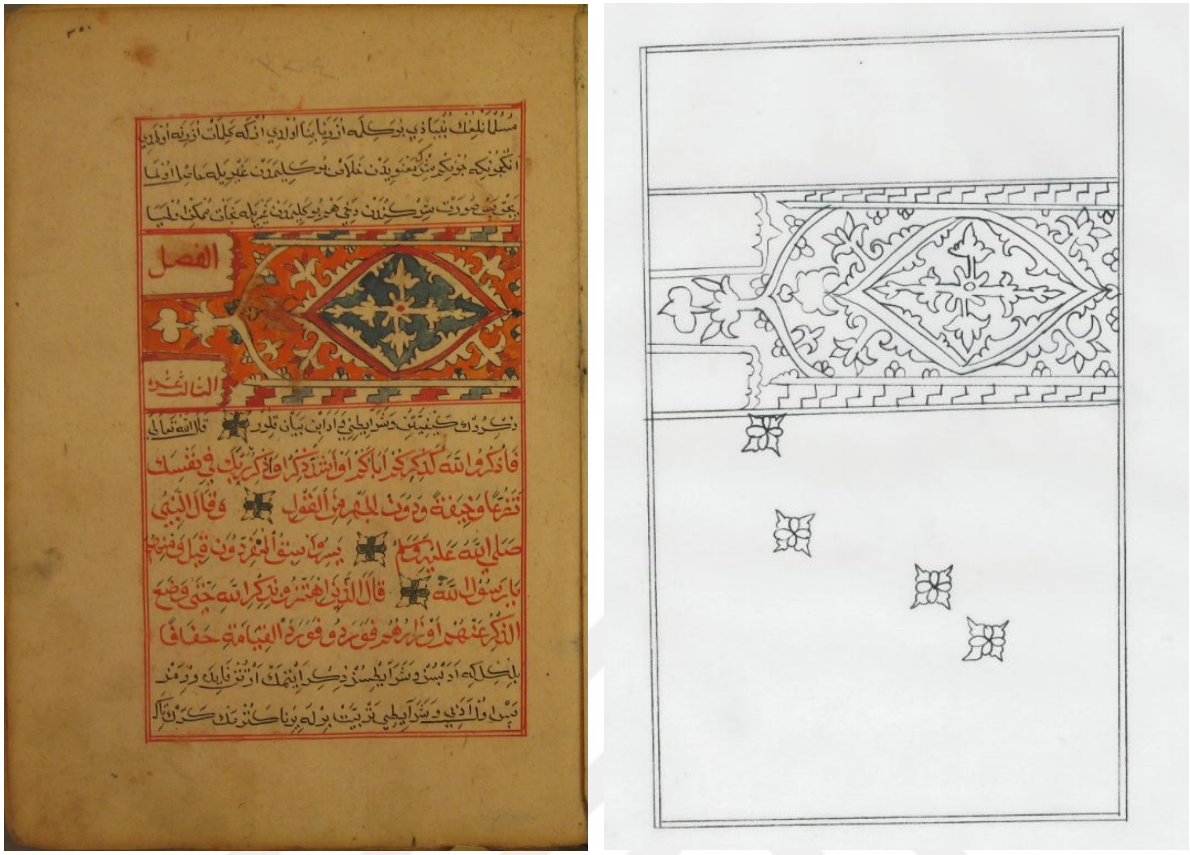
Şekil 138. 152b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 152b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan bitkisel(penç) ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı ve turuncu zemin üzerine mavi, siyah ve altın kullanılmıştır. 152b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 138).*

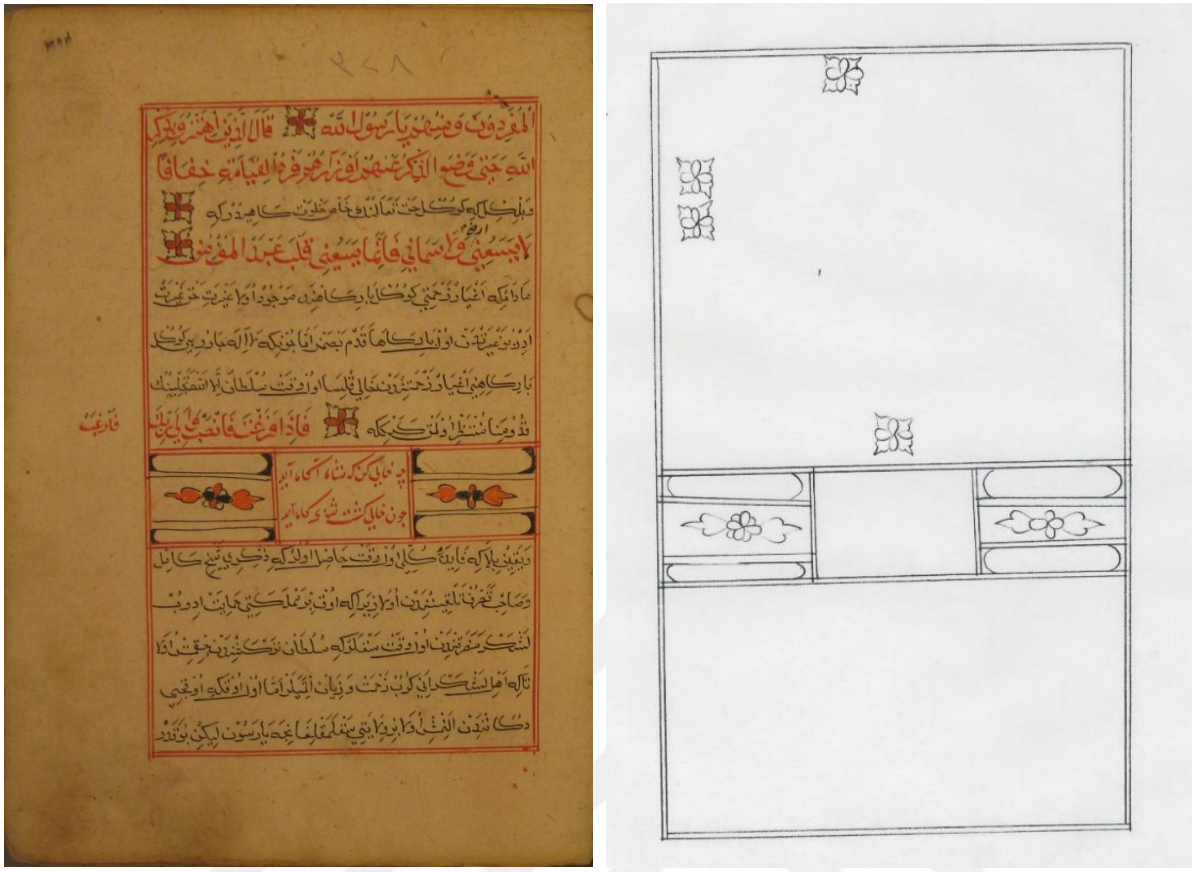
Şekil 139. 154b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 154b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ufak farklılıklar dışında ½ oranında simetrik olan penç, gonca ve rumîye benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; altın, sülyen, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 154b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 139).*

Şekil 140. 155a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 155a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bezeme ½ oranında simetrik olan penç, rumî ve tepeliğe benzeyen mekik formunda bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kompozisyonun her ıki tarafında geçme şeklinde su yolu kullanılmıştır. Kullanılan renkler; zeminde sülyen, mavi, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 155a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 140).*

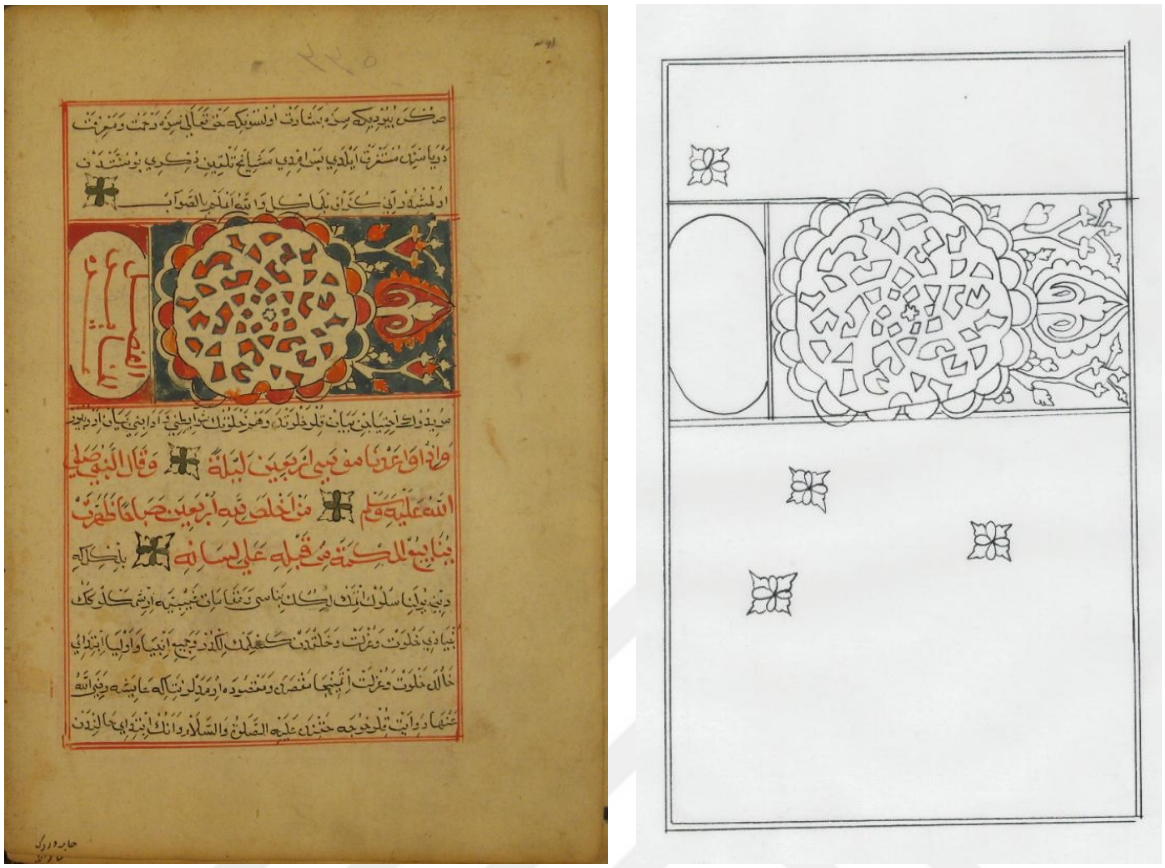
Şekil 141. 157a varağı

Eserin 157a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen simetrik olan penç ve uç gonca motifinden oluşmatadır. Kullanılan renkler; siyah (is mürekkebi), sülyen ve kağıdın orijinal rengidir. 157a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 141).*

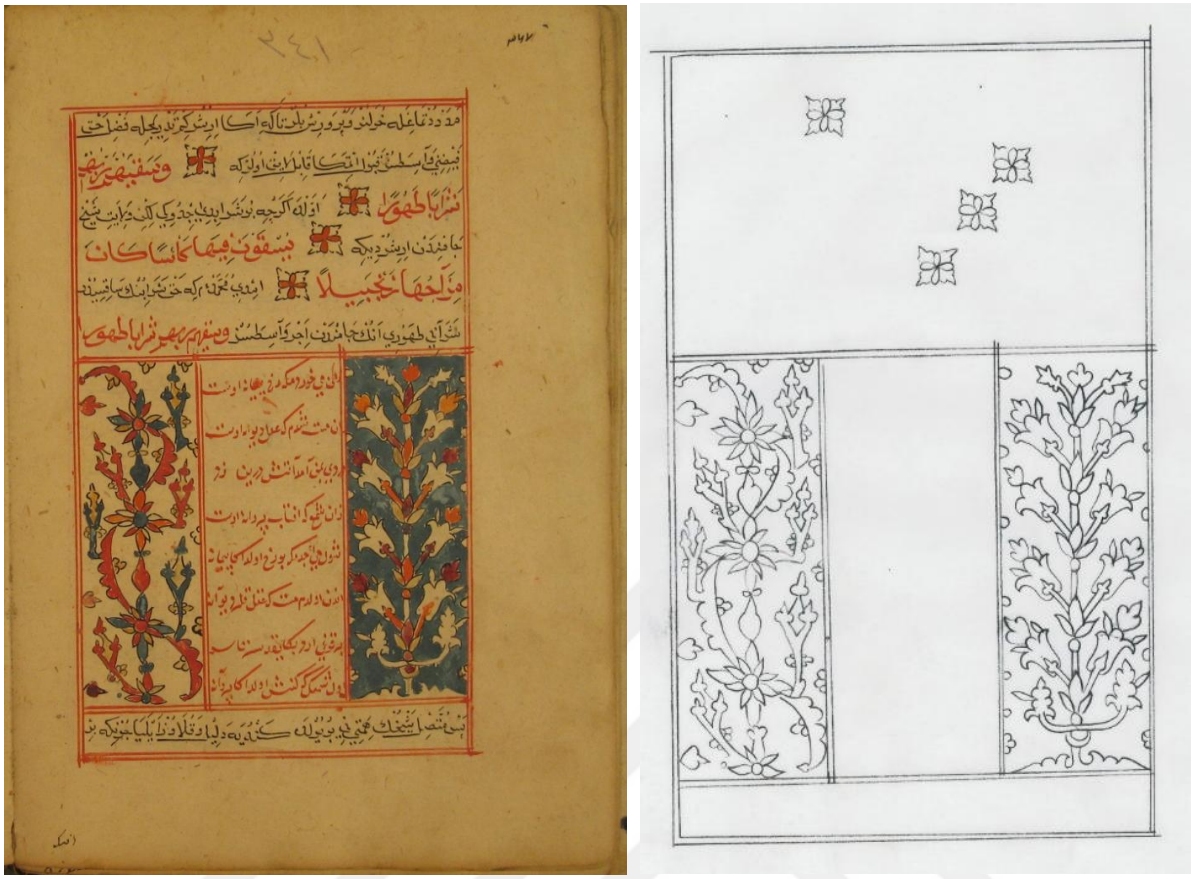
Şekil 142. 157b varağı

157b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bezeme ½ oranında simetrik ve ortasında yazı bulanan rumî ve çeşitli bitkisel motiflere benzeyen tepelik formunda bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı(sülyen), siyah, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 157b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 142).*

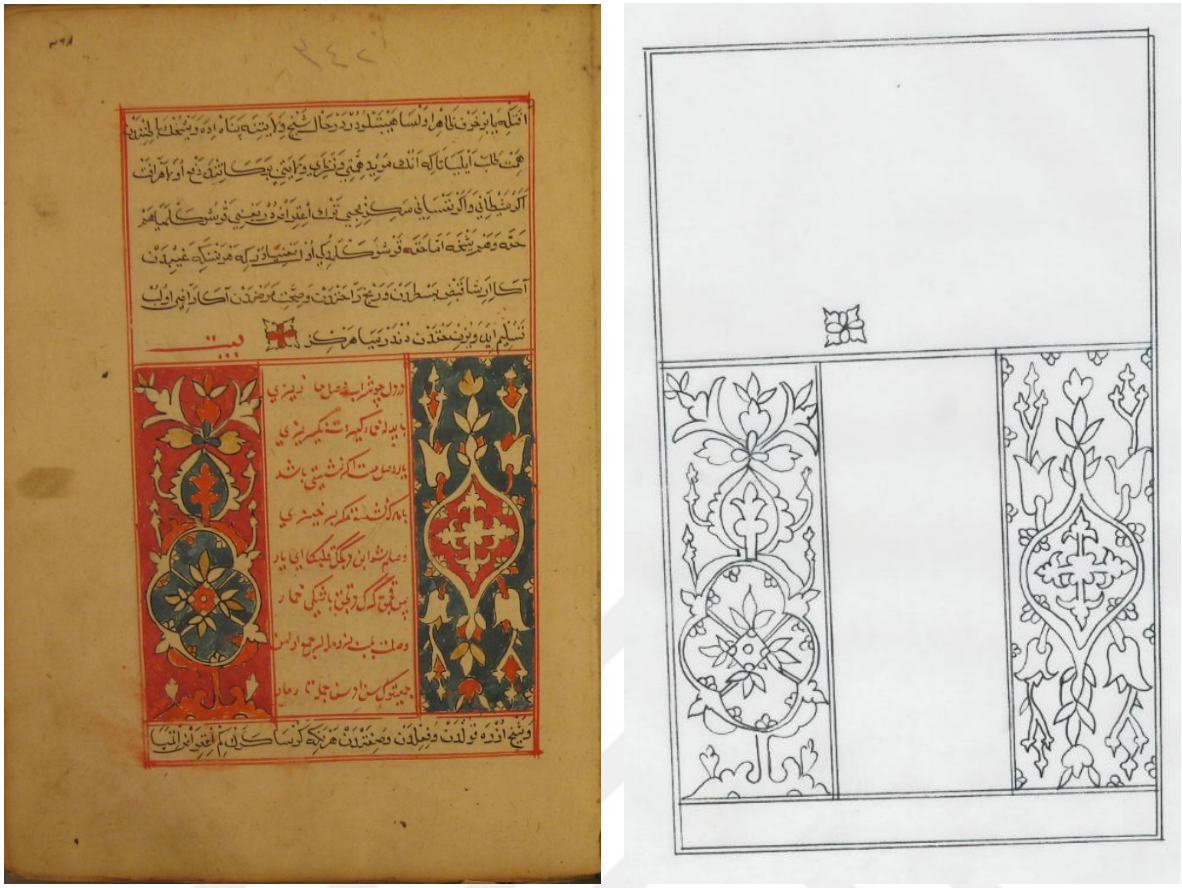
Şekil 143. 160b varağı

160b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bezeme ½ oranında simetrik olan madalyon formunun kullanıldığı dallarda bitkisel ve tepeliğe benzeyen motiflerin kullanıldığı bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 160b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 143).*

Şekil 144. 163b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 163b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desenin biri ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Sol alandaki bezeme ise bitkisel ve rumîye benzeyen serbest kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı(bordo), altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 163b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 144).*

Şekil 145. 164a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 164a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki bezeme ½ oranında simetrik olan ve ikisinde ortasında mekik ve şems formu bulunan bitkisel, rumî ve tepeliğe benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı, altın, kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 164a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 145).*

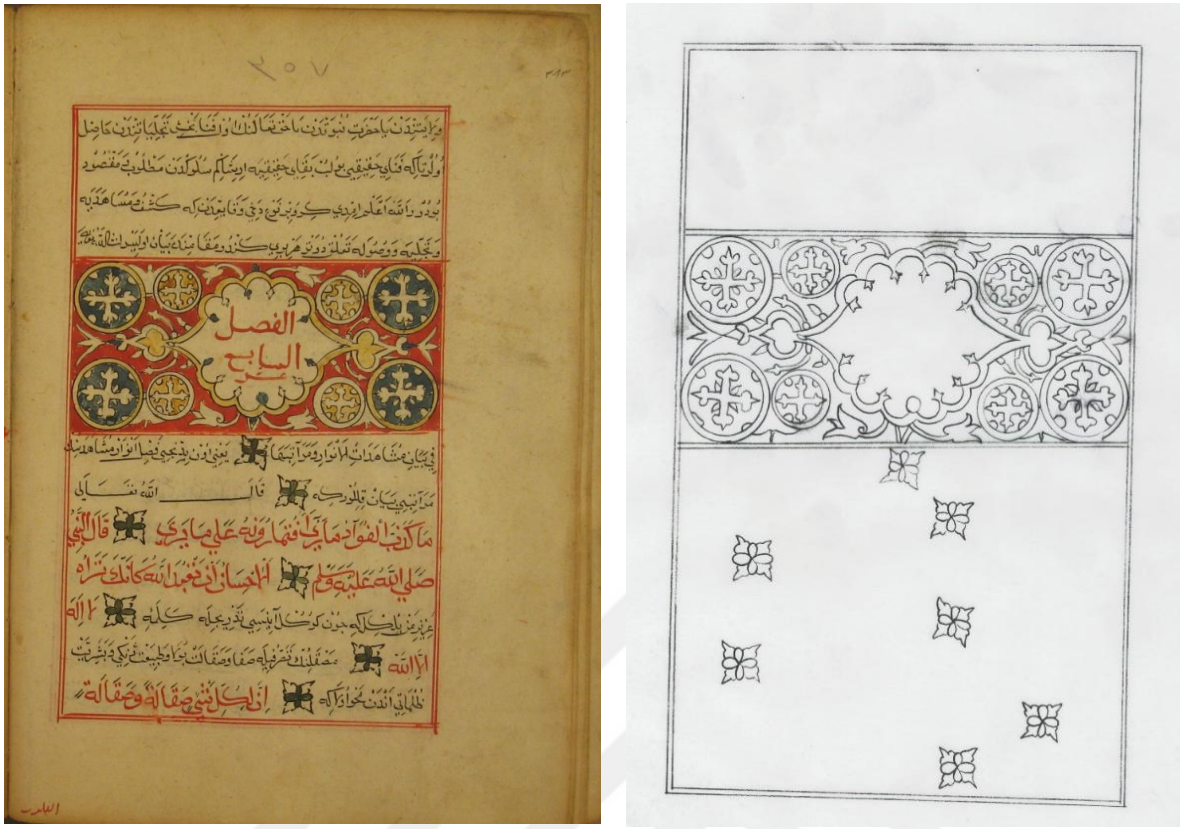
Şekil 146. 165b varağı

165b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan rumî, tepelik, penç ve yaprak motifine benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, yeşil, kırmızı, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 165b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 146).*

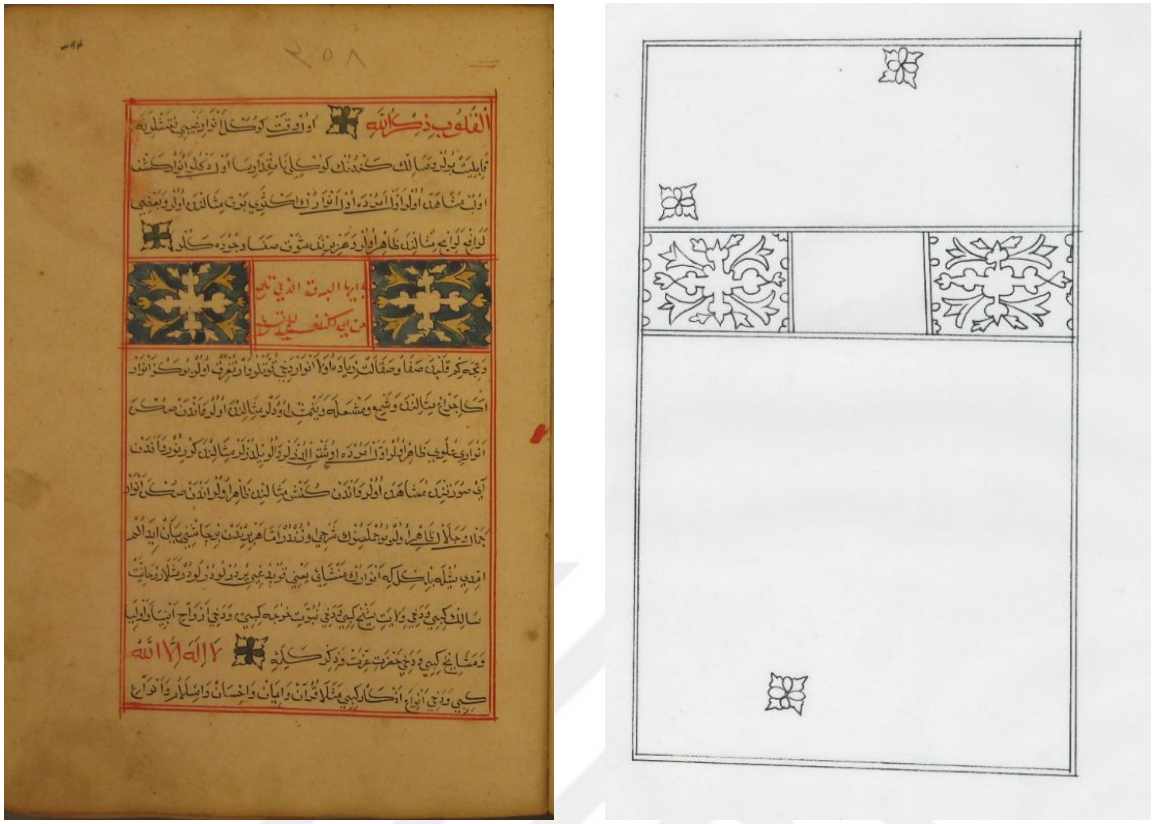
Şekil 147. 169a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 169a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki bezeme ½ oranında simetrik olan fakat bazı desen farlılıkları bulunan bitkisel ve tepeliğe benzeyen motiflerden oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, kırmızı, sülyen, siyah, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 169a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 147).*

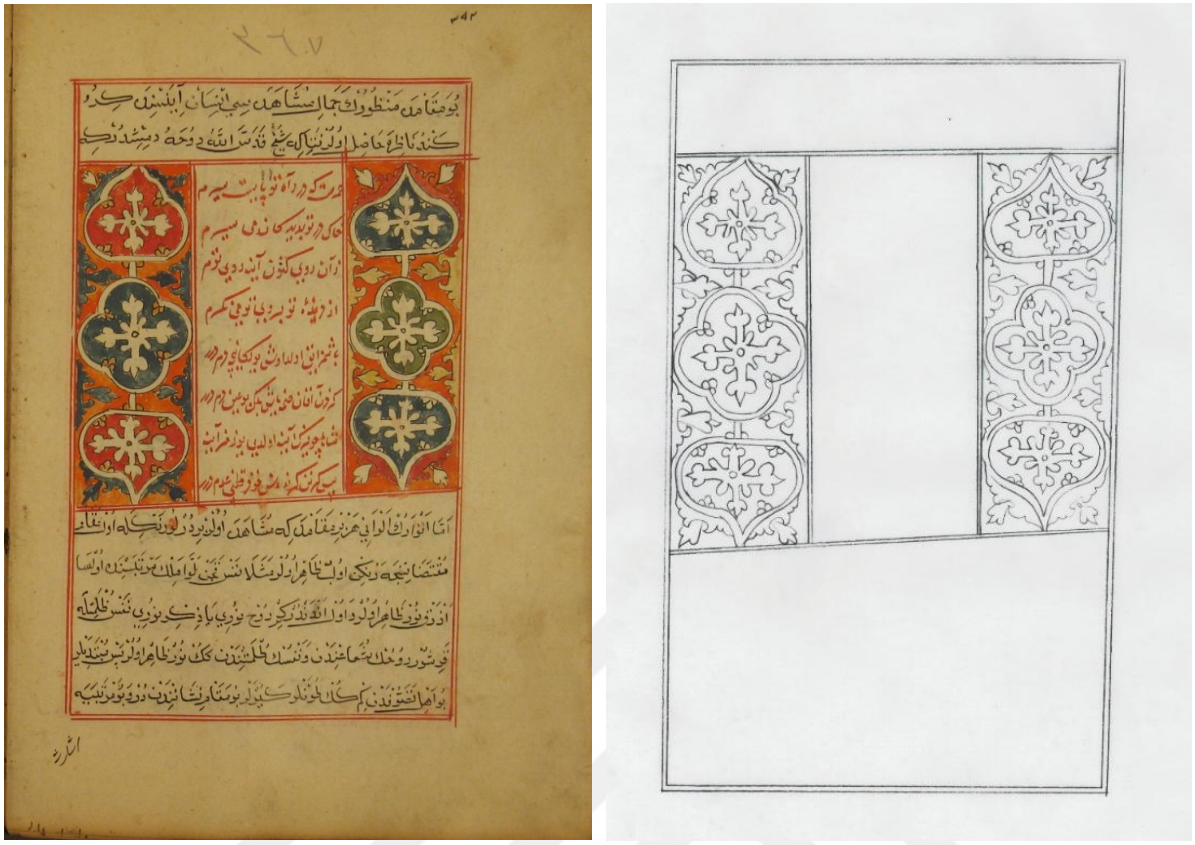
Şekil 148. 171b varağı

171b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan daire şablonlar kullanılarak rumî, tepelik ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 171ba varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 148).*

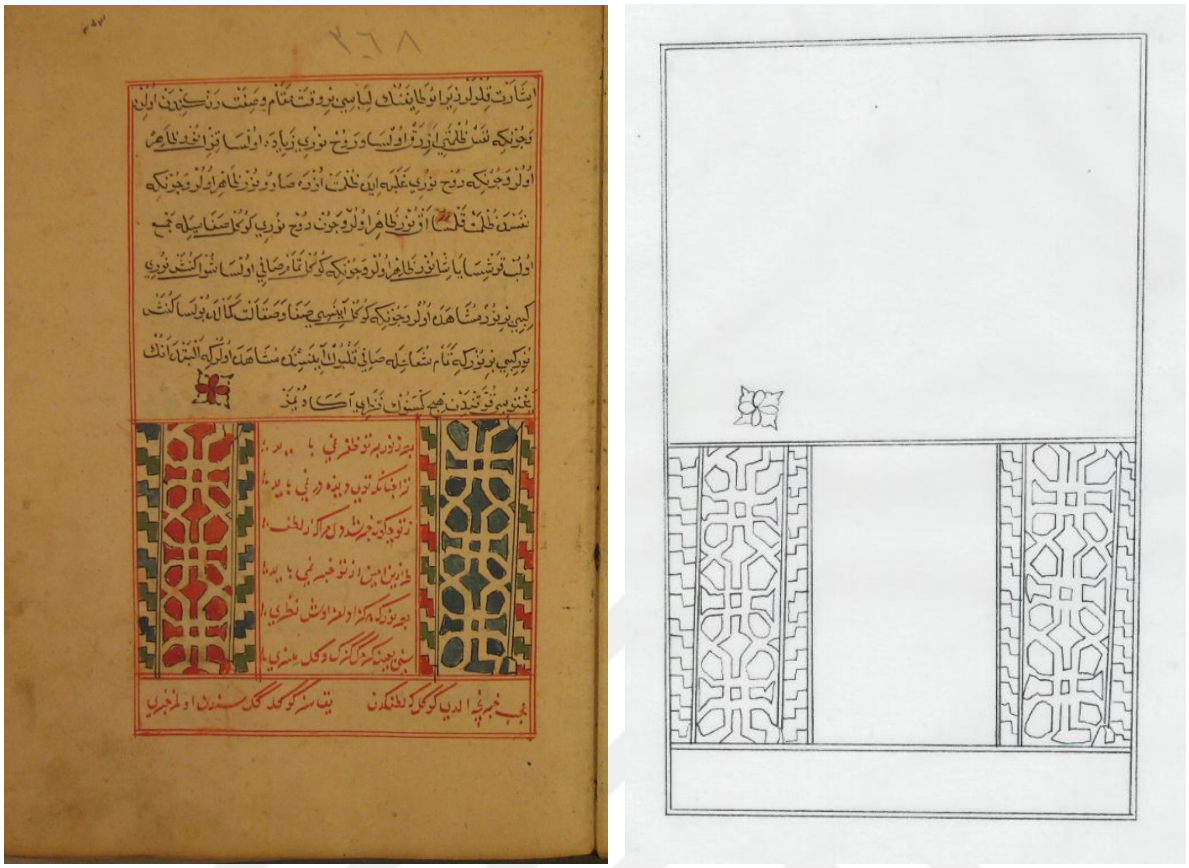
Şekil 149. 172a varağı

172a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu koltuk bezemeler ¼ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 172a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 149).*

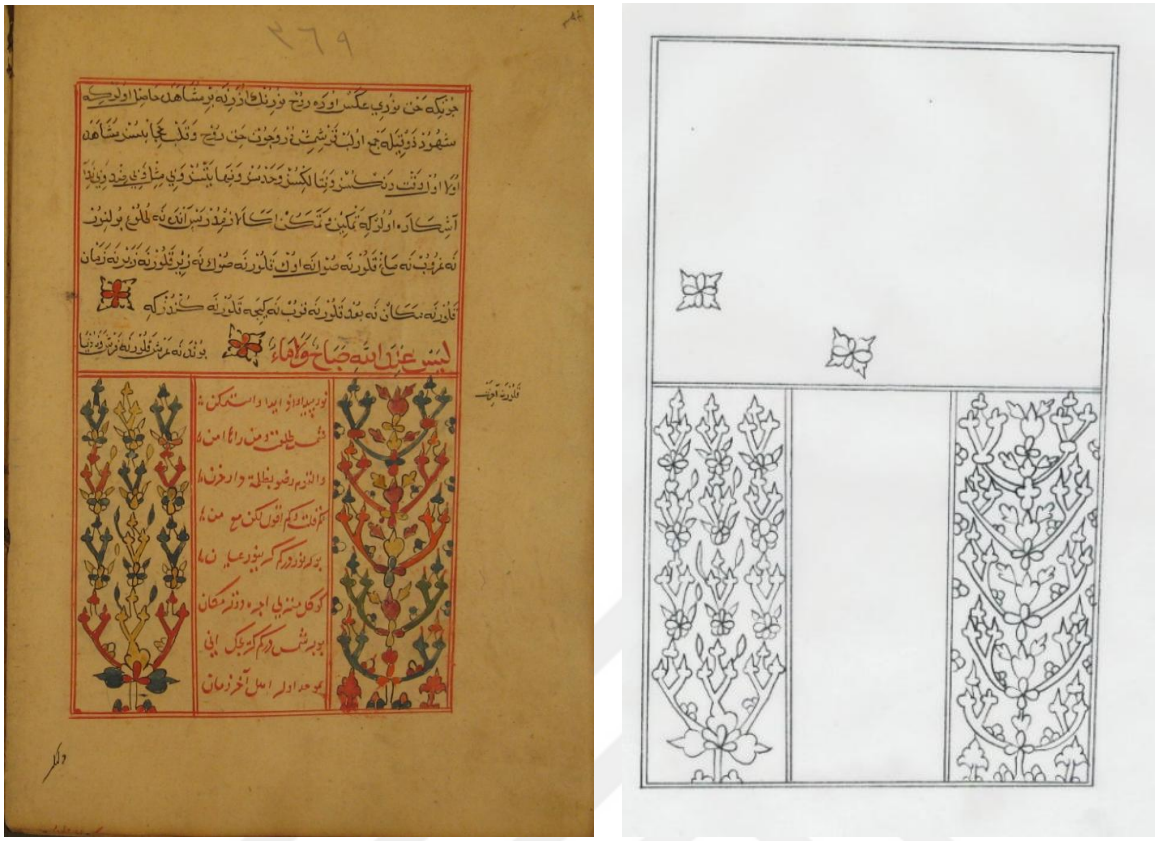
Şekil 150. 176b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 176b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik ve ufak çizim detayları dışında aynı olan bitkisel ve tepeliğe benzeyen motiflerin kullanıldığı bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi, yeşil, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 176b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 150).*

Şekil 151. 177a varağı

177a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki tezhip ulama tekniğimde olup geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi, yeşil, kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 177a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 151).*

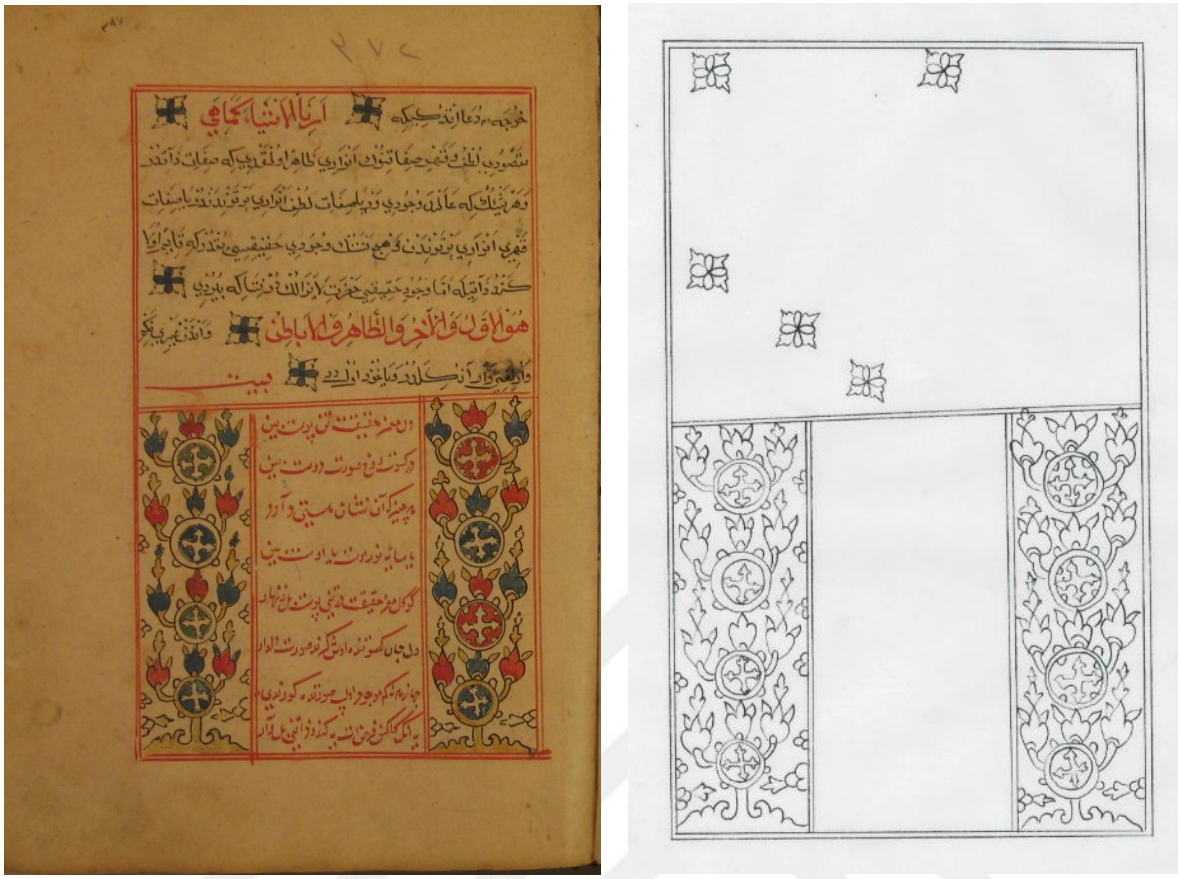
Şekil 152. 177b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 177b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik ve birbirinden farklı olan bu koltuk tezhipleri tepelik ve dallarda bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi, yeşil, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 177b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 152).*

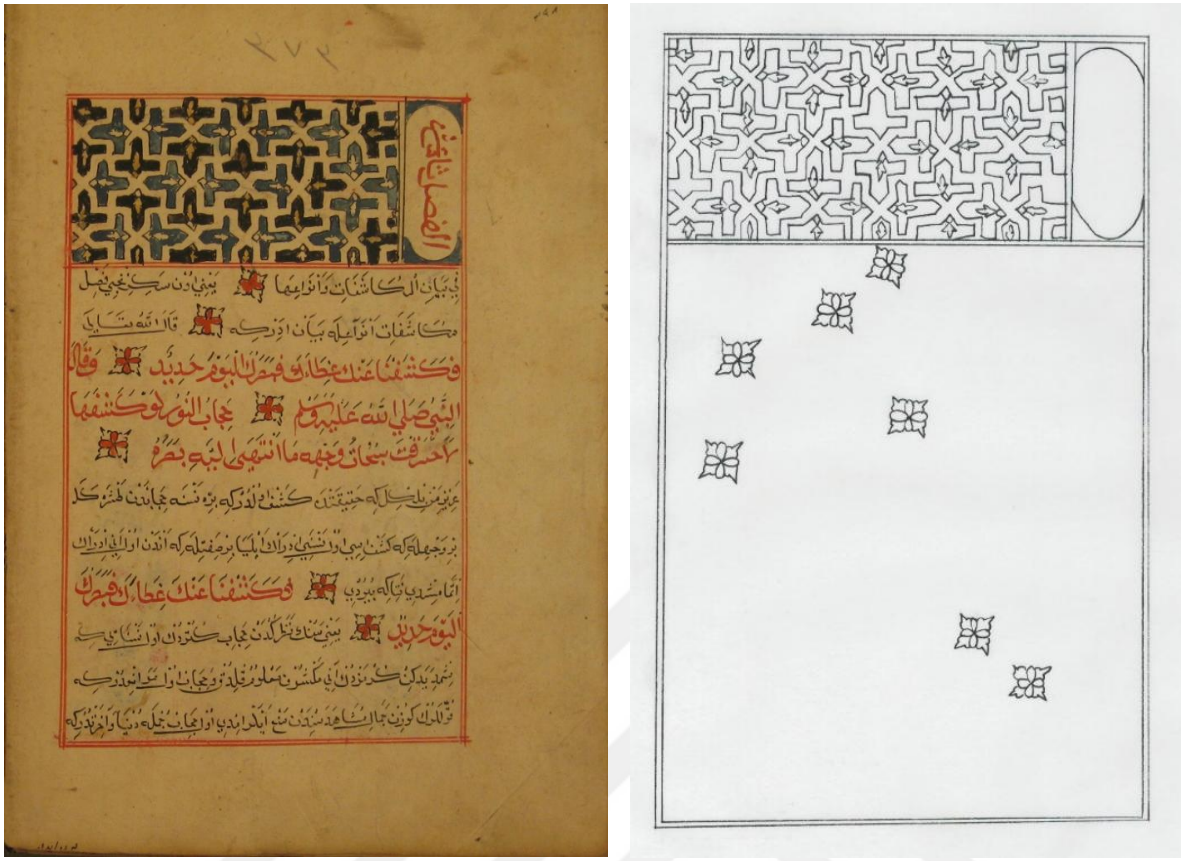
Şekil 153. 178a varağı

178a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik ve birbirinden farklı olan desen madalyon formu,tepelik ve dallarda bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. . Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 178a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 153).*

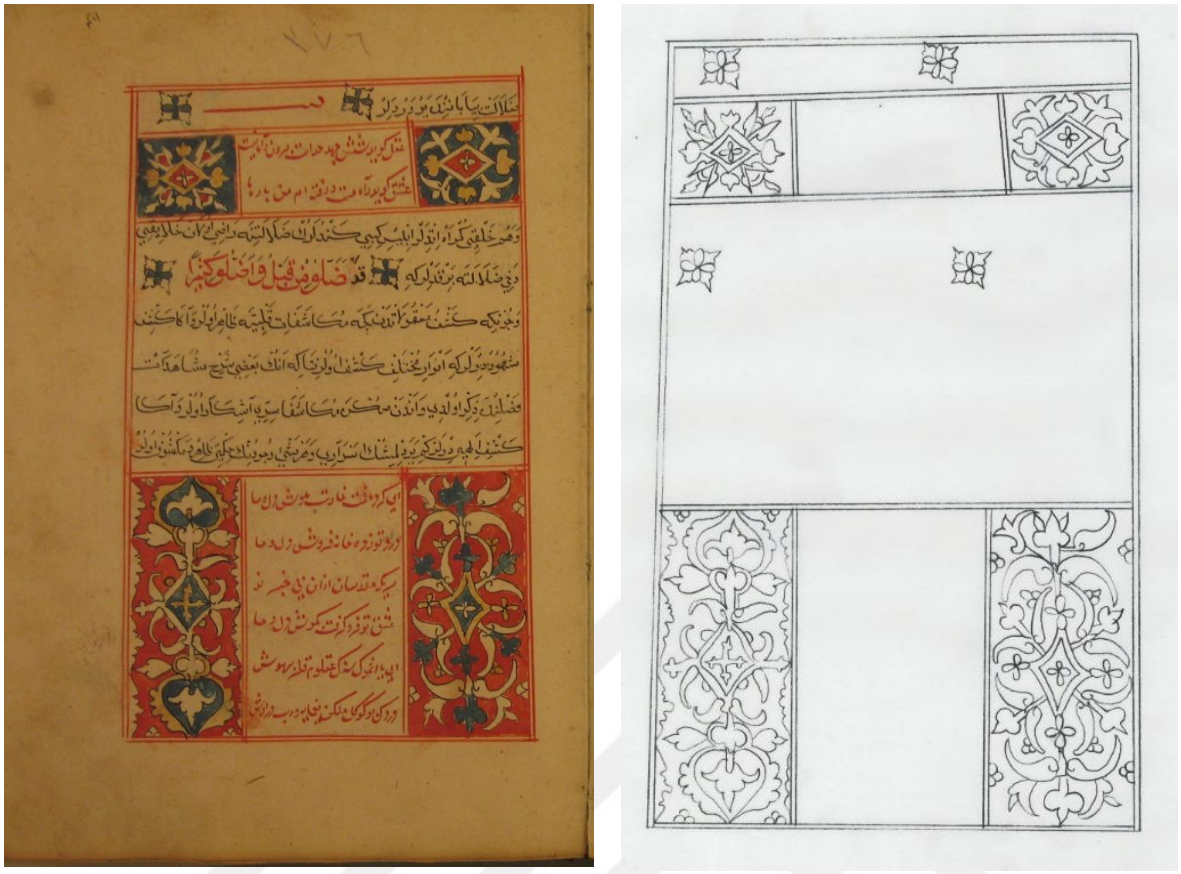
Şekil 154. 179a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 179a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki koltuk tezhibi ½ oranında simetrik olan daire şablonların ve dallarda bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı,sülyen, mavi, yeşil, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 179a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 154).*

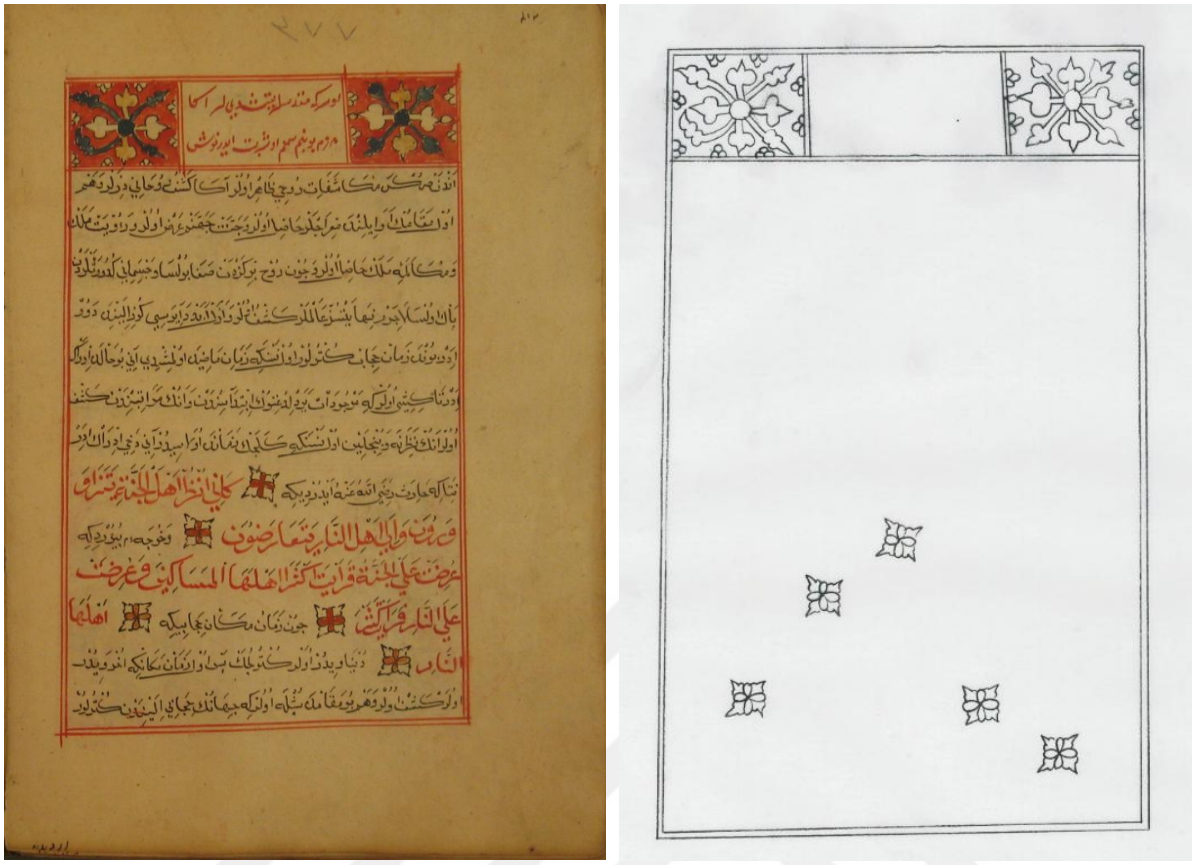
Şekil 155. 179b varağı

179b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu alandaki bezeme ulama olup baş kısmında yazı bulunan geometrik ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; lacivert, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 179b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 155).*

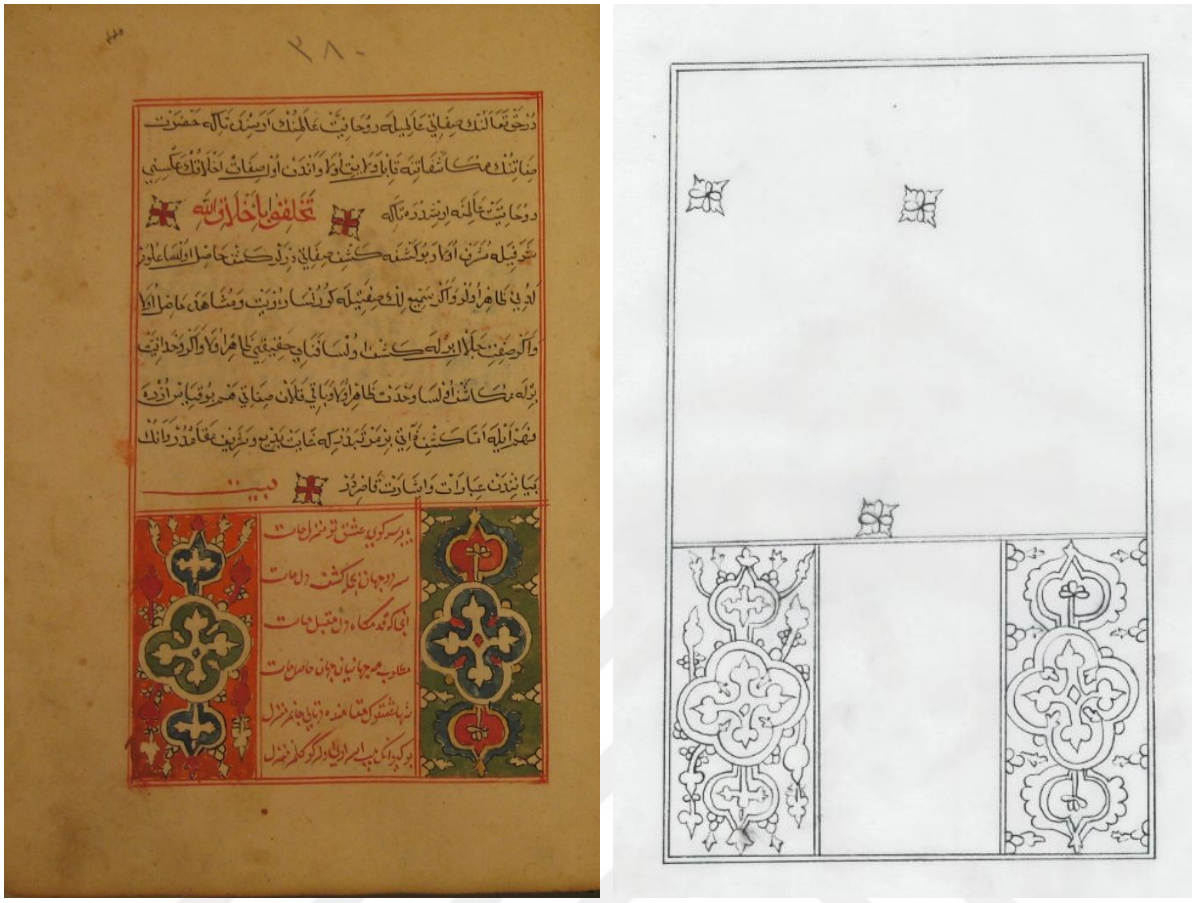
Şekil 156. 181a varağı

181a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan rumî, tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler,mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 181a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır.37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin. 181a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan rumî, tepelik, bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 181a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 156).*

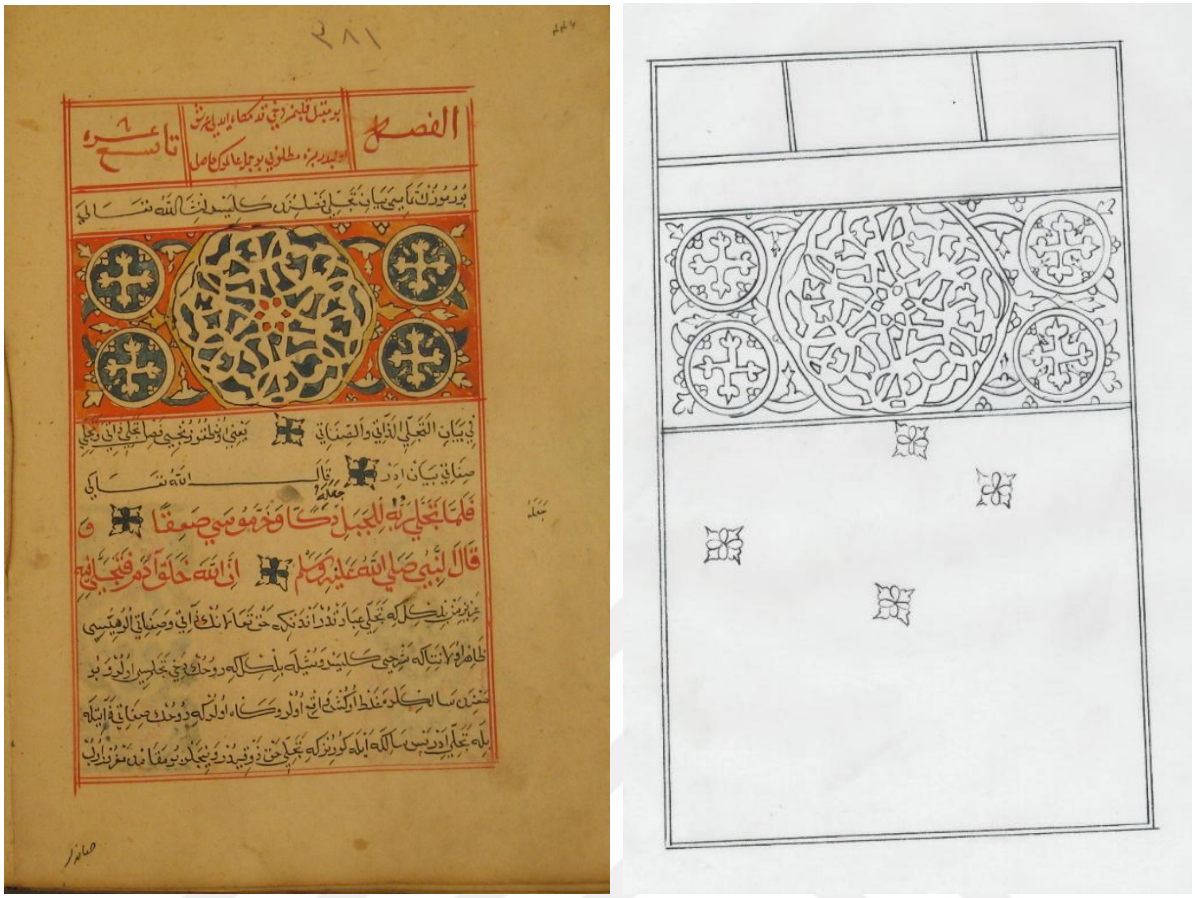
Şekil 157. 181b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 181b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan orta merkezden başlayan tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 181b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 157).*

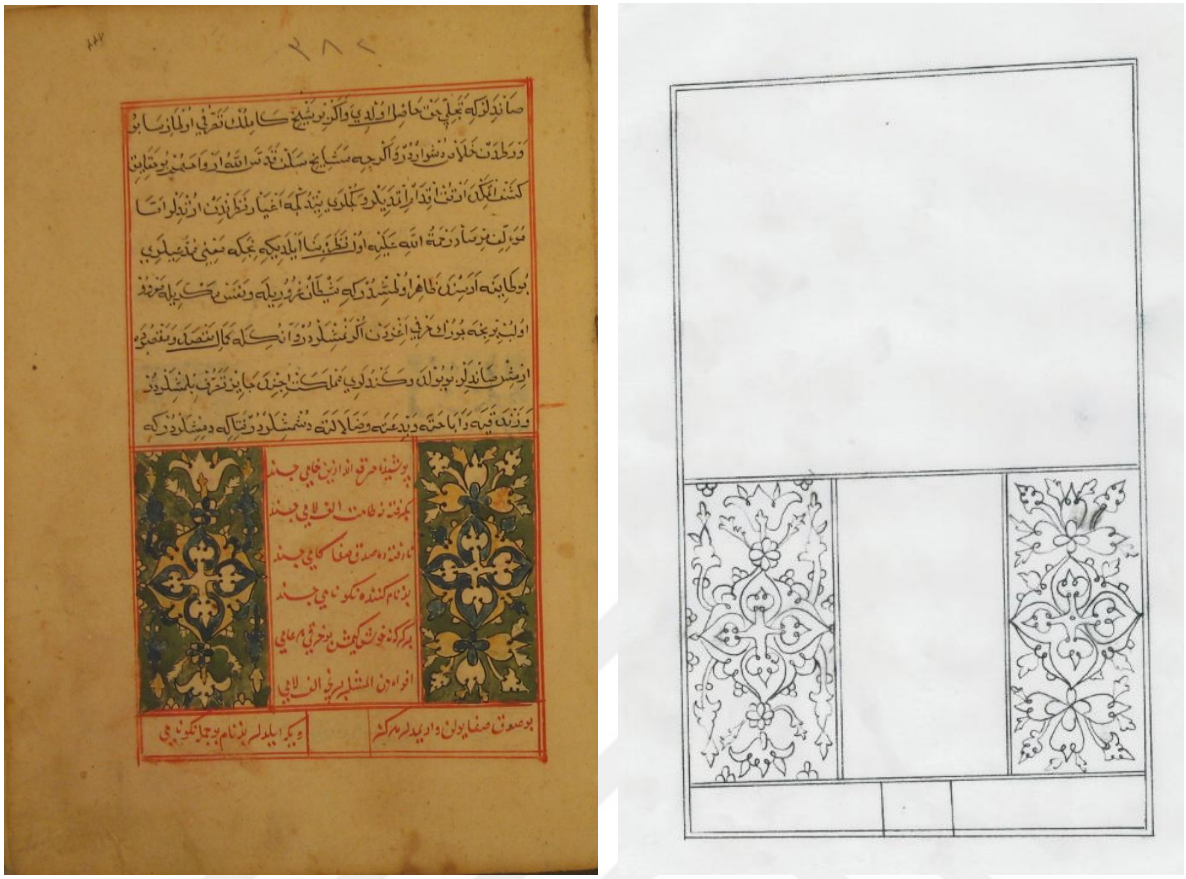
Şekil 158. 183a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 183a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olup birbirinden faklı olan desenlerde; rumî, tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen orta merkezden başlanan bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 183a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 158).*

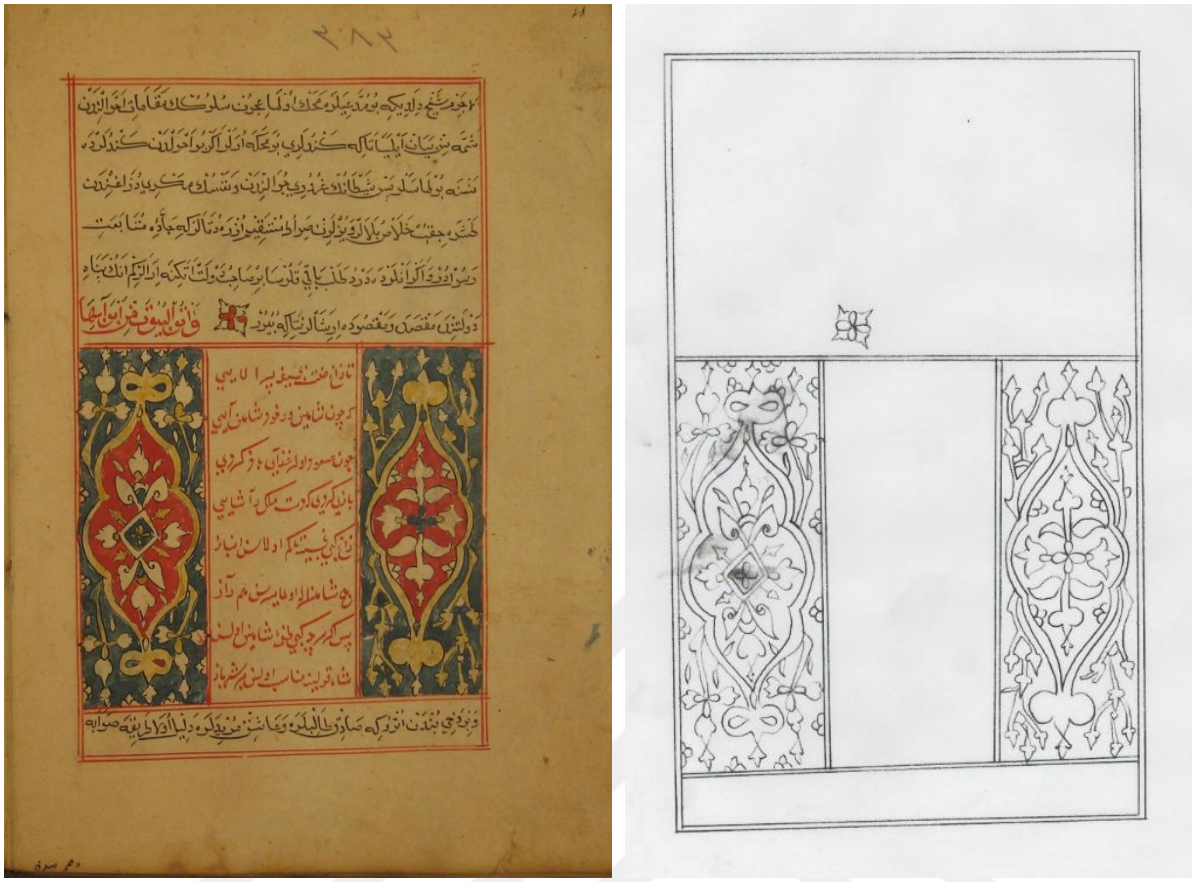
Şekil 159. 183b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 183b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme daire şablonların kullanıldığı ½ oranında simetrik olan ve ortasında madalyonu andıran formun içerisinde rumî kompozisyonu, diğer alanlarda ise bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 183b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 159).*

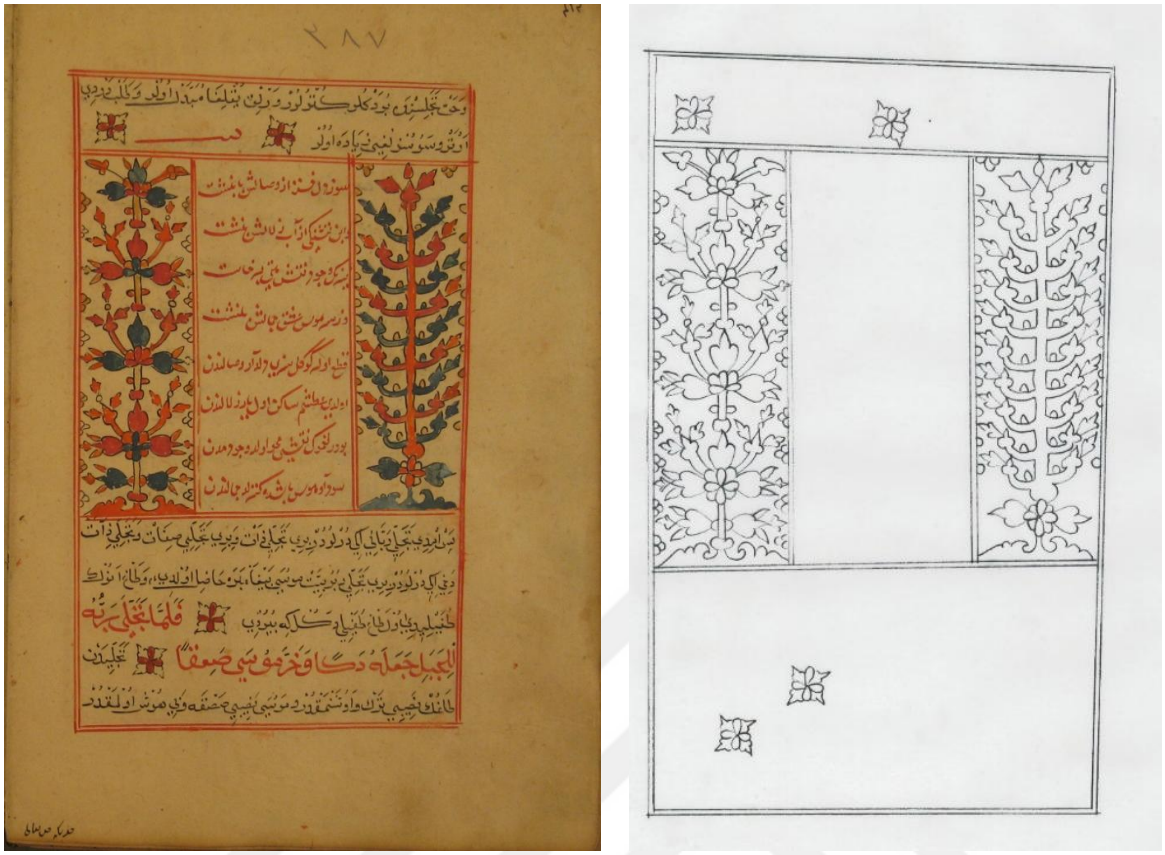
Şekil 160. 184a varağı

184a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan fakat renklendirmeleri aynı desenleri farklı olan penç, tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 184a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 160).*

Şekil 161. 184b varağı

184b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan fakat renklendirmeleri aynı desenleri farklı olan rumî, tepelik , penç ve dallarda bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 184b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 161).*

Şekil 162. 186b varağı

186b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik ve birbirini tekrarı olan bu iki farklı desen penç, tepelik ve dallarda bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler, sülyen, kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 186b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 162).*

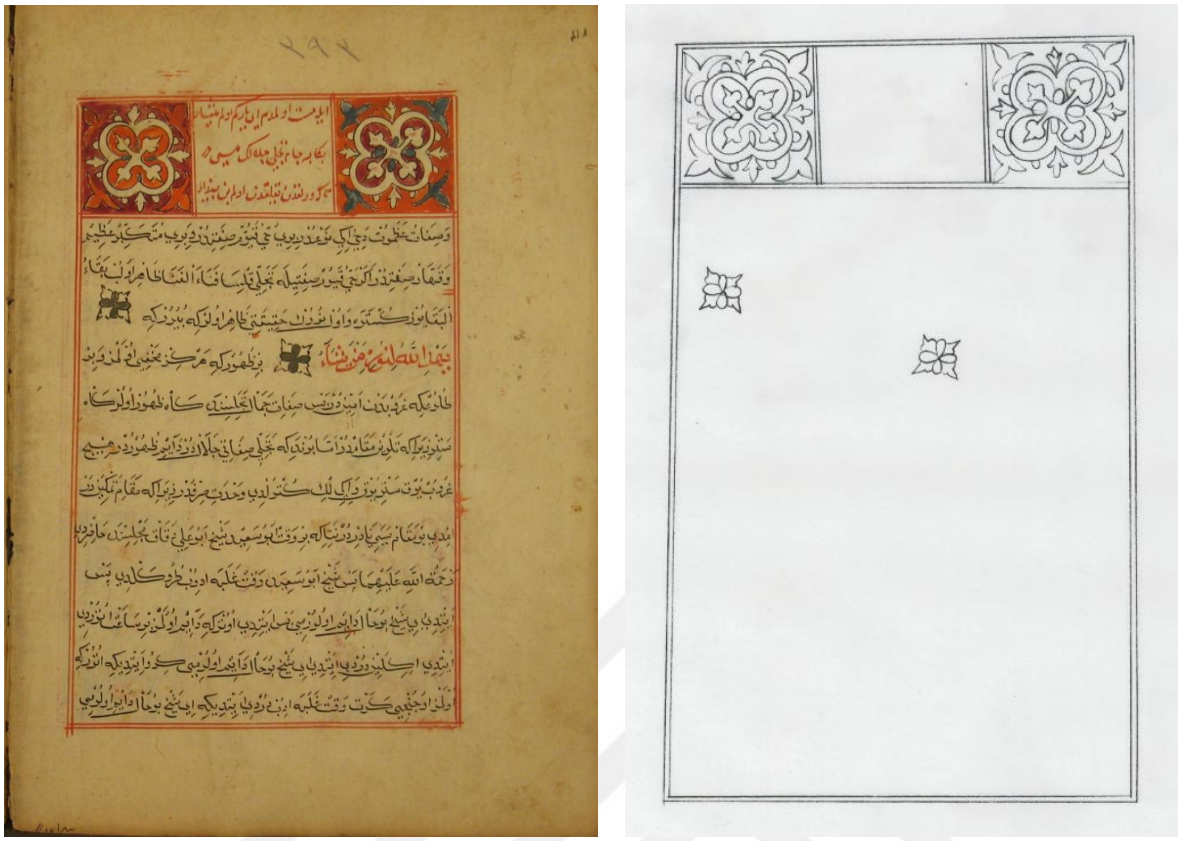
Şekil 163. 188a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 188a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan desen penç ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 188a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 163).*

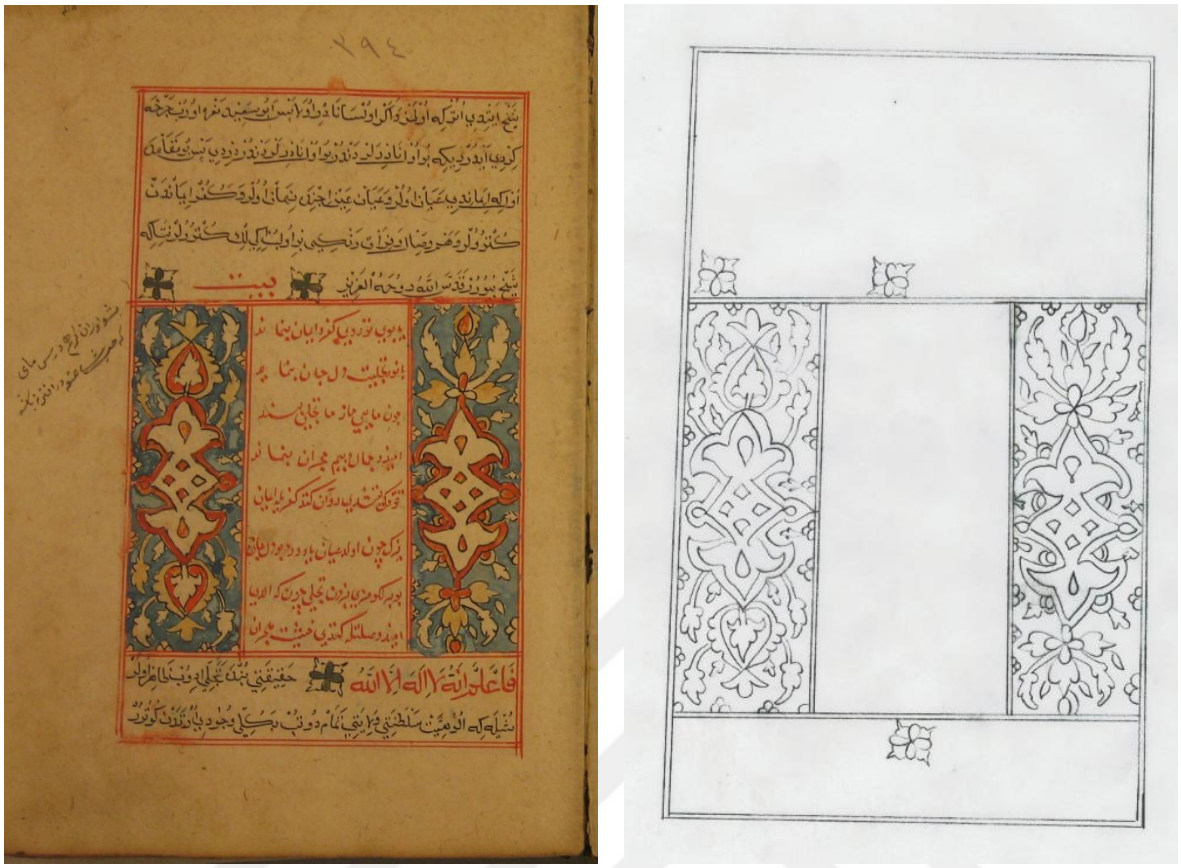
Şekil 164. 189a varağı

189a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan desenleri aynı renklendirmesi farklı olan ortasında sadberk olan penç, tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 189a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 164).*

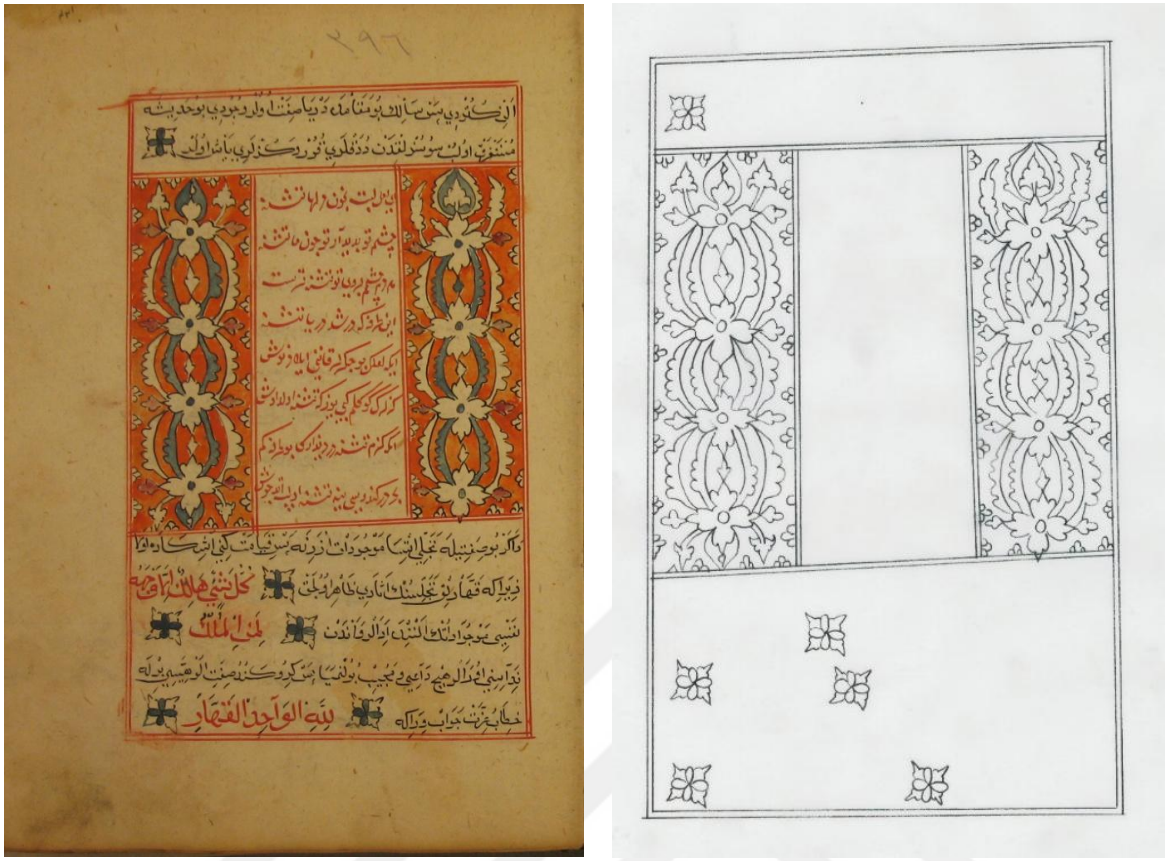
Şekil 165. 189b varağı

189b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, sülyen, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 19b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 165).*

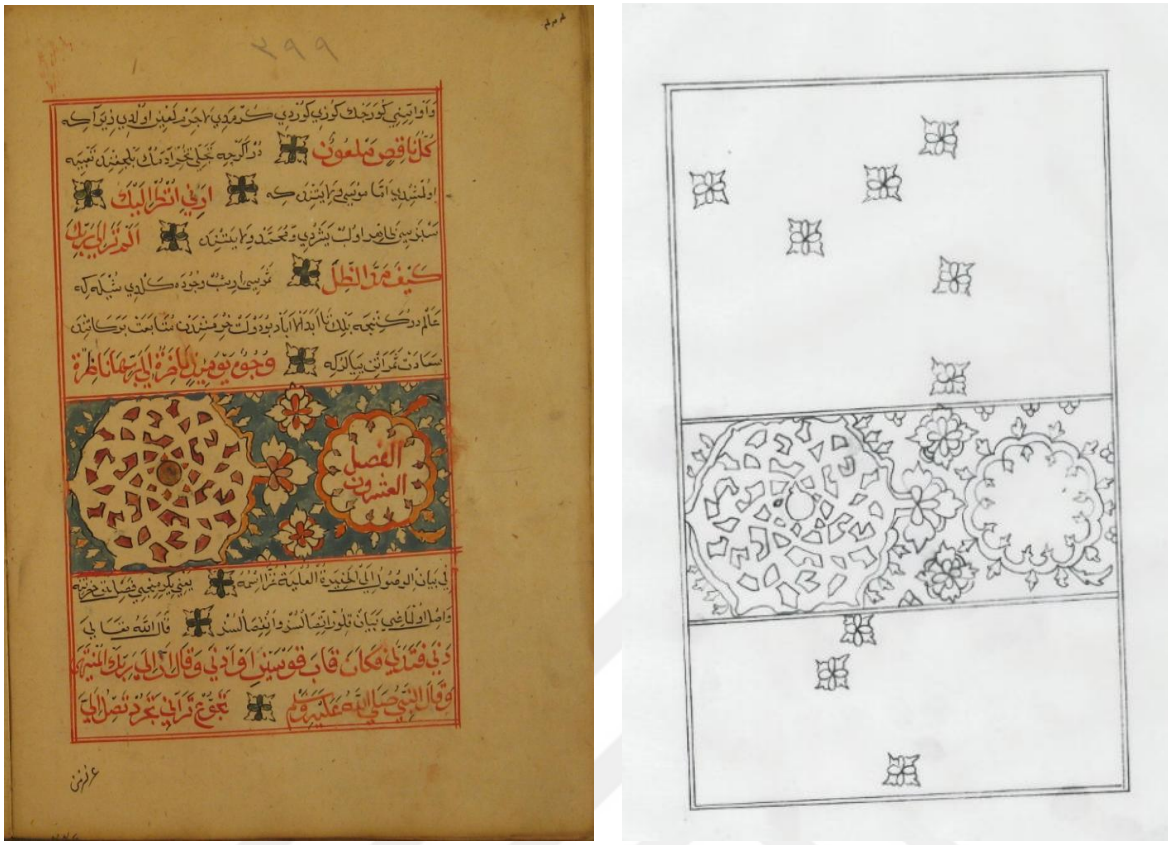
Şekil 166. 190a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 190a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan rumî, tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 190a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 166).*

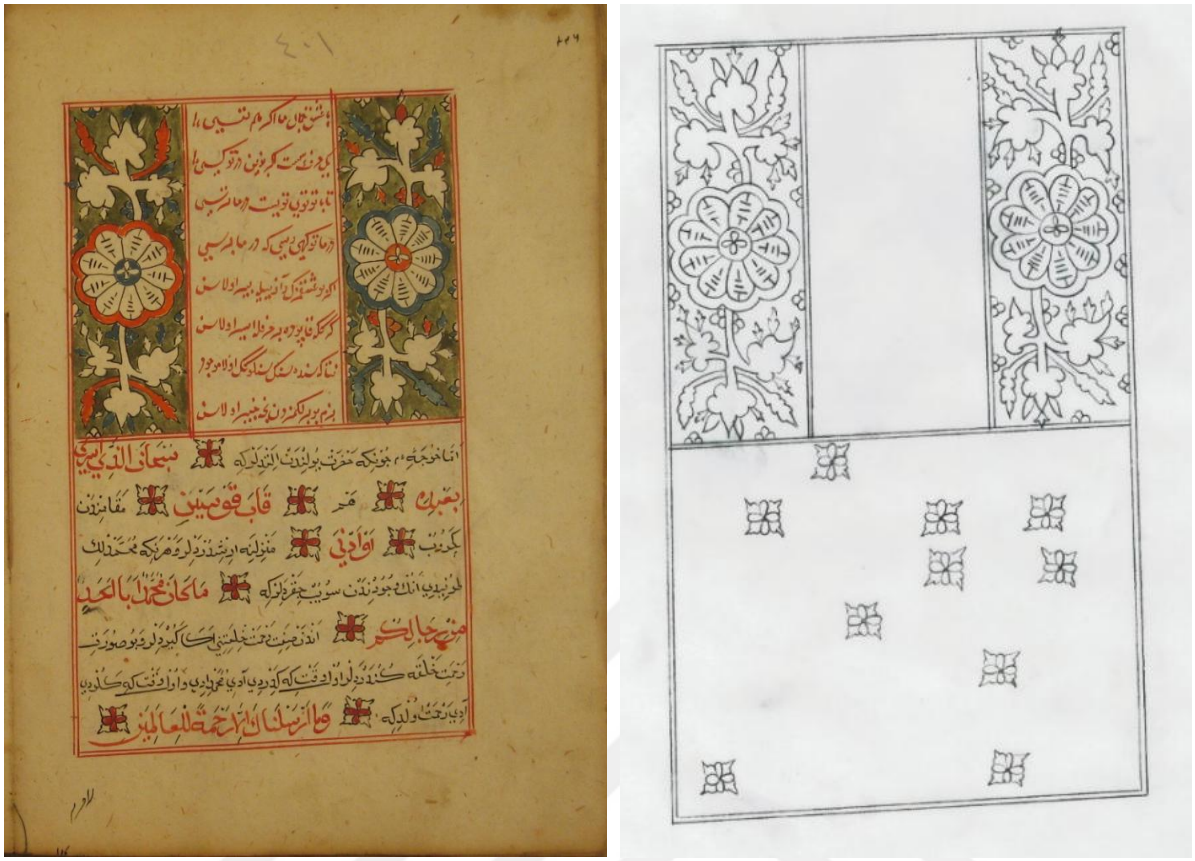
Şekil 167. 191a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 191a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan desenlerin ve renklendirmesinin aynı olduğu rumî, tepelik, penç ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 191a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 167)*.

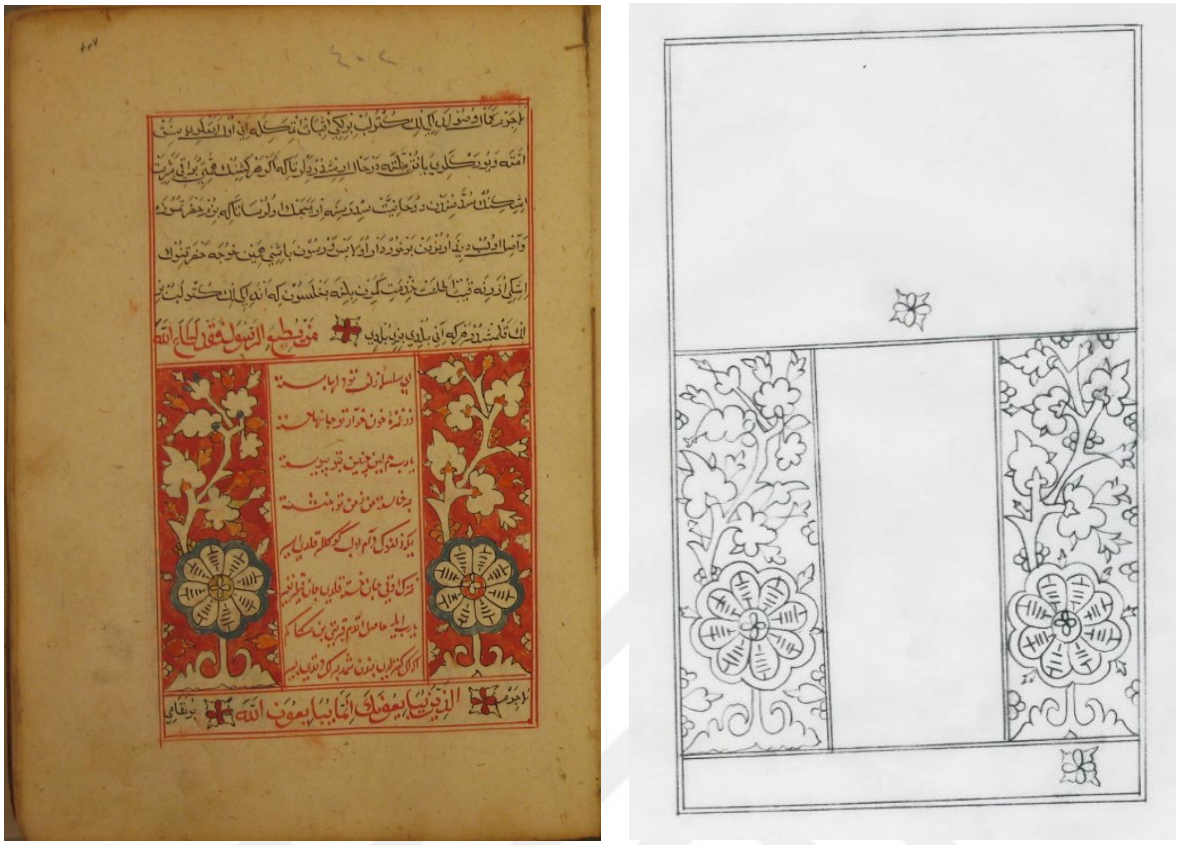
Şekil 168. 192b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 192b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan ve sol tarafında madalyonu andıran formun içerisinde rumî kompozisyonu, diğer alanlarda ise penç ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, açık bordo, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 192b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 168).*

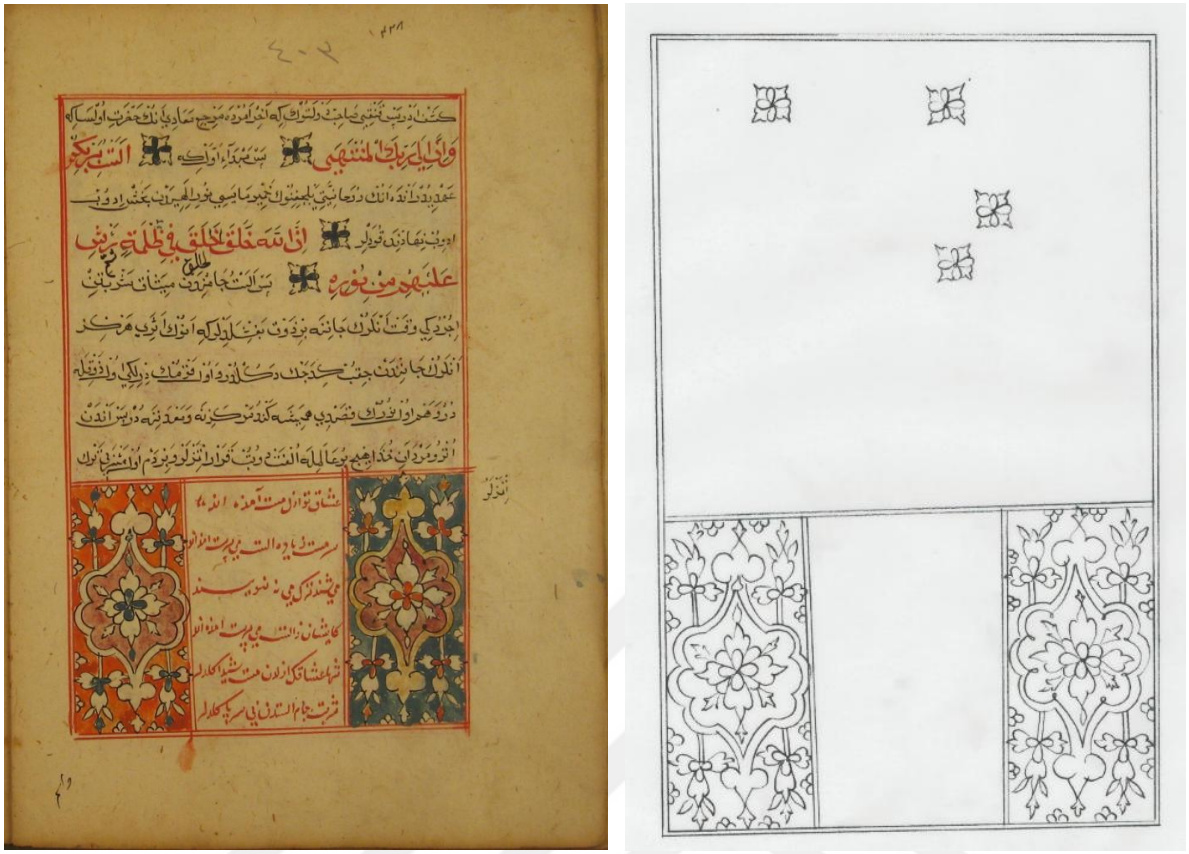
Şekil 169. 193b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 193b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ortasında Sadberk motifine benzeyen bitkisel motiflerin kullanıldığı bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 193b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 169).*

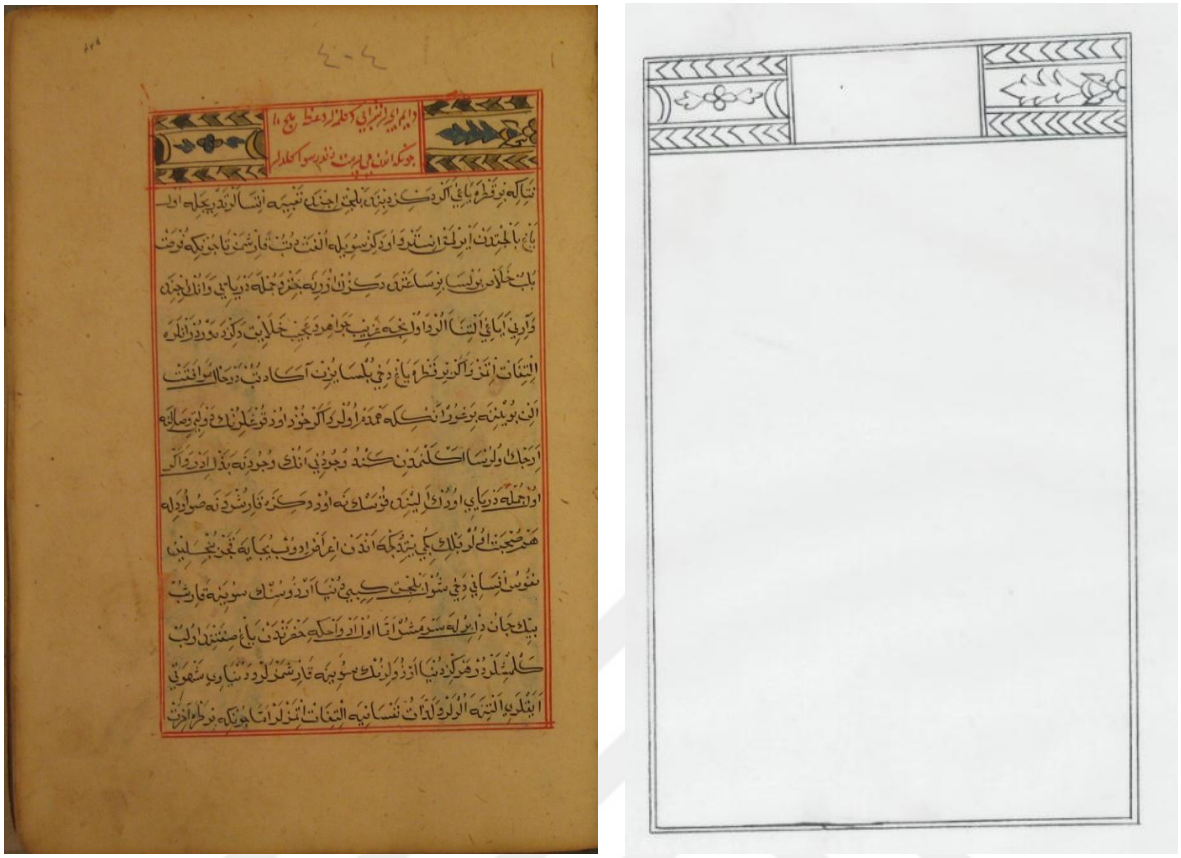
Şekil 170. 194a varağı

194a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desende 194a varağında bulunan Sadberk, tepelik ve penç gibi bitkisel motiflerin kullanıldığı bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 194a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 170).*

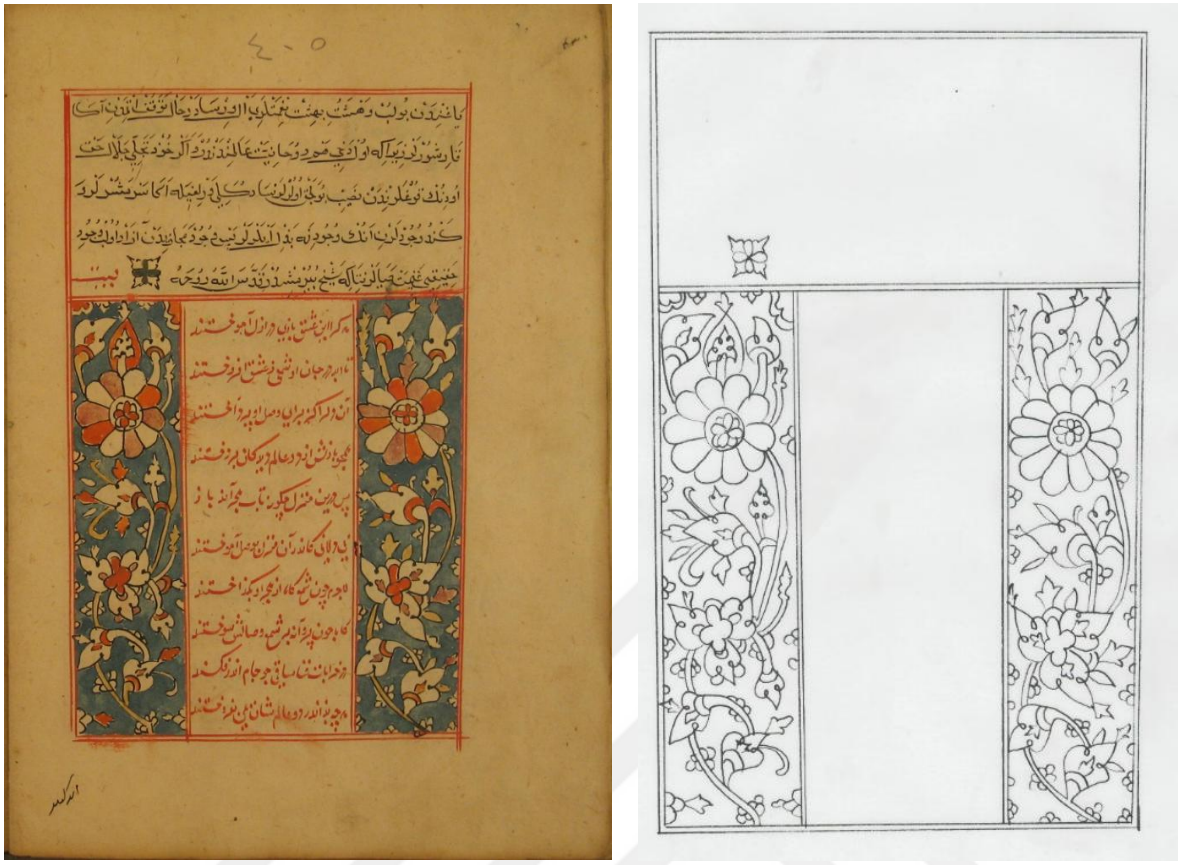
Şekil 171. 194b varağı

194b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olup desenleri aynı fakat renklendirmesi farklı olan ortasında şems formu kullanılan tepelik, penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, açık bordo, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 194b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 171).*

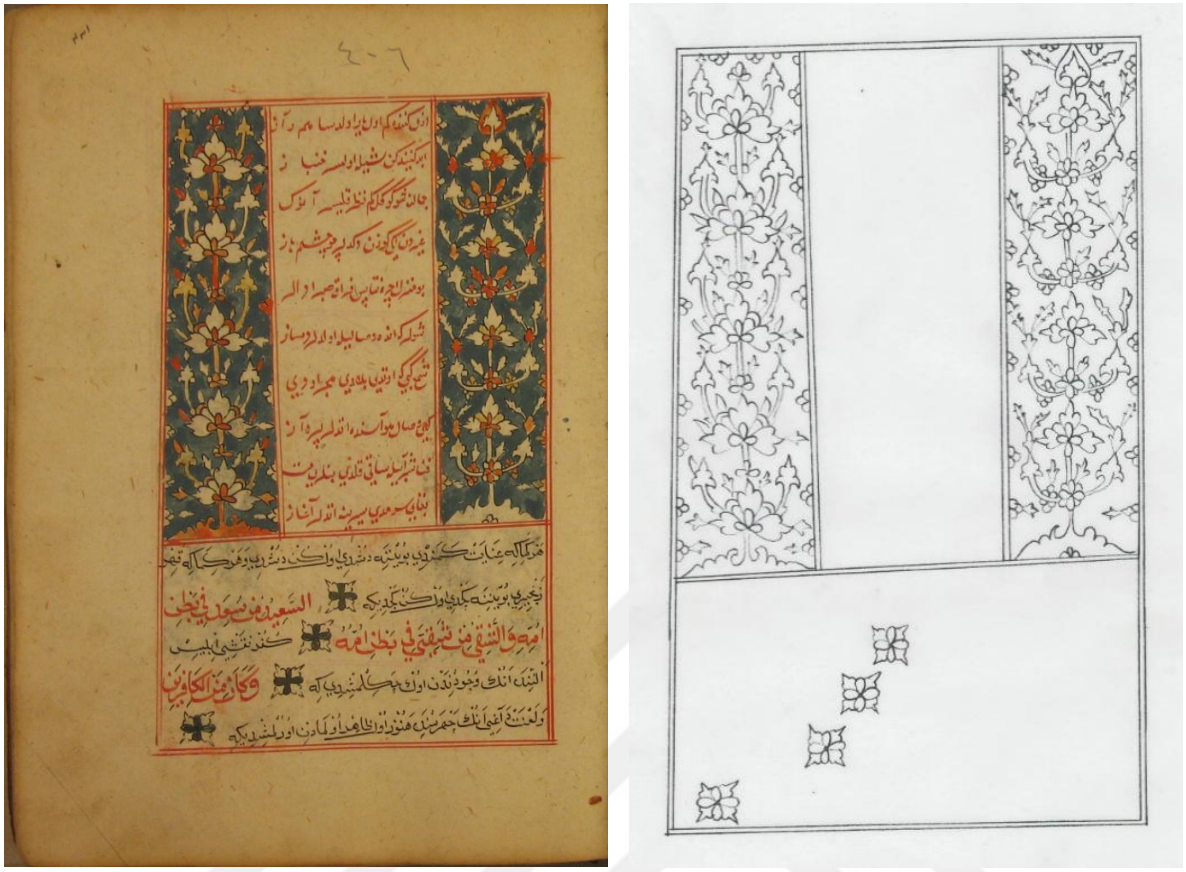
Şekil 172. 195a varağı

195a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki bezeme ½ oranında simetrik olan birbirinde farklı bitkisel ve geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 195a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 172).*

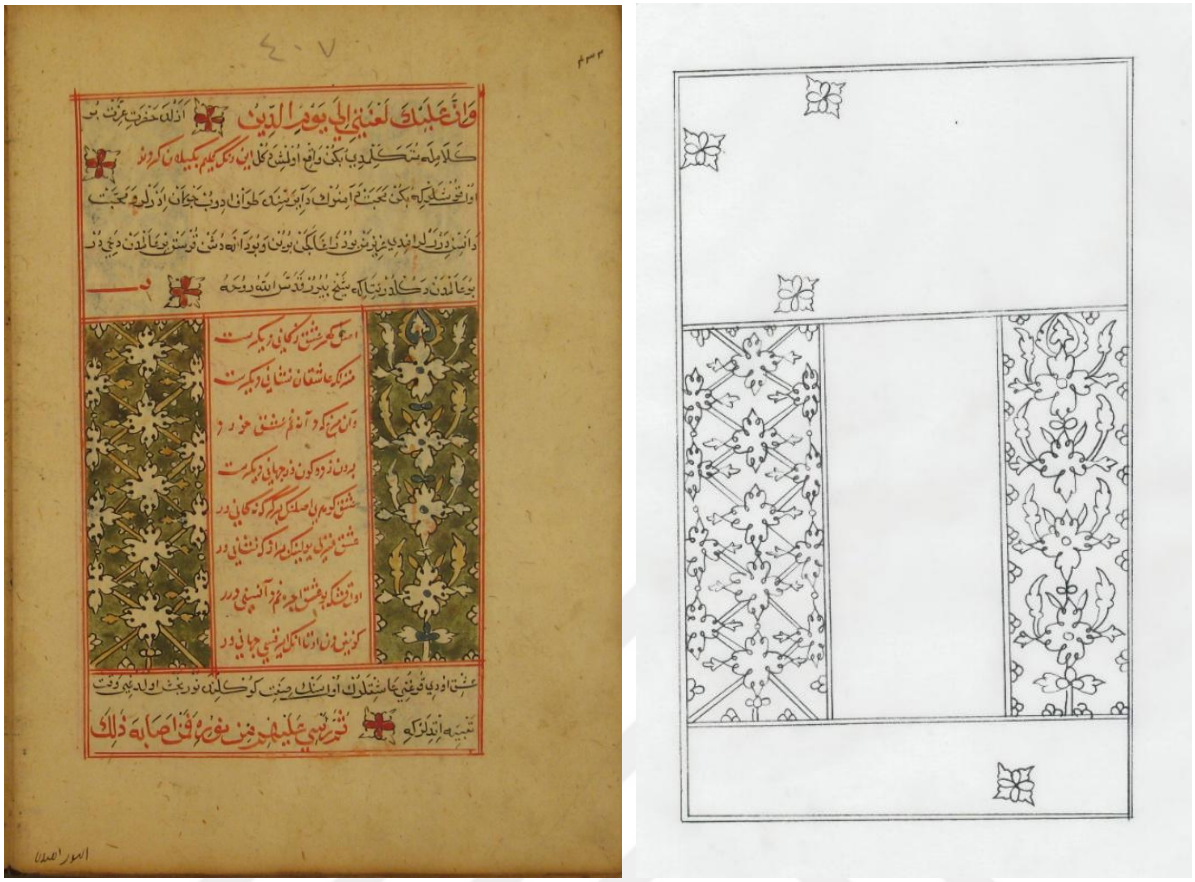
Şekil 173. 195b varağı

195b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen tek bir noktadan başlanan bir dal üzerinde bitkisel motiflere benzeyen birbirinin simetrisi olan bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, açık bordo, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 195b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 173).*

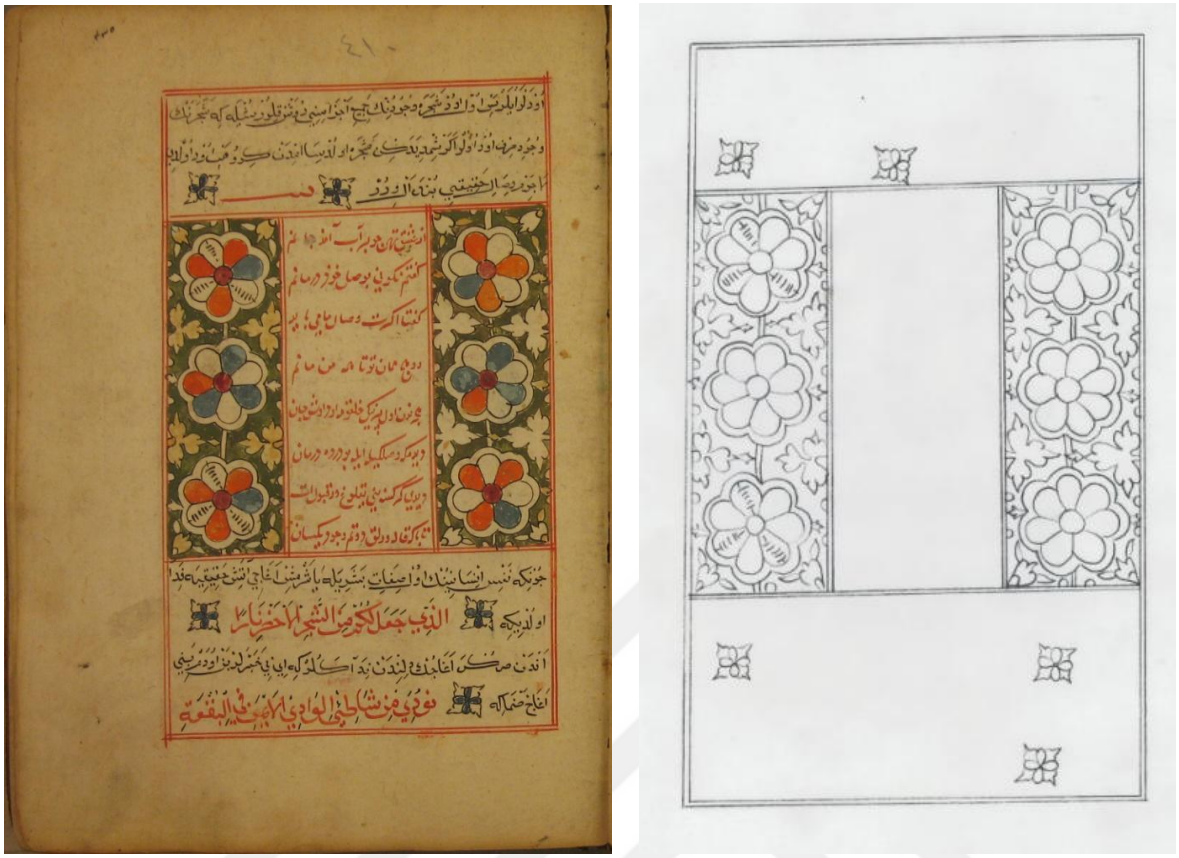
Şekil 174. 196a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 196a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu ik alandaki desen ½ oranında simetrik olan ve birbirinin tekrarı olan tek dalın kullanıldığı tepelik, penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 196a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 174).*

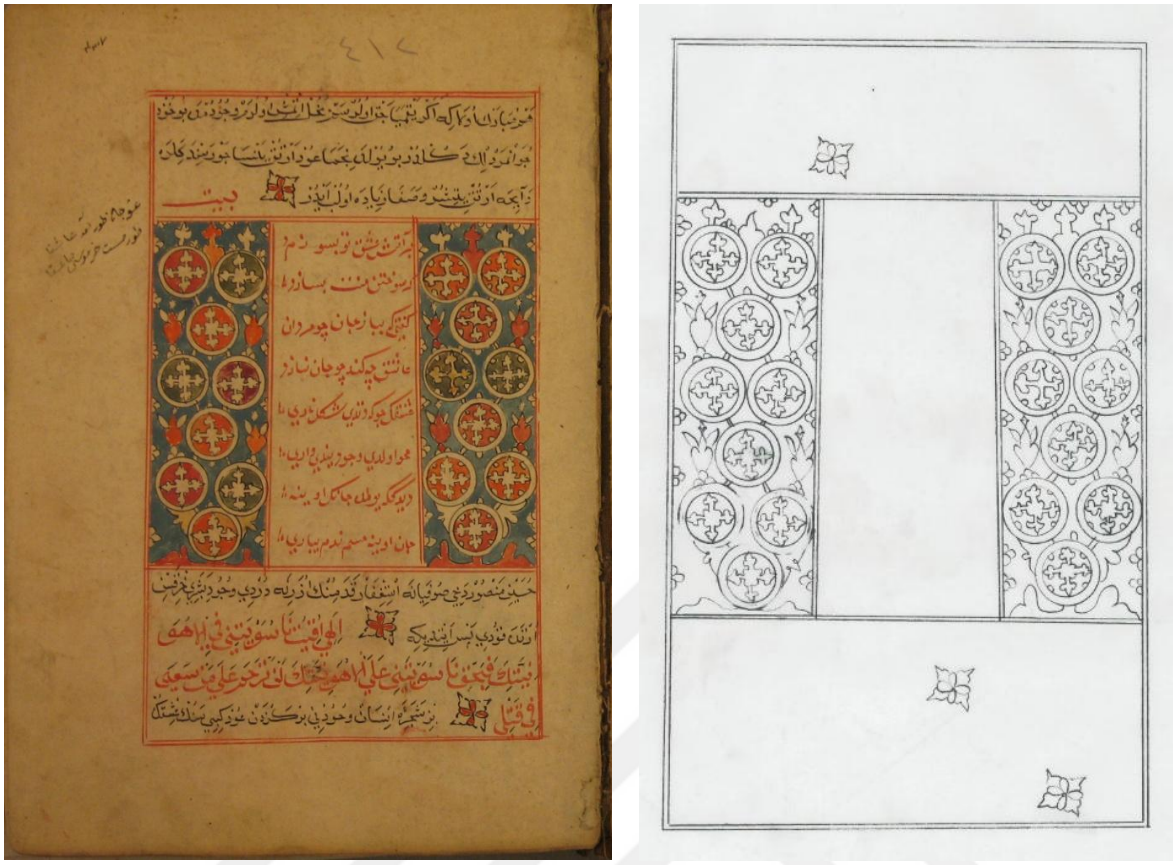
Şekil 175. 196b varağı

196b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desenleri biri ulama diğeri ise ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 196b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 175).*

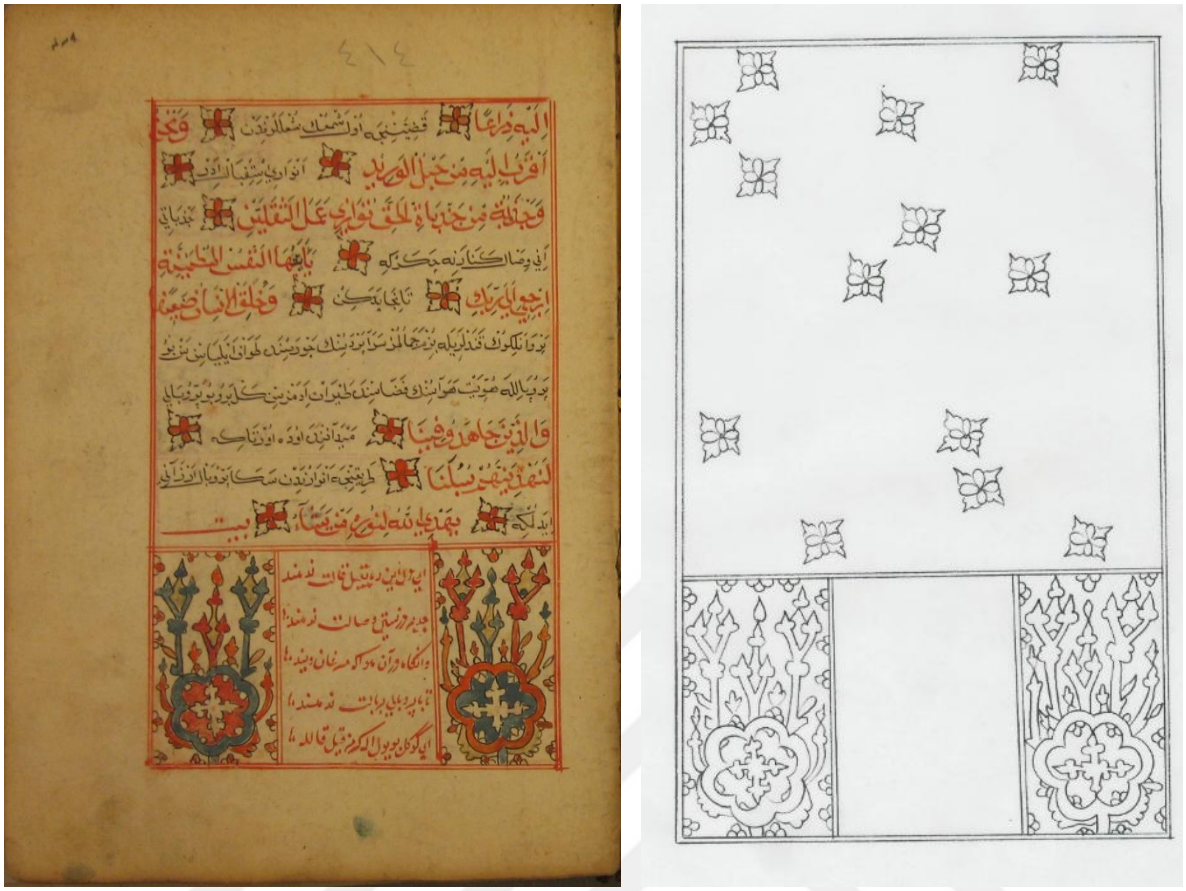
Şekil 176. 198a varağı

198a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olup desenleri aynı fakat renklendirmesi farklı olan seberk ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, sülyen, bordo, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 198a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 176).*

Şekil 177. 199a varağı

199a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan daire şablonları kullanıldığı penç, tepelik, rumî gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, bordo, küf yeşili, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 199a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 177).*

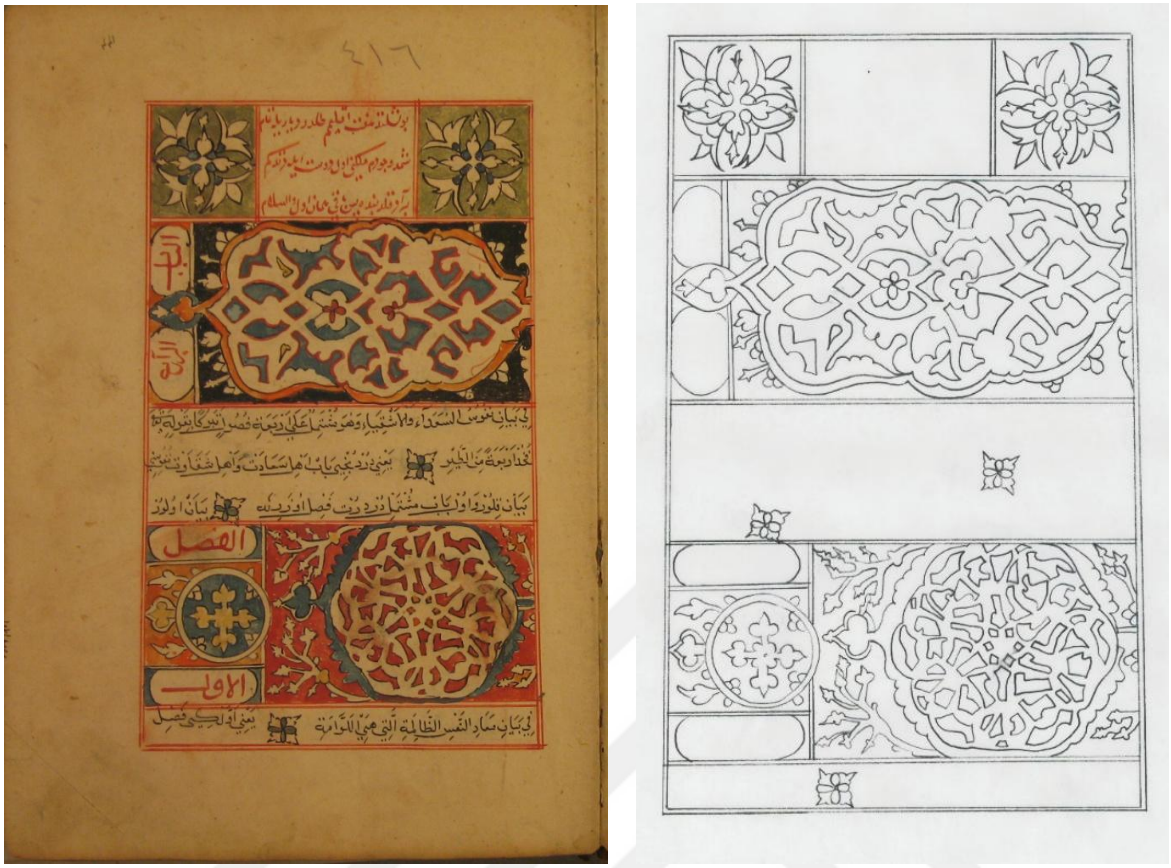
Şekil 178. 200a varağı

200a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan penç, tepelik, rumî gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 200a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 178).*

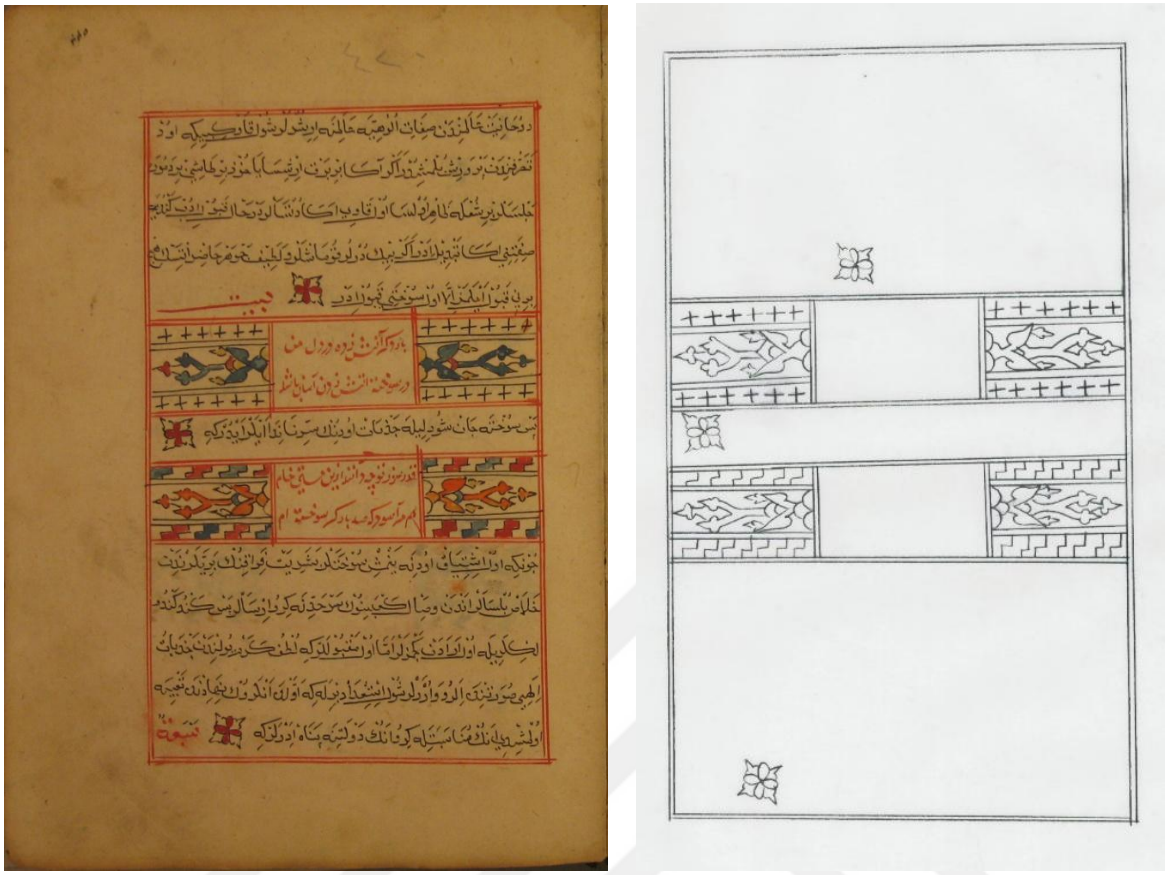
Şekil 179. 200b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 200b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik ve birbirinden farklı olan penç ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 200b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 200b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olup desenleri ve renklendirmesi aynı olan rumî, penç ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı, küf yeşili, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 200b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 179).*

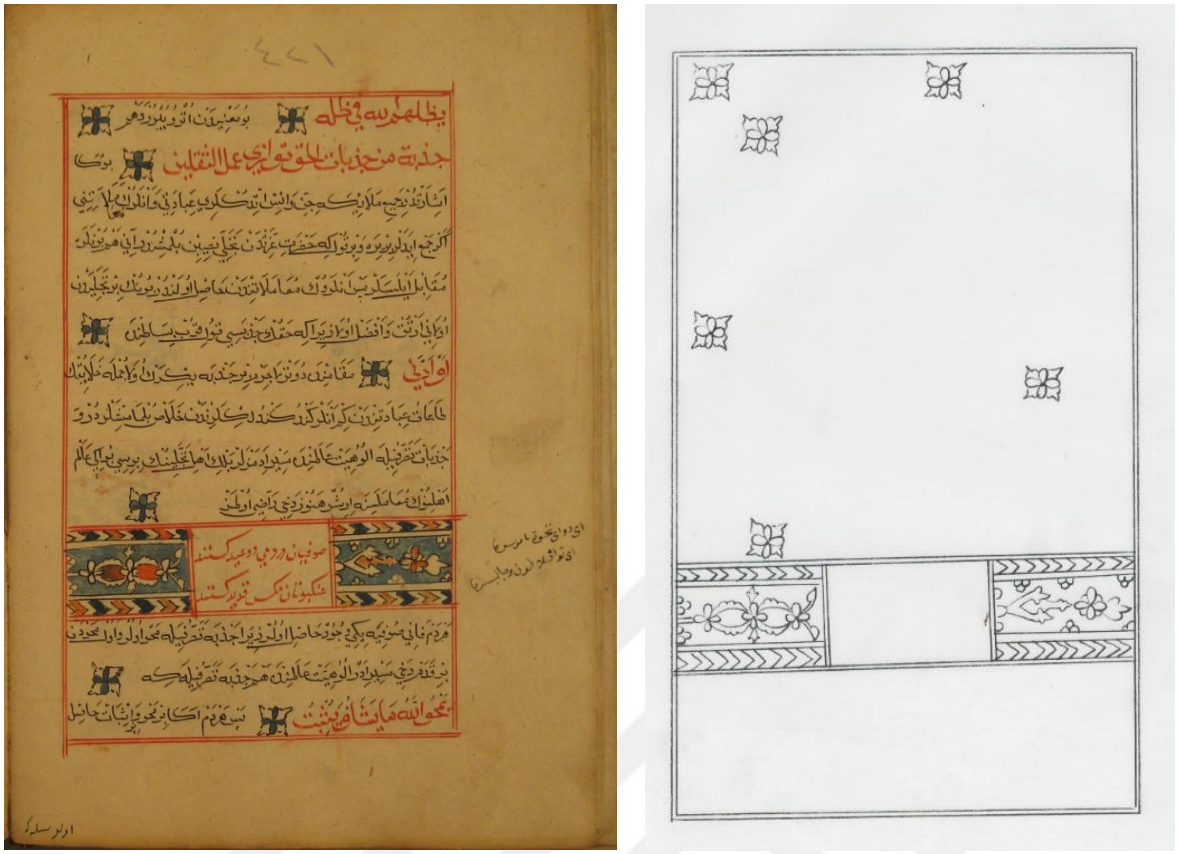
Şekil 180. 201a varağı

201a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik ve benzer desenler bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler, küf yeşili, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 201a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan rumî, tepelik, penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; lacivert(siyah), mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 201a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan ve sağ tarafında madalyonu andıran formun içerisinde rumîye benzeyen bir kompozisyon, diğer alanlarda ise penç ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 201a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 180).*

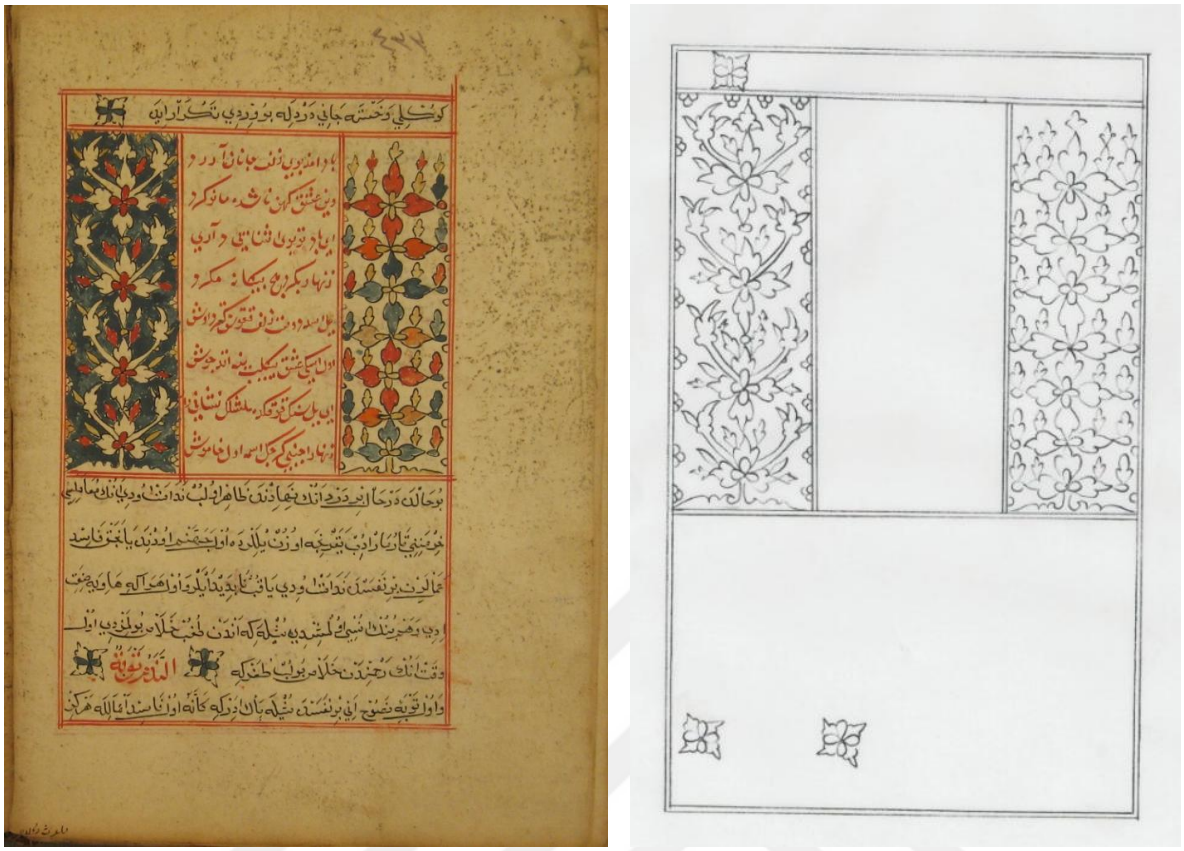
Şekil 181. 203a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 203a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dört adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu dört alandaki desen ½ oranında simetrik olup, su yolları geometrik olan desenleri ve renklendirmeleri aynı olan rumî, tepelik gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 203a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 181).*

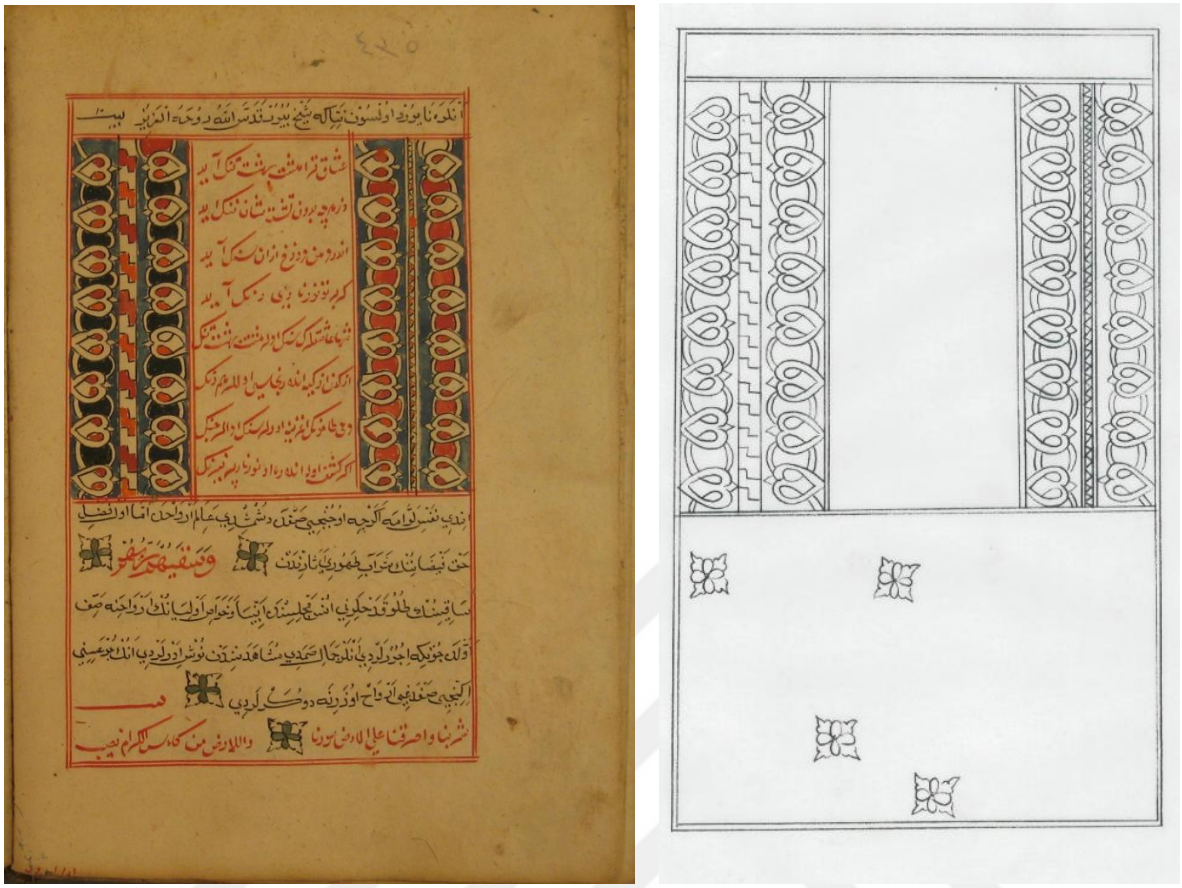
Şekil 182. 203b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 203b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alan ½ oranında simetrik olan geometrik ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 203b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 182).*

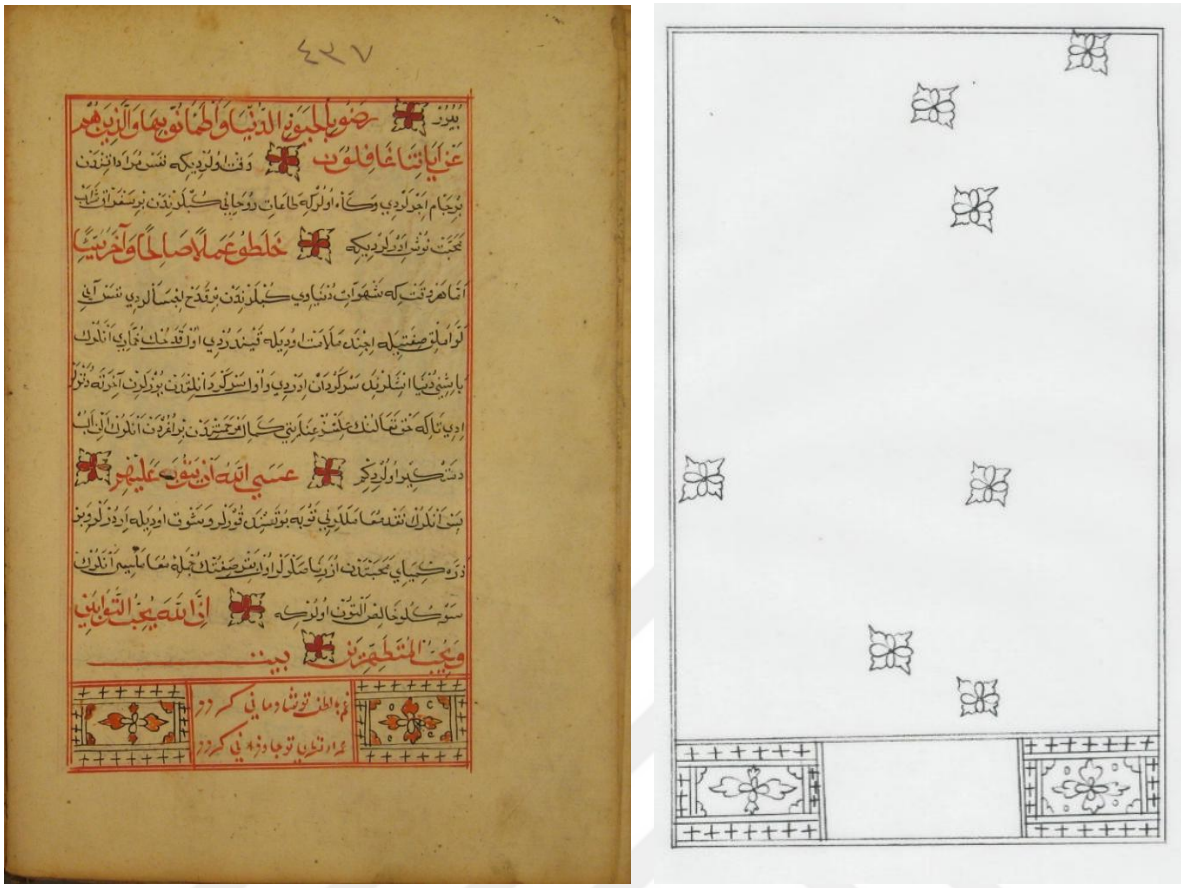
Şekil 183. 209b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 209b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen tek bir noktadan başlanan bir dal üzerinde penç gibi bitkisel motiflere benzeyen birbirinin simetrisi olan bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 209b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 183).*

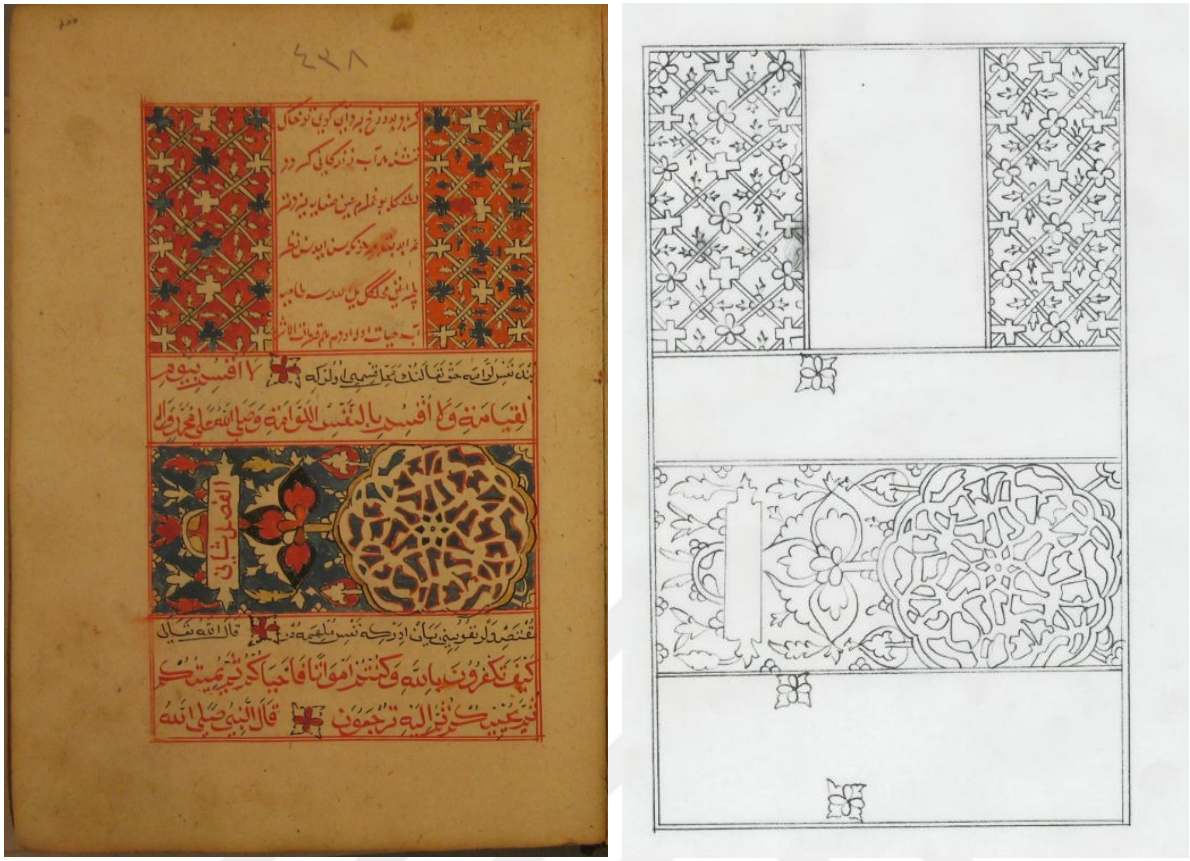
Şekil 184. 210b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 210b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alan simetrik olan rumî ve geometrik motiflere benzeyen ulama bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler;mavi, lacivert(siyah), sülyen, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 210b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 184).*

Şekil 185. 211b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 211b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 211b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 185).*

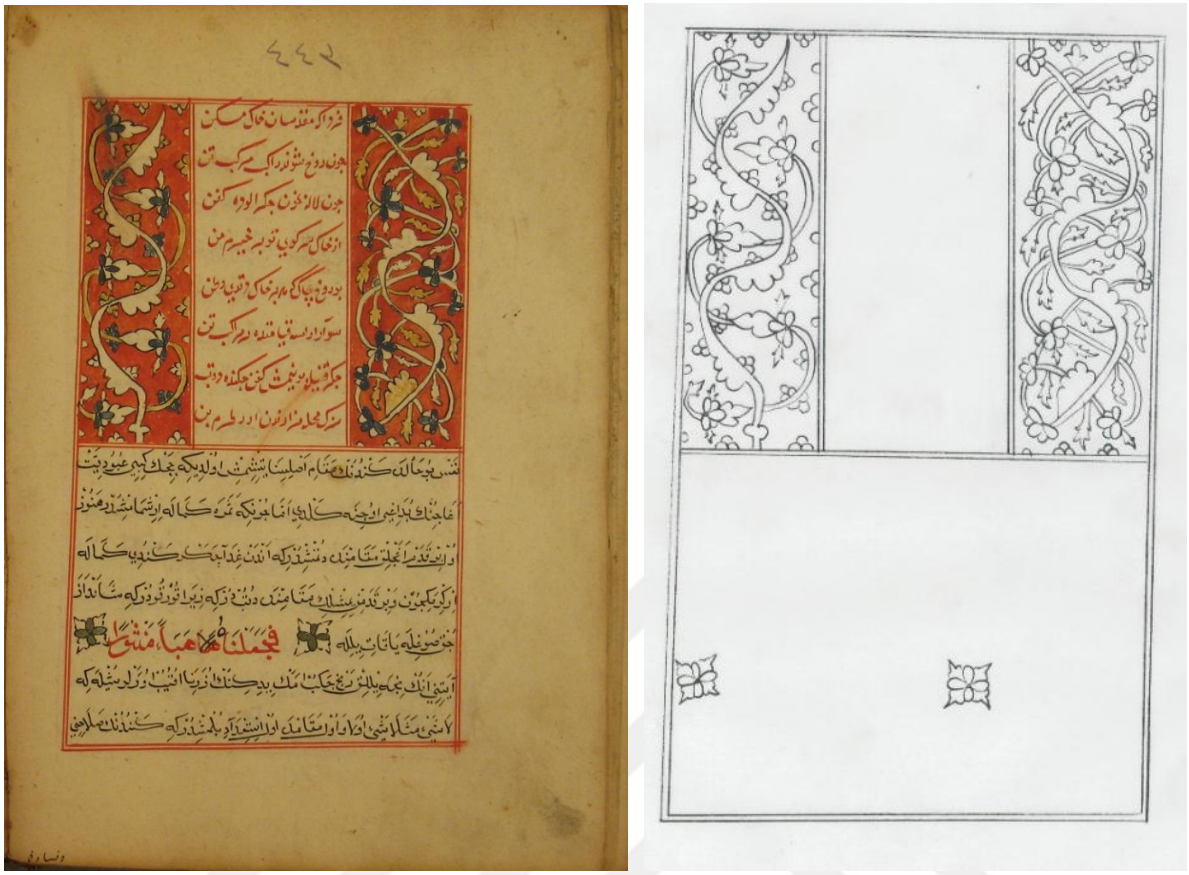
Şekil 186. 212a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 212a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu dikdörtgen alandaki desen simetrik olup bitkisel ve geometrik motiflere benzeyen ulama bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 212a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan ve sağ tarafında madalyonu andıran formun içerisinde rumîye benzeyen bir kompozisyon, diğer alanlarda ise penç, tepelik gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı, sülyen, lacivert siyah, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 212a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 186).*

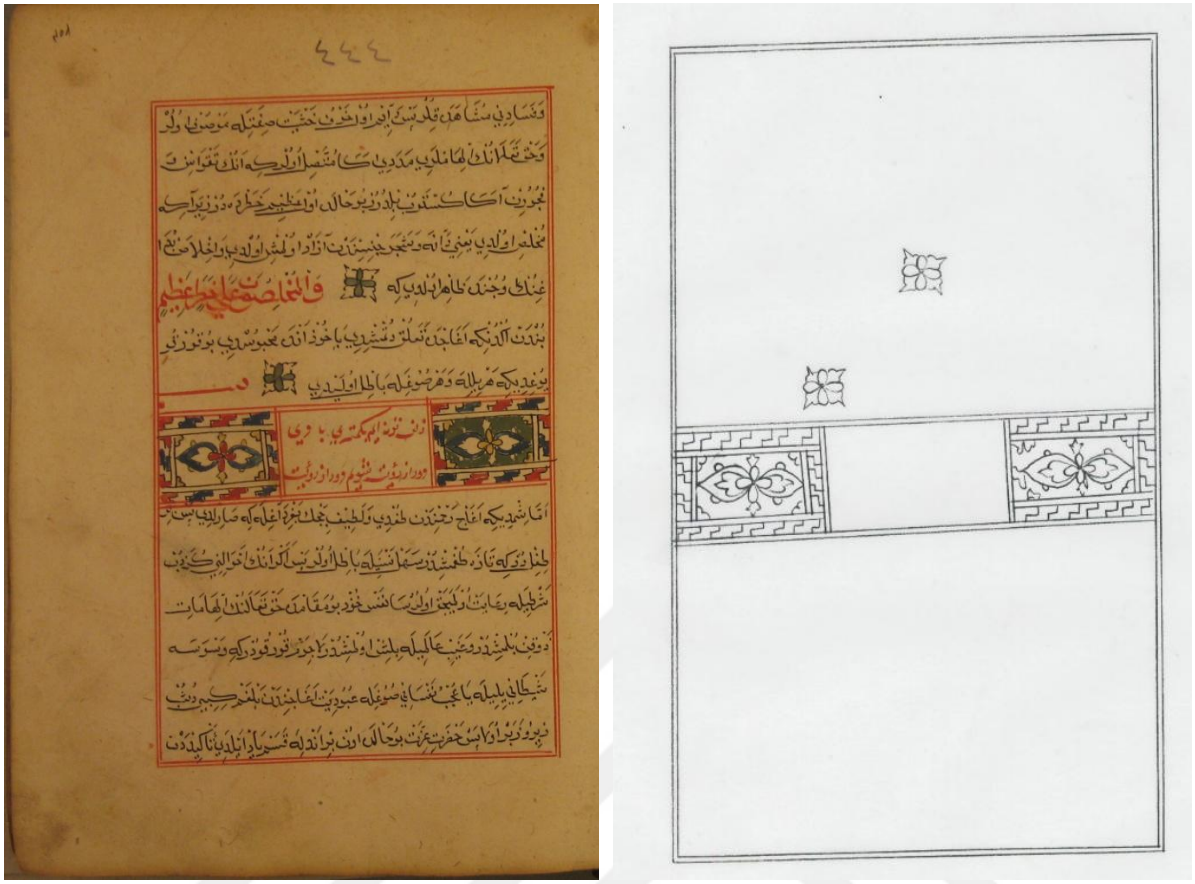
Şekil 187. 213a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 213a varağında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen rumî, tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen tek daldan üzerinde farklı dallarında olduğu serbest bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 213a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 187).*

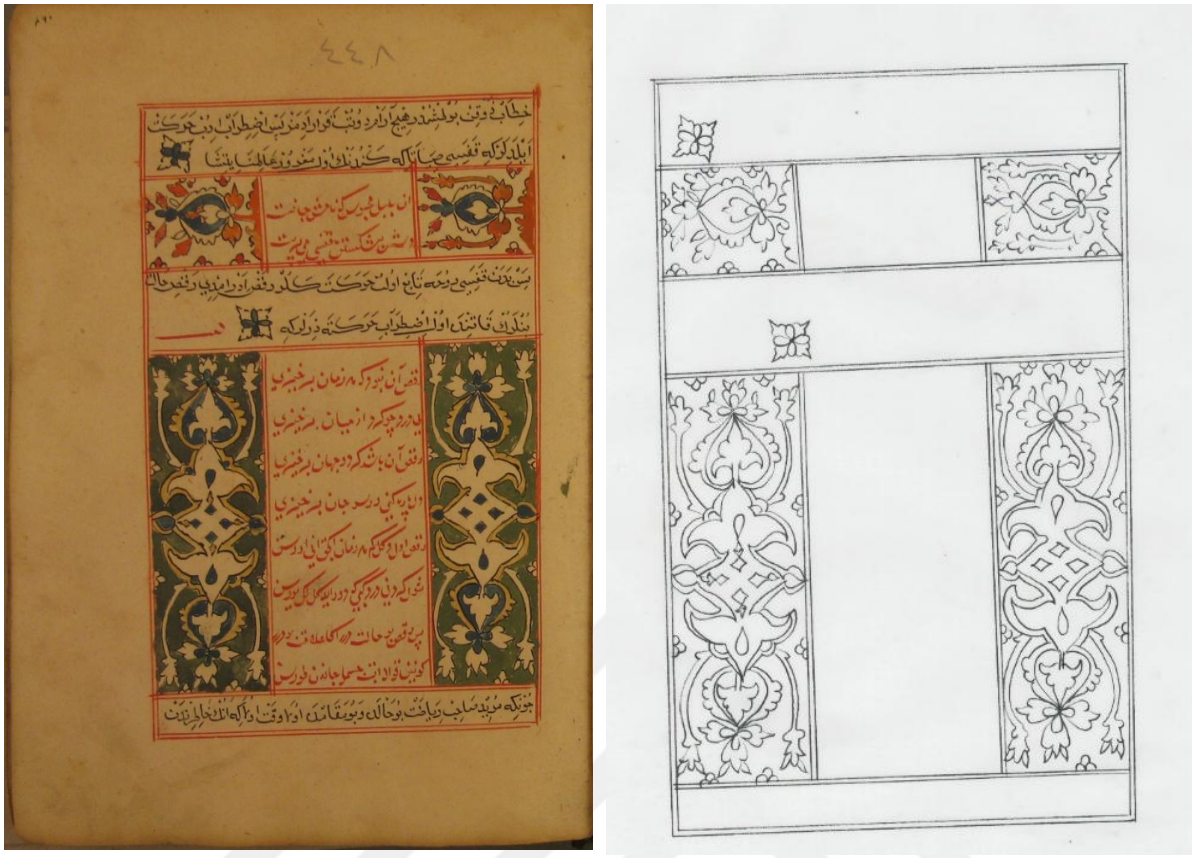
Şekil 188. 214b varağı

214b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen; iki dallı olan bir dalında bitkisel bir dalında rumîye benzeyen motiflerin olduğu serbest bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, arlın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 214b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 188).*

Şekil 189. 215a varağı

215a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu desenler ½ oranında simetrik olan geometrik ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 215a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 189).*

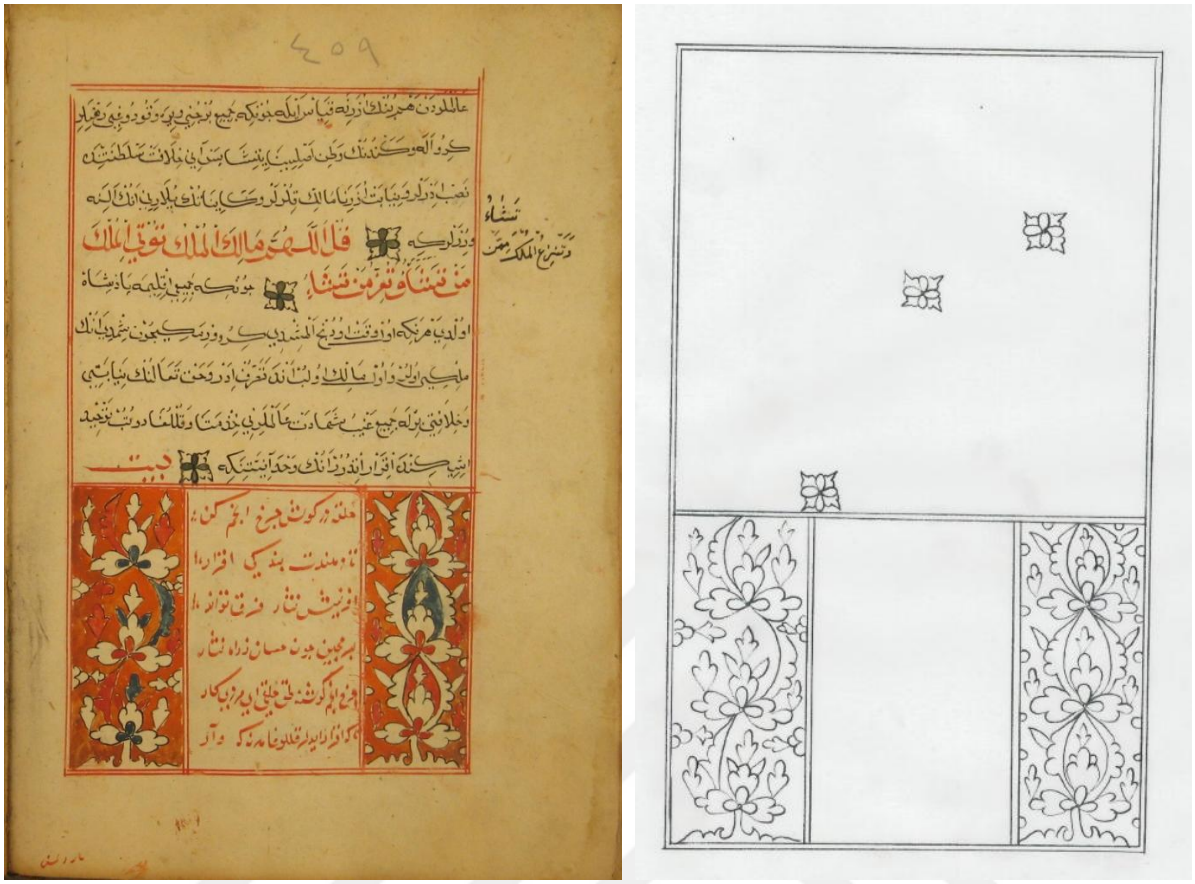
Şekil 190. 217a varağı

217a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu desenler ½ oranında simetrik olan rumî, penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 217a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır.37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 217a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan rumî ve bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 217a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 190).*

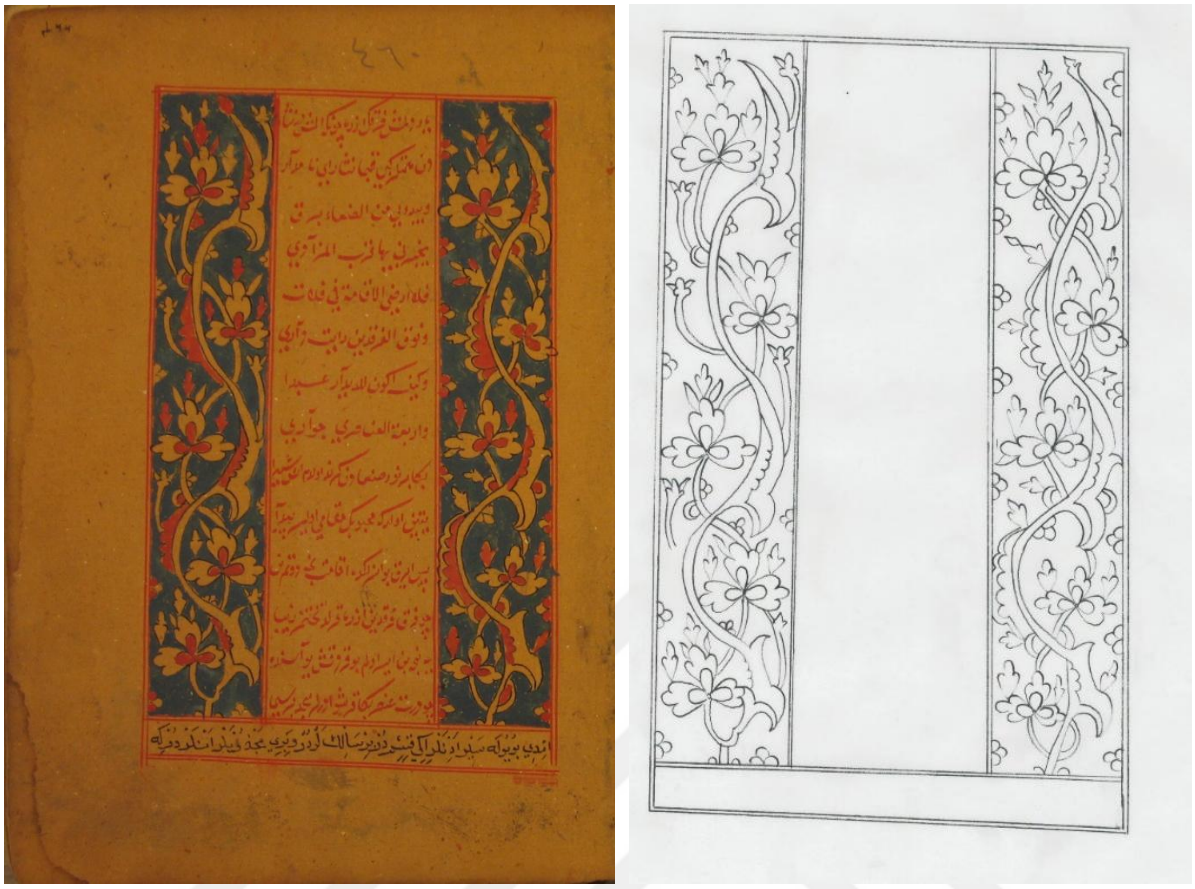
Şekil 191. 219a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 219a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu dikdörtgen bezeme ½ oranında simetrik olup bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 219a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 191).*

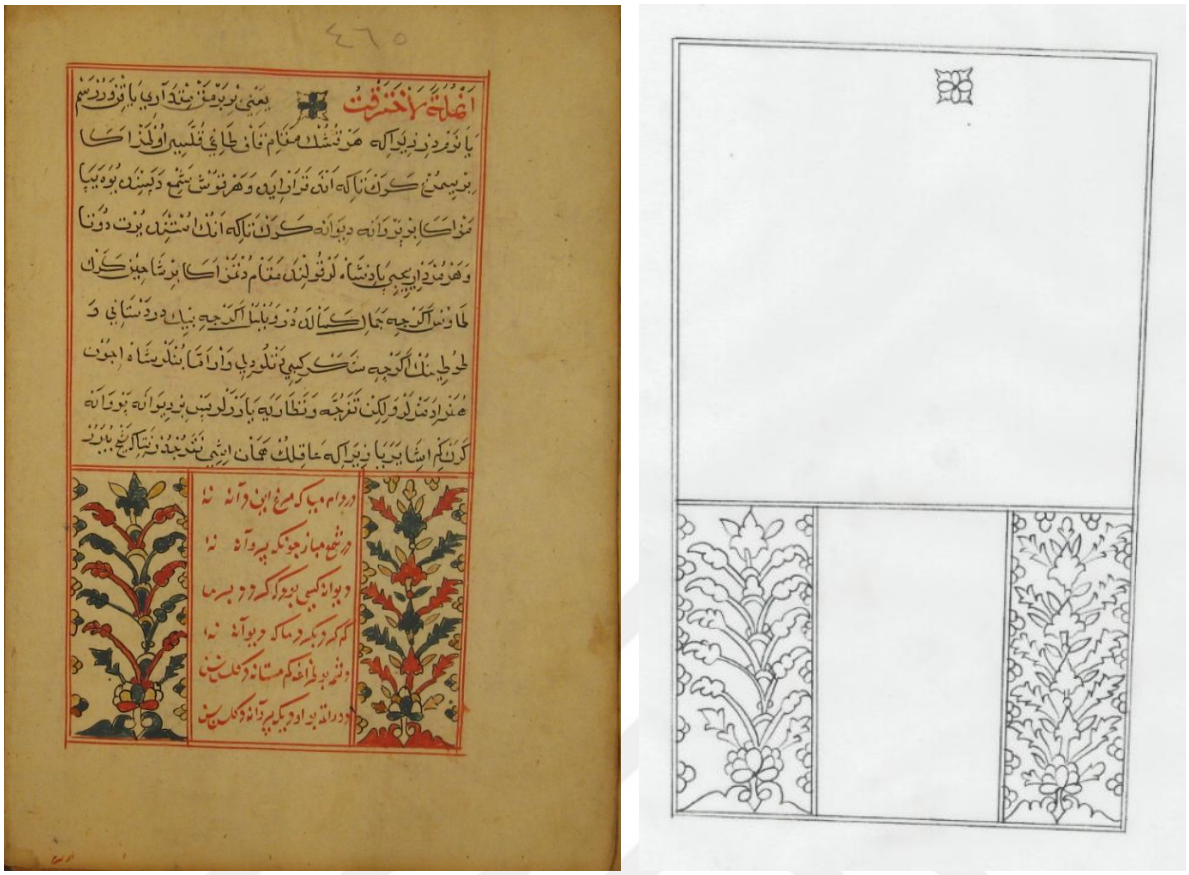
Şekil 192. 222b varağı

222b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen rumi ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen iki farklı kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 222b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 192).*

Şekil 193. 223a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 223a varağının tamamında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen iki iplikli rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 223a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 193).*

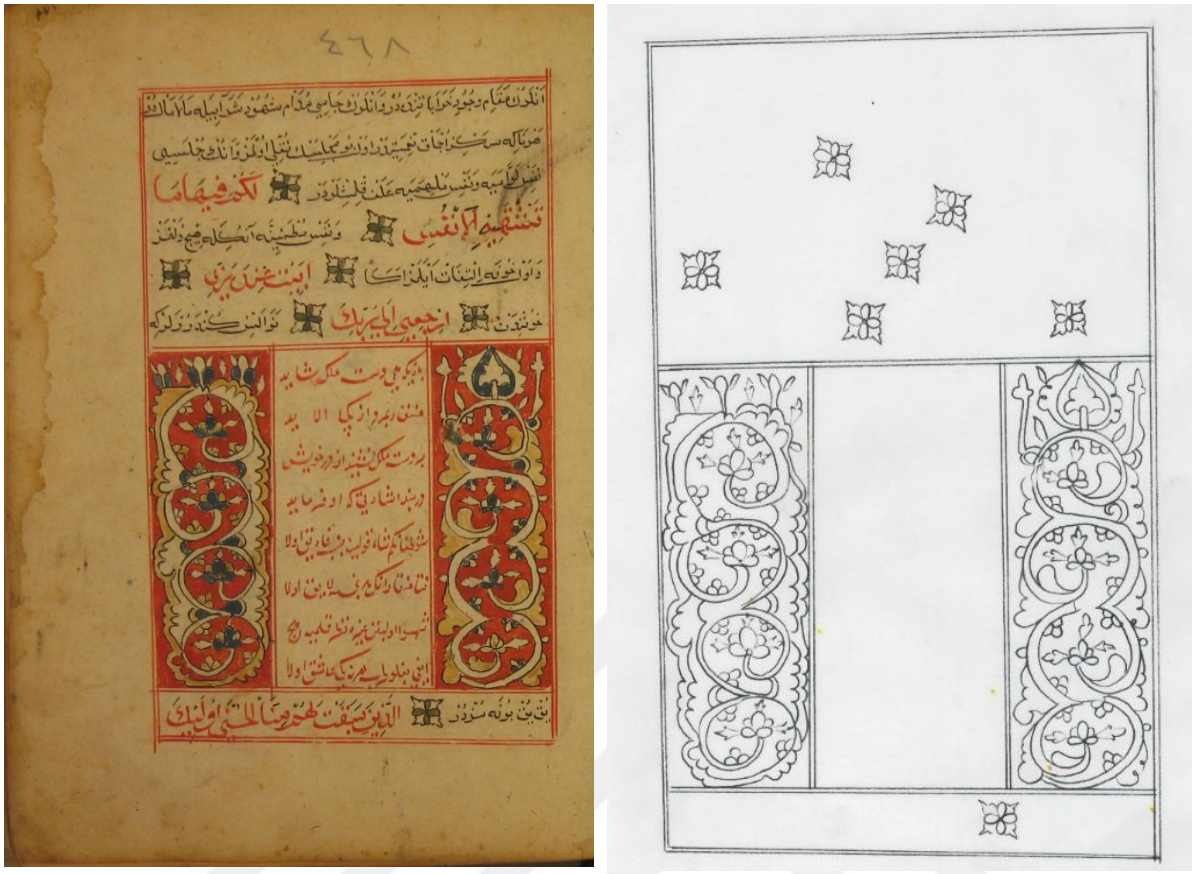
Şekil 194. 225b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 225b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan tepelik ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 225b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 194).*

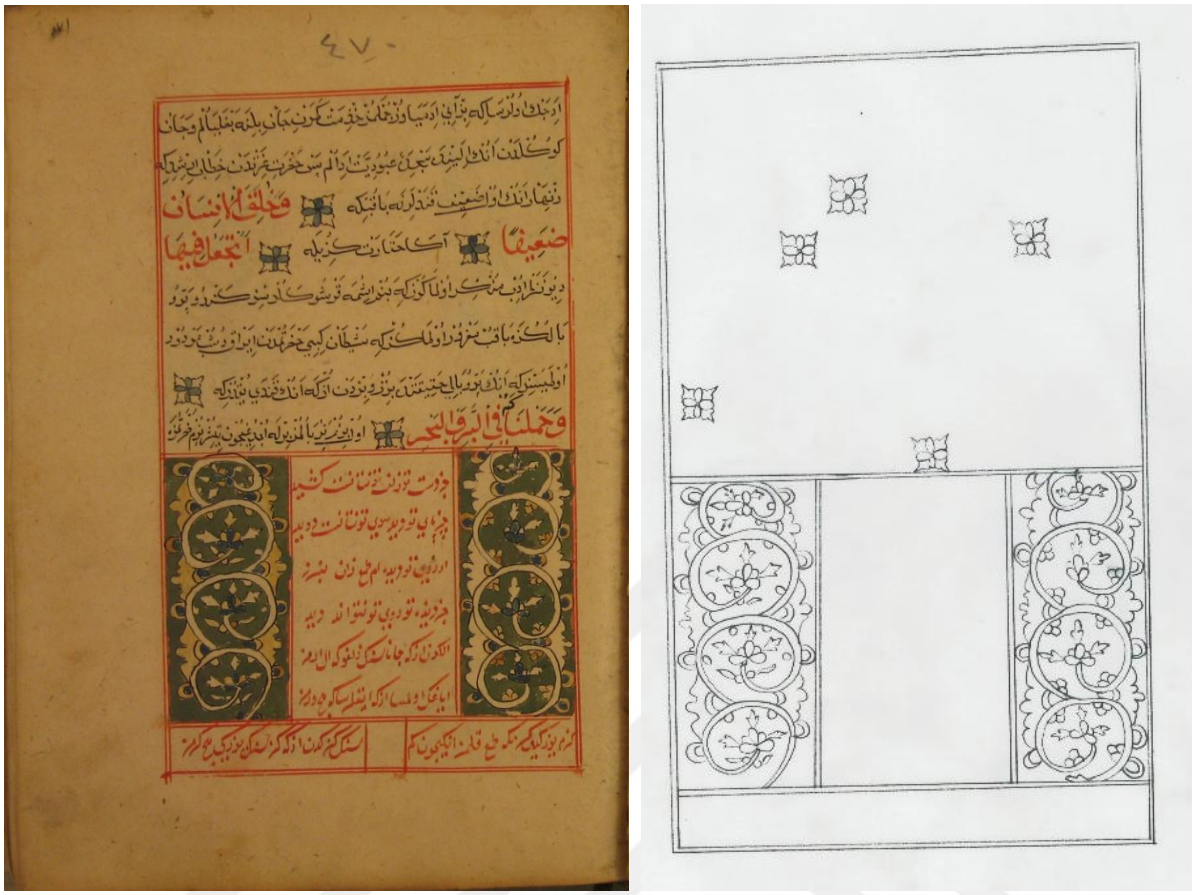
Şekil 195. 226b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 226b varağında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen kendi içinde simetrik olan rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 226b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 195).*

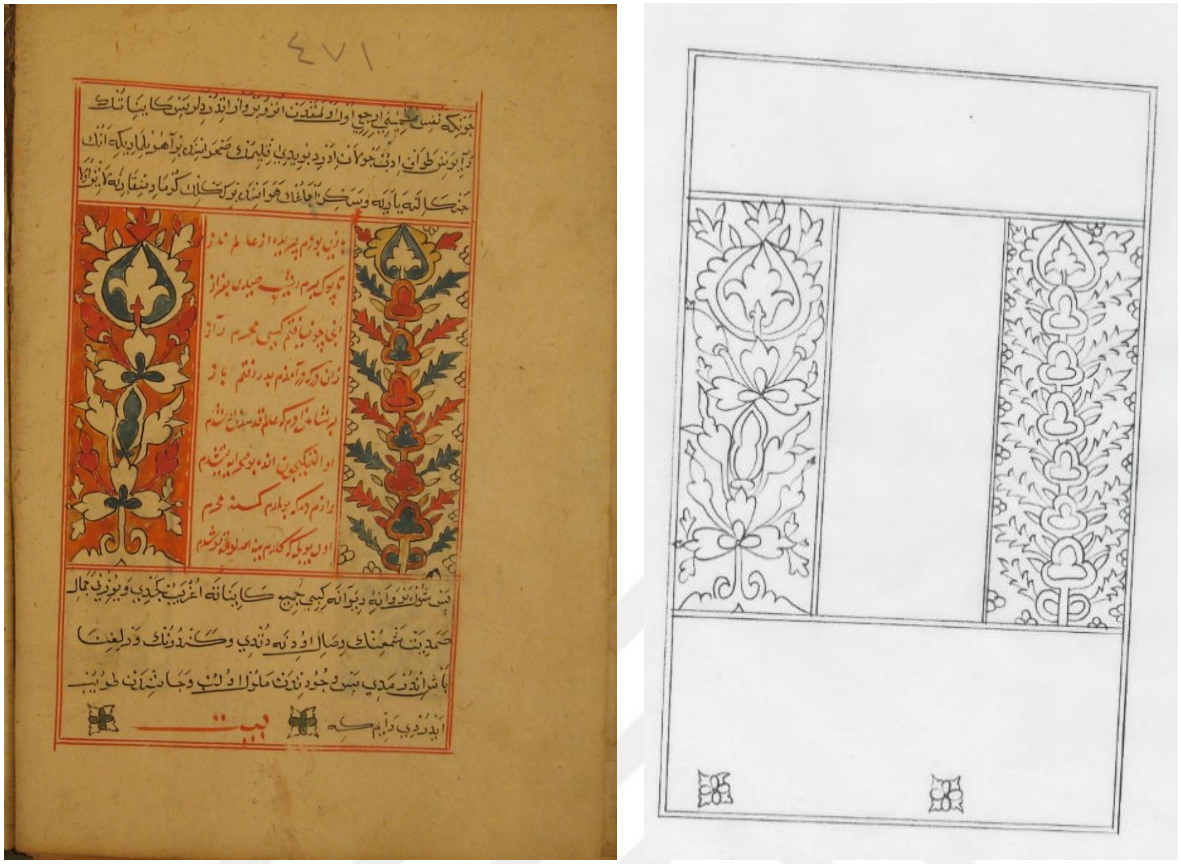
Şekil 196. 227a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 227a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen bir iplikli rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, altın, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 227a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 196).*

Şekil 197. 228a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 228a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen tek iplikli rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, altın, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 228a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 197).*

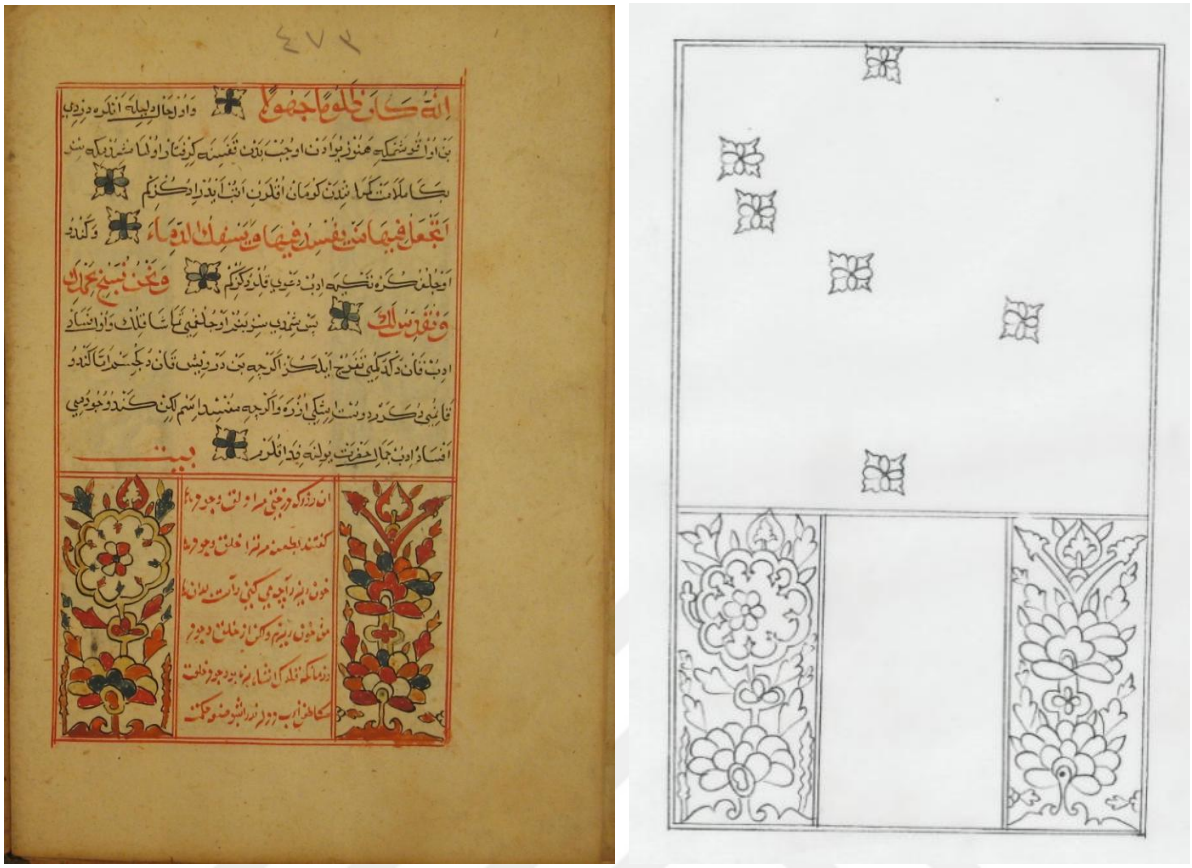
Şekil 198. 228b varağı

228b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen birbirinden farklı ve ½ oranında simetrik olan tepelik ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 228b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 198).*

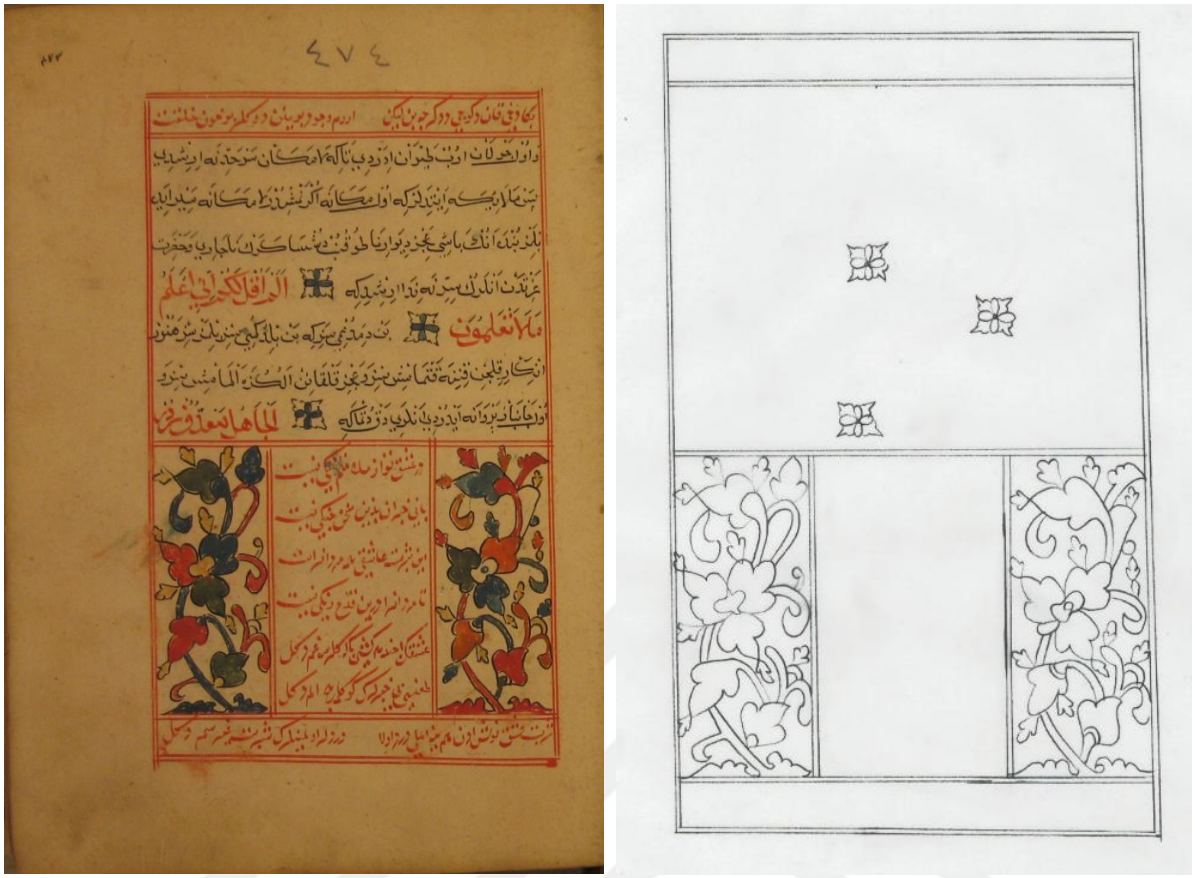
Şekil 199. 229a varağı

229a varağında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen kendi içinde simetrik olan rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 229a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 199)*.

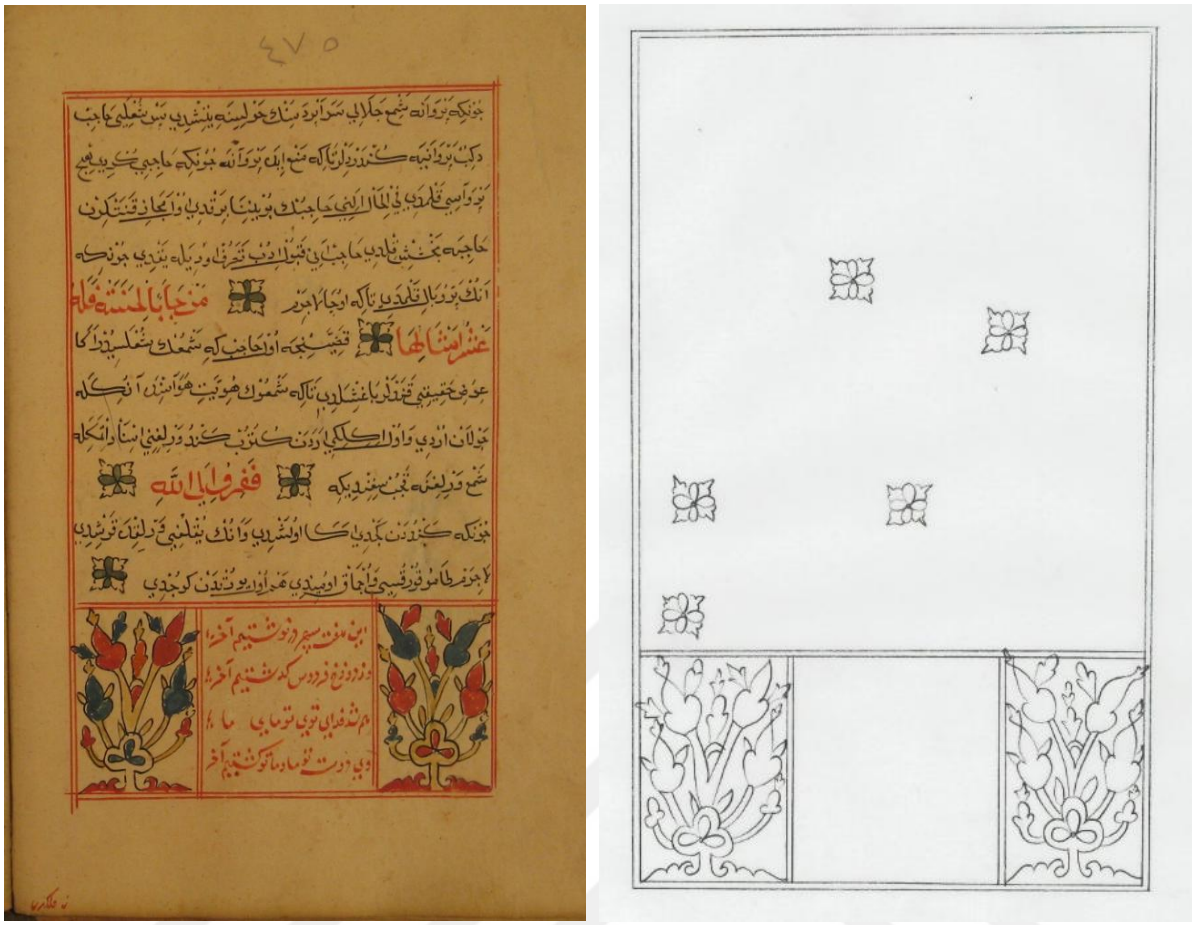
Şekil 200. 229b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 229b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan penç ve tepeliğe benzeyen bitkisel motiflerin bulunduğu tek ipli bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 229b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 200).*

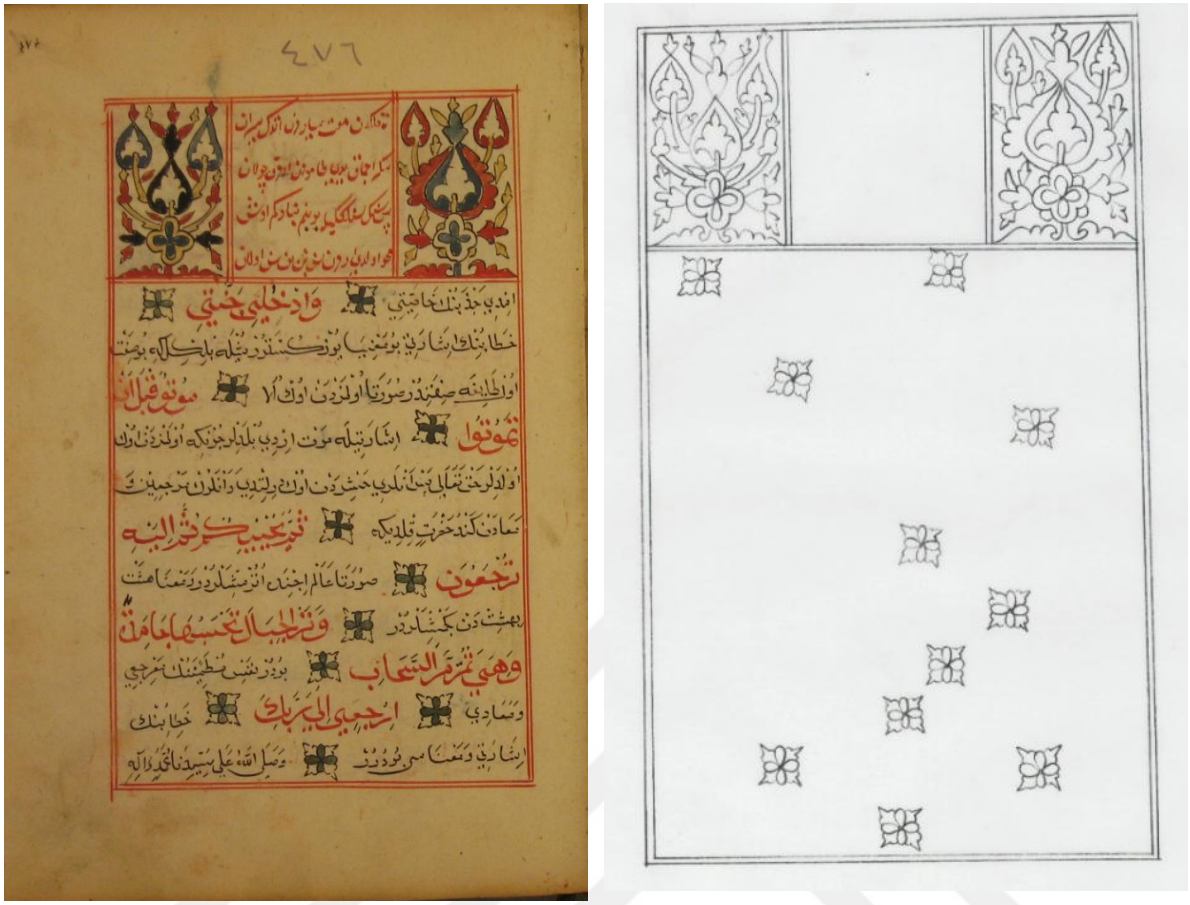
Şekil 201. 230a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 230a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen simetrik ve tek iplikli bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler;mavi, küf yeşili, sülyen, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 230a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 201).*

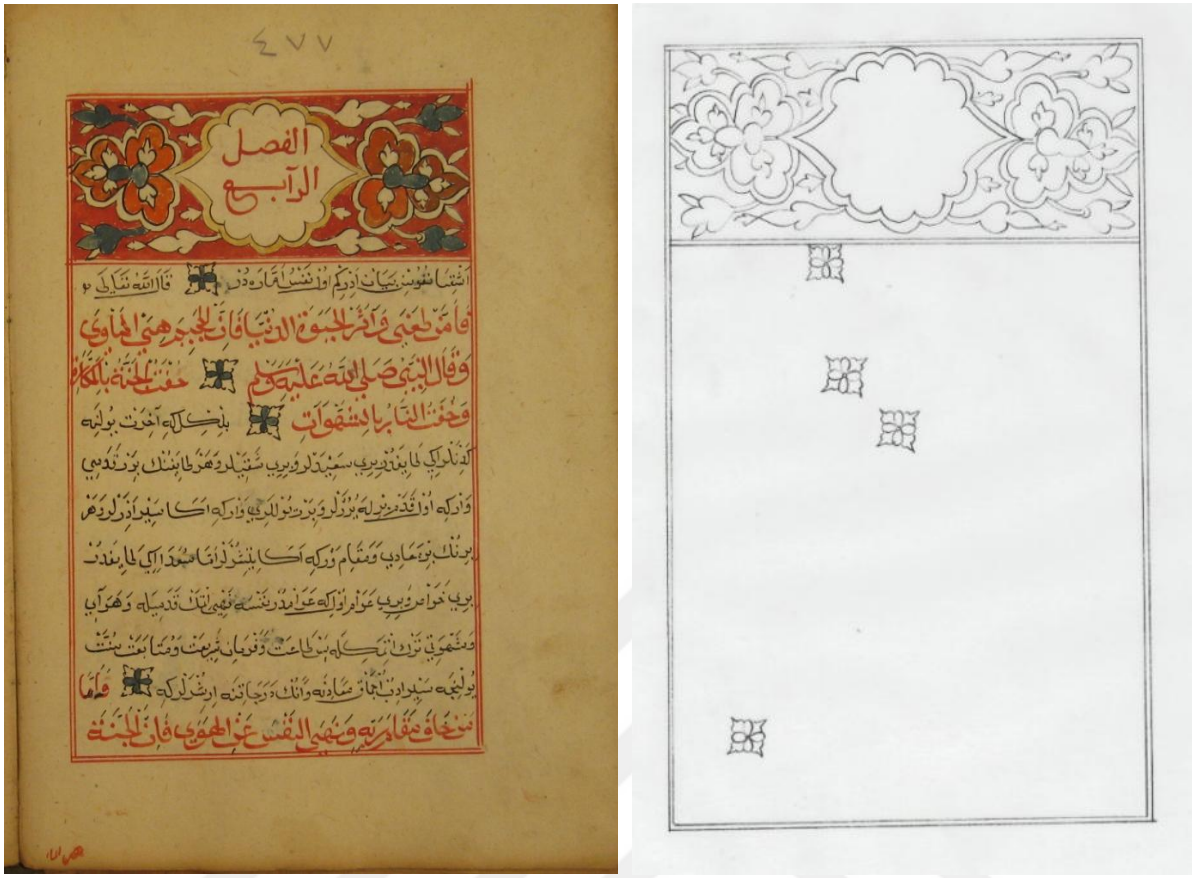
Şekil 202. 230b varağı

230b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen simetrik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 230b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 202).*

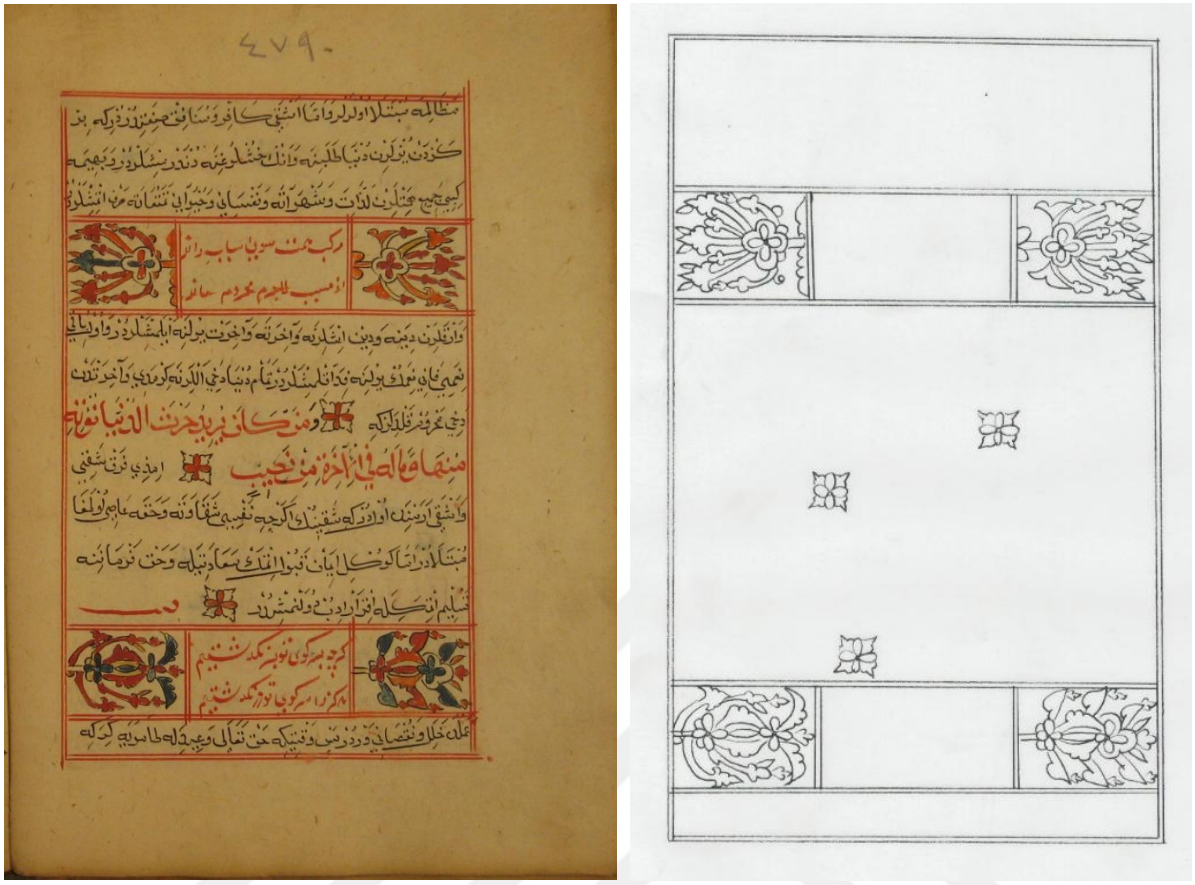
Şekil 203. 231a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 231a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olup birbirinden farklı olan tepelik ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, siyah, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 231a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 203).*

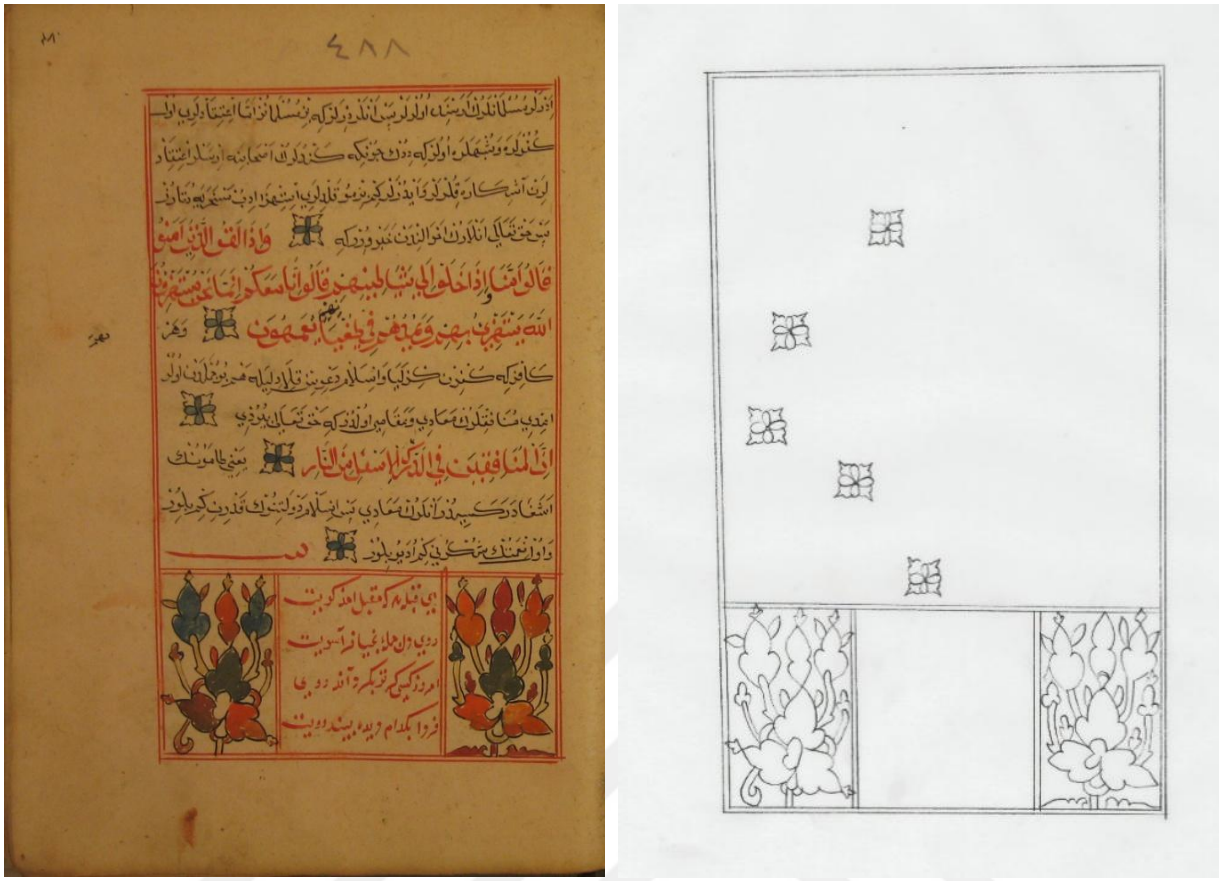
Şekil 204. 231b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 231b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu dikdörtgen bezeme ½ oranında simetrik olup bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 231b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 204).*

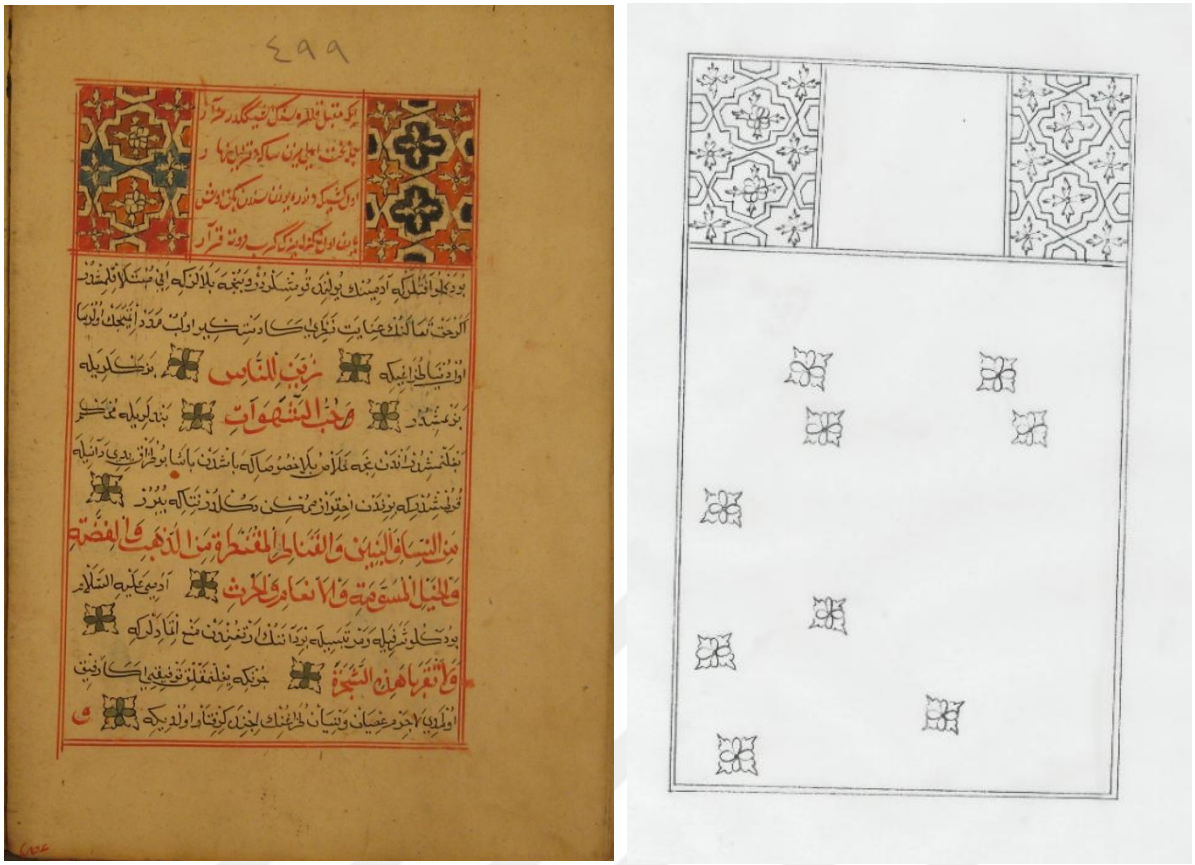
Şekil 205. 232b varağı

232b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen ½ oranında simetrik olan rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 232b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır.37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin. 232b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen ½ oranında simetrik olan rumî ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 232b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 205).*

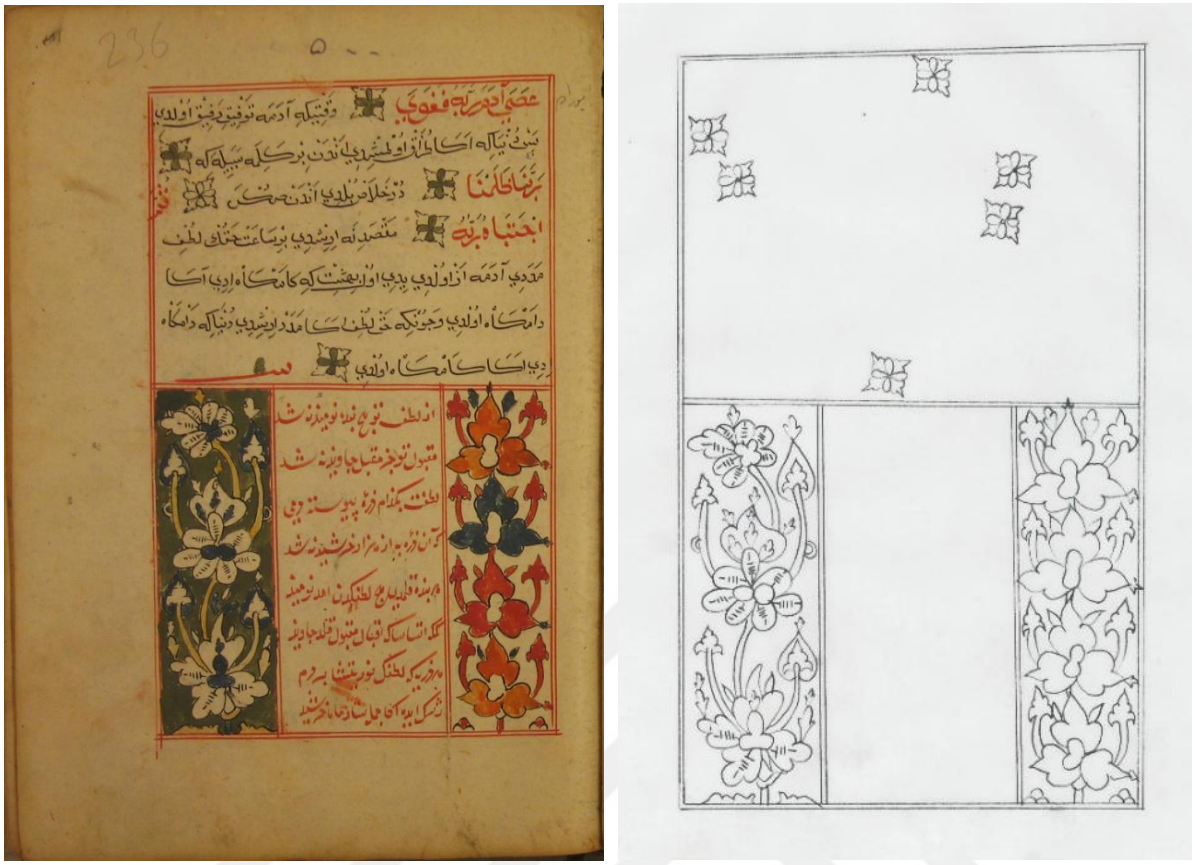
Şekil 206. 237a varağı

237a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, küf yeşili, kırmızı, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 237a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 206).*

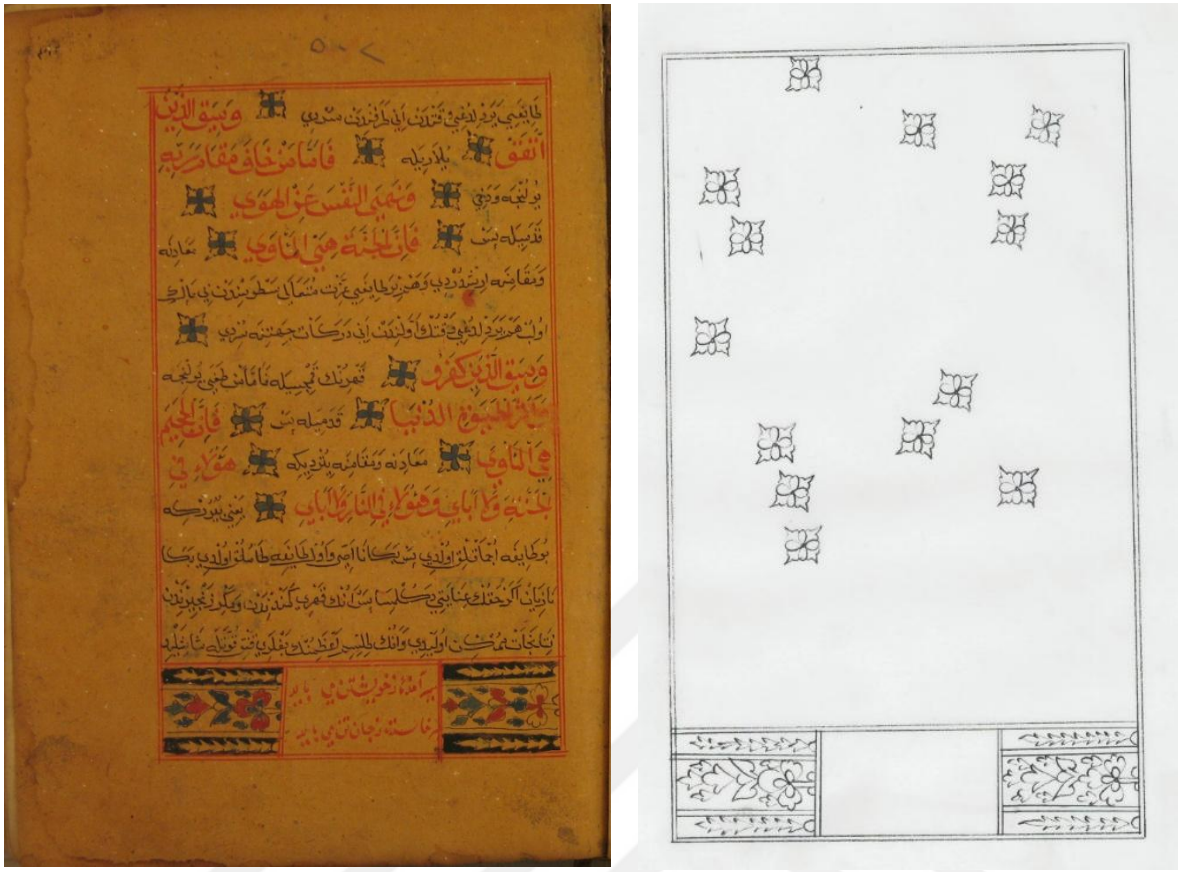
Şekil 207. 237b varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 237b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen geometrikve bitkisel motiflere benzeyen ulama bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, lacivert, siyah, sülyen,altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 237b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 207).*

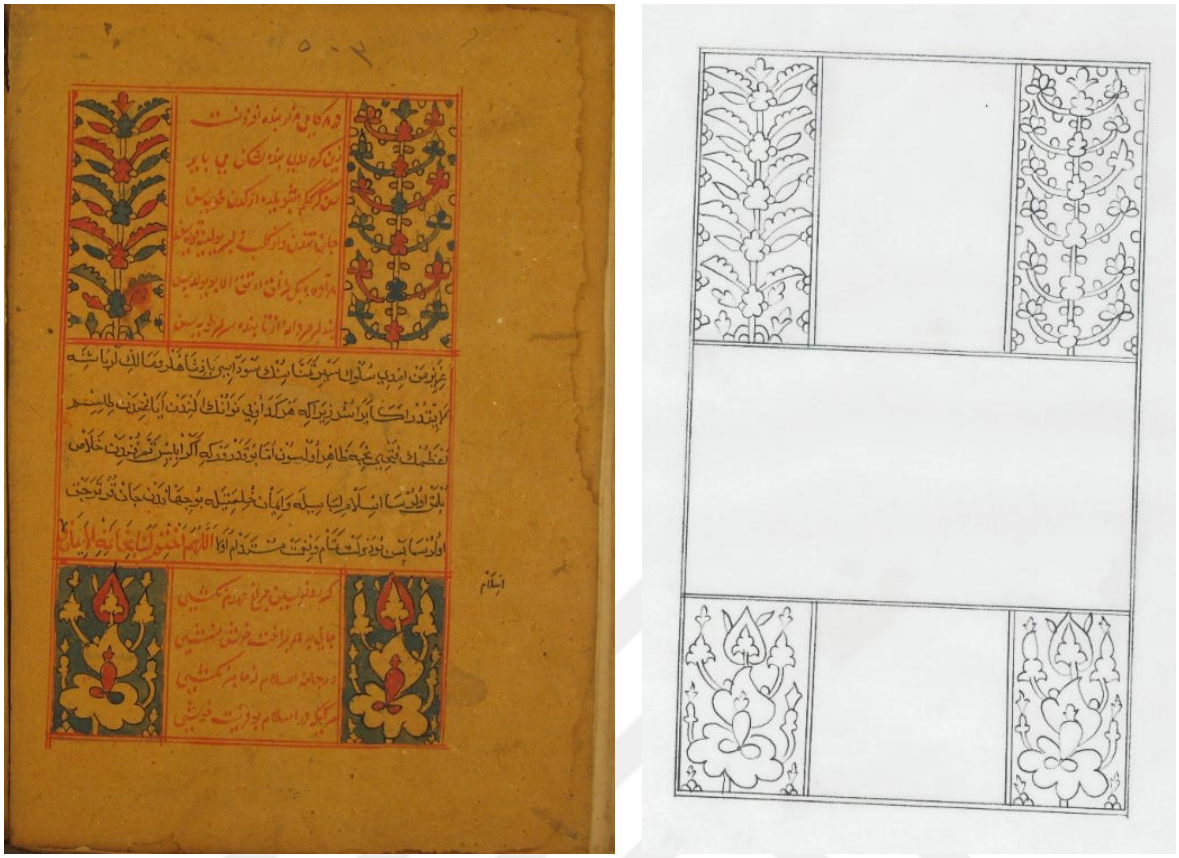
Şekil 208. 238a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 238a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen bitkisel motiflere benzeyen birbirinden farklı kompozisyonlardan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, sülyen, küf yeşili, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmaktadır. 238a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 208).*

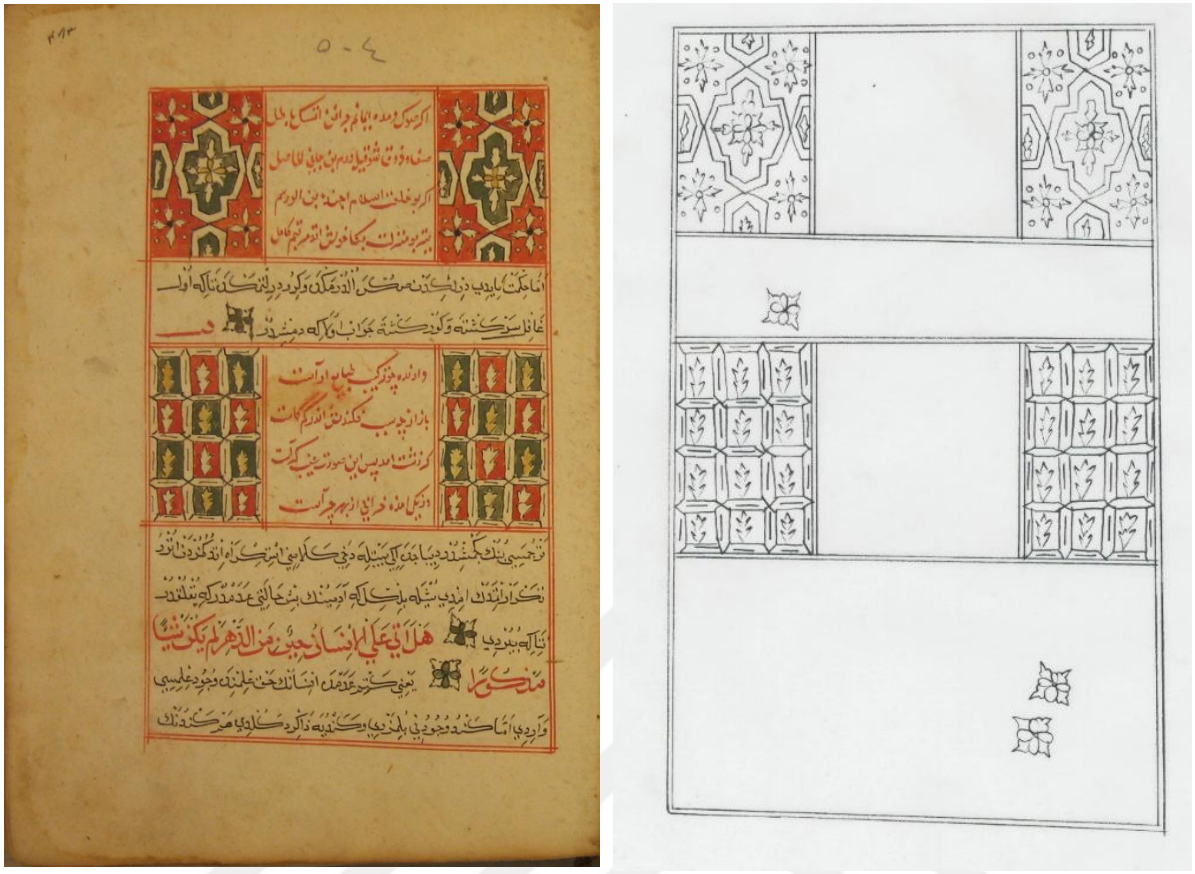
Şekil 209. 239a varağı

239a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, kırmızı, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 239a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 209).*

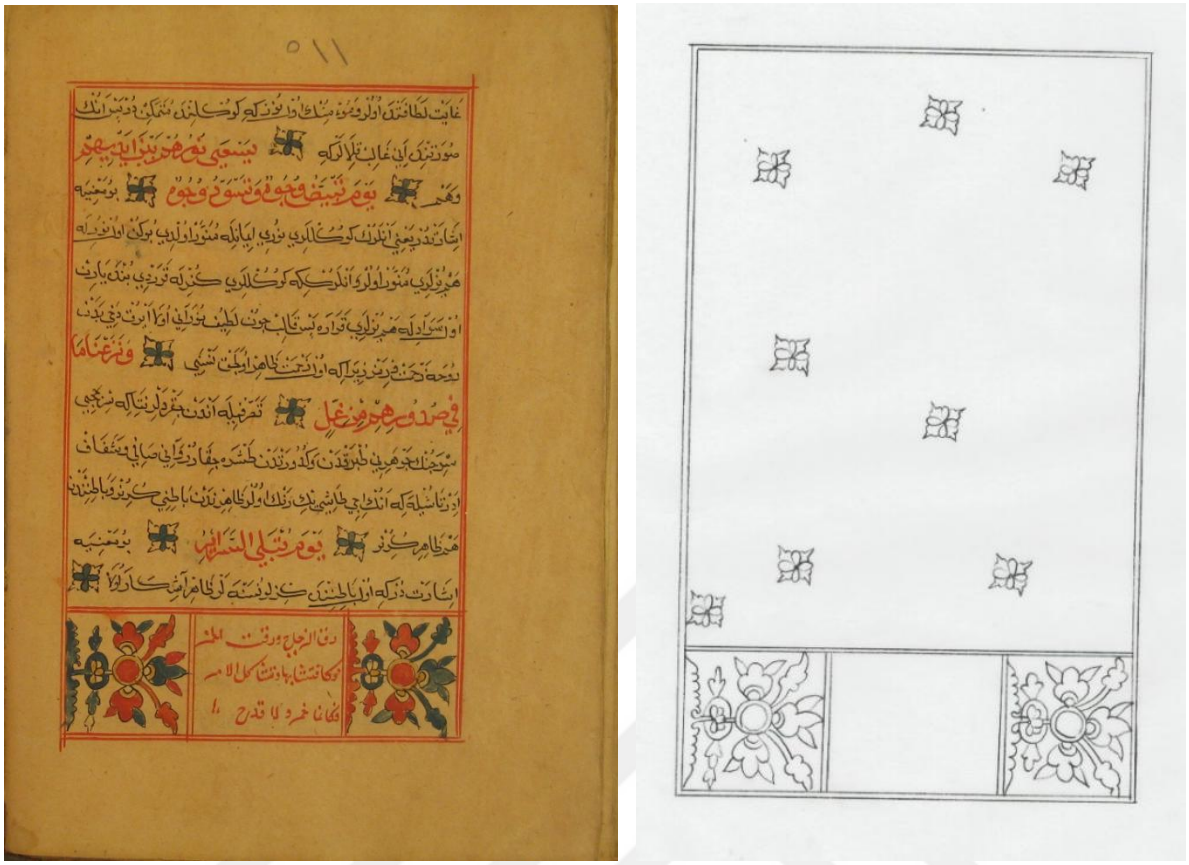
Şekil 210. 239b varağı

239b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen rumî ve bitkisel motiflere benzeyen birbirinden farklı kompozisyonlardan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmaktadır. 239b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır.Hk 3730 Envanter numaralı eserin, 239b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen ½ oranında simetrik olan tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 239b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 210).*

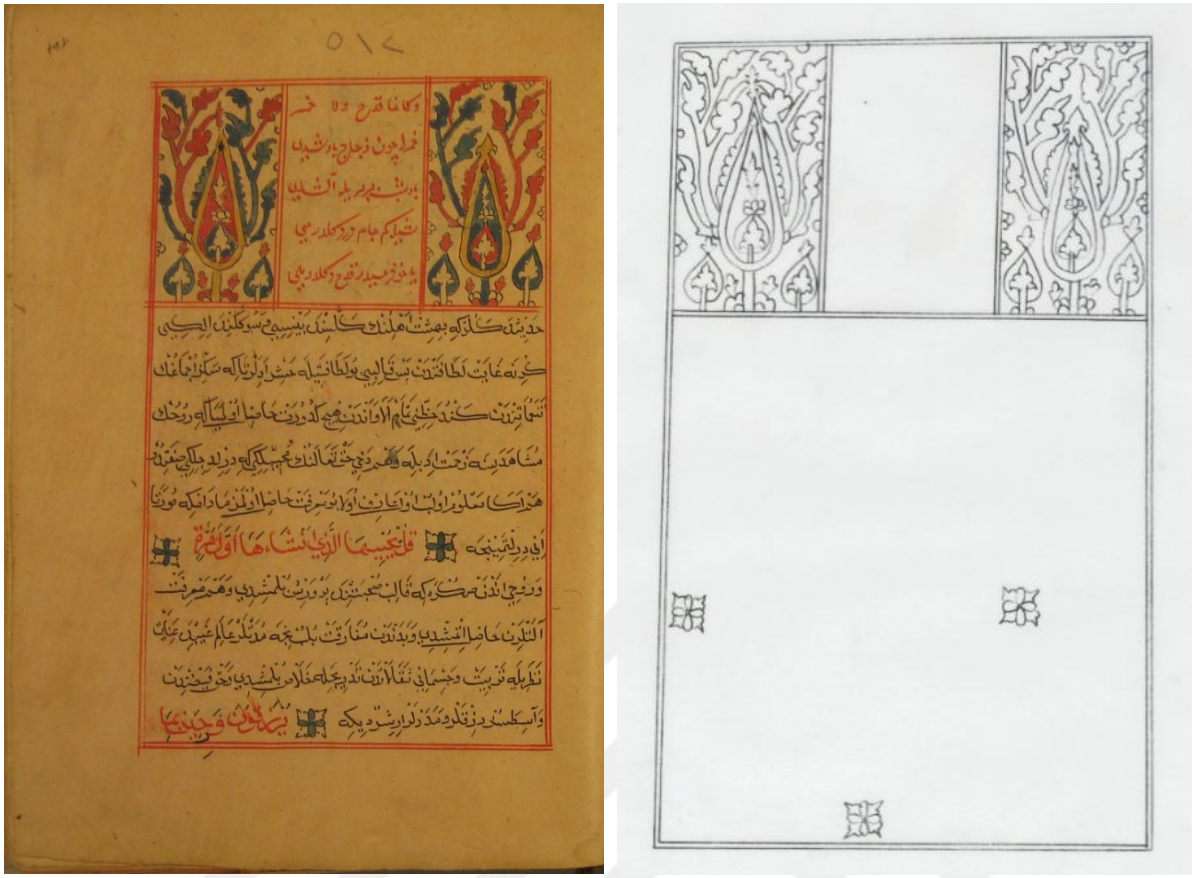
Şekil 211. 240a varağı

240a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen geometrik ve bitkisel motiflere benzeyen ulama bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler;küf yeşili, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 240a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır.37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin, 240a varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen geometrik ve bitkisel motiflere benzeyen ulama bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler;küf yeşili, sülyen,altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 240a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 211).*

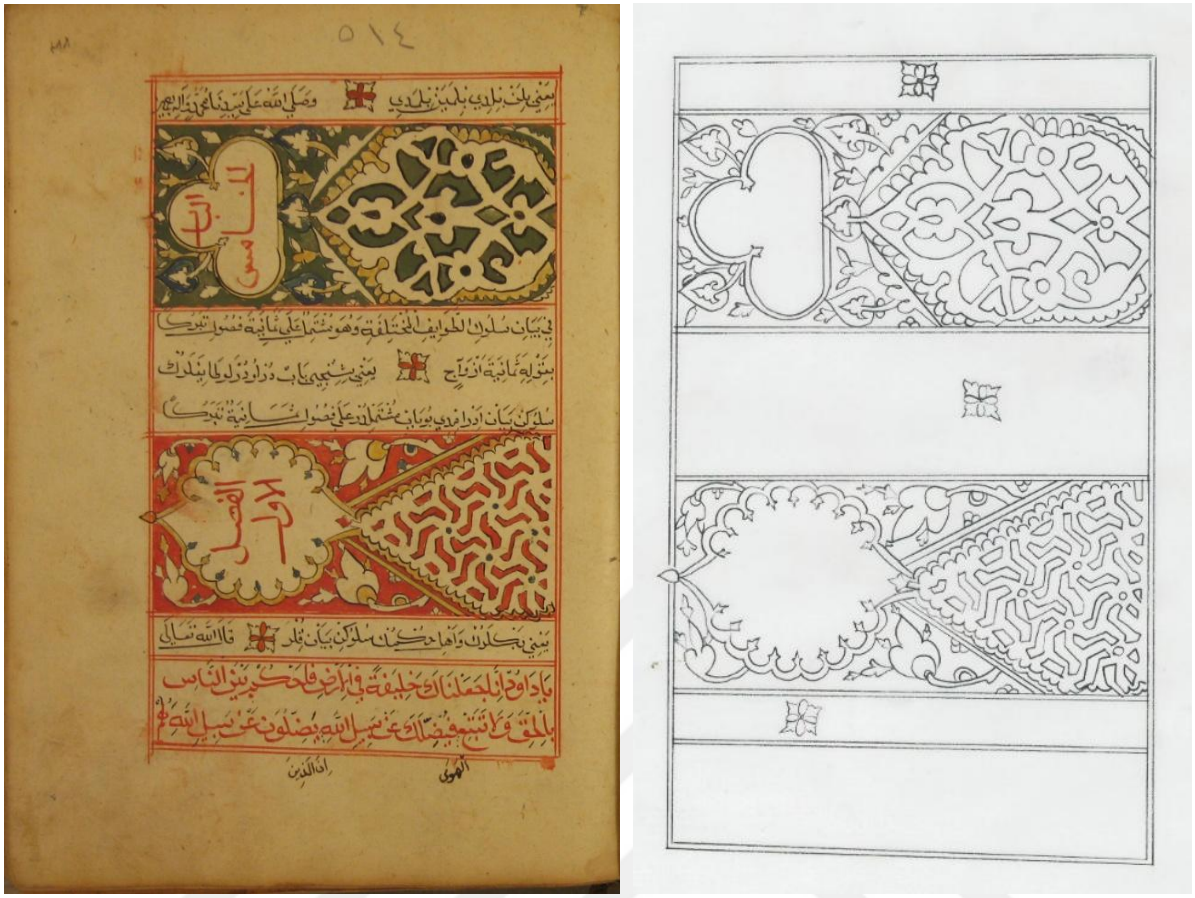
Şekil 212. 243b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 243b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, kırmızı, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 243b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 212).*

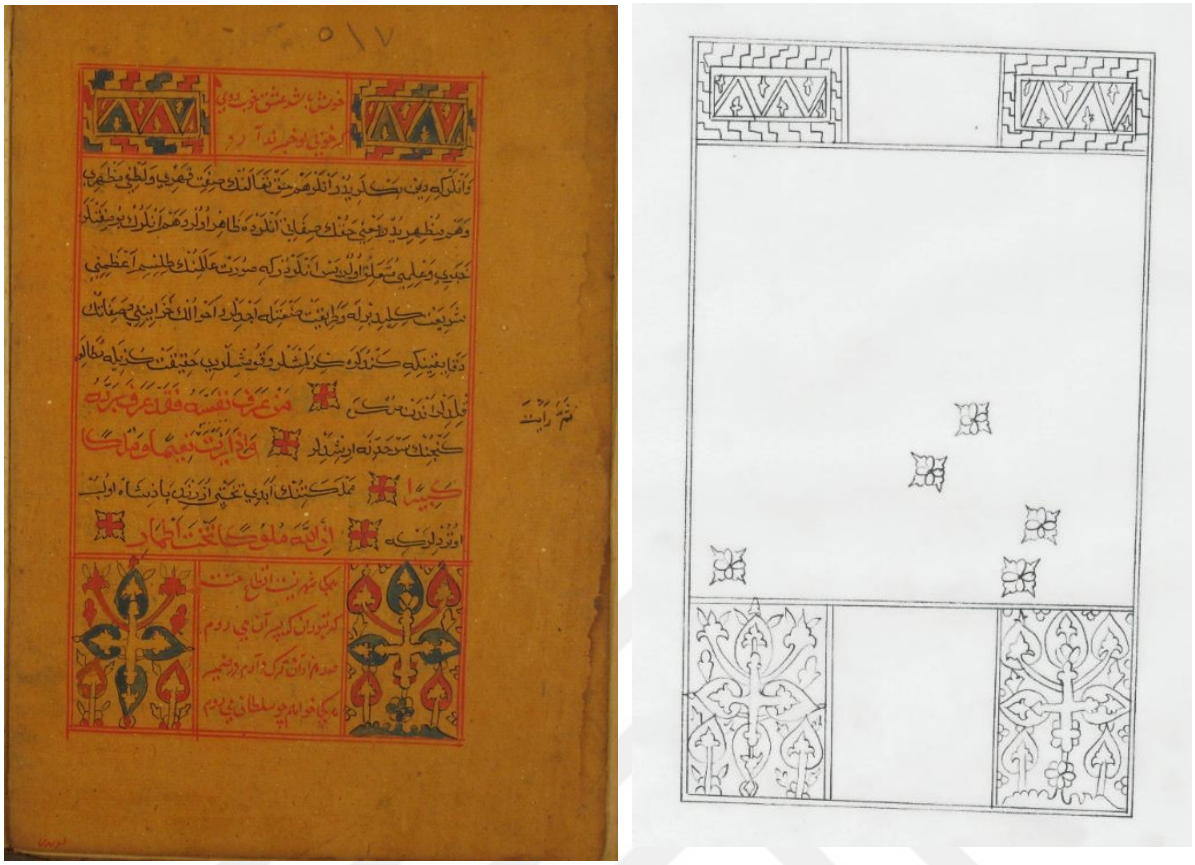
Şekil 213. 244a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 244a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 244a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 213).*

Şekil 214. 245a varağı

245a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ½ oranında simetrik olan rumî ve tepelik gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, mavi altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmaktadır. 245a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır. Hk 3730 Envanter numaralı eserin, 245a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme geometrik ve ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 245a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 214).*

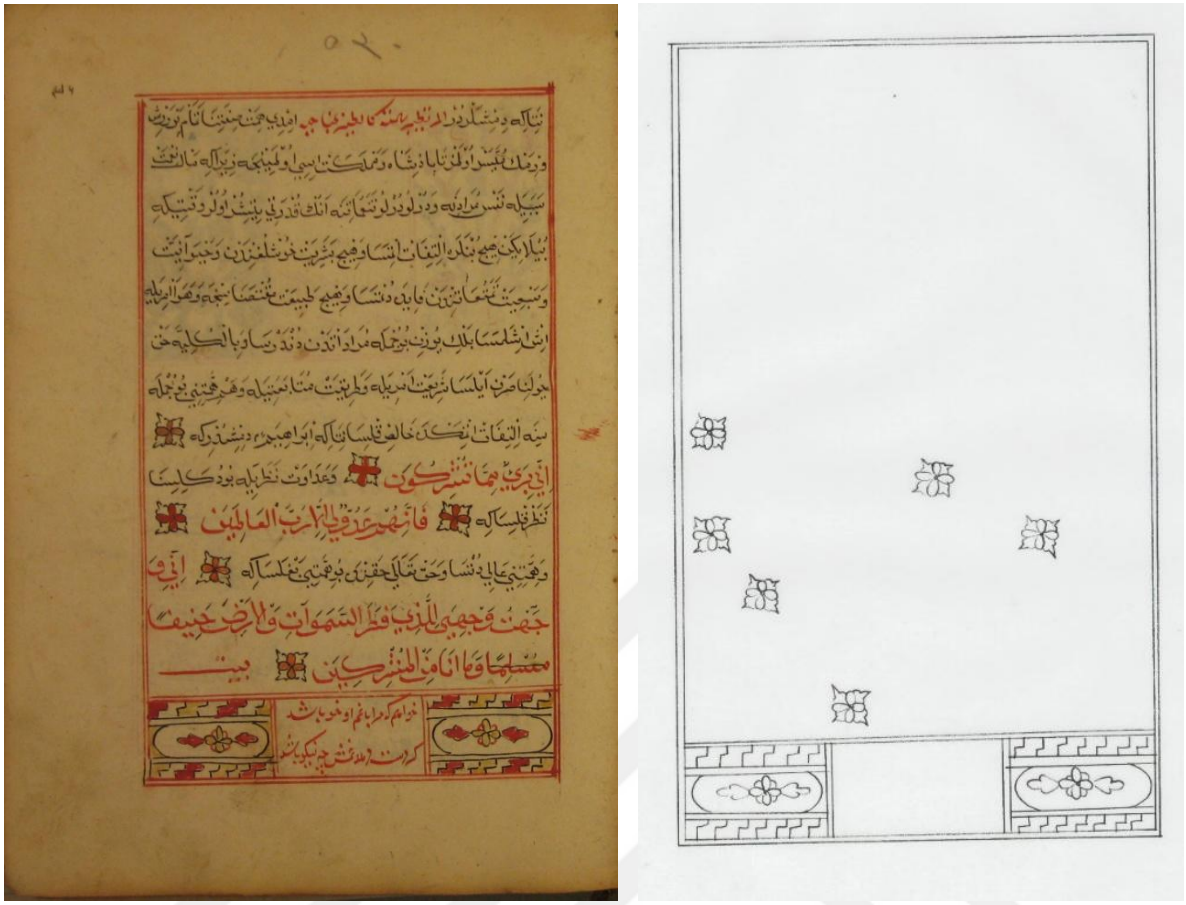
Şekil 215. 246b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 246b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen simetrik olan bitkisel motiflerinde bulunduğu geometrik bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 246b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 215).*

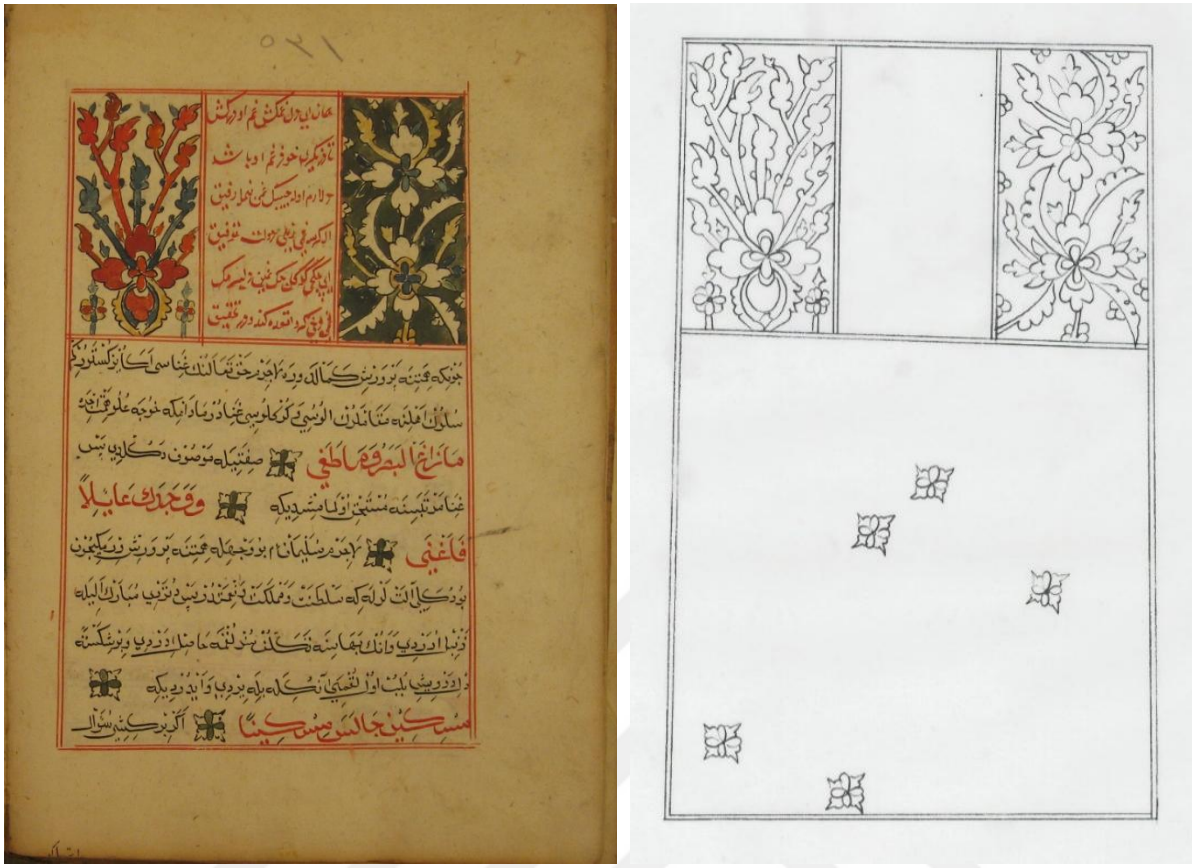
Şekil 216. 247a varağı

247a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır.Bu desenler ½ oranında simetrik olan tepelik ve penç gibi bitkisele benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 247a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 216).*

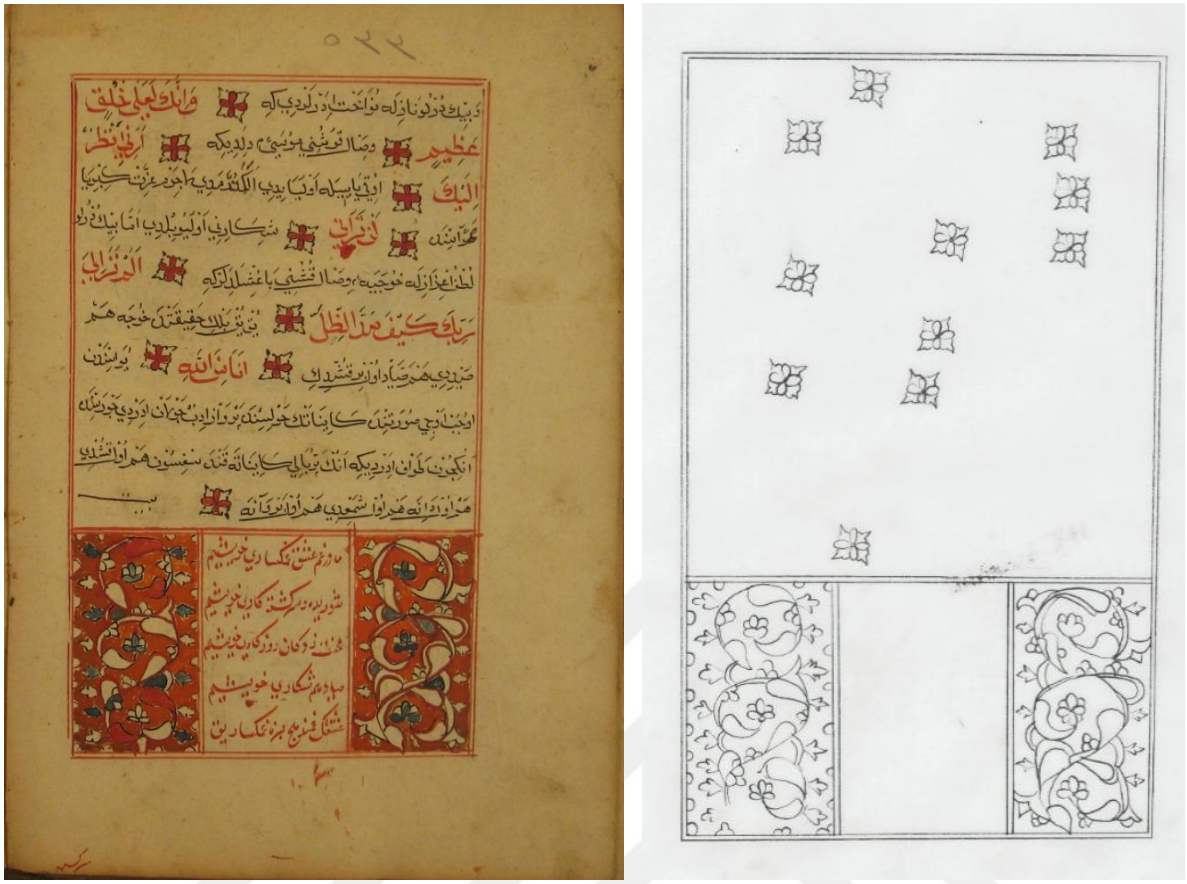
Şekil 217. 253a varağı

253a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen ½ oranında simetrik olan geometrik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 253a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 217).*

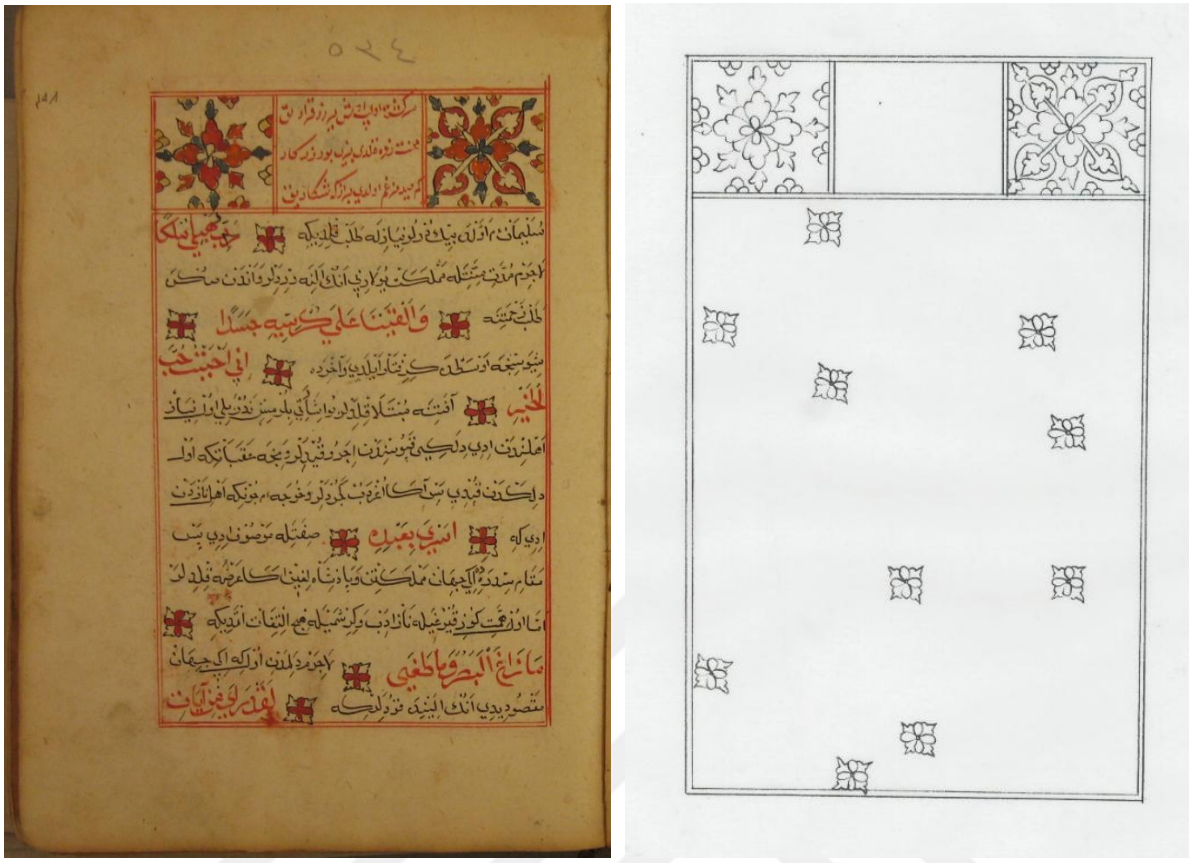
Şekil 218. 253b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 253b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen birbirinden farklı olan rumî ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; küf yeşili, sülyen, kırmızı, mavi, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 253b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 218).*

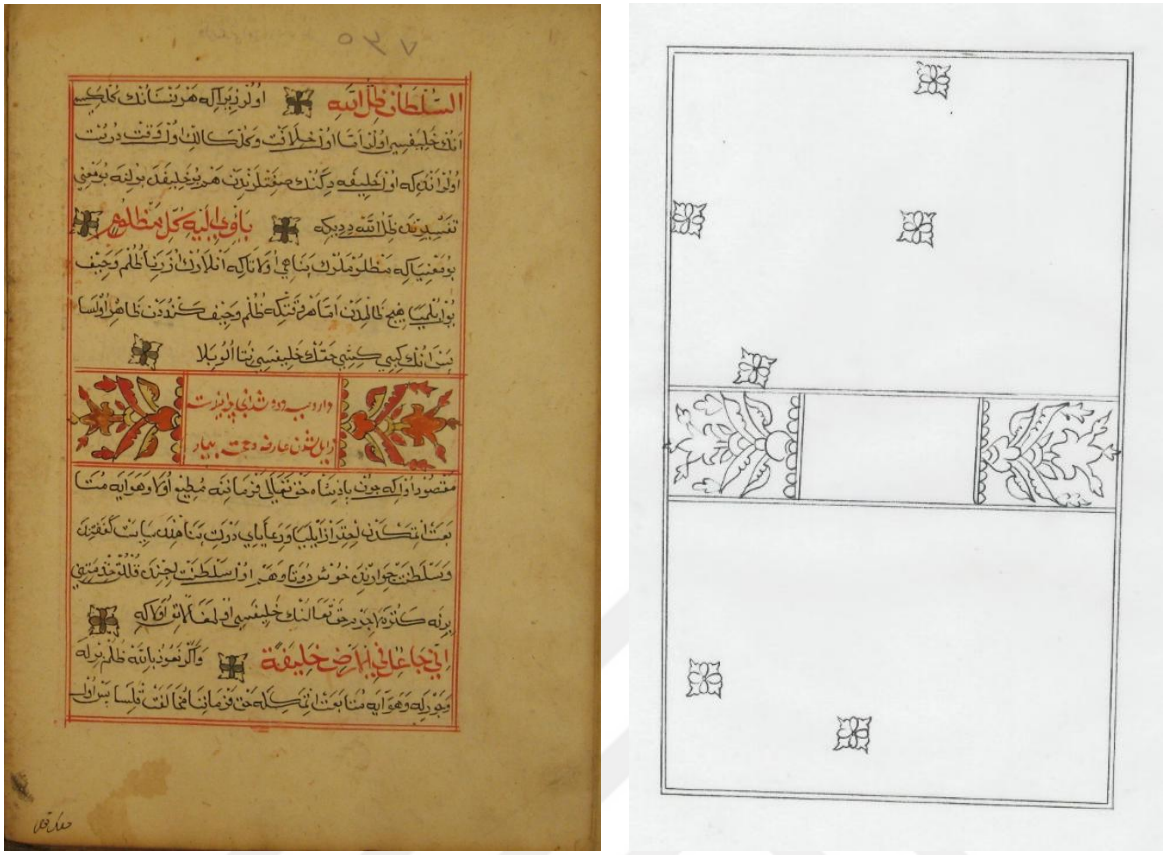
Şekil 219. 254b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 254b varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki desen bitkisel ve rumîye benzeyen motiflerin bulunduğu serbest bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 254b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 219).*

Şekil 220. 255a varağı

255a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu desenler merkezinde penç motifi ile başlayan ¼ oranında simetrik olan tepelik ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, altın, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 255a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 220).*

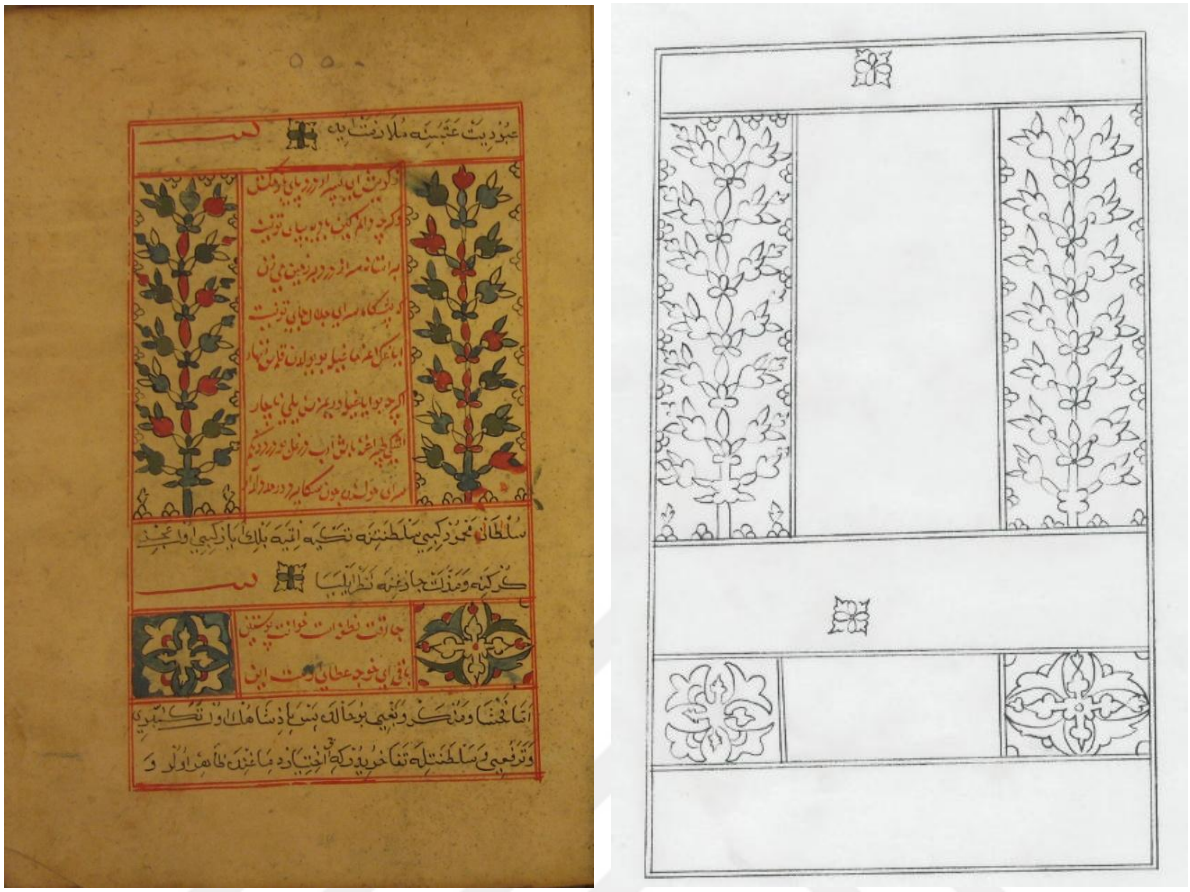
Şekil 221. 256b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 256b varağının orta kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan rumî, tepelik gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 256b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 221).*

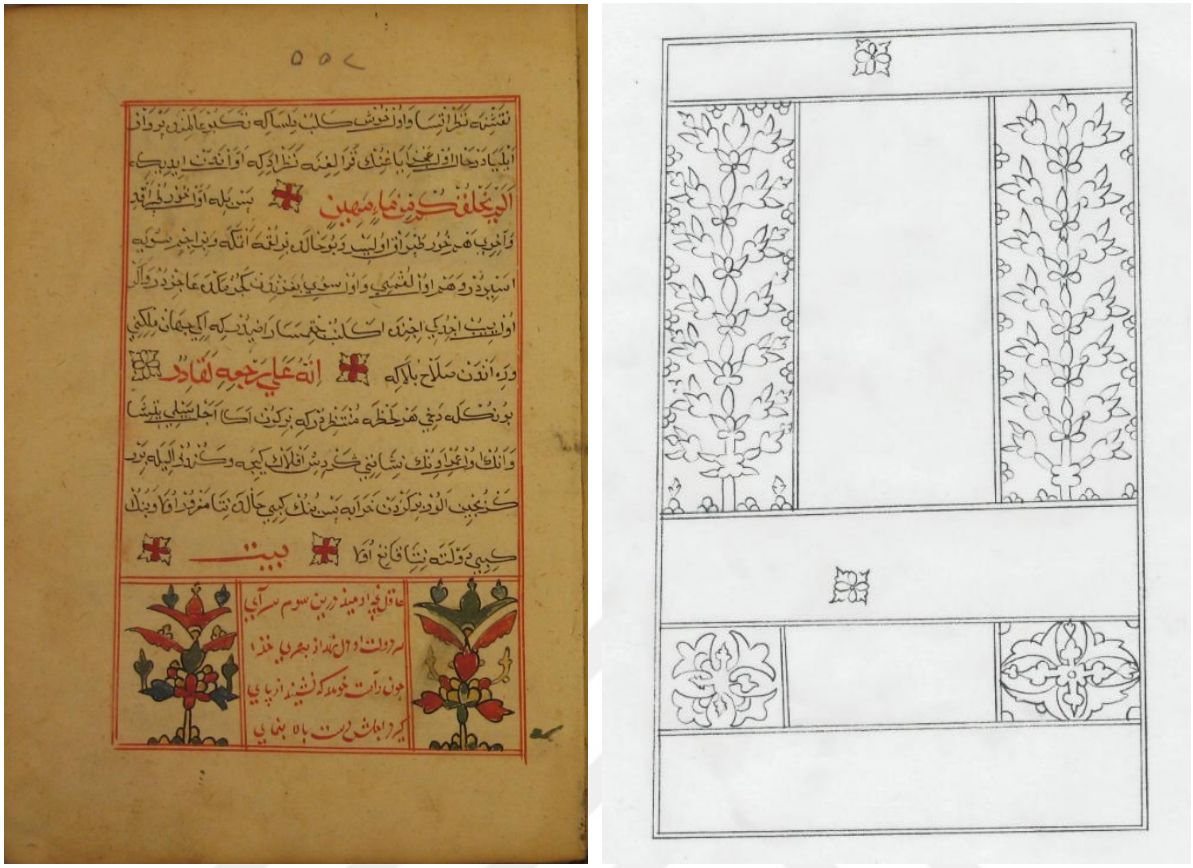
Şekil 222. 257a varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 257a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezemenin ortasında rumîye diğer alanlarda ise bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, kırmızı, siyah,lacivert, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmaktadır. 257a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 222).*

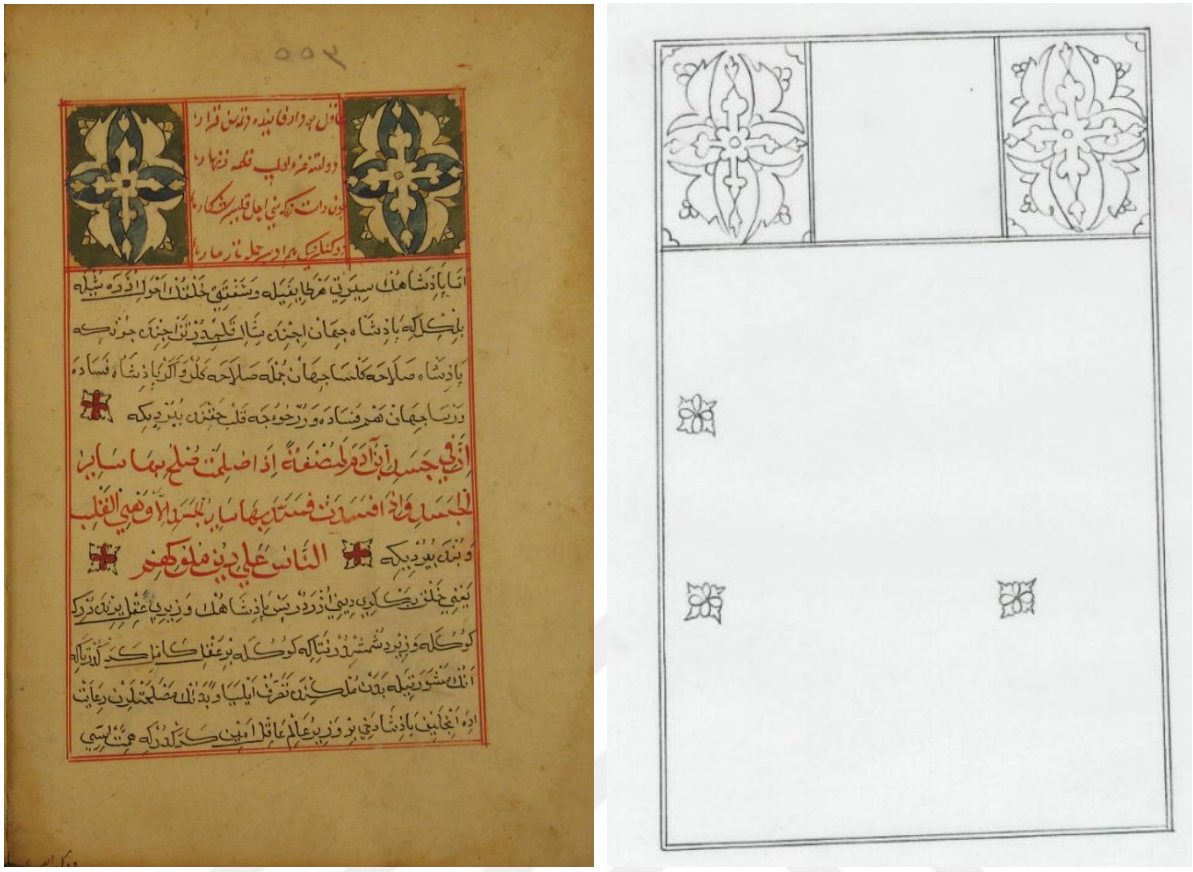
Şekil 223. 263a varağı

263a varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet dikdörtgen koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan bitkisel motiflere benzeyen birbirinden farklı kompozisyonlardan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; kırmızı, sülyen, küf yeşili, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmaktadır. 263a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır. 37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin, 263a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet kare koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ¼ oranında simetrik olan rumi ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; sülyen, mavi, küf yeşili ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 263a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 223).*

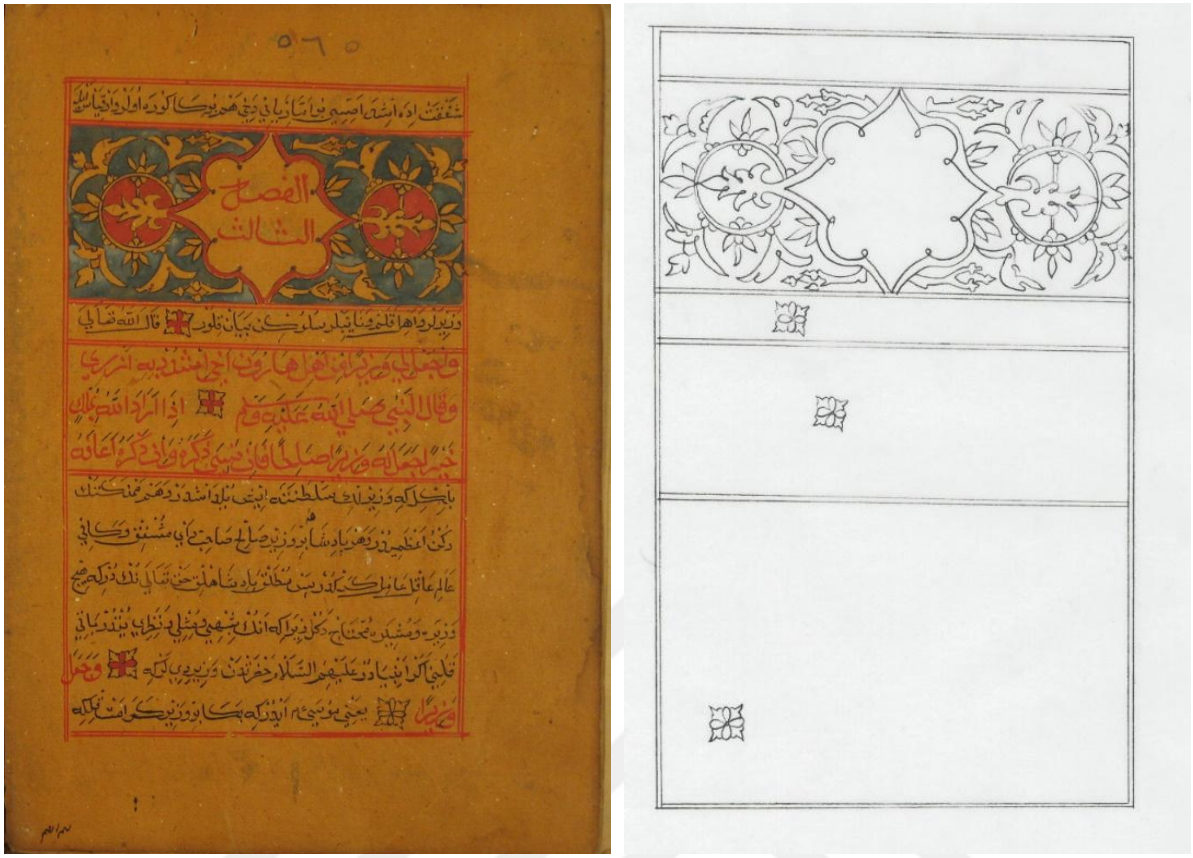
Şekil 224. 264a varağı

37 Hk 3730 Envanter numaralı eserin 264a varağının alt kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu iki alandaki desen ½ oranında simetrik olan rumi ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler;kırmızı, sülyen, mavi, küf yeşili, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 264a varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 224).*

Şekil 225. 264b varağı

264b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış iki adet koltuk tezhibi bulunmaktadır. Bu desenler merkezinde bir motif ile başlayan ¼ oranında simetrik olan rumî, tepelik ve penç gibi bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; yeşil, altın, mavi ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 264b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 225).*

Şekil 226. 270b varağı

Hk 3730 Envanter numaralı eserin 270b varağının üst kısmında cetvelle sınırlandırılmış dikdörtgen bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezeme ortasında yazı olan ½ oranında simetrik rumî ve tepelik ve bitkisel motiflere benzeyen bir kompozisyondan oluşmaktadır. Kullanılan renkler; mavi, sülyen, altın ve kağıdın orijinal rengi kullanılmıştır. 270b varağının kenarları kırmızıyla renklendirilmiş kuzularla sınırlandırılmıştır (Bkz. *Şekil 226).*

BÖLÜM V

SONUÇ

Türk tezhip sanatı günümüze gelinceye kadar birçok süreçten geçmiş, değişik sanat akımlarının etkisi altında kalmış, sürekli bir değişim ve başkalaşım ile günümüze kadar gelebilmiştir. Günümüze gelebilmiş el yazması eserler incelendiğinde Türk Tezhip Sanatının geçirdiği değişimleri görebilmek mümkündür. Erken dönem örnekleri, Osmanlı klasik dönem, batılılaşma dönemi ve Cumhuriyet dönemi olarak dönemlere ayırabileceğimiz Türk Tezhip Sanatı zenginleşmiş, değişmiş ve birbirinden güzel eserler vücuda getirilmiştir.

Türk Tezhip Sanatı açısından oldukça farklı olan örneklerden biri de bu çalışmaya konu olan ve Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesinde 37 HK 3730 envanter numarası ile kayıtlı, İrşâdü'l-Murîd İlâ'l-Murat Fi Tercemeti Mirsadi'l–İbâd isimli eserdir. Kütüphane kayıtlarında eserin yazarı Abd er-Rahîm Kâsım b. Mahmûd Karahisârî (öl. 891/1486) olarak geçmektedir. Yine kütüphane verilerinde eserin konusu "İslam Dini-Tasavvuf ve Tarikatlar" olarak belirtilmiştir. Farsça olarak yazılmış ve Türkçeye çevrilmiş eserin sayfa sayısı kütüphane verilerinde 2+306 olarak geçmesine karşın yapılan incelemelerde bu rakamdan iki sayfa eksik olduğu görülmüştür. 260X180-190X115 mm ölçülerindeki eser nesih hattı ile yazılmıştır. Kütüphane kayıtlarında yazı çeşidi için "Harekeli Asya Neshi" denilen eserin başlangıcından 272. varağına kadar olan yazı karakteri ve sayfa yapısı, 272.

Sayfadan itibaren eserin sonuna kadar farklılık arz etmektedir. 272. varaktan sonraki sayfalarda cetvel ve tezhip örneğine rastlanamamıştır. Hem yazı hemde kağıt özelliği bakımından farklı olan bu sayfalar esere sonradan eklenmiş olabileceği düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın http://www.yazmalar.gov.tr/eser/irsadul-murîd-ilal-murat-fî-tercemeti-mirsadil-ibad/49516 internet sitesinde el yazması eser ile ilgili şu bilgilere yer verilir;

> …sağ deffe (üst cilt kapağı) düşmüş; sırtı onarılmış, harap bez; şemseli, kahverengi meşin, kaplı, kurt yenikli harap mukavva cild. Yapıt beş bab üzerine düzenlenmiştir. Yapıtı II. Murad için çeviren mütercim, kitabın sonunda 306a'da yapıta Murad name lakabını verdiği, 350b'de ise tercümenin bittiğini belirtir. Necm ed-din Ebi Bekr b. Abd-Allah el-Esedî'nin Mirsadu'l-İbad mine'l-mebde ila'l-maad adıyla Farsça olarak yazdığı tasavvufi eserinin Türkçe'ye yapılan çevirisidir. Keşf. II. 1655, Esma. I. 831 (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019).

El yazması eser tezhip açısından incelendiğinde tezhiplerinin ondokuzuncu yüzyıl özelliği gösterdiği görülür. İncelemesi yapılan 37 HK 3730 envanter numaralı eser özgün eserin bir kopyasıdır. Fakat hangi tarihte kim tarafından çoğaltıldığı bilgisi mevcut değildir.

Yazma eserin tezhipleri incelendiğinde gerek kotuk tezhiplerinde, gerekse başlık tezhiplerinde rumi kompozisyonları, bitkisel bezemeler ve geometrik tasarımlar kullanılmıştır. Motiflerin formları ve işçilik oldukça zayıftır. Bazı motiflerin formu bitkisel bezememi yoksa rumi kompozisyonumu olduğunu anlamayı oldukça güçleştirmektedir. Aynı sayfada yer alan iki koltuk bezemesinde kullanılan tasarım ana hatları ile aynı gibi gözüksede ufak detaylar incelendiğinde farklılıklar göze çarpar. Bu farklılıklar serbest fırça tekniği ile yapılmış olabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Kullanılan renklerde de klasik dönemdeki ustalık ve işçilik görülememektedir. Motifler oldukça kaba ve işçilik azdır. Motiflerde ve zeminlerde kullanılan boyalarda yer yer dökülmeler görülür. Desenlerin zemininde siyah, mavi ve kırmızı rengin yoğun olarak kulanıldığı göze çarpar. Motiflerde ise mavi, kırmızı, krem rengi, turuncu renginin yoğun olarak kullanıldığı bazı yerlerde ise motiflerin ya tamamının yada bazı bölümlerinin boyanmadan kağıdın renginde bırakıldığı görülür. Cetvellerde altın yerine kırmızı boyanın kullanılmış olması dikkat çeker. Yazma eserin ilk sayfasından 272. varağa kadar bütün sayfalar cetvelle sınırlandırılmıştır.

Yazma eserin hemen hemen her sayfasında farklı bir tasarım sözkonusudur. Bu açıdan bakıldığında tasarım açısından oldukça zengindir. Motiflerin ebatlarının uygulandığı alana göre büyük kullanılması tasarımın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Motif ve kompozisyonların daha kolay anlaşılmasını sağlamak ve çözümlemelerini yapabilmek için bütün desenlerin eskize çizimi yapılmıştır. Bu çizimler Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesinden alınan eserin dijital ortamdaki renkli fotoğraflarının çıktıları üzerinden yapılmıştır. Eserde 225 adet tezhipli sayfa mevcuttur.

Ezerin cildi ileri derecede tahrip olmuştur. Yalnızca arka kapak mevcuttur. Arka kapağın ortasında, yıpranmadan dolayı zor farkedilen bir şemse motifi yer alır. Kapağın kenarları belli belirsiz düz çizgilerle cetvellenmiştir. Şemse deseninde altın kulalnılıp kullanılmadığı anlaşılamamıştır. Kullanılmış olsa bile aşırı yıpranmadan dolayı herhangi bir altın izine rastlanamamıştır. Şemse de kullanılan bitkisel motifler alttan ayırma tekniği ile kabarık bir görünüme kavuşturulmuştur.

Kütüphanelerimizde, arşiv, müze ve özel koleksiyonlarda yer alan, özgün tezhip örneklerini barındıran yazma eserler, dönemine ve konusuna bakılmaksızın incelenmeli, bilim – sanat camiasına kazandırılmalıdır. Bu şekilde geçmişin sağlam temelleri üzerine inşa edilmiş günümüz sanatı oluşturulabilir. İncelenmesi ve analizi yapılan yazma eserlerin bezemeleri çizilirken çalışma analiz antığı çerçevesinde yürütülmelidir. Desen çizimlerinde düzeltme yapma, yeni eklemeler yapma, eksik çizme, motif anatomilerini değiştirme gibi uygulamaların yapılmaması önerilmektedir. Çünkü analiz ve inceleme yaparken bezemelerin mevcut durumlarının çizilerek çözümlenip, dönem, bezeme, motif ve kompozisyon özelliklerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Desenler olduğu gibi değilde eksik yada yanlış çizilirse dönem özellikleri ve esere ait birçok veriyi gösteren izler ya ortadan kaldırılmış yada yanlıltıcı verilere dönüştürülmüş olur.

Yazma eserlerdeki bezemelerin incelenmesi ve analizinin yalnızca fotoğraflar üzerinden yapılması da bazı hataların yapılmasına sebep olabilir. Birçok detay kaliteli görselede sahip olsa fotoğraflardan anlaşılmayabilir. Bu sebeple verilerin sağlam ve güvenilir bir şekilde

oluşturulabilmesi için çözümleme yapan araştırmacının eseri bizzat görerek incelemesi büyük önem arzetmektedir. Gerekli yazışmalar yapılıp izinler alınarak yazma eser bizzat incelenebilmektedir. Kütüphane, müze gibi kurumlarımız bu konuda gerekli kolaylığı sağlamaktadır ve sağlamakla yükümlüdür.

Sonuç olarak bu teze konu olan Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesinde 37 HK 3730 envanter numarası ile kayıtlı, İrşâdü'l-Murîd İlâ'l-Murat Fi Tercemeti Mirsadi'l–İbâd isimli eser zengin tasarım içeriği bakımından oldukça önemli bir yazma eserdir. Özellikleri bakımından döneminin sanat anlayışına ışık tutmaktadır.

KAYNAKLAR

Akar, A., & Keskiner, C. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif.* İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür.

Akbaba, Z. (2016). *Rodos Hafız Ağa Kütüphanesi'nde bulunan 22 Adet Yazma Eserin Tezyinatı,* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Aksoy, Ş. (1977). Kitap Süslemelerinde Türk Barok Rokoko Üslubu. *Sanat Dergisi,* 6 (6), 126-127.

Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, (1982), C.5, İstanbul

Aracı, N. (2014). *Karahisari Mushafı'nın Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi (Bakara Süresi'nin Sonuna Kadar) ,* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Arseven, C. E. (1983). *Türk Sanatı Ansiklopedisi* (c. 5, ss. 2084). İstanbul: Milli Eğitim.

Arseven, C. E. (1984). *Türk Sanatı.* İstanbul: Şefik.

Aslanapa, O. (1999). *Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi.

Ayyıldız, E. (2014). *Milli Kütüphanedeki 19.Yüzyıl El Yazması Kur'an-ı Kerimlerin Süsleme Özellikleri,* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bayraktar, N. (1970). Yazma Eserlerin Değerlendirme Ölçütleri ve Sanat Değerleri. Ankara: *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. XIX*(4). 321-322

Bilgen, M., Dilber, M. & Öztürk, M. (2017, Nisan). *Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemine Ait Bazı El Yazması Eserlerin Cilt Süslemeleri.* Uluslararası Taşköprü Pompeipolis Bilim Kültür Sanat Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.

Bilgen, M., Dilber, M. & Konak, I. (2017, Nisan). *Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde Korunan Farklı Dönemlere Ait Dokuz El Yazmasının Tezhiplerinin İncelenmesi.* Uluslararası Taşköprü Pompeipolis Bilim Kültür Sanat Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.

Binark, İ. (1975). *Eski Kitapçılık Sanatlarımız*. Ankara: Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği.

Birol, İ. A. (2009). *Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri.* İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

Birol, İ. A., & Derman, Ç. (2004). *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler.* İstanbul: Kubbealtı Neşiyatı.

Bolat, S. (2014). *Hacı Selim Ağa Kütüphanesi yazmalarının tezhip sanatı açısından tanıtılması.* Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Bostancı, T. S. (2015). *Topkapı Sarayı Kütüphanesi Y.Y 999 Nol'lu Karahisari Mushafının Tezyini Yönden İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Buttanrı, H. (2003). *Türk Süsleme Sanatında Geçmeler.* Eskişehir: Gazi Üniversitesi.

Coşkun, B. (2007). *15. Yy. ile 20. Yy. Arasında Türk Tezhip Sanatında Gül Motifi.* Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Cunbur, M. (1992). *Türklerde Tezhip sanatı, Türk Dünyası El Kitabı.* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Cunbur, M. (1968) Türk Kitap Sanatlarına ve Minyatürlerine Genel Bir Bakış, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, C: XVII, S.2, 75-82, Ankara.

Çağman, F., Aksoy, Ş., (1998), Osmanlı Sanatında Hat, İstanbul: Kültür Bakanlığı

Çağman, F. (1988), "Kanuni Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü Ehl-i Hiref", Türkiyemiz Dergisi, 11-17

Demirbilek, N. (2017). Ankara Milli Kütüphanesi'nde Bulunan Şeyh Hamdullah'a Ait bir Kur'an-ı Kerim . *Akdeniz Sanat Dergisi*, sayı10, cilt 5.

Demirdağ, Z. (2016). *Manisa Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan XVI. XVII. Yüzyıllarına Ait 19 Adet Yazma Eserin Tezyinatı,* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Demiriz, Y. (1982). Anadolu Türk Sanatında Süsleme ve Küçük Sanatlar. *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi* içinde (c. 5, ss. 925). İstanbul: Görsel.

Demiriz, Y. (1986). *Osmanlı Kitap sanatlarında Natüralist Üslupta Çiçekler.* İstanbul: Acar.

Demiriz, Y. (1981). Kitap Süslemelerinde Gül. İstanbul: *İlgi Dergisi*, 32, 30.

Demiriz, Y. (1977). 16. yy.'a Ait Tezhipli Bir Kur'an. *Sanat Tarihi Yıllığı*. 7, 43.

Derman, Ç. F. (1999). Osmanlı Asırlarında Üslup ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı, *Osmanlı Ansiklopedisi* içinde (C. 11, ss. 108) Ankara: Yeni Türkiye.

Derman, Ç. F. (2002). Türk Tezhip sanatının Asırlar İçindeki Değişimi, *Osmanlı Ansiklopedisi* içinde (C. 12, ss. 294) Ankara: Yeni Türkiye.

Derman, Ç. F. (1996). Tezyinatımızda Halkari. *Mozaik Dergisi*, 5 (1), 36.

Derman, Ç. F. (2010). Tarihimizde Mushafların Bezenmesi. *Diyanet İlmi Dergisi,* 46 (4), 142.

Derman, U. M. (1987). *Yazma Eserlerde Kullanılan Malzemeye Dair.* Fırat Üniversitesi Yazma eserler Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Develioğlu, F. (2011). Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın.

Didinal, T. (1990). Bir Süsleme Sanatı Osmanlı Tezhipleri. *Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi*, 8 (12), 35.

Dilber, M. (2013). *Ankara Milli Kütüphanesinde Bulunan Bazı El Yazması Eserlerin Tezyinat Bakımından İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Erzurum.

Elitok, H. (2016). Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde Bulunan Hadice Sultan'a Ait Vakfiyenin Kitap Sanatları Bakımından Değerlendirilmesi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, sayı37, 35-51.

Erginsoy, Ü. (1975). *İslam Sanatında Gelişme*, İstanbul: Kültür Bakanlığı.

Ersoy, A. (1988). *Türk Tezhip Sanatı*. İstanbul: Akbank.

Güney, G. (2013). Manisa İl Halk Kütüphaneleri ve Manisa Yaza Eserler Kütüphanesindeki Bazı Mushaf-ı Şerif Yazmalarının Ciltleri, *Sosyal Bilimler Dergisi,* 11., Manisa Özel Sayısı, 1-21.

Güney, G. (2011). Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde Yer Alan 3136 Envanter No'lu Mushaf-ı Şerf'in Tezhip Bakımından Değerlendirilmesi. *Sanat Dergisi*, sayı19, 25-40.

Keskiner, C. (1997). *Türk Motifleri*, İstanbul: Temel.

Keskiner, C., & Akar, A. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif.* İstanbul: Tercüman Sanat ve Kültür.

Konak, R., Dilber, M. & Bilgen, M. (2017, Nisan). *Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan Beylikler Dönemine Ait Bazı El Yazması Eserlerin Cilt*

Süslemeleri. Uluslararası Taşköprü Pompeipolis Bilim Kültür Sanat Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.

Kocakahya, E. E. (2012). *Ankara Vakıf Eserleri Müzesi Teşhirinde Bulunan Tezhipli El Yazmalarının Klasik ve Geç Dönem Süsleme Özelliklerinin Karşılaştırılması,* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Kök, K. İ. A. (2011*). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih –Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi Üniversite A ve B Koleksiyonları Yazmalarında Tezhipler,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kuban, D. (1982). *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2019), http://www.yazmalar.gov.tr/eser/irsadul-murîd-ilal-murat-fî-tercemeti-mirsadil-ibad/49516

Mahir, B. (1993). *Geleneksel Türk Sanatları, Tezhip Sanatı,* İstanbul: Kültür Bakanlığı.

Mahir, B. (1990). II. Bayezit Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhibine Katkıları. *Türkiyemiz Külltür ve Sanat Dergisi,* 60, 4-13.

Mahir, B. (1986) Saray Nakkaşhanesinin Ünlü Ressamı Şah Kulu Ve Eserleri. İstanbul: *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1*, 113-130.

Mesera, G. (1996). 18. ve 19. yüzyıl Osmanlı Fermanlarında Çiçekler, *Kültür ve Sanat Dergisi*, 30 (6) , 21.

Mesera, G. (1987), "Türk Tezhip ve Minyatür Sanatı", İstanbul: Sandoz Bülteni, S.25

Mülayim, S. (1999). *Değişimin Tanıkları,Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi,* İstanbul: Kaknüs.

Özen, M. E. (1998). Yazıda Gönül Çiçekleri. *Art Decor, 58* (1), 79.

Özen, M. E. (1985). Yazma Kitapları Sözlüğü. İstanbul: İ. Ü. Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi.

Özkeçeci, İ. (1992). *Türk Tezhip Sanatı ve Tezyîni Motifler*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Tıp Tarihi Enstitüsü.

Pakalın, M. Z. (1993). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Milli Eğitim.

Renda, G. (1977). *Batılılaşma Dönemi Resim Sanatı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Sever, S. (2006). *Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki Yazma Kuran-ı Kerimlerin (10 Adet) Madalyonlu Zahriyeleri'nin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Sözen, M. (1998). *Topkapı,* İstanbul: Golden Horn,

Sözen, M., Tanyeli, U., (1999), Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul: Remzi

Şimşek, H. (2014). Yalvaç Müzesinde Bulunan Tezhipli Hüsn-i Hat Levhalar. *Akdeniz Sanat Dergisi*, sayı10, cilt 5.

Taşkale, F. (1996). Hat'ın Giysisi Tezhip. *Mozaik Dergisi*, *6* (2), 53-54

Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe sözlük. Ankara: TDK.

Türk ve İslam Ansiklopedisi, (1979), C.2,Tercüman, İstanbul.

Uzunçarşılı, İ. H. (1986), "Osmanlı Sarayı'nda Ehl-i Hiref (Sanatkârlar) Defterleri", Türk Tarih Kurumu Belgeler Dergisi, C.XI, S.15, Ankara

Ünver, S. (1939). *Türk Tezhip Sanatında Halkariye Dair*. İstanbul: Arkitekt Neşriyatından, *No:2*,

Ünver, S. (1975), Anadolu Selçuklu Kitap Süslemeleri ve Resimleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu

Ünver, S. (1964), İstanbul'un Fethinden Sonra İlim ve Sanat, Fatih 511. Yıldönümü Konferansı, İstanbul

Yağmurlu, H. (1973). Tezhip Sanatı Hakkında Genel Açıklamalar ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesin de İmzalı Eserleri Bulunan Tezhip Ustaları. *Türk Etnografya Dergisi, 13,* 79-81.

Yıldır, L. (2016). *İstanbul Müze ve Kütüphanelerinde Bulunan 16yy. Şiraz Üslubuna Ait Tezhipli El Yazması Eserlerin İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, A. (2004). *Türk Kitap Sanatları Tabir ve Istılahları*, İstanbul: Damla.

Yurtseven, S. (2014*). II. Bayezid İçin Yazılan Şeyh Hamdullah Mushaf-ı Şerifi'nin Tezyinat Bakımından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...